

РЕГІОНАЛЬНА ПРОГРАМА
«ПРАВОЗАСТОСУВАННЯ Й
УПРАВЛІННЯ В ЛІСОВОМУ СЕКТОРІ
КРАЇН СХІДНОГО РЕГІОНУ ДІЇ
ЄВРОПЕЙСЬКОГО ІНСТРУМЕНТУ
СУСІДСТВА ТА ПАРТНЕРСТВА II»

Програма фінансується Європейським Союзом і впроваджується
Світовим банком у партнерстві з WWF та МСОП

www.enpi-fleg.org

Проект моделі реформування і розвитку мисливського господарства України

Мироненко М.О., Шеремет І.М., Проців О.Р.,
Башта А.-Т., Делеган І.В., Вовченко В.Ю.,
Станкевич-Волосянчук О.І., Бурмас В.Р.,
Новіков Р.І., Карабчук Д.Ю.

Жовтень 2015

Ця публікація видана за сприяння Європейського Союзу. Відповідальність за зміст, результати, тлумачення і висновки цієї публікації несе колектив її авторів програми FLEG II (www.enpi-fleg.org), які в жодному разі не можуть трактуватись як такі, що відображають погляди Європейського Союзу. Висловлені тут думки не обов'язково співпадають з точкою зору організації-виконавців.

«Матеріали цієї публікації захищені авторським правом. Копіювання та/або передача частин цієї роботи без дозволу може бути порушенням чинного законодавства»

ЗМІСТ

Анотація	5
Вступ	6
1. Сучасний стан.....	8
1.1. Статистичні відомості.....	8
1.2. Економіка	8
1.3. Чисельність та добування дичини	8
2. Необхідність та принципи реформування	9
2.1. Мета та основні завдання.....	9
2.2. Проблемні питання	10
2.3. Принципи удосконалення моделі ведення мисливського господарства	12
3. Основні компоненти, напрямки та шляхи реалізації моделі	14
3.1. Правове регулювання відносин і правозастосування.....	14
3.2. Вдосконалення державної структури управління у галузі мисливського господарства.....	15
3.2.1. Ведення мисливського господарства державними підприємствами (держлісгоспами, мисливськими господарствами тощо)	15
3.2.2. Державне управління мисливською галуззю на території всіх користувачів	16
3.2.3. Боротьба з браконьерством	18
3.2.4. Державний контроль за діяльністю господарюючих суб'єктів у галузі мисливського господарства ..	19
3.2.5. Правозастосування.....	19
3.3. Сприяння ведення мисливського господарства користувачам мисливських угідь.....	19
3.4. Організація мисливського господарства та взаємовідносини із місцевими громадами	21
3.5. Оптимізація та раціональність використання мисливських угідь.	24
3.6. Екологічно стійке (раціональне) добування	25
3.7. Біотехнія	30
3.8. Розселення дичини	31

3.9. Охорона мисливських угідь	32
3.10. Список мисливських тварин	33
Птахи:.....	33
Ссавці:.....	34
3.11. Регулювання чисельності небажаної для мисливського господарства дичини	35
3.12. Вдосконалення прийомів і способів, порядку полювання	36
3.13. Добування мисливських тварин у мисливських вольєрах.....	42
3.14. Особливості збереження рідкісних і червонокнижних видів фауни під час ведення господарства та проведення полювань	43
3.15. Розвиток мисливського туризму	43
3.16. Кадрове забезпечення мисливського господарства.....	45
3.17. Наукове забезпечення мисливського господарства	46
3.18. Приведення українського законодавства щодо мисливства до норм ЄС.....	48
3.19. Мисливська етика, культура і традиції полювання	51
4. Фінансове забезпечення та економічна ефективність.....	53
5. Механізм реалізації моделі.....	54
6. Висновки	54
Література	56
ДОДАТОК 1: Проект дорожньої карти законодавчого врегулювання проблем мисливського господарства (доопрацьований після обговорення 07 липня 2015 р. у м. Боярка: http://www.fleg.org.ua/news/1078)	64
ДОДАТОК 2: Проект постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження порядку визначення вартості земельних угідь (сервітутів)»	87
ДОДАТОК 3: Проект постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження тимчасового порядку встановлення розміру та внесення плати за користування мисливськими угіддями»	89
ДОДАТОК 4: Проект методичних рекомендацій з питань розміру та порядку внесення плати за користування мисливськими угіддями	91
ДОДАТОК 5: Проект типової інструкції обліку чисельності основних видів мисливської фауни України ...	102

ДОДАТОК 6: Проект правил проведення інтродукції, утримання та розведення диких тварин у напіввільних умовах.....	130
ДОДАТОК 7: Проект положення про порядок організації мисливського вольєру та функціонування вольєрного господарства з метою добування мисливських тварин	134
ДОДАТОК 8: Проект положення про правила проведення полювань та поводження із зброєю.....	139
ДОДАТОК 9: Проект інструкції з реалізації продуктів полювання (послуг)	148
ДОДАТОК 10: Проект положення про мисливські трофеї в Україні	150
ДОДАТОК 11: Проект настанови зі стратегії і тактики охорони державного мисливського фонду та боротьби з браконьєрством	206
ДОДАТОК 12: Доповнення до інструкції щодо заповнення форми державного статистичного спостереження № 2 - тп у мисливській галузі.....	240
ДОДАТОК 13: Проект типового звіту про здійснену за рік діяльність із організації мисливського господарства та полювання окремим користувачем.....	241
ДОДАТОК 14: Проект методики і порядку відшкодування збитків, завданих тваринами лісовому і сільському господарству України.....	252
Рецензія.....	263

Анотація

Актуальність реформування мисливського господарства України зумовлена загальносвітовими тенденціями збалансованого природокористування, зовнішньополітичним напрямком держави та підписаними нею міжнародними угодами і конвенціями, що стосуються охорони навколишнього природного середовища, зокрема фауни.

Проблеми реформування мисливського господарства та його розвитку стали нагальними у зв'язку з падінням чисельності основних мисливських видів тварин за останні 15 років. Це пов'язано з неефективною структурою та методами ведення мисливського господарства в Україні, які не відповідають сучасним європейським принципам. Тому з'явилась необхідність створення проекту нової сучасної моделі реформування та розвитку мисливського господарства України.

З метою реалізації запропонованої моделі в рамках здійснення проекту «Виконання дослідження з метою покращення національної моделі ведення мисливського господарства та розробка законодавчих актів» експертами програми «ENPI East FLEG II», провідними фахівцями мисливського господарства та активними членами громадських товариств підготовлені пропозиції щодо правового врегулювання проблем мисливського господарства України (додаток 1).

Виконана робота не претендує на беззаперечність, а скоріш за все є узагальненою позицією багатьох авторів, яка може бути використана для удосконалення національної моделі ведення мисливського господарства та полювання. Однак, більшість принципів викладених у цьому звіті орієнтовані на суттєве реформування наявної моделі кінцевою метою якої є збільшення кількості мисливської фауни та природного біорізноманіття в цілому, покращення економічного становища галузі шляхом ефективної організації державного управління і правозастосування, впровадження сталих практик ведення господарства.

Вступ

У світі, як і в Україні, існують два крайні погляди на мисливське господарство. З одного боку, «крайні природоохоронці», або «екстремальні енвайроменталісти» вважають, що людині не слід вмішуватися у природу, все залишити на самоплин включаючи і популяції тварин. Окремі захисники «прав тварин», ортодоксальні зелені безпосередньо виступають проти мисливства і зокрема полювання, як варварського вбивства тварин задля розваги чи атавістичного пережитку минулого. З іншого боку – «крайній економізм» або «крайній неолібералізм», прибічники якого розглядають мисливське господарство виключно з економічних чи комерційних позицій. Безумовно, обидві крайності є хибними, більше того, шкідливими. Мисливські тварини слід розглядати, як природний самовідновний ресурс і невідемний компонент природного середовища. При його використанні зважають на екологічні взаємозв'язки. Менеджмент популяцій мисливських тварин спрямовують на збереження біорізноманіття і екологічної рівноваги в екосистемах.

В Україні організації та розвитку мисливства приділяється значна увага і підтримка з боку держави. Діяльність мисливського господарства регулюється законами, підзаконними актами, галузевими рішеннями та організаційними заходами, ведуться пошуки шляхів підвищення його ефективності.

Водночас, у мисливському господарстві України існує низка проблем функціонального, інституційного, організаційного спрямування, що негативно впливають на результати його діяльності, знижують рівень ефективності, призводять до збитковості. Зокрема, це – проблеми, пов'язані з користуванням мисливськими угіддями, охороною мисливських видів тварин, компетенцією мисливських органів, компетентністю посадових осіб, відшкодуванням збитків, завданих мисливськими тваринами, регулюванням допуску мисливців до права полювання, охороною мисливських угідь від незаконного полювання тощо.

Вирішення означених проблем потребує пошуку шляхів удосконалення механізму регулювання мисливства в Україні, методологічних підходів щодо їх вивчення, узагальнення та впровадження найкращого досвіду.

Без суттєвих реформ неможливо вивести мисливське господарство України на більш якісний, високий рівень ведення, у якому б переважали раціональне використання природних ресурсів, збереження біотичного різноманіття та максимальна економічна ефективність.

З метою забезпечення мисливськогосподарської діяльності як високоефективної галузі економіки країни, пропонуємо Модель реформування та розвитку сучасного мисливського господарства України, яка передбачає комплекс заходів, що дозволить підвищити економічну ефективність мисливського господарства країни шляхом удосконалення державного управління галуззю, покращенню біотехнічних заходів, підвищенню охорони мисливських угідь, регулювання чисельності диких потенційно небажаних для мисливського господарства тварин, розвитку мисливського туризму, підвищення культури полювання, удосконалення прийомів та способів його проведення, виховання у суспільства бережливого ставлення до природи.

Стратегічним завданням моделі є істотне покращення екологічної діяльності у сфері природокористування, спрямованої на збереження середовища існування, видового різноманіття і генетичного фонду диких тварин, регулювання їх чисельності, охорону, розведення, урівноважене використання з метою відтворення і формування оптимальних популяцій мисливських тварин, як природного багатства та компонента екосистем, надання послуг мисливцям щодо полювання, розвитку стрілецько-мисливського спорту, собаківництва, сокільництва, відродження і примноження

www.enpi-fleg.org

мисливських традицій – невід’ємної складової культурної спадщини.

Модель реформування мисливського господарства враховує його сучасний стан, завдання охорони, відтворення і збереження біорізноманіття, а також потреби розв’язання комплексу екологічних, економічних і соціальних проблем.

Представлена робота виконана на основі узагальнення багаторічних напрацювань національного та закордонного досвіду окремих експертів, фахівців галузі мисливського господарства Державного агентства лісових ресурсів України, науковців Національного лісотехнічного університету України, Запорізького національного університету, Український ордена «Знак Пошани» науково-дослідний інститут лісового господарства та агролісомеліорації ім. Г.М. Висоцького, Інституту екології Карпат НАН України та інших установ і організацій в рамках міжнародної регіональної програми Європейського Союзу «ENPI East FLEG II», який реалізовується Світовим банком, IUCN та WWF.

Підготовка звіту здійснена під керівництвом експерта програми «ENPI East FLEG II» від WWF в Україні *Миколи Мироненка* за участю начальника відділу мисливського господарства *Івана Шеремета* та спеціалістів відділу мисливського господарства Державного агентства лісових ресурсів, начальника відділу мисливського господарства Львівського обласного управління лісового та мисливського господарства *Василя Бурмаса*, спеціаліста відділу мисливського господарства Івано-Франківського обласного управління лісового та мисливського господарства *Олега Проціва*, старшого наукового співробітника Інституту екології Карпат НАН України *Андрія-Тараса Башти*, керівника Регіонального молодіжного екологічного об’єднання "Екосфера" *Оксани Станкевич-Волосянчук*, доцента кафедри лісівництва Національного лісотехнічного університету України *Івана Делегана*, заступника головного редактора часопису «Лісовий та мисливський журнал» *Романа Новікова*, заступника кафедри мисливствознавства та іхтіології Запорізького національного університету *Володимира Вовченка*, завідуючого сектором мисливствознавства ДП «СФ УкрНДІЛГА», *Ігора Шейгаса*, наукового співробітника ДП «ПФ УкрНДІЛГА» *Ігора Гулика*, завідуючого сектором мисливського господарства та охорони праці Миколаївського обласного управління лісового та мисливського господарства *Генадія Бойка* та багатьох інших, яким керівники проекту висловлюють глибоку подяку за виконану роботу, надану інформацію, цінні зауваження та коментарі.

1. Сучасний стан

1.1. Статистичні відомості

Згідно зі статистичними даними (2ТП-мисливство, 2014 рік), площа наданих у користування мисливських угідь в Україні складає 37,5 млн га; з них 23,5 млн га (62,8%) надано в користування Українському товариству мисливців та рибалок (УТМР), на 4,4 млн га (11,9%) господарюють підприємства Держлісагентства, на 9,5 млн га (25,3%) – інші користувачі (переважно приватні підприємства та громадські мисливські організації).

В Україні зареєстровано понад 619 тис. мисливців, але тільки 350 тис. щорічно бере участь у полюванні.

Щодо працівників мисливського господарства, то їх нараховується близько 7 тисяч, з них 577 – мисливствознавці та 5,4 тис. – штатні єгері. Один єгер в середньому обслуговує 8,4 тис. га мисливських угідь.

1.2. Економіка

Загальні витрати на ведення мисливського господарства в Україні становлять 225 млн грн, а надходження – 118 млн грн, тобто воно не рентабельне (окупність – 52%). За 5 років витрати власних коштів користувачів мисливських угідь на ведення мисливського господарства зросли у 1,6 разу (зі 140 млн грн до 225 млн грн), надходження збільшились до 118 млн грн (у 1,5 разу). Однак, якщо врахувати інфляцію - то можна вважати, що ці показники зменшились. Це свідчить про те, що ведення мисливського господарства абсолютної більшості користувачів – збиткове і дотується з бюджету власників або за рахунок членських внесків. Варто зазначити, що ці факти можуть вказувати на те, що мисливство як галузь економіки частково знаходиться у тіні, оскільки галузь не може існувати збитково десятками років.

1.3. Чисельність та добування дичини

У мисливських угіддях України обліковано 6,2 тис. лосів, 13,5 тис. оленів благородних, 3,6 тис. оленів плямистих, 1,1 тис. ланей, 151 тис. козуль європейських, 64 тис. кабанів диких, 616 муфлонів, 230 зубрів, 2 млн хутрових звірів та 10,4 млн птахів.

За мисливський сезон добуто 106 лосів, 307 оленів благородних, 135 оленів плямистих, 73 ланей, 5946 козуль європейських, 21 муфлонів, 6602 кабанів диких, 257 тис. хутрових звірів та 2 млн птахів. Якщо порівнювати показники чисельності і, тим більше, здобування дичини в Україні, з показниками країн ЄС, то можна побачити, що в ЄС ці цифри у десятки, а іноді й у сотні разів більші.

Незважаючи на те, що в Україні за останні 5 років чисельність парнокопитних мисливських тварин зросла на 9,5 тис. голів, а добування збільшилось з 12 до 13 тис. голів, це все одно значно менше, ніж повинно бути для ведення економічно ефективного господарювання. Окрім того показники добування у більшості випадків менші, ніж затверджені ліміти добування.

Незважаючи на реалізовані заходи, чисельність окремих видів мисливських тварин залишається без істотних змін, об'єми наданих послуг мисливськими господарствами недостатні для задоволення потреб ринку мисливців.

2. Необхідність та принципи реформування

2.1. Мета та основні завдання

Мета. Удосконалити ведення мисливського господарства на засадах збалансованого розвитку, невиснажливого природокористування, підвищення культури ведення полювання та ролі мисливського господарства в економіці держави загалом.

Завдання:

- окреслити засади державної політики у галузі мисливського господарства;
- оптимізувати функції державного управління, сприяти контролю за веденням мисливського господарства шляхом зменшення адміністративних послуг, переходу з адміністрування при наданні у користування мисливських угідь до ринкових механізмів (аукціони, електронні торги тощо);
- сприяти удосконаленню нормативно-правової бази, приведенню її у відповідність до критеріїв європейських стандартів та угоди про асоціацію між Україною та країнами ЄС;
- орієнтувати ведення мисливського господарства на основі сприянню розробки програм менеджменту популяціями мисливських тварин;
- сприяти збільшенню ресурсного потенціалу мисливських угідь;
- сприяти ефективному використанню мисливських видів тварин;
- впроваджувати інноваційні технології ведення мисливського господарства;
- сприяти розробленню нормативних засад вольєрного розведення мисливських тварин;
- сприяти забезпеченню охорони і збереження генофонду мисливських тварин;
- сприяти збереженню біотичного різноманіття тварин, занесених до Червоної книги України і включених до переліку видів тварин, які підлягають особливій охороні (включених до переліків видів у Додатках міжнародних природоохоронних угод);
- удосконалити фінансово-економічний механізм ведення мисливського господарства на умовах ринкових відносин;
- сприяти встановленню на законодавчому рівні можливості концентрації коштів від різних джерел, в доповнення до бюджетних на рахунку центрального органу виконавчої влади що реалізує державну політику у сфері мисливського господарства для використання їх на охорону та відтворення державного мисливського фонду, покращення їх місць розмноження і проживання;
- сприяти створенню умов для самоокупності ведення мисливського господарства;
- розробити проекти правових актів щодо механізму плати за користування мисливськими угіддями та відшкодування збитків нанесених мисливськими тваринами сільському та лісовому господарстві.
- сприяти розв'язанню соціально-економічних проблем місцевих громад пов'язаних з веденням мисливського господарства;
- сприяти ефективному правовому захисту працівників мисливського господарства;
- сприяти посиленню боротьби із браконьєрством та правозастосування;
- сприяти заходам щодо розвитку іноземного мисливського туризму;
- сприяти розвитку міжнародного співробітництва у сфері мисливського господарства.

2.2. Проблемні питання

Необхідність розроблення Моделі реформування мисливської галузі зумовлено новими економічними відносинами у державі, появою специфічних екологічних, економічних і соціальних проблем, необхідністю ведення мисливського господарства на засадах збалансованого розвитку, підвищення ефективності управління мисливським господарством, а також збільшення поголів'я мисливської фауни.

Такі висновки випливають з результатів вивчення та аналізу практичного досвіду ведення мисливського господарства у розвинених країнах ЄС (Польщі, Словаччині та Угорщині), зокрема, завдяки впровадженню ознайомчим навчально-практичним семінарам міжнародної регіональної програми Європейського Союзу «ENPI East FLEG II». Досвід українських фахівців з мисливського господарства та науковців, які мали можливість відвідати мисливські господарства зазначених країн ЄС, зустрілись з керівниками держуправлінь у галузі мисливського господарства, членами громадських мисливських товариств, власниками приватних МГ, стали фундаментом створення цієї Моделі.

Порівнявши, як ведеться мисливське господарство в Україні і в країнах ЄС, можна виявити та конкретизувати основні проблеми вітчизняного мисливського господарства.

Основні проблеми мисливського господарства України:

- недосконалість нормативно-правової бази;
- мисливське господарство залишається збитковою галуззю;
- чисельність мисливських тварин, особливо парнокопитних, залишається низькою;
- неефективне регулювання хижих і потенційно небажаних для мисливського господарства тварин (бродячих собак і котів, вовків, лисиць, єнотоподібних собак, шакалів, сірих ворон і сорок тощо);
- відсутність державної служби охорони мисливського фонду;
- відсутність програм менеджменту популяціями мисливських тварин;
- відсутність програм розведення дичини;
- ігнорування інтересами місцевих територіальних громад при наданні у користування мисливських угідь та процесу ведення мисливського господарства;
- відсутність ефективною системи відповідальності за порушення вимог чинного законодавства з питань мисливського господарства та полювання, як мисливцями, так і користувачами мисливських угідь;
- високий рівень браконьєрства;
- порівняно з країнами ЄС, в Україні одному користувачеві надаються надто великі площі мисливських угідь (у середньому 84 тис. га);
- низька ефективність роботи мисливствознавців та єгерської служби, у т.ч. й унаслідок великої площі обслуговуваних угідь (іноді понад 10 тис. га на єгеря);
- недостатня фахова підготовка та освіта мисливствознавців, відсутність наукового забезпечення галузі мисливського господарства;
- розведення та розселення дичини в мисливських угіддях України майже відсутнє;
- недостатній рівень охорони мисливських угідь користувачами мисливських угідь;
- великі корупційні ризики при наданні адміністративних посліг (посвідчення мисливця та щорічна контрольна картка обліку добутої дичини тощо);
- відсутність механізму конкурентного надання у користування мисливських угідь;

- відсутність механізму плати за користування мисливськими угіддями та відшкодування нанесених збитків лісовому та сільському господарствам мисливськими тваринами;
- відсутність механізму компенсації збитків нанесених мисливським тваринам і середовищу їх існування;
- відсутність механізму компенсації державою збитків заподіяних приватному господарству видами що охороняються державою (червонокнижними видами – ведмідь і т. п.);
- відсутність міжнародної співпраці у сфері мисливського господарства;
- повне виключення низового мисливського колективу з процесу ведення мисливського господарства.

Щодо останнього, то, наприклад, у Польщі низовий мисливський колектив (коло) є юридичною особою, яка веде господарство, тобто є економічно самостійним суб'єктом мисливського господарства. Саме первинний колектив є користувачем мисливських угідь, які він орендує у власників землі. В Україні ж ніхто не заважає мисливському колективу організувати мисливське товариство, але вони не набувають статусу юридичної особи, а відтак виключені з нормального господарського процесу, подальшого самостійного ведення господарства на ринкових засадах. Також, на відміну від України, де механізм відшкодування збитків, нанесених тваринами сільському і лісовому господарствам, тільки розробляється, у Польщі збитки відшкодовує користувач мисливських угідь, але тільки за умови, якщо землевласник дотримується агротехніки, захищаючи свою ділянку від диких тварин огорожею та у випадку, якщо шкода перевищує певну мінімальну суму, яка дорівнює вартості одного центнера жита.

У Словаччині зареєстровано понад тисячу (1023) мисливських організацій. Найбільша – Словацьке товариство мисливців, нараховує 57 тисяч членів. Словацька мисливська Комора (товариство, асоціація, об'єднання) об'єднує всіх мисливців і їх організації. Кожен мисливський колектив є юридичною особою і належить до мисливського Товариства. Законом передбачено, що користувач мисливських угідь обов'язково повинен платити землевласникам за користування землею. У законі встановлені ставки орендної плати за користування угіддями – 1 євро/га на рік. У випадку потраф дикими тваринами, користувач мисливських угідь зобов'язаний компенсувати нанесену дичиною шкоду.

Більше інформації щодо досвіду та порівняння систем ведення мисливського господарства висвітлено в окремому звіті «Аналіз законодавчої бази і практики ведення мисливського господарства деяких країн Європейського Союзу», виконаному в межах реалізації зазначеної програми.

Інші проблемні питання, на які необхідно звернути увагу під час вдосконалення законодавства України щодо ведення мисливського господарства:

1. Оптимізувати організаційну структуру і роботу егерської служби та мисливствознавців (підпорядкування, навантаження, рівень заробітної плати тощо);
2. Покращити співпрацю з місцевими громадами у вирішенні питань пов'язаних із веденням мисливського господарства (обговорення проектів рішень із місцевими громадами тощо).
3. Провести децентралізацію галузі в частині надання адміністративних послуг через передачу функції надання адміністративних послуг від державних органів виконавчої влади до органів місцевого самоврядування.

4. Зупинити зловживання, які відбуваються під час видачі відстрільних карток на право добування хутрової та пернатої дичини шляхом законодавчого забезпечення:
 - розробки відповідного формату та безпосереднім затвердженням (запровадження обліку) відстрільних карток виключно територіальними органами мисливського господарства;
 - спрямування коштів від мисливських господарств за бланки ліцензій, податків, зборів на рахунки місцевих бюджетів.
5. Сприяти на державному рівні розвитку малого і середнього підприємництва у мисливській галузі (створення агенцій з організації полювань та процесуального супроводу клієнтів, надання послуг у закупівлі, зберіганні та продажі м'яса, мисливських трофеїв тощо) задля створення відкритого ринку продукції та послуг мисливського господарства.
6. Оптимізувати систему статистичної звітності для проведення повного об'єктивного аналізу галузі через внесення змін в чинну статистичну форму, передбачивши групування користувачів мисливських угідь за формою власності, підпорядкуванням міністерствам, громадським мисливським організаціям тощо.

2.3. Принципи вдосконалення моделі ведення мисливського господарства

Удосконалення ведення мисливського господарства базується на принципах, викладених у Європейській хартії з полювання та збереження біорізноманіття. Ця хартія базується на положеннях «Конвенції про охорону біологічного різноманіття» та «Пташиної» й «Оселищної» директив і покликана впроваджувати принципи збереження біорізноманіття і сталого розвитку традиційного полювання, впливаючи на формування єдиної мисливської політики ЄС щодо мисливського господарства. Вона рекомендована до адаптування у національні законодавства країн підписантів, спостерігачів, а також незалежних організацій «Конвенції про захист європейської фауни та природних оселищ». Зазначені у ній принципи насамперед адресовані працівникам мисливського господарства, що займаються розвитком споживчого і рекреаційного полювання, застосовуючи принцип сталого використання та управління мисливськими видами птахів і ссавців, що включає в себе:

- набір настановчих документів щодо порядку застосування вогнепальної зброї, луків, пасток, собак чи хижих птахів з метою поєднання збереження біорізноманіття та розвитку сільських територій;
- заохочення співпраці між мисливцями та іншими зацікавленими сторонами;
- забезпечення сталого розвитку мисливського туризму;
- сприяння розвитку різних форм мисливського туризму, який забезпечує місцеві громади соціально-економічними стимулами, що сприяє збереженню та сталому управлінню популяціями диких тварин і середовищ їх існування, а також усього біотичного різноманіття;
- підтримку проектів, які збільшують обізнаність та безпеку мисливця;
- заклик мисливців до навчання, збільшення інформованості та інформаційної діяльності.

Розроблена модель має на меті впровадження у національне мисливське господарство принципів, у яких розкривається необхідність і рекомендації сталого розвитку мисливського господарства, яке означає *«використання диких мисливських тварин та середовища їх проживання таким чином і такими темпами, які не приводять у довгостроковій перспективі до вичерпання біотичного*

різноманіття або перешкоджають його відновленню. Таке використання підтримує потенціал біорізноманіття для задоволення потреби теперішнього і майбутнього поколінь і відповідає її сподіванням, а також підтримує саме полювання як вид діяльності прийнятний з соціальної, економічної та культурної точок зору (на основі визначення «сталого використання» у статті 2 Конвенції про охорону біологічного різноманіття). Коли полювання проводиться таким стійким чином, воно може позитивно вплинути на збереження диких популяцій та середовища їх проживання, а також приносити користь суспільству.»

До зазначених принципів відносяться:

1. Впровадження **регіонального підходу** в управлінні мисливським господарством, що забезпечує максимальну вигоду для збереження біотичного різноманіття і суспільства (залежно від регіональних особливостей, необхідності та традицій).
2. Розробка простих, **зрозумілих і підтримуваних всіма правилами**.
3. Турбота про **екологічно стійке добування** (раціональне).
4. Підтримання місцевих популяцій диких видів за допомогою використання генофонду відомого походження (**підтримка чистоти видів**).
5. Утримання середовищ у стані, що забезпечує розвиток **здорових і міцних популяцій** мисливських видів.
6. **Заохочення використання популяціями мисливських видів**, щоб забезпечити економічні стимули для їх збереження.
7. Раціональне використання добутої продукції і її раціональне використання, **уникнення появи відходів**.
8. **Збільшення економічної, управлінської, бюрократично вільної свободи**, а також **відповідальності за порушення та її невідворотність**.
9. **Сприяння підвищенню компетентності та відповідальності** серед користувачів природних ресурсів.
10. **Уникнення страждання тварин**.
11. **Заохочення співпраці між усіма** зацікавленими у мисливському господарстві сторонами (в галузі управління мисливськими видами, пов'язаних з ними видами і місць їх проживання).
12. Заохочення сприйняття суспільством **стійкого споживчого використання мисливських тварин**, як інструменту для їх збереження.

3. Основні компоненти, напрямки та шляхи реалізації моделі

3.1. Правове регулювання відносин і правозастосування

В Україні ведення мисливського господарства та здійснення полювання регулюється Законами України «Про мисливське господарство та полювання», «Про тваринний світ» та біля 20 підзаконними актами (Правила, Положення, Інструкції, Порядки, Такси), що розроблені та затверджені центральним органом виконавчої влади, який формує державну політику в сфері мисливського господарства та полювання. Відповідальність за порушення правил полювання передбачена в Адміністративному та Кримінальному кодексах України.

Для вдосконалення цих законодавчих актів необхідно підготувати проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України з питань мисливського господарства та полювання, охорони, використання і відтворення тваринного світу». В цьому контексті потребують змін і доповнень Закони України «Про мисливське господарство та полювання», «Про тваринний світ», Адміністративний, Податковий та Кримінальний кодекси України (див. додаток 1 до цього звіту). Також необхідно розробити та удосконалити ряд підзаконних законодавчих актів, які будуть розкривати зміст та порядок ведення мисливського господарства і проведення полювання.

У наступних параграфах розкриваються основні запропоновані підходи, які втілено у законодавчі та нормативно-правові пропозиції у додатках цього звіту.

Крім того, Міністерству аграрної політики та продовольства необхідно розробити коментарі (наказ) щодо правозастосування компетентними органами при прийнятті рішення про надання у користування мисливських угідь. Розробити коментарі (порядок) щодо складання протоколів та перевірити порядок правозастосування.

Що ж стосується правового регулювання, то варто зазначити, що з метою посилення відповідальності за незаконне добування мисливських тварин, нещодавно значно збільшені розміри такс нарахування стягнення за збитки, заподіяні незаконним добуванням або знищенням диких звірів і птахів (проблемні питання підняті раніше в рамках виконання програми). Тепер браконьєр буде змушений сплатити за незаконне добування лося 75 тис. грн, оленів благородного чи плямистого – 50 тис. грн, лані, кабана дикого, козулі європейської, муфлона – 33 тис. грн, зайця сірого – 7 тис. грн, гуски – 1,5 тис. грн, дикої качки – 800 грн. (Наказ Міністерства екології та природних ресурсів від 29.05.2015 р. «Про збільшення такс за порушення законодавства у галузі мисливського господарства та полювання»).

Однак, необхідно також збільшити мінімум у 10 разів адміністративний штраф за порушення правил полювання, яке не мало наслідком добування тварин (перебування в угіддях зі зброєю, без відповідного дозволу на право полювання), нині цей штраф становить – 102 грн.

Встановити жорстку відповідальність для господарюючих суб'єктів, виробнича діяльність яких може завдавати і завдає шкоди диким тваринам і середовищу їх існування, задля запобігання нанесення цієї шкоди. Встановити штрафи та обов'язкове відшкодування завданих збитків користувачам мисливських угідь.

Внести зміни до ст.248 Кримінального кодексу України в частині визначення «істотної шкоди», замінивши 250 неоподаткованих мінімумів на 5, так як під час розгляду Кримінальної справи

береться до уваги податкова соціальна пільга (приблизно 111 тис. грн., що не дає змоги притягнути порушника до кримінальної відповідальності). При цьому незаконне добування навіть однієї особини дикої парнокопитної тварини повинно підпадати під Кримінальну відповідальність.

Пропонується створити об'єднану комп'ютерну базу даних власників посвідчень мисливця та контрольної картки з метою обліку порушень правил полювання та добутої дичини, організувати інтернет-ресурс для розміщення статистичної інформації щодо користувачів мисливських угідь.

З метою посилення відповідальності за недобросовісне виконання взятих користувачем мисливських угідь на себе зобов'язань – пропонується додати до Закону України «Про мисливське господарство та полювання» наступне роз'яснення:

систематичне невиконання користувачем умов договору про ведення мисливського господарства – невиконання користувачем обов'язків, визначених у відповідній статті про права та обов'язки користувачів мисливських угідь у цьому Законі впродовж трьох років (найдовше).

Таке роз'яснення дасть змогу чітко аргументувати у суді, що таке систематичне невиконання користувачем умов договору про ведення мисливського господарства. Норма, що на сьогодні є не зрозумілою у правозастосуванні до недобросовісних користувачів.

Загалом вкрай важливо посилити ефективність правозастосування в мисливській галузі України правоохоронними та судовими органами країни, детально проаналізувавши та внівши зміни у відповідну практику їхньої діяльності. Наділити окремі структури у рамках відповідних відомств додатковими повноваженнями, які здійснюватимуть нагляд та менеджментський супровід зазначеного питання.

Крім того, важливим питанням є нещодавнє встановлення на законодавчому рівні узгодження щодо термінів рубки лісів з особливостями періоду розмноження мисливських і червонокнижних видів тварин.

3.2. Вдосконалення державної структури управління у галузі мисливського господарства

Необхідно реорганізувати сучасну модель управління мисливським господарством, чітко розділивши функції державного управління мисливською галуззю, веденням мисливського господарства державними структурами (держлісгоспами), контролю за веденням мисливського господарства і браконьєрством. Необхідно посилити правозастосування в галузі (проаналізувати та відмінити дублюючі функції різних органів державної влади – робота вже виконана в рамках реалізації програми FLEG II).

3.2.1. Ведення мисливського господарства державними підприємствами (держлісгоспами, мисливськими господарствами тощо)

В сучасних умовах повноваження центрального органу виконавчої влади (ЦОВВ), що забезпечує реалізацію державної політики у сфері мисливського господарства, об'єднані з лісовим господарством, хоча площі інших не лісових мисливських угідь складають біля 2/3 від усіх мисливських площ країни. Ці повноваження делеговані Державному агенству лісових ресурсів України (ДАЛР). Такий підхід суперечить розподілу інституційних повноважень державних органів влади, оскільки ДАЛР є паралельно й господарюючим суб'єктом, який веде мисливське господарство

на підпорядкованих землях державного лісового фонду і, додатково, здійснює контроль за веденням мисливського господарства на території інших не підпорядкованих йому господарюючих суб'єктів.

Інституційне відокремлення повноважень ЦОВВ, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері мисливського господарства від функцій ДАЛР не повинно вплинути ніяким чином на існуюче пріоритетне право здійснювати ведення мисливського господарства на закріплених за ними землями держлісфонду. Навпаки повинно розглядатись як додаткові можливості щодо створення мисливських господарств системи ДАЛР й на землях, які йому не належать, або ж надавати їх в користування другим сторонам. Мисливські господарства підприємств системи ДАЛР й надалі розглядатимуться як господарючі суб'єкти нарівні з іншими мисливськими господарствами, клубами чи товариствами мисливського сектору країни. Мисливські господарства підприємств системи ДАЛР можуть й надалі мати господарське відомче управління центрального офісу лісової компанії ДАЛР (якщо його буде реорганізовано) й користуватись всіма можливостями і правами під час виконання господарських функцій якими користуються до початку реорганізації.

3.2.2. Державне управління мисливською галуззю на території всіх користувачів

Необхідно передати повноваження Центрального органу виконавчої влади з питань мисливського господарства та полювання осібно створеному Департаменту (управління) мисливського господарства та полювання у прямому підпорядкуванні Міністерства сільського господарства України через виокремлення існуючих функцій у ДАЛР (це можливо й без внесення змін до коремих законів оскільки ДАЛР знаходиться у підпорядкуванні Міністерства сільського господарства та яке й так опікується зазначеними питаннями). Новостворений департамент повинен реалізовувати державну політику у сфері мисливського господарства та полювання (та впливати на її формування), здійснювати координаційну роботу всіх мисливських господарств країни шляхом розробки відповідних нормативно-правових актів та наданням послуг із метою їх реалізації користувачами мисливських угідь, здійсненням дорадчих функцій за їх виконанням, покращувати умови ведення мисливського господарства дбаючи про збалансування інтересів всіх зацікавлених осіб різноманітних форм власності опираючись на врахування природних, соціальних, і економічних чинників окремих регіонів країни, при цьому не здійснюючи жодних господарських і контролюючих функцій (див. рис. 1).

До його обов'язків пропонується віднести:

- реалізацію державної політики у галузі мисливського господарства та полювання, у т.ч. розробку та подання на затвердження Кабінету Міністрів України Стратегії розвитку мисливського господарства та інших проектів документів;
- узагальнення практики застосування законодавства з питань, що належать до його компетенції та на його основі опрацювання пропозицій щодо вдосконалення законодавчих актів, актів Президента України та Кабінету Міністрів України, нормативно-правових актів міністерств;
- інвентаризацію мисливських угідь, створення банку даних про користувачів мисливських угідь;
- розгляд матеріалів та участь у прийнятті рішень про організацію мисливських угідь і господарств;
- затвердження правил державного обліку мисливських тварин, порядку та норм вилучення мисливських тварин, затвердження порядку визначення лімітів використання мисливської фауни, аналіз матеріалів з обліку об'єктів мисливської фауни;

- забезпечення організації та координації заходів з охорони державного мисливського фонду і заходів з регулювання чисельності мисливських, хижих та небажаних для мисливського господарства тварин;
- видача дозволів на використання об'єктів мисливської фауни;
- науково-технічний нагляд сучасного ведення мисливського господарства та аудит мисливсько-господарської діяльності;

Рис. 1. Схема 1 нової моделі управління мисливського господарства України

- організацію зовнішньоекономічних зв'язків і міжнародного співробітництва у галузі мисливського господарства та полювання;
- встановлення відповідно до законодавства обмежень щодо використання державного мисливського фонду;
- приймання в установленому порядку рішення про припинення полювання;
- встановлення порядку видачі посвідчень мисливця, розроблення та затвердження відповідних навчальних програм з питань мисливського господарства та полювання;
- організацію роботи по укладанню з користувачами мисливських угідь договорів про умови ведення мисливського господарства та здійсненню нагляду за виконанням цих договорів та реалізацією «Проекту мисливського впорядкування» користувача мисливських угідь;
- ведення державного кадастру мисливських тварин, що перебувають на території України;

- здійснення інших повноважень, визначених законами України.

До територіальних органів ЦОВВ з питань мисливського господарства та полювання пропонується віднести обласні відділи та сектори мисливського господарства, районних мисливствознавців. Таким чином не передбачається додаткове збільшення штату державного управління мисливським господарством.

Посади спеціалістів із ведення мисливського господарства територіальних відділень системи ДАЛР залишаються у відомчому підпорядкуванні ДАЛР та виконують його господарські функції з питань раціонального ведення мисливського господарства на підприємствах системи ДАЛР інші спеціалісти переходять до Департаменту мисливського господарства і полювання при МІНАПК.

3.2.3. Боротьба з браконьєрством

Зважаючи на нові можливості, які виникли на сучасному етапі розвитку країни у браконьєрів, для боротьби з браконьєрством (на основі досвіду Польщі та інших ближніх країн ЄС) пропонується створити окрему воєнізовану службу (**Мисливську варту**), яка на місцевому рівні складатиметься:

(варіант 1) – з районних мисливствознавців, які матимуть окремий статус державної екологічної поліції на місцевому рівні, у тому числі представників державної мисливствознавчої служби на регіональному та національному рівнях (див. рис. 1);

(варіант 2) – з представників єгерської служби мисливських господарств без присвоєння їм статусу відділення державної екологічної поліції, робота яких координуватиметься представником державної мисливствознавчої служби на місцевому рівні, у тому числі представників державної мисливствознавчої служби на регіональному та національному рівнях (див. рис. 2).

Рис. 2. Схема 2 нової моделі управління мисливського господарства України

Порядок визначення функціонування мисливської варті слід покласти на Департамент мисливського господарства та полювання разом із органом, що виконує роль адміністрації поліції України.

Також пропонується створити **окремий державний спецпідрозділ** з наданням йому широких повноважень, притаманним спеціальним підрозділам органів внутрішніх справ (на основі досвіду Білорусі та ін. країн), можливо, у структурі нової поліції України спецпідрозділу особливого призначення **КОРД**, який, для уникнення створення додаткового тиску на мисливських користувачів, матиме стосунок тільки до особливо небезпечних фізичних осіб, що незаконно полюють (браконьєрів), а не до господарюючих утворень.

Детальніше у додатку 10 представлено існуючу стратегію і тактику охорони державного мисливського фонду та боротьби з браконьєрством.

3.2.4. Державний контроль за діяльністю господарюючих суб'єктів у галузі мисливського господарства

Державний контроль за діяльністю господарюючих суб'єктів у галузі мисливського господарства продовжуватиме здійснюватись різними контролюючими державними інстанціями залежно від специфіки й необхідності проведення перевірки (фіскальні, правоохоронні, екологічні – Держекоінспекцією тощо) таким же чином як і за усіма іншими господарюючими суб'єктами країни та залежно від загальноприйнятої державної політики (плановими чи позаплановими, в т.ч. за матеріалами звернення чи подання наглядового відділу новоутвореного Департаменту мисливського господарства України). Ці функції прописані у Положенні про Держекоінспекцію і не потребують додаткових змін.

3.2.5. Правозастосування

Пропонується застосувати досвід інших країн у частині ведення галузевих (мисливських) справ постійними фахово підготовленими у галузі мисливського господарства суддями, від яких періодично (раз на 1-2 роки) отримувати (за додаткову оплату) дані щодо удосконалення наявної законодавчої процедури, насамперед у частині боротьби із масштабним браконьєрством та іншими зловживаннями.

Використовувати об'єднану комп'ютерну базу даних власників посвідчень мисливця та контрольної картки з метою виявлення постійних порушників правил полювання та добутої дичини під час визначення рівня адміністративних чи кримінальних покарань.

3.3. Сприяння ведення мисливського господарства користувачам мисливських угідь

Основою ведення мисливського господарства є користувачі мисливських угідь, які займаються розведенням дичини, охороною тварин від браконьєрів і збереженням необхідних типів оселищ, господарюють у межах правового поля країни (в тому числі фінансового), виховують і розвивають культуру полювання та трофейної справи, беруть участь у соціально відповідальних заходах, несуть відповідальність за свої вчинки перед іншими господарськими суб'єктами (орендодавцями, сусідніми господарствами, в тому числі сільськогосподарськими) та отримують економічну винагороду від своєї діяльності тощо.

Користувачі мисливських угідь беруть у користування (орендують) мисливські угіддя (ревіри) та ведуть за свій рахунок мисливське господарство.

До користувачі мисливських угідь відноситимуться всі суб'єкти, хто взяв у користування мисливські угіддя. Серед них: підприємства державної форми власності різного відомчого підпорядкування чи приватної форми власності, приватні окремі фізичні особи чи їх об'єднання, громадські мисливські колективи Українського товариства мисливців та рибалок, чисельністю не менше 30 осіб, якому в оренду передаються мисливські угіддя.

Всі користувачі мисливських угідь матимуть статус господарюючого суб'єкта та в повній мірі користуватись економічними перевагами від своєї діяльності – збільшення кількості дичини в орендованих мисливських угіддях, тобто мати економічний стимул і зобов'язання від ведення своєї діяльності.

На місцевому рівні держава, як власник мисливського фонду, представлена державними районними мисливствознавцями, обласними відділами та секторами мисливського господарства, які повинні перейти у підпорядкування новоствореного Департаменту мисливського господарства.

З метою розвитку мисливської галузі важливо стимулювати реплікацію позитивних практик кращих користувачів на інших суб'єктах господарювання, об'єднувати активних і зацікавлених користувачів у добровільні товариства задля поширення і розвитку кращих традицій і звичаїв, досягнення кращого фінансового результату від діяльності тощо. Необхідно скоординувати такі зусилля та ініціювати створення недержавного представницького органу мисливських товариств, який буде добровільним щодо всупу та керуватись власною мотивацією, а не створений у наказовому порядку (модель, що доказала свою неефективність без жорсткого контролю і пов'язаних з цим наслідків).

Такий недержавний представницький орган може здійснювати координацію роботи користувачів мисливських угідь з державним органом у сфері ведення мисливського господарства. До прикладу, це може бути «Союз користувачів мисливських угідь України» з його регіональними та місцевими відділеннями. Місцеві представництва «Союзу» мають обрати з числа своїх членів, яким надати мандат на представлення своїх інтересів на регіональних зібраннях. Зазначені представники займаються облаштуванням роботи регіонального представництва «Союзу» (в тому числі можуть наймати сторонніх фахівців для виконання управлінських завдань) та обирають зі свого числа делегатів до представницького органу користувачів мисливських угідь на рівні всієї країни. Всеукраїнський з'їзд затверджує директиви, що регулюють раціональне і збалансоване (стале) ведення мисливського господарства, створює управлінський орган та проблемні комісії: розведення дичини та охорони біорізноманіття, мисливської культури, кінології, правову, атестаційну, стрілецьку, навчальну, трофеїв і виставок тощо.

До завдань «Союзу» можуть належати: законодавча підтримка користувачів мисливських угідь задля збалансованого ведення мисливського господарства, взаємодія з державними та недержавними установами та організаціями з метою збереження та належного розвитку популяцій диких тварин та охорони природного середовища, надання рекомендацій членам «Союзу» стосовно можливих відхилень їхнього способу господарювання від існуючого законодавства, надання захисту в судах, навчання новачків у справі розвитку мисливського господарства України, збереження історичних цінностей мисливської культури, основ етики, мисливських звичаїв і традицій, розвитку кінології, підтримка і ведення наукових досліджень, ведення та підтримка видавничої та виставкової діяльності, що має мисливствознавчу тематику, створення довідника даних про мисливські господарства в Україні (публікація, інтернет-сайт) для координації роботи та обміну досвідом та залучення іноземних й вітчизняних туристичних операторів.

Поряд із цим можуть функціонувати й товариства мисливців як окремих громадян, які можуть мати спільні інтереси не як господарюючі суб'єкти, а як мисливці.

3.4. Організація мисливського господарства та взаємовідносини із місцевими громадами

1. Утворення мисливського господарства передбачає **процедуру погодження щодо надання у користування мисливських угідь**.

а) Насамперед, це стосується необхідності погодити використання всіх земель, на яких пропонується вести мисливське господарство. Тобто, погодження необхідно отримати у всіх землевласників чи землекористувачів, в тому числі дрібних землевласників (так званих пайовиків).

Така система погодження робить організацію мисливського господарства доволі тривалою процедурою, особливо якщо власників земельних ділянок дуже багато і дехто не дає згоди на використання для потреб ведення мисливського господарства. Таким чином утворюються господарства із розпорощеними земельними ділянками. Присутність у сучасному законодавстві цієї вимоги унеможливує ведення мисливського господарства з господарського та правового аспектів у частині проведення полювань. Порушення правил полювання входить у норму, оскільки при мозаїчному наданні в користування мисливських угідь стає неможливим прохід до цих угідь, а перебувати з вогнепальною зброєю поза мисливськими угіддями заборонено. Крім того, мозаїчність площі мисливських угідь нівелює можливість раціонального ведення мисливського господарства у частині розведення дичини, так як вона буде часто змінювати своє місце перебування на малій території, і таким чином, нівелюється вкладання матеріальних ресурсів і коштів на розведення дичини.

Варто зауважити, що існуючий порядок продиктований нормами права на власність. Однак, останнім часом, на основі положень «Європейської конвенції з прав людини» Європейський суд із прав людини у багатьох випадках вирішував, що дрібним землевласникам за певних обставин доведеться змиритись із обов'язковим об'єднанням їх у мисливські угіддя колективної форми власності задля створення цілісної території угіддя (<http://www.face.eu/international-agreements/other-important-conventions>).

Для цього в Україні необхідно розробити схему утворення мисливських угідь ustalenoї форми (ревірів) за природними межами. Здійснити це можна за аналогією існуючої системи у Польщі (див. рис. 3 і попередній звіт Проекту "ENPI East FLEG II": <http://www.fleg.org.ua/docs/1235>), де врахувати й оптимізацію площ мисливських угідь (див. п. 3.5 цього звіту).

Пропонується, що для ведення мисливського господарства використовуватимуться великі (що належать одному землекористувачу) й невеликі земельні ділянки, але загалом земельна ділянка (один ревір), що використовуватиметься як мінімальна одиниця для утворення мисливського господарства повинна бути суцільною. У випадку небажання дрібного землекористувача надавати дозвіл на використання його земельної ділянки з метою ведення мисливського господарства у межах створеного чи існуючого ревіру, йому пропонується її обгородити. В іншому випадку вступає в дію норма за якою претендент на користування мисливськими угіддями зобов'язаний погодити у письмовій формі щонайменше 70% всіх землевласників, землі яких утворюють визначену раніше суцільну площу мисливського угіддя (одного ревіру).

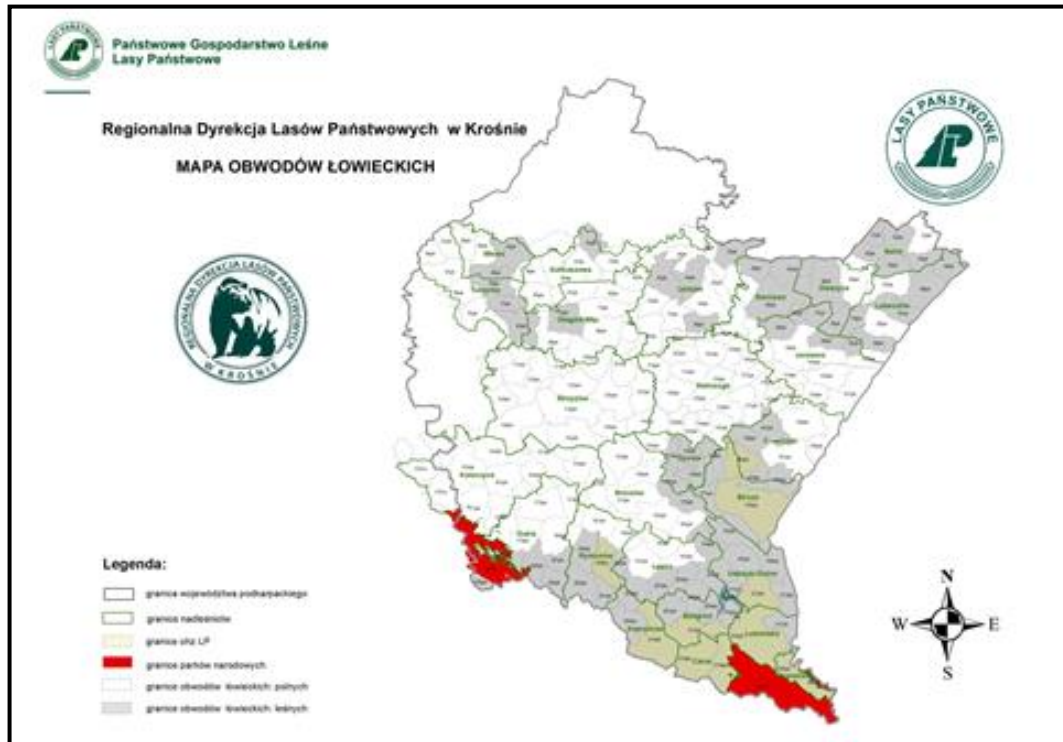

Рис.3. Приклад розподілу мисливських угідь сталого розміру (ревірів) Надкарпатської регіональної дирекції лісів (м.Кросно)

б) З метою підвищення ролі місцевих громад у веденні мисливського господарства та зменшення конфліктності мисливських господарств із місцевими жителями, які виникають у новітній історії України на ґрунті права власності на ведення мисливського господарства не тільки мисливськими колективами, а й окремими суб'єктами – пропонується:

- 1 – погоджувати надання земельних ділянок у користування під мисливські угіддя з місцевими територіальними громадами (сільські, селищні, міські ради, районні ради);
- 2 – надавати перевагу під час надання земельних ділянок у користування під мисливські угіддя (тих, що безпосередньо примикають до меж відповідних населених пунктів) організаціям товариств місцевих мисливців, які відповідають статусу суб'єкта господарювання та зареєстровані у відповідному населеному пункті;
- 3 – у випадку відсутності організацій товариств місцевих мисливців, які відповідають статусу суб'єкта господарювання та зареєстровані у відповідному населеному пункті, або якщо такі є але не виявили бажання взяти в користування мисливські угіддя в межах своєї територіальної громади – надання земельних ділянок у користування під мисливські угіддя у межах визначених ревірів здійснювати іншим суб'єктам господарської діяльності на безоплатній або платній основі (на вибір місцевої громади), в останньому випадку відповідно до затвердженого постановою Кабінету Міністрів України порядку організації та проведення біржових аукціонів з надання у користування мисливських угідь;
- 4 – передбачити можливість участі представників місцевих громад, місцевого самоврядування через організацію публічних слухань «Проектів організації та розвитку мисливського господарства» та врахування суттєвих зауважень, під час оцінки збитків фермерам та сільським господарям, завданих мисливськими тваринами та під час полювання.

Таким чином, передбачається, що надання у користування мисливських угідь може бути платним (на вибір місцевої громади або землекористувача відповідного лісового фонду, особливо якщо існує кілька претендентів на їх отримання) та здійснюється відповідно до затвердженого постановою Кабінету Міністрів України порядку організації та проведення біржових аукціонів з надання у користування мисливських угідь (див. додаток 2), а вилучені від торгів кошти зараховуються на рахунки відповідних органів місцевого самоврядування на землях яких розташовані мисливські угіддя. На сьогодні надання у користування мисливських угідь є безоплатним.

2. Пропонується врегулювати **питання внесення щорічної орендної плати за мисливські угіддя** (у Податковому кодексі України): за лісові – постійному землекористувачу або власнику, за польові – в бюджети місцевих громад (за досвідом Польщі). Інший варіант – всю плату за користування мисливськими угіддями здійснювати місцевим громадам. Це дасть можливість збільшити надходження в місцеві бюджети.

Визначення величини орендної плати також може бути прийнятим 2 шляхами:

(1) спрощеним шляхом прийняття нормативно-правового акту з врахуванням коефіцієнту неоподаткованого мінімуму доходів громадян (додаток 3), або

(2) шляхом затвердження документу із більш складною процедурою, в якому детально визначити механізм оплати за користування мисливськими угіддями, насамперед, використовуючи методіку класифікації, типології та бонітування мисливських угідь (додаток 4).

3. Слід передбачити, що **умови безпосереднього ведення мисливського господарства визначаються у договорі**, який укладається між територіальним органом центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері мисливського господарства і користувачами мисливських угідь **та базуються на «Проекті організації та розвитку мисливського господарства»**. Останні, після їх розроблення за допомогою мисливського впорядкування, погоджуються територіальним органом центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері мисливського господарства, органом виконавчої влади Автономної Республіки Крим з питань охорони навколишнього природного середовища, органом виконавчої влади Автономної Республіки Крим у галузі мисливського господарства та полювання, обласними, Київською, Севастопольською міськими державними адміністраціями (у діючому Законі передбачено погодження на національному рівні, у чому не має потреби і достатньо погодження на рівні обласних відомств оскільки на території України існують значні регіональні відмінності).

4. Необхідно напрацювати **механізм реалізації вимог ЗУ «Про тваринний світ» в частині відшкодування збитків, завданих мисливськими видами тварин сільськогосподарським виробникам** (потрави): розробити нормативно-правовий акт для врегулювання питання відшкодування збитків, завданих мисливськими видами тварин сільськогосподарським виробникам. Оскільки ефективно ведення мисливського господарства не лише сприяє розвитку мисливської фауни, а й стимулює контроль її чисельності. Надмірна чисельність деяких тварин може наносити збитки сільському господарству місцевих громад, а також лісовому господарству. У такому випадку власники сільськогосподарських земель, що постраждали від диких тварин, отримують компенсацію за надані збитки. У цьому випадку можна було б застосувати польську модель: за збитки, нанесені мисливськими тваринами, платить мисливське товариство, на території якого це відбулося, а за тварин, що охороняються – Мінекології. Інший варіант – через спільні відшкодування від користувача мисливських угідь, на території якого трапилась потрава (50%), та (50%) із новоствореного відповідного фонду, нарахування до якого здійснювати залежно від вартості впольованої дичини та

продажу мисливського зброї, спорядження тощо (див. пункт 4). При цьому слід відзначити, що сама пропозиція про відшкодування постради тваринами носить проблемний характер. Адже спочатку потрібно чітко визначитись, кому належать тварини, які здійснили потрапу, і тоді вже визначати суб'єкта здійснення відшкодування (додаток 14).

5. З метою ефективного державного управління мисливським господарством, **спрощення процедури статистичної звітності**, узгодження та відповідності поданої інформації користувачами мисливських угідь, покращення стеження за раціональним використанням тварин пропонується внести зміни до нормативно-правових актів про подання статистичної звітності користувачами мисливських угідь за місцем ведення фактичного господарювання (додаток 12) передбачивши, що:

- користувачі мисливських угідь, яким надано у користування мисливські угіддя не за місцем реєстрації суб'єкта господарської діяльності, зобов'язані подавати копію статистичного спостереження № 2 - тп (мисливство) в обласні управління статистики за місцем наданих у користування мисливських угідь;
- обласні управління статистики узагальнюють подану інформацію та окремо формують звіти користувачів мисливських угідь, яким надано у користування мисливські угіддя на території області і фактично ведуть мисливське господарство;
- звіти про діяльність користувачів мисливських угідь в межах області публікуються на офіційних сайтах обласних управлінь статистики.

Проект типового звіту про здійснену за рік діяльність із організації мисливського господарства та полювання окремим користувачем додається (див. додаток 13).

3.5. Оптимізація та раціональність використання мисливських угідь.

Згідно з останніми статистичними даними, середня площа мисливських угідь одного мисливського користувача в Україні становить (див. рис. 4): Українське товариство мисливців і рибалок – 84 тис. га, Держлісагентство – 24 тис. га, інші користувачі (переважно громадські мисливські організації та приватні підприємства) – 20 тис. га. Як показала практика, останнім часом найбільш ефективними є мисливські господарства площею 20-30 тис. га, де вкладання коштів на 1 тис. га мисливських угідь становить не менше 3500 гривень.

В умовах браку коштів, мисливські господарства площею понад 30 тис. га вимушені концентрувати свою діяльність на тій частині мисливських угідь (до 20 %), де спостерігається найвища щільність мисливських тварин. На таких ділянках, в основному, сконцентровані біотехнічні споруди, здійснюється підгодівля диких тварин. У той же час, решта мисливських угідь не охороняється і використовується неефективно. Це призводить до збитковості всього мисливського господарства і, в такому випадку, ці угіддя необхідно передавати іншим користувачам, перевівши їх попередньо в статус мисливського резерву.

Однак потрібно пам'ятати про те, що тривале перебування мисливських угідь у статусі державного мисливського резерву або запасу, своєю чергою також стають причиною нераціонального використання мисливських угідь. Адже площа використання мисливських угідь в Україні становить лише 62%, тоді як у країнах Європи цей показник сягає до 90%.

Таким чином, необхідно здійснити оптимізацію площ мисливських угідь, межі яких повинні визначатися на основі природних критеріїв (річки, хребти, дороги, ЛЕП тощо), а їх площа не може бути меншою, ніж 3 тис. га та більшою, ніж 30 тис. га, будучи при цьому суцільною ділянкою, що повинно певною мірою вирішити проблему низької доступності полювання для місцевого населення,

що зумовлено малою чисельністю мисливських тварин, високою вартістю послуг і відсутністю належного рівня конкуренції у мисливському господарстві.

Рис. 4. Середня площа мисливських угідь одного мисливського користувача в Україні, тис. га

Для створення механізму, що забезпечить ефективне використання мисливських угідь, необхідно, перш за все, запровадити надання мисливських угідь у користування низовому мисливському колективу місцевих мисливців, як юридичній особі (ефективність такої моделі ведення мисливського господарства підтверджується практикою, зокрема в Польщі, Словаччині, Угорщині, Чехії, прибалтійських та інших країнах).

Передбачити, що мисливські угіддя надаються у користування строком не більше чим на 10-15 років.

3.6. Екологічно стійке (раціональне) добування

Основою для планування екологічно стійкого (раціонального) добування мисливських тварин та ефективного ведення мисливського господарства є науково обґрунтований і ретельно підготовлений «Проект розвитку мисливського господарства» (Проекти мисливського впорядкування). У ньому вказуються основні характеристики мисливських угідь та, що саме важливо, розраховано оптимальні показники чисельності мисливських тварин, залежно від природних умов, облікованої фауни, характеристики лісового фонду та інших факторів включаючи здійснені раніше господарські заходи, економічні умови регіону тощо. Станом на 1 січня 2015 року, мисливське впорядкування в Україні проведено на 90% площі наданих у користування мисливських угідь.

Полювання мисливських тварин здійснюється залежно від кількості облікованих тварин і відповідно до обмежень (ліміти, норми відстрілу) на мисливський сезон, які погоджуються з Мінагрополітики і затверджуються Мінекології за поданням ДАЛР. Самі ж ліміти отримують додаткове погодження із територіальними органами виконавчої влади на підставі пропозицій користувачів мисливських угідь.

Однак, незважаючи на щорічний ріст показників облікованої фактичної чисельності мисливської фауни в окремих регіонах, така система, очевидно, не забезпечує достатній рівень розвитку мисливського господарства. Оскільки чисельність мисливської фауни та офіційно здобутої дичини залишається катастрофічно низькою у порівнянні із сусідніми країнами ЄС, що не дозволяє отримувати значні фінансові ресурси для розвитку економіки місцевих громад і держави в цілому

(див. попередній звіт про аналіз законодавчої бази і практики ведення мисливського господарства деяких країн Європейського Союзу за лінком: <http://www.fleg.org.ua/docs/1235>).

У цьому випадку врегулювати ситуацію можна, застосувавши таких два підходи:

1 – запровадивши видачу лімітів і норм добування мисливських тварин тільки на ті види мисливських тварин, фактична чисельність яких досягла та перевищила рівень 60% співвідношення до науково обґрунтованої оптимальної кількості мисливських тварин на території мисливського угіддя (розрахованої на основі щорічного обліку мисливської фауни) та у розмірах що не перевищують показники, вказані у таблиці про допустимі норми використання (відстрілу, відлову) окремих видів мисливських тварин залежно від їх виду та природних зон (див. табл. 1, які розробляються центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері мисливського господарства на підставі науково обґрунтованих досліджень та затверджується центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування і реалізацію державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища та екологічної безпеки);

Таблиця 1. Допустимі норми використання (відстрілу, відлову) окремих видів мисливських тварин

Вид мисливської фауни	Природна зона	Відношення фактичної чисельності до оптимальної, (%)	Допустимий відсоток добування, (%)
Лось, благородний, плямистий, лань, муфлон олень олень козуля,	Для усіх зон	від 60 до 80	5
		від 80 до 100	10
		>100	Вся чисельність, що перевищує оптимальну
Кабан	Поліська, Лісостепова, Крим, Карпати, Степова	від 60 до 80	10
		від 80 до 100	20
		>100	Вся чисельність, що перевищує оптимальну
Заєць сірий	Для усіх зон	від 60 до 80	5
		від 80 до 100	10
		>100	Вся чисельність, що перевищує оптимальну
Куріпка сіра	Для усіх зон	від 60 до 80	5
		від 80 до 100	10
		>100	Вся чисельність, що перевищує оптимальну
Фазан	Степова, Кримська гірська	від 60 до 80	10
		від 80 до 100	15
		>100	Вся чисельність, що перевищує оптимальну

2 –уповноваженому органу кожен сезон видавати (затверджувати) таку ж саму (+/- кілька відсотків, залежно від виконання/недовиконання затвердженого перспективного плану добування мисливських тварин користувачем мисливських угідь) кількість лімітів і норм використання мисливських тварин, яка була офіційно добута попереднього сезону (дозволить покращувати з року в рік дійсні розміри добутих тварин, сприяти збалансуванню кількості наявних і добутих тварин, що збільшить надходження до бюджету у вигляді податків та ін. відрахувань, дасть можливість ефективніше впливати на процес управління популяціями, їх зростання). Така норма працює у Польщі та інших країнах (див. попередній звіт).

Слід законодавчо врегулювати процес визначення кількості щорічно добутої дичини та впорядкувати пов'язану із сталим розвитком мисливського господарства термінологію додавши таку інформацію до Закону України «Про мисливське господарство та полювання»:

державний мисливський фонд - мисливські тварини, що перебувають у стані природної волі, а також які вилучені з природи й утримуються в напіввільних умовах або у неволі в межах угідь державних мисливських господарств;

мисливські тварини - дикі звірі та птахи, на яких дозволене полювання у відповідності до законодавства України (вказані у п. 3.10 цього звіту). До мисливських тварин також належать види-вселенці та види, небажані на території мисливських угідь;

ліміти використання - встановлена кількість парнокопитних мисливських тварин і хутрових ліцензійних видів, яка дозволена для добування користувачу мисливських угідь у відповідному мисливському сезоні за ліцензіями;

сезонна норма добування неліцензійних місцевих видів мисливських тварин - встановлена кількість зайців сірих, фазанів та куріпок сірих, яка дозволена для добування користувачу мисливських угідь у відповідному мисливському сезоні;

фактична чисельність мисливських тварин – кількість тварин мисливської фауни, облікована на певній території напередодні мисливського сезону;

оптимальна чисельність мисливських тварин – науково обґрунтована кількість тварин мисливської фауни, яка може проживати на певній території та розмір якої може коливатись від чисельності популяції, яка забезпечує максимально стійкий рівень добування мисливських тварин до екологічної місткості середовища.

Оптимальна чисельність мисливських тварин в середньому на одиницю площі залежно від природних зон і типу території, у межах країни встановлюється центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері мисливського господарства на підставі науково обґрунтованих досліджень і затверджується центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування і реалізацію державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища та екологічної безпеки.

Оптимальна чисельність мисливських тварин на території мисливського господарства (або ревіру) встановлюється на підставі науково обґрунтованих досліджень під час підготовки «Проекту розвитку мисливського господарства», враховуючи затверджені на національному рівні показники оптимальної чисельності мисливських тварин у середньому на одиницю площі, залежно від природних зон і типу території у межах країни;

максимально стійкий рівень добування мисливських тварин – найбільша кількість особин, яку можна вилучити з популяції екологічно раціональним способом (5% від кількості, коли популяція досягла половини чисельності екологічної місткості середовища);

екологічна місткість середовища – науково обґрунтована максимальна кількість тварин мисливської фауни на певній території, існування якої можуть забезпечити ресурси навколишнього середовища;

план полювання – науково обґрунтована кількість мисливських тварин, яку планується добути за певний період часу у межах мисливських угідь, закріплених за користувачем. Розрізняють **перспективний план полювання** – складений до моменту отримання відповідних лімітів та норм добування мисливських тварин, віднесених до державного мисливського фонду, та **остаточний план полювання** – складений після отримання відповідних лімітів та норм добування мисливських тварин, віднесених до державного мисливського фонду (**затверджений перспективний план полювання**).

Таким чином, добування мисливської фауни кожного року у межах мисливських угідь слід здійснювати на підставі затвердженого перспективного (остаточного) річного плану полювання для кожного користувача.

Перспективний річний план полювання складається користувачем мисливських угідь відповідно до результатів обліку наявної та добутої чисельності мисливських тварин у мисливських угіддях у певному році, у межах затверджених чи погоджених відповідним органом розмірів лімітів та норм добування мисливських тварин віднесених до державного мисливського фонду.

У випадку новоутвореного мисливськогосподарського підприємства чи іншого суб'єкта господарської діяльності облік фактичної мисливської фауни першого року здійснюється під час мисливського впорядкування та зазначається у «Проекті розвитку мисливського господарства». Також мисливським упорядкуванням визначається оптимальна чисельність мисливських тварин на території мисливського господарства (або на території його окремих ревірів – у такому випадку – чисельність дичини окремих ревірів сумується в межах одного господарства) на підставі науково обґрунтованих досліджень під час підготовки «Проекту розвитку мисливського господарства».

Наступний щорічний облік фактичної мисливської фауни здійснюється користувачем мисливських угідь одним із способів за методикою зазначеною у типовій інструкції обліку чисельності основних видів мисливської фауни України (див. додаток 5).

Інформація про кількість добутої за минулий рік дичини користувачем мисливських угідь береться з форми державного статистичного спостереження № 2 - тп (мисливство) «Ведення мисливського господарства», які публікуються на офіційних сайтах обласних управлінь статистики.

Розміри лімітів та норм добування мисливських тварин віднесених до державного мисливського фонду встановлюються залежно від виду мисливської фауни на підставі даних зазначених у табл. 1 враховуючи зазначену у «Проекті розвитку мисливського господарства» оптимальну чисельність мисливських тварин на території мисливського господарства, яка залежить від затверджених на національному рівні показників оптимальної чисельності мисливських тварин в середньому на одиницю площі залежно від природних зон і типу території у межах країни.

Під час визначення центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування і реалізацію державної політики у сфері мисливського господарства оптимальної чисельності мисливських тварин враховують чисельність окремої популяції, яка забезпечує максимально стійкий рівень добування мисливських тварин та екологічну місткість середовища. При цьому за оптимальну чисельність популяції певного виду може бути прийнято від 50 до 100 % від екологічної місткості середовища. Однак тут слід пам'ятати, що при заповненні 100 % екологічної місткості середовища певним видом тварин зростає ризик суттєвого пошкодження навколишньому середовищу, у тому числі

сільськогосподарських культур і лісового середовища, а при перевищенні цього показника тварини використовують всі можливості наявної кормової бази. Тому рівень оптимальної чисельності мисливських тварин в середньому на одиницю площі залежно від природних зон і типу території визначається компетентними органами на рівні країни залежно від наявних розмірів окремих популяцій тварин та національної політики у галузі ведення мисливського господарства і управління популяціями, необхідності у збільшенні чи зменшенні кількості диких тварин.

У зв'язку із цим до повноважень центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері мисливського господарства слід додати наступне:

- встановлення відповідно до законодавства обмежень щодо використання державного мисливського фонду, визначення мети управління мисливськими популяціями (від спрямованих на максимально можливе вилучення тварин мисливської фауни (максимально стійкий рівень добування) до максимального збільшення розміру популяцій (якщо вид перебуває на межі відновлення);

До певних особливостей щодо компетенції визначення лімітів, норм добування тощо всіх видів мисливських тварин за єдиним органом центральної виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища слід віднести наступне:

- полювання на парнокопитних тварин, куницю лісову, бобра, ондатру, бабака, віднесених до державного мисливського фонду, здійснюється згідно з лімітами використання мисливських тварин, які затверджуються на відповідний сезон полювання центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування і реалізацію державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища та екологічної безпеки, на підставі пропозицій користувачів мисливських угідь, відповідно до результатів обліку наявної та добутої чисельності мисливських тварин у мисливських угіддях у певному році та перспективного річного плану полювання;

- полювання на місцеві види мисливських тварин віднесених до державного мисливського фонду (зайця-русака, фазана, сіру куріпку) регулюється сезонними нормами добування, що встановлюються на мисливський сезон користувачем мисливських угідь за погодженням з територіальним органом центрального органу виконавчої влади, що реалізує політику у сфері мисливського господарства та обласними державними адміністраціями на підставі матеріалів про результати обліку наявної та добутої чисельності мисливських тварин у мисливських угіддях у певному році та перспективного річного плану полювання;

- добова норма добування інших видів мисливських тварин, окрім ліцензійних, встановлюється на мисливський сезон користувачем мисливських угідь за погодженням з територіальним органом центрального органу виконавчої влади, що реалізує політику у сфері мисливського господарства та обласними державними адміністраціями на підставі матеріалів про результати обліку наявної та добутої чисельності мисливських тварин у мисливських угіддях у певному році та перспективного річного плану полювання;

- полювання, а відповідно і видача лімітів і норм добування дозволені тільки на ті види мисливських тварин, фактична чисельність яких досягла та перевищила рівень 60% співвідношення до науково обґрунтованої оптимальної кількості мисливських тварин на території мисливського угіддя та у розмірах вказаних у таблиці про допустимі норми використання (відстрілу, відлову) окремих видів мисливських тварин залежно від їх виду та природних зон (див. табл. 1, який розробляється/переглядається центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері та мисливського господарства на підставі науково обґрунтованих досліджень і

затверджується центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування і реалізацію державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища та екологічної безпеки).

З метою впорядкування видів мисливської фауни при встановленні термінів полювання слід зазначити, що полювання може здійснюватися у такі терміни:

- на норця великого, качок (шилохвоста, широконоську, чирянку малу (чирка-свистунка), чирянку велику (чирка-тріскунка), крижня, свища, попелюха (чернь червоноголову), чернь чубату, чернь морську, турпана, синьгу, морянку, лиску, пастушка, куликів (сивку звичайну, сивку морську (тулеса), брижача (турухтана), коловодника звичайного (травника), коловодника чорного (щоголя), коловодника великого (уліта великого), грицика малого (веретенника малого), слукву (вальдшнепа), баранця звичайного (бекаса)), голубів (горлицю звичайну, горлицю садову (кільчасту), припутня - у серпні - січні;

- на білку, бобра, ондатру, куниць лісову та кам'яну, норку американську, собаку єнотоподібного, лисицю, вовка – з жовтня по лютий включно

3.7. Біотехнія

Найголовніше у веденні мисливського господарства – це робота зі збільшення чисельності мисливських тварин шляхом покращення захисних, гніздових і кормових умов мешкання диких тварин, підтримання їх життєдіяльності у важкі періоди року, профілактика та лікування захворювань. У зв'язку з проведенням масштабної меліорації, розвитком транспортного, промислового та інших видів будівництва, збільшилось антропогенне навантаження на природні екосистеми. В основному ці процеси торкнулись польових та водно-болотних екосистем.

Збільшення контурності сільськогосподарських угідь, застосування хімічних засобів захисту рослин та мінеральних добрив призвело до зменшення чисельності польової дичини, в першу чергу – зайця сірого та куріпки сірої.

Для досягнення більш високого рівня ведення мисливського господарства одним із основних завдань є збільшення кількості та підвищення якості проведення біотехнічних заходів, які будуть спрямовані на покращення кормових, захисних та гніздових умов мисливських угідь.

У багатьох мисливських господарствах не вистачає, або взагалі відсутні біотехнічні споруди, корми заготовлюються у недостатній кількості та мають низку поживну якість, посіви кормових полів не проводиться взагалі або проводиться не системно.

У зв'язку з цим пропонується доповнити права та обов'язки користувачів мисливських угідь законодавчим зобов'язанням *«виконувати біотехнічні заходи, виділяти мисливські угіддя, на яких полювання заборонено, для охорони і відтворення мисливських тварин, забезпечувати упорядкування мисливських угідь»*.

Тому пропонується звертати постійну увагу на удосконалення та покращення стану із біотехнією, у зв'язку з чим планується (рис. 5):

1. Переглянути та удосконалити вимоги щодо здійснення біотехнічних заходів;
2. Підвищити якість підготовки Проектів мисливського впорядкування;
3. Одним із індикаторів незадовільного ведення мисливського господарства на території мисливського товариства ввести наявність у кожному мисливському господарстві системи кормових полів для пріоритетних видів тварин встановленої мінімальної площі і переліку видів культур;

4. У лісових мисливських угіддях забезпечити проведення багаторічних біотехнічних заходів: омолодження та садіння верби, посів захисно-кормових чагарників (дрок, рокитника, бобівника тощо);
5. Контролювати здійснення будівництва комплексів біотехнічних споруд;
6. Забезпечити комплекс профілактичних та інших заходів із захисту диких тварин;
7. Аналізувати та узагальнювати практику біотехнічних заходів у мисливських господарствах інших країн і застосовувати кращі зразки міжнародного досвіду.

Як покращити стан ведення м. г. в Україні
за допомогою біотехнічних заходів

1. Розробити Вимоги щодо здійснення біотехнічних заходів
2. Підвищити якість розробки Проектів мисливського впорядкування
3. Створити у кожному м. г. системи кормових полів для пріоритетних видів тварин
4. Забезпечити проведення багаторічних біотехнічних заходів
5. Контролювати здійснення будівництва комплексів біотехнічних споруд
6. Забезпечити комплекс профілактичних та інших заходів із захисту диких тварин
7. Використовувати міжнародний досвід із застосування біотехнічних заходів

Рис. 5. Список першочергових завдань щодо покращення біотехнічних заходів

3.8. Розселення дичини

Збагачення видового різноманіття мисливських тварин шляхом розселення таких видів, як олень плямистий, олень благородний, лань, муфлон та інших, а також розведення дичини потребують детального опрацювання. При цьому слід вважати, що об'єктами ведення мисливського господарства є популяції мисливських видів тварин, що перебувають у стані природної волі або напіввільному (вольєрному, загінному) утриманні. Однак, нетипові для наших лісів тварини не повинні випускатись вільно в природу, а лише утримуватись у вольєрах. Так, оленя плямистого у ряді країн Євросоюзу заборонено розводити у вільній природі. Його, разом із ланню і муфлоном (чужі інтродуковані види) і розводять, головним чином, у вольєрних господарствах.

Одним з найбільш цікавих об'єктів полювання є олень благородний, реакліматизація якого за останні десятиріччя практично не проводиться у зв'язку з відсутністю коштів у користувачів. Враховуючи, що

трофеї оленя користуються великим попитом у іноземних мисливців, а мисливські угіддя в Україні мають сприятливі умови для його вирощування, необхідно поновити роботу з його розведення та розселення.

Теж саме необхідно здійснювати для по відношенню до інших рідкісних тварин, які раніше були широко розповсюдженими у місцевих природних середовищах.

3.9. Охорона мисливських угідь

Вирішення проблем охорони тваринного світу, в першу чергу, визначає рівень ведення мисливського господарства, перспективи його подальшого розвитку.

Аналіз роботи користувачів за останні 20 років свідчить про те, що найбільш негативним фактором впливу на популяції мисливських тварин є браконьєрство. На початку 90-х років минулого століття браконьєрство набуло вражаючих масштабів, унаслідок чого відбулось значне скорочення чисельності основних видів мисливських тварин. Прийнята державою нормативно-правова база дозволила спочатку стабілізувати та, згодом, дещо покращити стан охорони угідь, однак вона все-ще залишається незадовільною. Для підвищення мотивації вирішення цієї проблеми необхідно звернути увагу, насамперед, на причинно-наслідковий зв'язок: **краща охорона і правозастосування – більша популяція дикої фауни – більше добувається мисливських тварин – вища матеріальна зацікавленість**. Це повинно стати основним рушієм мисливського господарства.

Основні причини браконьєрства – це низька ефективність ведення мисливського господарства, економічна неспроможність, особливо громадських мисливських організацій (62,8 % від мисливських угідь України), низький рівень правової культури громадян, недосконалістю діючого законодавства. Важливе значення для успішного проведення охоронних заходів має кадрове забезпечення мисливського господарства, яке в Україні залишається у критичному стані. Спеціальність «мисливствознавець» – не має попиту, непопулярна серед молоді і деградує у суспільстві. Те саме стосується спеціальності «єгер», якій у країнах ЄС надають великого значення: існують єгерські школи, курси підвищення кваліфікації тощо. Аналогічна ситуація з підготовкою експертів трофейної справи та з мисливського собаківництва.

Тому необхідно передбачити, що з метою охорони мисливських угідь користувачі угідь створюють єгерську службу з розрахунку не менш як один єгер на три тисячі гектарів мисливських угідь і створити державну службу з охорони мисливського фонду в кожній області з центральним підпорядкуванням (Мисливська охорона (варта)) на базі єгерської служби користувачів мисливських угідь за квотним принципом залежно від їх кількості у межах окремих регіональних структурних адміністративно-територіальних одиниць.

Необхідно внести доповнення до ЗУ про те, що охорона державного мисливського фонду, а також інших звірів і птахів, занесених до Червоної книги України та списків інших міжнародних охоронних угод, до яких приєдналась Україна, здійснюється «Мисливською охороною (вартою)», порядок діяльності якої розробляється Департаментом (Управлінням) мисливського господарства та полювання і затверджується Кабінетом Міністрів України; а також про те, що фінансування «Мисливської охорони (варти)» здійснюється в тому числі з спеціально створеного фонду, порядок функціонування якого та фінансового накопичення до нього розробляється центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері мисливського господарства та затверджується Кабінетом Міністрів України.

Державну мисливську охорону потрібно забезпечити технічними засобами та, для боротьби з бракон'єрами, надати повноважень, які мають органи внутрішніх справ.

Ще одна проблема – охорона мисливських угідь, які віднесені до державного мисливського резерву, адже на таких угіддях відсутня єгерська служба, яка б контролювала територію. До мисливських угідь державного мисливського резерву відносяться мисливські угіддя, що тимчасово не надані в користування суб'єкту господарювання. Пропонується, що охорона та регулювання чисельності тварин на них здійснюватиметься державним лісогосподарським підприємством в безпосередній близькості до зони діяльності якого знаходяться ці угіддя, на підставі відповідного наказу центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері та мисливського господарства.

Досвід підтверджує, що без забезпечення відповідної охорони тваринного світу неможливо досягнути оптимальної чисельності мисливських тварин. З метою посилення охорони дичини необхідно провести комплекс заходів, основними з яких є:

1. Взаємодія органів державного мисливського контролю та користувачів мисливських угідь;
2. Збільшення кількості та покращення рівня підготовки кадрів мисливського господарства у відповідності зі встановленими нормативами;
3. Посилення правозастосування та відповідальності за порушення законодавства в галузі охорони та використання тваринного світу;
4. Застосування заходів матеріального стимулювання до працівників користувачів мисливського господарства та місцевих жителів, які виявляють порушення правил полювання;
5. Проведення державного конкурсу на краще мисливське господарство (кращого мисливствознавця, єгеря) по боротьбі з бракон'єрством, з матеріальним стимулюванням переможців;
6. Дотримання наукових рекомендацій з охорони диких тварин під час проведення сільськогосподарських та лісогосподарських заходів (робіт);
7. Екологічне виховання підростаючого покоління;
8. Виховання законопослушності.

3.10. Список мисливських тварин

В Україні, незважаючи на тривалий історичний досвід ведення мисливського господарства, досі не встановлений на законодавчому рівні список видів звірів і птахів на які дозволяється полювання. Пропонується сформувати список мисливських видів до яких зарахувати такі види тварин:

Птахи:

1. Пірникоза велика (норець великий)
2. Гуска сіра
3. Гуменник
4. Гуска білолоба (гуска білолоба велика)
5. Шилохвіст
6. Широконоска
7. Чирянка мала (чирок-свистунок)
8. Чирянка велика (чирок-тріскунок)

9. Крижень
10. Свищ
11. Попелюх (чернь червоноголова)
12. Чернь чубата
13. Чернь морська
14. Турпан
15. Синьга
16. Морянка
17. Перепілка (перепел)
18. Куріпка сіра
19. Фазан
20. Пастушок
21. Курочка водяна
22. Лиска
23. Сивка звичайна
24. Сивка морська (тулес)
25. Брижач (турухтан)
26. Коловодник звичайний (травник)
27. Коловодник чорний (щоголь)
28. Коловодник великий (уліт великий)
29. Слуква (вальдшнеп)
30. Баранець звичайний (бекас)
31. Горлиця звичайна
32. Горлиця садова (кільчаста)
33. Голуб сизий
34. Припутень
35. Сорока
36. Ворона сіра.

Ссавці:

1. Кріт європейський
2. Собака єнотоподібний
3. Вовк
4. Шакал
5. Лисиця звичайна
6. Куниця кам'яна
7. Куниця лісова
8. Норка американська
9. Борсук
10. Заєць сирій
11. Кріль дикий
12. Білка звичайна
13. Бобер європейський
14. Бабак степовий

15. Ондатра
16. Свиня дика
17. Лань
18. Козуля європейська
19. Олень благородний
20. Олень плямистий
21. Лось європейський
22. Муфлон.

До мисливських тварин також слід віднести види-вселенці та види, небажані на території мисливських угідь.

3.11. Регулювання чисельності небажаних для мисливського господарства видів

До тварин, небажаних у мисливському господарстві, належать: вовк, лисиця, собака єнотоподібний, сорока та сіра ворона. Ці види, у випадку досягнення високої чисельності здатні завдавати значної шкоди мисливському господарству. Інша небезпека від цих хижаків – вони є переносниками багатьох небезпечних, насамперед, інфекційних захворювань. Однак, не слід забувати й про санітарно-профілактичну функцію, яку вони виконують, забираючи зі стада насамперед ослаблених і хворих особин, тим самим зупиняючи розповсюдження інфекційних хвороб серед інших мисливських видів тварин.

За даними представників відділу мисливського господарства Державного агентства лісових ресурсів зараз в Україні налічується близько 2 тис. вовків і 57 тис. лисиць. Не зважаючи на те, що кожного мисливського сезону кількість добутих вовків і лисиць дорівнює чисельності на початку сезону, вона продовжує зростати, що завдає значної шкоди мисливському господарству, а в деяких випадках і місцевому населенню. Детальнішого дослідження потребує з'ясування фактичної чисельності вовка в Карпатах.

Для регулювання чисельності небажаних у мисливському господарстві тварин оптимальним буде використання досвіду країн ЄС, де застосовують недорогі та високоефективні пристрої та споруди для відлову небажаних видів. Наприклад, для відлову сірої ворони використовують «скандинавські» живоловки, а для боротьби з лисицями та єнотоподібними собаками – живоловки норного типу. У Словаччині сіра ворона і сойка значаться у списку мисливських видів, завдяки чому їх чисельність мисливці регулюють шляхом відстрілу у певний період.

Для зниження негативного впливу зазначених видів тварин на мисливську фауну, пропонується:

- систематично проводити учбово-практичні семінари для впровадження світового передового досвіду менеджменту популяцій потенційно небажаних у мисливському господарстві диких тварин;
- збільшити ефективність пояснювальної та пропагандистської роботи серед мисливців та населення;
- впровадити практику регулювання чисельності сороки, сірої ворони, лисиці і єнотоподібного собаки методами і способами, які використовуються у країнах ЄС.

3.12. Вдосконалення прийомів і способів, порядку полювання

Найпоширенішим методом полювання в Україні є полювання загінним способом. Такий спосіб при полюванні на парнокопитних тварин у невеликих за площею угіддях створює чинник неспокою для всіх інших тварин, які часто змушені мігрувати в малопридатні для проживання угіддя. Такий спосіб полювання не дозволяє вести селекційну та трофейну роботу. Натомість, у країнах ЄС популярним способом добування парнокопитних тварин є індивідуальне полювання, яке є більш гуманним і дозволяє проводити вилучення особин, необхідних для селекційного відбору, що сприяє збільшенню якісних трофейних особин у господарстві. Як приклад, індивідуальне полювання з мисливських веж, яких у деяких угіддях Австрії буває близько двох десятків на 100 гектарів угідь.

Законом України «Про мисливське господарство та полювання» передбачені індивідуальні способи полювання на копитних тварин, однак у багатьох мисливських господарствах, як і раніше, використовують загінний спосіб полювання. Полювання з підходу майже не практикується, оскільки цей спосіб потребує серйозної професійної підготовки робітників мисливського господарства, професійної та фізичної підготовки мисливців, а також більше часу для проведення полювання. Однак, саме такий підхід дозволяє створювати засади для сталого розвитку мисливського господарства. Проблемою є те, що нинішнє покоління мисливців мало знайоме зі способами і видами полювання, які мають багатотисячлітні традиції.

Тому в Україні слід невідкладно і широко впроваджувати передові світові прийоми полювання, які дозволяють цілеспрямовано вести селекційну роботу в популяціях та відроджувати традиції проведення полювань. Для цього необхідно вирішити такі завдання:

1. Використовувати світові прогресивні види полювання: стежкування, з підходу, із засідки, з обладнаних веж, на вабу та інші;
2. Відновлювати та популяризувати індивідуальне полювання з лягавими, підрушничними та норними собаками, а також полювання з ловецькими птахами;
3. Ввести в обов'язкову практику мисливським господарствам проводити індивідуальні полювання на парнокопитних тільки в присутності єгеря господарства та виконувати постріли тільки з його дозволу, залежно від виду та рівня полювання (селекційний відбір, формування оптимальної статевовікової структури з метою підвищення відсотка самців з високими трофейними якостями, особливості відстрілу тварин з оптимальними трофейними якостями);
4. Для покращення стрілецької підготовки мисливців і пристрілки зброї в регіонах України необхідно створити широку мережу стрілецьких тирів, у тому числі на території мисливських господарств.

Пропонується внести зміни до законодавчих та нормативно-правових актів, зокрема у положення про правила проведення полювань та поводження з зброєю (додаток 8).

➤ Організація процесу полювання

За раціональне використання популяцій державних видів мисливської фауни та за недопущення зниження їх рівня до нижче задовільного з природоохоронної точки зору, організацію інших методів ведення мисливського господарства, полювання та навчання у межах визначеної території мисливських угідь відповідає користувач мисливських угідь – господарюючий суб'єкт у галузі мисливського господарства (далі – користувач).

Для належної організації полювання користувач призначає розпорядника полювання - працівника користувача мисливських угідь (єгеря), який уповноважений на охорону мисливських угідь та

здійснює керівництво процесом і контролює виконання правил проведення полювання, правил безпеки при користуванні зброєю на всіх етапах проведення полювання. Розпорядник призначається наказом керівника користувача.

Розпорядник полювання зобов'язаний:

Перед початком полювання:

- встановити види мисливських тварин на яких проводитиметься полювання (вид, стать, вік), спосіб і терміни проведення полювання;
- перевірити наявність відповідних документів на право полювання згідно зі статтею 14 Закону України "Про мисливське господарство та полювання", а у випадку добування парнокопитних мисливських тварин також ідентифікатора і квитанції/-й про здійснення оплати відповідних послуг користувача;
- перевірити наявність і відповідність зброї, набоїв та інших знарядь здобування мисливських тварин, мисливських собак чи птахів заявленому полюванню залежно від мисливських тварин на яких проводитиметься полювання.
- вилучити зброю, набої та інші знаряддя здобування мисливських тварин, що не відповідають встановленим вимогам заявленого полювання;
- визначити місце, час і маршрут руху мисливців під час проведення полювання та ознайомити з ним учасників полювання;
- здійснити інструктаж з правил безпеки і порядку організації та проведення полювання, у разі полювання на парнокопитну мисливську тварину – вказати на порядок застосування ідентифікатора;
- зазначити відомості стосовно прізвища та ініціалів учасника полювання, його номер посвідчення мисливця та номер щорічної контрольної картки обліку добутої дичини і порушень правил полювання (далі - контрольна картка), тип дозвільних документів на добування мисливських тварин та їх номери, вид тварини добування, місце, спосіб та термін проведення полювання у журналі реєстрації полювання;
- засвідчити своїм підписом допуск кожного учасника полювання до здійснення полювання у журналі реєстрації полювання, що означає наявність всіх необхідних дозвільних документів, підтверджує здійснення необхідних фінансових проплат, розуміння і відповідність іншим вимогам техніки безпеки і правил здійснення полювання, розподілу і транспортування здобичі.
- зробити відмітку у контрольних картках усіх мисливців, які беруть участь у полюванні, про місце проведення полювання, строк полювання, вид тварини, дозволений до добування, та номер дозвільного документу на добування мисливських тварин;
- під час організації облавного полювання визначити загоничів, провести їх інструктаж та призначити старшого серед загоничів, а також провести жеребкування стрілецьких номерів з визначенням їх черговості;
- не допустити до полювання осіб, які не відповідають зазначеним у Положенні законним вимогам і не зареєстровані відповідним чином у журналі реєстрації полювання, при необхідності повідомити/викликати відповідну мисливську охорону (варту) чи інших уповноважених здійснювати контроль у галузі мисливського господарства та полювання органів.

Під час проведення полювання:

- стежити за точним виконанням учасниками полювання порядку полювання і правил безпеки та робити пов'язані з цим необхідні вказівки;
- надавати усний дозвіл на виконання пострілу по мисливській тварині під час індивідуального полювання;
- у випадку добування парнокопитних мисливських тварин простежити за тим щоб мисливець правильно прикріпив ідентифікатор на зап'ястя ноги добутої парнокопитної мисливської тварини;
- організовувати переслідування і добір пораненої тварини;
- відповідати за дотриманням мисливцями вимог цього Положення, Закону України «Про мисливське господарство та полювання» та інших відповідних нормативно-правових актів України;
- вирішувати інші організаційні питання, що виникають під час полювання;
- забороняти подальшу участь в полюванні учаснику полювання у разі порушення ним правил полювання і правил безпеки та внести відповідний запис до контрольної картки з метою обліку порушень правил полювання та добутої дичини, а також вказати на безпечний шлях покинути місце полювання та мисливські угіддя.

Після закінчення полювання:

- внести відповідний запис у журнал реєстрації полювання у випадку невиконання мисливцем рішень розпорядника полювання, які прийняті відповідно до вимог цього Положення, із зазначенням часу і причини відсторонення від полювання, а також внести зазначені відомості у об'єднану комп'ютерну базу даних власників посвідчень мисливця та контрольної картки з метою національного обліку порушень правил полювання та добутої дичини;
- внести відповідний запис у журналі реєстрації полювання стосовно кожного учасника полювання про час закінчення полювання (незалежно від його результатів), вказати види і кількість впольованої дичини та номер використаного мисливцем ідентифікатора у разі добування парнокопитної мисливської тварини.

Рішення розпорядника полювання, прийняті відповідно до вимог цього Положення, є обов'язковими і виконуються всіма учасниками полювання.

Мисливець зобов'язаний:

Перед початком полювання:

- представити розпоряднику полювання всі необхідні документи, що засвідчують право полювання згідно зі статтею 14 Закону України "Про мисливське господарство та полювання", а у випадку добування парнокопитних мисливських тварин й ідентифікатор, квитанції про оплату відповідних послуг тощо;
- представити розпоряднику полювання для перевірки всю зброю, набої та інші знаряддя здобування мисливських тварин, відповідні документи на мисливських собак чи птахів та їх відповідність заявленому полюванню залежно від виду мисливських тварин, способу та терміну проведення полювання;
- прослухати інструктаж щодо правил техніки безпеки, поведження з мисливською зброєю під час полювання і порядку організації та проведення полювання, про що розписатися у журналі реєстрації полювання. Мисливець, який відмовився розписатися в зазначеному журналі, до полювання не допускається, а у випадку взяття участі у полюванні трактується мисливською охороною як бракон'єр;

- упевнитись що розпорядником полювання здійснено відповідні записи в журналі реєстрації полювання щодо номеру свого посвідчення мисливця, номеру дозвільного документу на право проведення полювання, дати і часу початку полювання (не швидше як за 24 години до початку полювання) у протилежному випадку самостійно здійснити такий запис.

Під час проведення полювання:

- точно та неухильно виконувати рішення розпорядника полювання, які прийняті відповідно до вимог цього Положення, дотримуватись порядку полювання і правил безпеки, вимог цього Положення, Закону України «Про мисливське господарство та полювання» та інших відповідних нормативно-правових актів України;
- здійснювати постріл по мисливській тварині тільки після «100 %» впевненості що це вид, на який йому дозволено полювання;
- здійснювати постріл по мисливській тварині під час індивідуального трофейного полювання тільки після підтвердження про таку можливість з боку розпорядника полювання (єгеря);
- у випадку добування парнокопитних мисливських тварин прикріпити ідентифікатор на зап'ястя ноги добутої парнокопитної мисливської тварини;
- у випадку прийняття рішення розпорядника полювання щодо позбавлення його права подальшої участі у полюванні негайно завершити полювання та покинути мисливські угіддя у безпечно визначений розпорядником полювання спосіб.

Після закінчення полювання:

- упевнитись, що розпорядником полювання здійснено відповідні записи в журналі реєстрації полювання щодо часу закінчення полювання (незалежно від його результатів), видів і кількості впольованої дичини та номеру використаного ідентифікатора у разі добування парнокопитної мисливської тварини. В іншому протилежному випадку – самостійно здійснити такий запис (не пізніше ніж 6 годин після завершення полювання).

➤ **Дозвільні документи на добування мисливських тварин й інше документальне забезпечення процесу полювання**

Добування мисливських тварин, віднесених до державного мисливського фонду здійснюється за ліцензією або відстрільною карткою або дозволом:

- за ліцензією здійснюється полювання на кабана, лань, оленів європейського та плямистого, козулю, лося, муфлона, білку, бабака, бобра, борсука, куницю лісову;
- за відстрільною карткою здійснюється полювання на пернату дичину, кроля дикого, зайця сірого, собаку єнотоподібного, вовка, лисицю, шакала, куницю кам'яну, норку американську, нутрію вільну;
- за дозволом може здійснюватися відстріл (відлов) будь-якого виду мисливських тварин з метою селекційного відбору, ветеринарно-санітарної експертизи, наукового дослідження, добування шкідливих хижих тварин, проведення випробувань і змагань собак мисливських порід, регулювання чисельності. У разі добування мисливських тварин за вказаними дозволами, які надаються відповідно до лімітів та норм добування, користувач угідь закриває ліцензію.

Ліцензії та відстрільні картки є номерними і видаються мисливцям із зазначенням у них дати та місця здійснення полювання з урахуванням лімітів та сезонних норм добування мисливських тварин зазначених у плані річного добування мисливських тварин окремого користувача мисливських угідь.

Одразу після добування тварини на місці відстрілу (відлову) до початку вивезення добутої тварини, а також у разі закінчення зазначеного в ліцензії строку полювання, ліцензія закривається шляхом проставлення відміток про результат полювання. Після закриття ліцензії до початку транспортування добутої тварини з місця добування розпорядник полювання зобов'язаний зробити відмітку у контрольних картках та засвідчити її своїм підписом, а у випадку добування парнокопитних мисливських тварин простежити за тим, щоб мисливець правильно прикріпив ідентифікатор на зап'ястя ноги добутої копитної мисливської тварини.

У разі перестрілу (відстрілу за однією ліцензією декількох тварин при їх одночасному виході на різні номери стрілецької лінії під час одного загону) при проведенні колективного чи облавного полювання на парнокопитних тварин, розпорядник полювання закриває ліцензію на одну з добутих тварин. На зворотному боці ліцензії до початку вивезення добутих тварин він обов'язково проставляє відмітку про кількість добутих у результаті перестрілу тварин, їх вік, стать. Користувач закриває ліцензії на додатково добутих тварин. Учасники полювання зобов'язані відшкодувати користувачу вартість додатково закритих ліцензій та вартість продукції полювання, добутої в результаті перестрілу.

У разі відсутності резерву ліміту добування мисливських тварин (далі - ліміти) поточного року, користувач негайно повідомляє про перестріл у державні органи мисливського господарства та спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади з питань охорони навколишнього природного середовища, а відстріляні тварини зараховуються в ліміт наступного року.

При індивідуальному полюванні на хутрових звірів, яке не потребує присутності єгеря і здійснюється за ліцензією, усі записи та відмітку про результат полювання в контрольній картці робить сам мисливець.

У 10-денний строк після закінчення сезону полювання користувачі подають державному органу мисливського господарства, від якого отримали ліцензії, звіт про результати проведення полювань за ліцензіями. У звіті користувач зазначає кількість добутих тварин за видами, їх вік, стать і додає до звіту всі отримані ним ліцензії. Державний орган мисливського господарства узагальнює звіти користувачів та зберігає їх протягом трьох років разом з повернутими ліцензіями. Після закінчення строку зберігання зазначені звіти та ліцензії списуються відповідно до встановленого законодавством порядку.

Разом із ліцензією на парнокопитних мисливських тварин видається спеціальна **ліцензійна пластикова бирка (ідентифікатор)**, яка має унікальну нумерацію, що реєструється у центральному органі виконавчої влади, що забезпечує формування державної фінансової політики у сфері мисливського господарства і встановлює форму та порядок її обігу, яка є ідентифікатором законності добутої парнокопитної мисливської тварини і яка кріпиться на зап'ястя її ноги.

Вартість ліцензій та ліцензійних пластикових бирок на добування мисливських тварин визначається центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері мисливського господарства, за погодженням із центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної фінансової політики.

З метою належної організації і контролю за безпечним полюванням, користувач використовує журнал проведення інструктажу з правил безпеки при проведенні полювання (далі – журнал реєстрації полювання).

Журнал реєстрації полювання виготовляється користувачем мисливських угідь, є номерним, номер якого користувач мисливських угідь реєструє у центральному органі виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері мисливського господарства перед початком його використання.

Єдину форму журналу розробляє та затверджує центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері мисливського господарства. Сторінки журналу нумеруються, а сам журнал прошнуровується та скріплюється печаткою Республіканського комітету Автономної Республіки Крим, територіального органу ЦОВВ щодо реалізації державної політики у сфері мисливського господарства, Севастопольського державного досвідного лісомисливського господарства (далі - державні органи мисливського господарства).

При здійсненні контролю за дотриманням правил полювання користувач зобов'язаний представити журнал реєстрації полювання (без вилучення) мисливській охороні (варті), іншим відповідним контролюючим органам, а також використовувати записи наявні в журналі реєстрації полювання як єдине джерело інформації про облік добування мисливських тварин, яка використовується під час розрахунку щорічних лімітів на добування мисливських тварин, для звітування в органи статистичного управління та інші відповідні інстанції тощо.

Мисливець зобов'язаний мати при собі весь час документи на право полювання та пред'являти їх на вимогу осіб уповноважених здійснювати контроль у галузі мисливського господарства та полювання, відповідно – під час здійснення полювання, транспортування або перенесення продукції полювання (а у випадку добування парнокопитних мисливських тварин – і прикріпленій на зап'ястя ноги тварини ідентифікатор).

Виявлені тварини (або їх частини) та знаряддя добування таких тварин, законність набуття яких не підтверджена відповідними документами та іншими передбаченими законом ідентифікаторами, а також не зареєстрована у журналі реєстрації полювання у встановленому порядку, вважаються незаконно добутими.

Добуті тварини, які призначені для використання з харчовою метою, підлягають обов'язковій державній ветеринарно-санітарній експертизі.

➤ Особливості проведення полювання

Категорично забороняється перед полюванням і під час його проведення вживати спиртні напої. Особи в нетверезому стані до полювання не допускаються.

На мисливських тварин дозволяється індивідуальне, колективне та облавне полювання.

На бабака, бобра, борсука, ондатру, куницю лісову, білку (далі – хутрові звірі), а також на таких парнокопитних мисливських тварин як олень європейський та плямистий, козуля, лань, лось дозволяється лише індивідуальне полювання.

На кабана, муфлона та не зазначених інших парнокопитних мисливських тварин дозволяється індивідуальне, колективне та облавне полювання.

Полювання на різні види тварин дозволяється лише визначеним типом мисливського знаряддя, набоями і способами. Забороняється полювання на тварин з використанням свинцевого шроту та інших свинцевих набоїв.

Полювання на парнокопитних тварин дозволяється лише набоями, спорядженими кулями. Забороняється полювання на таких тварин з використанням малокаліберної гвинтівки під патрон кільцевого запалювання або набоїв, споряджених круглими кулями, картеччу чи шротом.

Полювання на парнокопитних тварин проводиться з обов'язковою присутністю егеря, який уповноважений на охорону мисливських угідь. Виконання пострілу по мисливській тварині здійснюються тільки з його згоди.

У разі поранення зазначеної у ліцензії тварини під час проведення полювання організується добір цієї тварини. Під час добору добування інших тварин забороняється. Порядок добору пораненої тварини визначає розпорядник полювання. При переході пораненої тварини в угіддя іншого користувача добір проводиться лише за погодженням з користувачем цих угідь.

Підходити до вбитої чи пораненої тварини до закінчення облави категорично забороняється. Це можливо після закінчення облави і тільки з дозволу розпорядника полювання.

Добуті під час полювання парнокопитні тварини здаються користувачеві мисливських угідь, який зобов'язаний забезпечити проведення державної ветеринарно-санітарної експертизи добутих тварин.

Субпродукти парнокопитних тварин, добутих мисливцем під час полювання, після проведення ветеринарно-санітарної експертизи є власністю мисливця.

Зазначений порядок організації полювання пропонується доповнити до Закону України «Про мисливське господарство та полювання».

3.13. Добування мисливських тварин у мисливських вольєрах

Необхідно забезпечити на законодавчому рівні розвиток організації вольєрного розведення мисливських видів дичини, як такого, що дозволяє отримувати значні кошти для цієї галузі економіки. До прикладу, у Словаччині понад 80 вольєрних господарств і їх кількість постійно збільшується.

До Закону України «Про мисливське господарство та полювання» слід внести доповнення наступного змісту:

мисливський вольєр – це відгороджена частина мисливських угідь, призначена для утримання, використання та відтворення мисливських тварин у напіввільних умовах.

Територія мисливського вольєра, в якому дозволяється полювання, повинна становити не менше 10 гектарів, але не більше 500 гектарів.

Спорудження мисливського вольєра, потребує окремого погодження з власником землі та здійснюється на умовах оренди земельної ділянки, а не на умовах використання земельної ділянки

Спорудження та функціонування мисливського вольєра з метою ведення мисливського господарства, в якому дозволяється полювання, забороняється: на території відтворювальних ділянок у межах мисливських угідь, а з метою уникнення конфліктів з місцевим населенням – на відстані 10 км від найближчого населеного пункту та у місцях перетину стежок між ними.

У мисливському вольєрі, в якому дозволяється добування, добування здійснюється протягом року за рішенням користувача мисливських угідь. У рішенні користувача мисливських угідь про добування на мисливських тварин, що утримуються в мисливському вольєрі, вказуються види, кількість, строки, способи та умови використання мисливських тварин, особи, відповідальні за організацію використання мисливських тварин, порядок використання продукції добування, умови використання мисливських тварин, у тому числі порядок оплати за організацію процесу та добути продукцію.

Порядок утримання звірів у напіввільному стані (вольєрах) визначається окремою інструкцією, яку розробляє та затверджує центральний орган виконавчої влади у сфері мисливського господарства (проект додається, див додатки 6 і 7).

3.14. Особливості збереження рідкісних і червонокнижних видів фауни під час ведення господарства та проведення полювань

З метою збільшення видового різноманіття диких тварин під час ведення мисливського господарства необхідно сприяти збільшенню різноманіття видів не тільки фауни, а й флори як джерела корму й середовища їхнього існування, звертатись із клопотанням до лісогосподарських підприємств залишати в лісі старі й дуплисті дерева, мінімальну частину вітровальних дерев, фруктові дерева й кущі, хащі, інші важливі для збільшення біорізноманіття оселища тощо.

Особливу увагу пропонується звернути на збереження рідкісних і червонокнижних видів фауни, оскільки вони слугують індикатором загального стану середовища проживання диких тварин – чим більше біорізноманіття – тим здоровіші його окремі індивідууми (включаючи мисливські види тварин). Цьому питанню в законодавстві ЄС приділяється особлива увага.

Також пропонується зауважити, що Угода про Асоціацію України з ЄС передбачає наближення національного законодавства до законодавства країн ЄС. У цій царині необхідно вдосконалити національне законодавство в частині введення заборони на полювання на всі види тварин, що охороняються законодавством ЄС.

Однак, необхідно також передбачити виключення щодо здобування рідкісних видів. Зокрема, наприклад, за спеціальним дозволом регіональних представників Мінекології, у виключних випадках, передбачити регулювання чисельності видів, які приносять значну шкоду місцевим громадам. Дозвіл на відстріл (відлов) з метою селекційного відбору, ветеринарно-санітарної експертизи, регулювання чисельності видів, занесених до Червоної книги України, повинна надавати Комісія з питань Червоної книги України.

Важливо зазначити, що у деяких країнах широко застосовується такий підхід відновлення популяцій рідкісних видів тварин – як дозвіл на їх контрольоване мисливське добування, що провокує сприяння розведення таких тварин користувачами мисливських угідь і відповідно ріст популяцій (<http://www.wildlife-tajikistan.org/en/component/content/article/38-about-us/82-about-us>). Особливо це стосується країн, які не мають широких можливостей впроваджувати спеціальні державні програми щодо відновлення популяцій рідкісних тварин.

Крім того, у Законі про мисливство, охорона тварин повинна включати створення умов, які забезпечують їхнє існування, включаючи заборону здобування тварин у будь-який спосіб, заборону забирати яйця та пташенят, а також знищення лігв, нір та пташиних гнізд тощо.

3.15. Розвиток мисливського туризму

Мисливський туризм є найважливішою складовою надходжень від ведення мисливського господарства. Для його розвитку в країні є всі умови, а саме:

- зручне географічне розташування та різноманіття природно-кліматичних зон;
- видове різноманіття мисливської фауни;
- приваблива вартість туристичних послуг.

Першочерговою метою розвитку мисливського туризму в країні є створення нової та вдосконалення вже створеної мисливської інфраструктури, яка б відповідала сучасним вимогам світового рівня. Для досягнення вказаної мети пропонується вирішити такі основні завдання:

1. Створити показові державні мисливські господарства, пам'ятаючи при цьому про високі корупційні ризики при створенні таких господарств.
2. Організувати комплекс супутніх послуг при організації полювання.
3. Проводити популяризаційну роботу у ЗМІ, Інтернеті, проводити виставки, семінари, конференції, фестивалі. Організовувати і проводити щорічні районні, обласні та загальнодержавні виставки мисливських трофеїв за результатами полювання у попередньому мисливському році, який починається 01.04 і закінчується 31.03 місяця.
4. Удосконалити туроператорську діяльність для створення сприятливих умов перебування іноземних мисливців в Україні.
5. Розробити заходи щодо розвитку іноземного мисливського туризму, мінімізуючи кількість бюрократичних процедур щодо питання прийому іноземних мисливців:
 - надати право користувачу мисливських угідь самостійно, без посередників, приймати мисливців з-за кордону;
 - усунути корупційну залежність користувачів від всякого роду дозволів інших відомств (дозвільна система МВС, ветслужба);
 - спростити митні процедури щодо експорту/імпорту легально добутих трофеїв і мисливської зброї (надмірні та необґрунтовані вимоги щодо переліку документів при розмитненні), але з урахуванням вимог відповідних Директив ЄС (№91/477/ЄС і № 853/2004).
 - впорядкувати та вдосконалити системи ліцензування для закордонних мисливців в Україні: оформлення ліцензії на трофеї, оренда місцевої зброї тощо.

Пропонується внести зміни до законодавчих та нормативно-правових актів що мисливські трофеї, одержані від добутих копитних тварин, підлягають обов'язковій реєстрації у користувача мисливських угідь з оформленням відповідного трофейного листа та зазначенням у ньому місця, часу їх добування, оцінки трофейної якості (див. додаток 9 і 10).

Для експорту мисливської продукції (в основному м'яса дичини) зареєстрованому оператору ринку (юридичній особі) необхідно пройти спеціальну процедуру, яка передбачає наявність наступних послідовних критеріїв:

- (1) – відповідність вимогам ветеринарного контролю національної служби і вимогам законодавства України і ЄС;
- (2) – отримання спеціального дозволу від міжнародної інспекції щодо відповідності вимог законодавству ЄС;
- (3) – відповідність м'яса дичини ветеринарним критеріям на приймаючому прикордонному інспекційному пості ЄС, де виконується документальна перевірка, перевірка відповідності і фізична перевірка партій вантажу.

Більше інформації за цим посиланням –

http://ec.europa.eu/food/safety/international_affairs/trade/index_en.htm (англ.) та у тексті розділу 2 щодо Угоди про асоціацію між Україною та ЄС і додатку 3 попереднього звіту Проекту "ENPI East FLEG II": <http://www.fleg.org.ua/docs/1235>).

3.16. Кадрове забезпечення мисливського господарства

Згідно з даними державної статистичної звітності (2014 рік), у мисливському господарстві України працює 7240 осіб, з яких 577 – мисливствознавців, 366 – державних районних мисливствознавців, 5450 – штатних егерів і 710 – егерів, в УТМР – 116 мисливствознавців і 2832 егери. У середньому по державі один штатний егер обслуговує 8,4 тис. га мисливських угідь (у Держлісагентстві – 6,8 тис. га, в УТМР – 10,4 тис. га, в інших користувачів – 6,0 тис. га угідь), див. рис. 6.

Вони організують і безпосередньо здійснюють весь комплекс робіт з охорони мисливських тварин, регулювання розповсюдження і чисельності небажаних видів диких тварин, розвитку мисливського туризму. За останні п'ять років загальна кількість працюючих у мисливському господарстві істотно не змінилася. Має місце висока текучість кадрів, відсутня належна координація і планування підготовки і підвищення кваліфікації фахівців.

Рис. 6. Кадрове забезпечення та навантаження на одного егеря

У зв'язку з відсутністю в Україні достатньої кількості вищих навчальних закладів, які готують спеціалістів мисливського господарства, констатується низький рівень професійної підготовки працівників мисливського господарства, що негативно позначається на стані охорони тваринного світу, обґрунтованості і якості біотехнічних заходів обліку мисливських тварин. В Україні в офіційному

переліку спеціальностей «мисливствознавець» відсутній. У результаті це також негативно позначається на економічній, екологічній і соціальній ефективності мисливського господарської діяльності, служить одним із стримуючих чинників її розвитку. (До прикладу, в Угорщині кваліфікованих робітників для мисливського господарства готують у трьох професійних училищах, єгерів, техніків у трьох технікумах, мисливствознавців у трьох ВНЗ).

Основна мета кадрового забезпечення мисливського господарства - формування ефективної системи підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації кадрів для мисливського господарства, здатних на високому рівні організувати і здійснювати комплекс науково обґрунтованих охоронних, біотехнічних, організаційно-господарських, еколого-просвітницьких заходів, раціональне використання мисливських тварин тощо.

Для досягнення цієї мети необхідно вирішити такі основні завдання:

- розробити наукові основи вдосконалення системи підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації кадрів для мисливського господарства, що базується на мисливських традиціях, передовому досвіді вітчизняної та зарубіжної освіти в цій сфері та враховує сучасну соціально-економічну й екологічну ситуацію, міжнародні договори в області збереження біорізноманіття і використання тваринного світу, принципи стійкого лісоуправління та лісокористування;
- розробити довгострокові прогнози необхідності у кваліфікованих фахівцях мисливського господарства;
- підготувати та затвердити в установленому порядку Проекти державних освітніх стандартів за спеціальністю «Мисливствознавство» для установ освіти, що забезпечують здобування вищої, середньої спеціальної і професійно-технічної освіти, а також типові учбові плани і програми підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації фахівців і визначити базові установи освіти для організації планомірного учбового процесу;
- вдосконалити курси підвищення кваліфікації працівників мисливського господарства, що діють на базі Всеукраїнського учбового центру підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації кадрів лісового господарства;
- розробити типові Програми і організувати у всіх мисливських господарствах навчання персоналу і мисливців з питань біології мисливських тварин, екології, біотехнії, мисливствознавства, природоохоронного законодавства, мисливської етики, техніки безпеки на полюванні;
- провести державну атестацію керівників усіх мисливських господарств усіх форм власності з метою визначення рівня їх професійної підготовки.

3.17. Наукове забезпечення мисливського господарства

Наукове забезпечення мисливського господарства є одною з головних складових комплексу заходів з його збалансованого розвитку. У 60-80-ті роки минулого століття вітчизняними вченими були проведені дослідження видового складу, біології мисливських тварин, у результаті чого були надані Рекомендації з відтворення і раціонального використання ресурсів диких тварин. Частково ці пропозиції виконувались, що давало позитивні результати. Однак, у сучасних умовах результати цих досліджень не можуть бути використані повною мірою. Це зумовлено значним збільшенням антропогенного і техногенного навантаження на природні екосистеми, кардинальною зміною якості місць існування диких тварин, новими тенденціями розповсюдження диких звірів і птахів, динамікою стану, структури і щільності їх популяцій, наявністю значних за площею осушених, радіоактивно

забруднених та інших порушених природно-територіальних комплексів. За останній час значною мірою втрачені традиції вітчизняної школи учених-мисливствознавців.

У сучасних умовах на перший план виходять питання зонування мисливських угідь, прогнозування та оптимізації вікової і статеві структури і чисельності популяцій основних видів мисливських тварин, профілактики захворювань і боротьби з епізоотіями. Вимагають глибшого вивчення популяції копитних тварин, зайця сірого, осілих видів птахів, а також біоценотична роль хижаків. Назріла необхідність перегляду критеріїв оцінки якості місця існування тварин, впровадження сучасних методів обліку видового складу і чисельності мисливських звірів і птахів. Актуальною стала розробка і широке застосування ефективніших і обґрунтованих з екологічної і економічної точок зору мисливськогосподарських заходів і методів інтенсивного ведення мисливського господарства з урахуванням передового зарубіжного досвіду.

Основні цілі наукового забезпечення мисливського господарства - зміцнення кадрового потенціалу мисливської науки і цілеспрямований розвиток фундаментальних і прикладних досліджень з біології і екології диких тварин, розробка і впровадження науково обґрунтованих правових, охоронних, біотехнічних, організаційно-господарських, просвітницьких заходів, спрямованих на збереження біорізноманіття, відтворення та раціональне використання мисливських тварин, моніторинг тваринного світу на користь вдосконалення і підвищення ефективності мисливськогосподарської діяльності, дослідження впливу радіаційного забруднення на популяції мисливських видів тварин.

Для досягнення названих цілей необхідно вирішити такі основні завдання:

- організувати підготовку фахівців за спеціальністю «Мисливствознавство» у вищих навчальних закладах;
- організувати підготовку кваліфікованих наукових кадрів для проведення досліджень з мисливськогосподарської тематики та надати право спеціалізованим радам із захисту дисертацій приймати до розгляду дисертаційні роботи за фахом «Мисливствознавство»;
- забезпечити разом з проведенням фундаментальних досліджень координацію і концентрацію наукових досліджень в області мисливствознавства на ключових напрямках, що мають практичне значення і сприяють вирішенню актуальних наукових і господарських завдань розвитку мисливськогосподарської діяльності на сучасному етапі;
- передбачити розвиток наукових основ сталого (збалансованого): економічного, екологічного та соціально ефективного ведення мисливського господарства, відтворення і раціонального добування мисливських тварин, що базуються на мисливських традиціях і передовому досвіді та враховують тенденції зміни природного середовища під впливом зовнішніх чинників, еколого-біологічні особливості мисливських тварин, актуальні соціально-економічні та екологічні вимоги, положення міжнародних договорів у цій сфері;
- забезпечити науковий супровід галузі мисливського господарства, фінансування якого забезпечити через створення спеціального фонду, який би поповнювався коштами користувачів мисливських угідь, державного та місцевих бюджетів. Здійснювати міжнародний обмін досвідом, особливо з державами - сусідами
- розробити науково обґрунтовані зонування мисливських угідь на території країни і програм комплексного розвитку мисливських господарств, відтворення і раціонального використання ресурсів мисливських тварин з урахуванням природних умов територій, динаміки видового і кількісного складу мисливських тварин;

- впровадити наукові основи комплексного моніторингу ресурсів мисливських тварин для регулювання їх добування і відтворення;
- підготувати науково обґрунтовані пропозиції по розселенню цінних видів мисливських тварин;
- розробити прогнози структури і щільності популяцій основних видів мисливських тварин, рекомендацій по оптимізації їх чисельності, заходів щодо профілактики захворювань і боротьби з епізоотіями;
- вивчити структуру і динаміку популяцій копитних, зайця сірого, осілих мисливських птахів, хутрових звірів, а також біоценотичної ролі хижаків;
- підготувати план управління популяціями небажаних видів диких тварин;
- визначити нові критерії оцінки якості місця існування (оселищ) тварин, як категорії мисливських угідь;
- вдосконалити і впровадити сучасні методи обліку видового складу і чисельності мисливських тварин.

3.18. Приведення українського законодавства щодо мисливства до норм ЄС

Екологічна політика України, як це задекларовано в Європейському Союзі, повинна бути спрямована на підтримку й поліпшення стану навколишнього середовища. Особлива увага повинна приділятися соціально безконфліктному, біологічно стійкому й економічно ефективному використанню природних ресурсів, розвитку міжнародного співробітництва у вирішенні глобальних, національних і регіональних екологічних проблем.

Що ж стосується загальної мисливської політики в Європейському Союзі то це, в основному, залишається внутрішнім питанням кожної з держав. Однак, існує низка правових (нормативних) документів, що впливають на внутрішнє законодавство про мисливське господарство й полювання. Юридична база мисливства та мисливського господарства в Україні потребує приведення у відповідність до підписаних Україною міжнародних вимог, зокрема: "Директиви про охорону птахів", "Директиви про збереження природних оселищ та видів природної фауни і флори", «Директиви про зброю», низки інших конвенцій (Рамсарська, Ріо-де-Жанейрівська, Вашингтонська, Бернська, Боннська). Для багатьох випадків це вже зроблено, за невеликими виключеннями.

Окрім того у відповідності до Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, органам управління мисливським господарством необхідно вирішувати питання пов'язані зі збереженням біотичного різноманіття, сталого розвитку і мисливства (детальніше у попередньому звіті про аналіз законодавчої бази і практики ведення мисливського господарства деяких країн Європейського Союзу за лінком: <http://www.fleg.org.ua/docs/1235>).

Питання щодо збереження біотичного різноманіття (а також сталого розвитку) певною мірою згадані в розділі щодо торгівлі і питань, пов'язаних з торгівлею (IV) (Title IV: Trade and Trade-related Matters). Вони стосуються питань розвитку торгівлі в напрямі досягнення сталого розвитку (Глава 13: ст.289, 290), питань наближення законодавства України до законодавства ЄС (ст.290, 363), імплементації багатосторонніх міжнародних угод з охорони навколишнього середовища (ст.292).

Розділ V (Економічне та галузеве співробітництво) стосується розвитку співробітництва з питань охорони навколишнього середовища і реалізації цілей сталого розвитку і зеленої економіки та ін. (Глава 6: ст.360, 365), вирішення глобальних проблем охорони навколишнього природного середовища, зокрема – збереження і захист біотичного та ландшафтного різноманіття (ст.361, 362).

У Главі 16 співробітництво в галузі туризму повинно ґрунтуватися на принципах взаємодії між туризмом і захистом навколишнього середовища (ст.400). У Главі 17 (Сільське господарство та розвиток сільських територій) наголошено про заохочення сучасного та сталого сільськогосподарського виробництва, з урахуванням необхідності захисту навколишнього середовища і тварин (ст.404).

Додаток ХХХ до глави 6 «Навколишнє природне середовище» цього розділу (Розділ V «Економічне і галузеве співробітництво») говорить про зобов'язання України щодо поступового наближення (зі встановленням конкретних термінів) свого законодавства до законодавства ЄС у різних питаннях щодо управління довкіллям та інтеграція екологічної політики у інші галузеві політики (Директива № 2011/92/ЄС про оцінку впливу окремих державних і приватних проектів на навколишнє середовище; Директива № 2003/35/ЄС про забезпечення участі громадськості у підготовці окремих планів і програм, що стосуються навколишнього середовища. У питаннях охорони природи в цьому додатку наголошується щодо впровадження в національне законодавство Директиви 2009/147/ЄС про захист диких птахів і Директиви № 92/43/ЄС про збереження природних оселищ та видів природної фауни та флори.

Директива 2009/147/ЄС про захист диких птахів (Пташина Директива) забороняє діяльність, яка безпосередньо загрожує видам птахів (перераховані в Додатках III Директиви). Сучасне мисливське законодавство України не суперечить цій Директиві щодо списку видів птахів, на які дозволене полювання.

Директива включає також вимоги щодо заборони полювання на птахів у період їх найбільшої вразливості, таких як повернення на місця гніздування, виведення та вирощування пташенят. Вона вимагає від держав-членів заборони всіх форм не-селективного і великомасштабного вбивання птахів (особливо методами, наведеними в Додатку IV Директиви).

Директива № 92/43/ЄС про збереження природних оселищ та видів природної фауни і флори побудована навколо двох основних елементів: мережі охоронних територій Natura 2000 і суворої системи охорони видів. Перелік видів наведений у Додатку IVa Директиви; на них, зокрема, заборонені усі види відлову або вбивства у природному середовищі, порушення спокою в певні періоди, погіршення стану чи руйнування територій розмноження або місць відпочинку. З видів і підвидів, наведених у додатку, на території України трапляється 45 видів наземних ссавців. Майже всі вони в Україні мають природоохоронний статус і занесені до Червоної книги України.

Беручи до уваги сучасне мисливське законодавство, неузгодження виявлені лише щодо 2 видів ссавців, на які в Україні дозволене полювання: бобер європейський і вовк.

Бобер європейський *Castor fiber* в усіх країнах ЄС має досить високий природоохоронний статус і його здобування, оскільки він наведений у додатку IV Директиви, повністю заборонене. Виключення становлять лише популяції цього бобра у країнах Прибалтики (Фінляндії, Швеції, Литви, Латвії, Естонії та Польщі), які наведені в Додатку V Директиви.

Аналогічна ситуація має місце з вовком *Canis lupus*: для нього виключення становлять популяції Греції (північніше 39-ї паралелі), Естонії, Іспанії (північніше р.Дуеро), Латвії, Литви, Польщі, Словаччини, Фінляндії (у межах зони менеджменту північного оленя).

Наведення певного виду (чи його популяцій) у Додатку V дає можливість здобування цих тварин за певних умов, зазначених у Статті 14 Директиви. При цьому заборонене використання всіх засобів, що можуть призвести або призвели до локального зникнення або ушкодження популяцій цих видів. Окрім того, до цього Додатку включені також деякі види, що не захищені природоохоронним

статусом в Україні і належать до видів, на яких дозволене полювання: шакал *Canis aureus* і куниця лісова *Martes martes*.

Директива № 91/477/ЄС про контроль за придбанням зброї та володінням зброєю. Директива Ради 91/477/ЄС, містить вимоги про контроль за придбанням і володінням зброєю, коротко називається "Директива про зброю". Вона також може мати вплив на формування законів України, що стосуються полювання, а також запровадження Європейської карти вогнепальної зброї.

Угода про збереження водно-болотних мігруючих птахів» - АЕWA. Згідно з вимогами цієї Угоди, країни, що її підписали, зобов'язані заборонити використання свинцевого шроту й обмежень на використання боєприпасів, які містять свинець, що вимагає внести зміни до закону про зброю та боєприпаси.

Стаття 1 Закону про мисливське господарство та полювання стверджує, що одним з основних завдань мисливського господарства є охорона диких тварин, що, на практиці, означає підпорядкування мисливських законів принципам охорони навколишнього середовища. Вищезгадані елементи частково вже відображено у національній мисливській політиці в тому числі за допомогою запропонованих у цьому звіті підходів щодо нової моделі управління мисливським господарством та змін до законодавства й інших ключових нормативно-правових актів.

Таким чином щодо імплементації додатків IV Пташиної директиви та VI Оселищної директиви пропонується додати до нормативно-правових актів положення що стосуються заборони використання усіх засобів, пристроїв та методів, які застосовуються у масштабному чи неселективному відлові або відстрілі птахів та інших тварин, або таких, що можуть спричинити локальне зникнення видів:

- полювання на мисливських тварин у не встановлений законодавством період та час доби, зокрема у період їх найбільшої вразливості, такий як повернення на місця розмноження та вигодовування потомства;
- полювання забороненими видами вогнепальної зброї і набоями до них, луків, пасток, собак чи хижих птахів та іншими засобами, способами чи прийомами, всіма формами не-селективного і великомасштабного вбивання, до яких зокрема належать: використання клею чи гачків для відлову птахів, сліпих або покалічених тварин і живих птахів як принад, магнітофонні записи, електричні та електронні прилади, які можуть вбити чи паралізувати, штучні джерела світла, дзеркала або інші засліплюючі пристрої, пристрої для освітлення мішеней/цілей, пристрої для полювання (в тому числі нічного), які оснащені електронним збільшувачем зображення чи перетворювачем зображення, вибухівки, сітки (з огляду на мету їх використання), пастки (з огляду на мету їх використання), арбалети, отруйні речовини або анестетики, викиди газів, напівавтоматична й автоматична зброя з магазином, який містить більше двох зарядів;
- погіршення стану чи руйнування територій розмноження (оселищ) або місць відпочинку диких тварин;
- використання всіх засобів, що можуть призвести або призвели до локального зникнення або ушкодження популяцій рідкісних і червонокнижних видів фауни;
- усі види відлову або вбивства рідкісних і червонокнижних видів фауни у природному середовищі, порушення їх спокою в певні періоди, погіршення стану чи руйнування територій розмноження або їх місць відпочинку;

- забороняється стрільба з повітряного, а також із моторизованого транспортного засобу, незалежно від того, знаходиться він в русі чи ні (крім човнів, що пересуваються у відкритому морі зі швидкістю менше 18 кілометрів на годину).

Важливо, щоб галузь мисливського господарства органічно вписалася в еколого-економічну систему країни, забезпечила використання сприятливих природних умов і ресурсів та сприяла зросту економічної привабливості регіонів, їх самофінансуванню. Необхідно враховувати той фактор, що Європейський Союз квотами не обмежує додаткові виробничі можливості, які надаються мисливському господарству лише регламентує принципи їх діяльності.

Для експорту дичини отриманої від промислового полювання (в тому числі із тварин вирощених у спеціальних вольєрах) у країні ЄС – Україна повинна бути у списку країн з яких експорт зазначених продуктів, залежно від класифікації, дозволено у відповідних рішеннях ЄС (наприклад, для свіжого м'яса копитних воно прописано у Регламенті ЄС No 206/2010 – <https://minjust.gov.ua/file/31523> - укр., див. також п.3.15 цього звіту).

3.19. Мисливська етика, культура і традиції полювання

Мисливська етика – це правила поведінки мисливця під час його перебування у мисливських угіддях, не врегульовані нормативними правовими актами, але загальноприйняті в суспільстві і, особливо, в середовищі мисливців та осіб, пов'язаних з полюванням і веденням мисливського господарства.

Ми постійно чуємо нарікання, що у наших мисливців не вистачає культури, традиції загублені й не передаються з покоління до покоління, а от на заході ж навпаки, мисливські традиції свято шанують.

У будь-якій країні ЄС знання мисливських традицій є вагомим критерієм у процесі прийняття кандидатів до товариства мисливців. Знання мисливської культури – один з головних розділів екзаменаційних білетів.

Мисливець у країнах ЄС – це, здебільшого, носій традицій і головний захисник природи, чим і заслуговує повагу серед населення. Представники мисливської громади є і в парламенті, і в місцевій владі, і серед поліцейських, вчених, вчителів. Чи то у Польщі, чи у Німеччині, чи то Австрії ніхто не намагається заборонити полювання, тому що всі розуміють, що мисливство – це традиція, яка зберігається тисячоліттями, це частина історії країни.

Формування культури мисливства розпочинається і розвивається із початком отримання посвідчення мисливця. Майбутній мисливець повинен пройти спеціальні курси, відпрацювати волонтером у мисливському колективі та отримати схвалення від колег на загальних зборах товариства. У випадку полювання, мисливець повинен не тільки мати при собі всі документи, а й обов'язково відмітити у спеціальній книзі, те куди саме він іде, на кого буде полювати, а по закінченні – поставити відмітку про час закінчення полювання та його результати. Це дає можливість іншим мисливцям (чи працівникам правоохоронних органів, інспекції, лісового господарства) контролювати і розподіляти мисливців на території, попереджувати браконьєрство, вести облік здобутих тварин тощо. Почуття приналежності до мисливського товариства стимулює дотримання створених товариством правил не тільки полювання, а й загальної культури поведінки, дотримання певного кодексу честі мисливця.

Підвищення рівня мисливської етики, культури і традицій полювання в Україні

1. Організувати планову підготовку і виховання мисливців
2. Посилити вимоги до мисливців, заснованих на пошані до традицій і етики
3. Проводити виставки мисливських трофеїв, кінологічні заходи, змагання тощо
4. Вдосконалити курси підвищення кваліфікації працівників мисливського господарства
5. Висвітлювати в ЗМІ питання культури, етики і традицій полювання

Рис .7. Основні завдання підвищення рівня мисливської етики, культури і традицій полювання

Мисливська культура включає в себе: мисливську етику, мисливську мову, мисливські сигнали, посвяту та клятву мисливця, мисливську форму, атрибути та розпізнавальні знаки, мисливські свята, змагання і фестивалі та багато іншого.

Традиції полювання роблять великий внесок у матеріальну та духовну культуру народу, це відображено в мистецтві: літературі, живописі та музиці.

Мисливські товариства кожного місяця проводить по кілька заходів – змагань, виставок, семінарів, конкурсів для дітей і дорослих, освітніх програм і, звичайно ж, фестивалів.

На жаль, такого не можна сказати про наших мисливців і громадські мисливські організації, основна мета яких повинна бути зберігати і популяризувати мисливські традиції і мисливську культуру.

Для підвищення рівня мисливської етики, культури і традицій полювання в Україні, необхідно забезпечити:

- організацію планової підготовки і виховання мисливців, формування системи підготовки, екологічного виховання і освіти претендентів на отримання права на полювання і самих мисливців;
- посилення вимог до мисливців, заснованих на знанні традицій, пошані до них і етики проведення полювання;
- регулярне проведення всеукраїнських, обласних і районних виставок мисливських трофеїв, кінологічних заходів, змагань зі стрілецького спорту;
- регулярне висвітлення в засобах масової інформації питань культури, етики і традицій полювання, екологічного виховання населення;
- співпраця мисливських організацій і користувачів мисливських угідь з природоохоронними організаціями з сільським, лісовим і водним господарством тощо;
- міжнародне співробітництво;
- членство у CIC, FACE, FCI, FITASC і таке інше.

З метою пропагування мисливства та охорони біорізноманіття як елементу культури народу Департаменту мисливського господарства та полювання разом із Українським товариством мисливців і рибалок розробити щорічні заходи проведення фестивалів, ярмарків, виставок мисливських трофеїв, проведення егерських багатоборств, започаткування «Дня мисливця» та інших відповідних заходів на регіональних та національному рівнях.

Пропонується внести зміни до ЗУ щодо введення порядку видачі посвідчення мисливця тільки після проходження курсів підготовки для претендентів на отримання посвідчення мисливця, крім осіб, які мають відповідну фахову освіту. Програму підготовки для претендентів на отримання посвідчення мисливця має розробити ЦОВВ з питань реалізації державної політики у сфері мисливського господарства та затверджувати орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері мисливського господарства. Програма має включати в себе наступні розділи:

- зброя та володіння нею;
- біологія тварин;
- біотехнія;
- законодавство;
- перша медична допомога;
- мисливська етика;
- розпізнавання (розрізнення) в природі червонокнижних і мисливських видів тварин тощо.

Після закінчення теоретичних курсів навчання та практичного стажування складається два іспити:

1. Практичний – стрільба на влучність по стаціонарній і рухомій мішенях;
2. Теоретичний – тести.

4. Фінансове забезпечення та економічна ефективність

Основними джерелами фінансування заходів, які необхідні для реалізації моделі розвитку мисливського господарства - є власні фінанси користувачів мисливських угідь, державний бюджет та інші джерела, не заборонені законодавством.

Реалізація запропонованих заходів моделі дозволить підвищити ефективність використання мисливських угідь України, створити єдину державну систему високоорганізованих мисливських господарств, що здійснюють комплекс науково обґрунтованих охоронних, біотехнічних і еколого-просвітницьких заходів, що забезпечують раціональне використання і збільшення чисельності мисливських тварин, моніторинг тваринного світу на користь збереження біотичної різноманітності і збалансованого використання тваринних ресурсів.

Виконання заходів, запропонованих у моделі, націлене на підвищення ефективності, рентабельності роботи користувачів мисливських угідь. Передбачається, що надходження мисливських господарств від реалізації дозволів на полювання, надання послуг мисливцям під час організації полювання, мисливського туризму та інших видів мисливськогосподарської діяльності, збільшаться на 50 %.

З метою належного фінансування програм розвитку мисливського господарства, «Мисливської охорони (варти)», відшкодування збитків, завданих мисливськими видами тварин пропонується створити спеціальний фонд за рахунок відрахувань від господарської діяльності мисливських господарств, а також акцизних відрахувань при реалізації мисливської зброї та боєприпасів (1%). Порядок функціонування спеціального фонду та

фінансового накопичення до нього розробляється центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері мисливського господарства та затверджується Кабінетом Міністрів України. Для реалізації запропонованої ідеї необхідно внести відповідні зміни в національне законодавство.

5. Механізм реалізації моделі

Зміни необхідно розпочати із підготовки проекту пропозицій змін до законодавства України в якому взяли би участь основні зацікавлені сторони за координації зусиль ДАЛР. Реорганізацію державного управління пропонується покласти на робочу групу створену відповідним органом відповідальним за формування політики державного управління мисливським господарством України, а реалізацію моделі ведення господарства і полювання на новостворений Департамент мисливського господарства та полювання. Вказаний орган повинен координувати дії з реалізації програмних заходів, цільового та ефективного використання засобів спеціального фонду, виконання угод про фінансування цих заходів, взаємодії з виконавцями вказаних заходів.

Реалізація моделі ґрунтується на принципах партнерства користувачів мисливських угідь, органів державного управління в галузі мисливського господарства, місцевих виконавчих органів та інших громадських організацій зацікавлених у збереженні диких тварин та примноженні мисливської фауни, а також чіткого розмежування повноважень і відповідальності всіх її виконавців.

Для забезпечення узгоджених дій органів державного управління, місцевих виконавчих органів в Кабінеті Міністрів України, доцільно створити відповідну постійно діючу робочу групу куди повинні ввійти автори розробленої моделі. Завданням цієї групи повинен бути нагляд за виконанням моделі і надання рекомендацій щодо цього для органів державного управління в галузі мисливського господарства, місцевих виконавчих органів, користувачів мисливських угідь.

6. Висновки

У цілому, структура і зміст закону України «Про мисливське господарство та полювання» корелює з відповідними законами країн ЄС, а отже вимагається лише його вдосконалення.

Разом з тим, як результат історичного, економічного, соціального і культурного розвитку українського суспільства, сталих традицій, мисливське господарство України поки що не досягло такого рівня розвитку, як у країнах ЄС.

Стимулювати розвиток мисливського господарства в Україні може повне залучення у господарський процес первинних мисливських колективів Українського товариства мисливців. Сьогодні низова господарююча ланка в Товаристві – районне об'єднання мисливців, чисельністю 1–1,5 тис. осіб, якому в оренду передаються угіддя площею 100 і більше тис. гектарів. Як показує практика, така модель є неефективною. Як результат, відсутність самоокупності господарства, низька чисельність мисливських тварин, поширеність браконьєрства тощо.

Окрім того, Закон України «Про мисливське господарство і полювання» потребує вдосконалення щодо розробки механізму плати за угіддя та відшкодування збитків, завданих дикими тваринами лісовому і сільському господарствам.

В Україні, через низьке поголів'я диких мисливських тварин, їх добування в сотні разів менше, ніж у країнах ЄС, де ринок торгівлі дичиною іноді є складовою економіки. У нас не розвинена трофейна справа, відсутня культура полювання, мисливська просвіта, наука та робота з громадськістю.

www.enpi-fleg.org

Важливо, щоб галузь мисливського господарства органічно вписалася в еколого-економічну систему країни, забезпечила використання сприятливих природних умов і ресурсів та сприяла зросту економічної привабливості регіонів, їх самофінансуванню. Мисливська культура, етика та відповідальність дає можливість мати мисливські угіддя з достатньою чисельністю дичини, утримувати оптимальну чисельність диких тварин і провадити ефективно та рентабельне національне мисливське господарство згідно з принципами сталого управління природними ресурсами.

Література

1. Бабіч О.Г. Формування популяцій та динаміка чисельності копитних у Національному природному парку «Азово-Сиваський» / О.Г. Бабіч, В.К. Камінецький // Наукові доповіді НАУ. – 2008. – № 2 (10). – С. 11-27.
2. Балышева С. Особенности белорусской охоты // Экономика Беларуси. – 2007. - №1. – С. 124-127.
3. Боберский Ю.Ю. Экосистемный метод ведения оленьего хозяйства / Ю.Ю. Боберский // Охрана лесных экосистем : республиканская научн.-техн. конф., 15-17 октября 1986 г. : тезисы докл. – Львов, 1986. – С. 167-168.
4. Бондаренко В.Д. Перспективы охотничьего туризма как особого вида рекреационного лесопользования / В.Д. Бондаренко, И.В. Делеган // Современное состояние и перспективы рекреационного лесопользования : Всесоюз. совещание: тезисы докл. – Л., 1990. – С. 11-12.
5. Бондаренко В.Д. Біотехнія/В.Д. Бондаренко. – Ч.1. Львів: ІЗМН, 1998. – 260 с.
6. Бондаренко В.Д. Біотехнія/В.Д. Бондаренко. – Ч.2. Львів: Престиж Інформ, 2002. – 348 с.
7. Бондаренко В.Д. Деятельность лесохозяйственных предприятий Украины в условиях рыночных отношений / В.Д. Бондаренко, И.В. Делеган, Н.М. Гузь // Работа предприятий лесного комплекса в условиях рыночной экономики : Всесоюз. научн.-техн. совещание : тезисы докл. – М., 1991. – С. 19-21.
8. Бондаренко В.Д. Засади та пріоритети лісомисливського господарства / В.Д. Бондаренко // Лісове та мисливське господарство: сучасний стан та перспективи розвитку : міжнар. наук.-практ. конф., Житомир, 27-29 листопада 2007 р. : статті. – Житомир, 2007. – Т. I. – С. 144-146.
9. Бондаренко В.Д. Зубри в Європі та Україні / В.Д. Бондаренко, І.В. Делеган // Лісове господарство, лісова, паперова і деревообробна промисловість : міжвідомч. наук.-техн. зб. – Львів : УкрДЛТУ. – 1995. – Вип. 24. – С. 7-9.
10. Бондаренко В.Д. Зубри в західному регіоні України / В.Д. Бондаренко, Р.П. Коцаба, П.Б. Хоєцький // Чтения памяти А.А. Браунера : междунар. научн. конф. : материалы. – Одесса: АстроПринт, 2000. – С. 120-126.
11. Бондаренко В.Д. Зубри знову над прірвою ? / В.Д. Бондаренко, Р.П. Коцаба, П.Б. Хоєцький // Науковий вісник : зб. наук.-техн. праць. – Львів : УкрДЛТУ. – 1999. – Вип. 9.9. – С. 120-126.
12. Бондаренко В.Д. Комплексне ведення лісового і мисливського господарства / В.Д. Бондаренко // Науковий вісник : зб. наук.-техн. праць. – Львів : УкрДЛТУ. – 1996. – Вип. 5. – С. 26-30.
13. Бондаренко В.Д. Мисливське господарство як напрямок лісогосподарської діяльності // Вісник Прикарпатського національного ун-ту ім. Василя Стефаника. – Серія біологічна. – Івано-Франківськ. – 2007. – Вип. VII-VIII. – С. 96-98.
14. Бондаренко В.Д. Перспективы охотничьего туризма как особого вида рекреационного лесопользования / В.Д. Бондаренко, И.В. Делеган // Современное состояние и перспективы рекреационного лесопользования : Всесоюз. совещание : тезисы докл. – Л., 1990. – С. 11-12.
15. Бондаренко В.Д. Популяция лося на Украине и возможности повышения эффективности / В.Д. Бондаренко, И.В. Делеган // Третий междунар. симпозиум по лосю : тезисы докл. – Сыктывкар, 1990. – С. 78.

16. Бондаренко В.Д. Проблемы регулирования пространственной структуры популяции бурого медведя / В.Д. Бондаренко, П.Б. Хоецкий // Леса Беларуси и их рациональное использование : междунар. научно-техн. конф. : материалы. – Минск, 2000. – С. 112-115.
17. Бондарэнка В.Д. Рэакліматызацыя зубра у заходнім рэгіёне Украіны / В.Д. Бондарэнка, П.Б. Хаецкі // Научно-практ. конф. посвященной 60-летию со дня образования Государственного заповедника «Беловежская пуца» : материалы. – Минск, 1999. – С. 251-253.
18. Бондаренко В.Д. Реаклиматизация зубра на Украине / В.Д. Бондаренко // Охрана лесных экосистем : Республикан. научно-техн. конф. : тезисы докладов. – Львов, 1986. – С. 169-170.
19. Бондаренко В.Д. Українські національні традиції мисливства / В.Д. Бондаренко // Український ліс. – 1992. – № 1. – С. 6-14.
20. Бондаренко В., Луцак М. Мисливство в Гуцульщині: традиції і сучасність / В. Бондаренко, М. Луцак // Основні причини знеліснення та деградації лісів в Україні. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції – Львів, 2010 – С. 110 – 118.
21. Бурмас В. Мисливство Польщі // Лісовий і мисливський журнал. – 2011. – №1. – С. 26-28.
22. Вартість ліцензій на добування мисливських тварин у мисливських угіддях України [Електронний ресурс]: затверджено наказом Державного комітету лісового господарства України від 28.09.2009 № 243. – Режим доступу : <http://www.zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>.
23. Вовченко В.Ю. Методологічні підходи з удосконалення достовірності результатів обліку об'єктів мисливської фауни користувачів мисливських угідь України / В.Ю. Вовченко // Лісове та мисливське господарство: сучасний стан та перспективи розвитку : міжнар. наук.-практ. конф., 27-29 листопада 2007 р. : статті. – Житомир: ПП «Рута», 2007. – Т. II. – С. 211–213.
24. Волох А.М. Великі ссавці південної України в ХХ ст. (Динаміка ареалів, чисельності, охорона та управління): Автореф. дис. на здобуття ступеню д-ра біол. наук. – Київ – 2004. – 36 с.
25. Волох А.М. Некоторые особенности управления ресурсами охотничьих зверей в Украине / А.М. Волох // Вестн. охотоведения. – М. – 2006. – Т. 3. – № 2. – С. 228–231.
26. Герцег А.Б. Охота в иллюстрациях / А.Б. Герцег – Братислава: Природа, 1987. – 590 с.
27. Гулай В.И. Современные охотничье-промысловые животные Украины (особенности экологии, охрана, рациональное использование) : автореф. дисс. на соискание учен. степени доктора биол. наук : спец. 03.00.08 «Зоология» / В.И. Гулай. – Кишенев, 1994. – 53 с.
28. Делеган І. Актуальні проблеми мисливського господарства України/Лісовий і мисливський журнал. – 2000, №6. – С.16-17.
29. Делеган І. В. Лісова зоологія. Безхребетні. – Львів. Поллі. 2003. – 472 с.
30. Делеган І.В. Біологія лісових птахів і звірів/І.В. Делеган, І.І. Делеган, І.І. Делеган// Львів. Поллі. 2005. – 600 с.
31. Делеган І.В. Продукція м'яса сарни європейської та варіанти розподілу її між учасниками колективного полювання/ І.В. Делеган// Науковий вісник НЛТУ: Збірник науково-технічних праць. – Львів: НЛТУ. – 2005, вип.. 15.4. – С. 39-46
32. Делеган І.В. Особливості ведення мисливського господарства в Подільському лісомисливському районі/ І.В. Делеган, М.Л. Вдовцов// Науковий вісник НЛТУ: Збірник науково-технічних праць. – Львів: НЛТУ. – 2006, вип.. 16.1. – С. 80-87.

33. Делеган І.В. Практичні заходи з активної охорони рідкісних і зникаючих видів хребетних у лісах Закарпаття/ І.В. Делеган// Науковий вісник НЛТУ: Збірник науково-технічних праць. – Львів: НЛТУ. – 2007, вип.. 17.1. – С. 34-41.
34. Делеган І.В. Факторний аналіз умов формування стійких популяцій мисливської фауни у Карпатах//І.В. Делеган, М.С. Гунчак, М.М. Луцкак// Науковий вісник НЛТУ: Збірник науково-технічних праць. – Львів: НЛТУ. – 2007, вип.. 17.1. – С. 49-54.
35. Делеган І.В. Перспективи розвитку мисливського господарства в Закарпатті/І.В.Делеган, М.В. Чернявський, В.С. Фенич// Івано-Франківськ: Фоліант, 2007. - 160 с.
36. Делеган І.В. Деякі причини зміни чисельності лося в Україні у системі «хижак-жертва» /І.В. Делеган, М.О. Малеванова, В.І. Дмнич// Науковий вісник НЛТУ: Збірник науково-технічних праць. – Львів: НЛТУ. – 2008, вип.. 18.6. – С. 70-80.
37. Делеган І.В. Терміни полювання на сарну європейську в окремих країнах Європи/І.В.Делеган, М.Б. шпильчак// Науковий вісник НЛТУ: Збірник науково-технічних праць. – Львів: НЛТУ. – 2008, вип. 18.8. – С. 17-20.
38. Делеган І.В. Заяче ельдорадо/І.В.Делеган// Полювання та риболовля, № 10 (84), жовтень 2008. – С. 6.
39. Делеган І. Країна мрій. У гостях в австрійських лісівників і мисливців/І. Делеган, М. Дуцкак// Лісовий і мисливський журнал № 2/2009. – С. 24-26.
40. Делеган І.В., Шпільчак М.Б. Особливості ведення мисливського господарства в Польщі // Науковий вісник НЛТУ України: збірник науково-технічних праць. – Львів: РВВ НЛТУ України. – 2009. - Вип. 19.13. – С. 42-47.
41. Делеган І.В. Біоценотичні особливості рисі в Карпатах/І.В. Делеган, І.І. Делеган, М.М. Луцкак//Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України: збірник науково-технічних праць. – Львів:РВВ НЛТУ України. – 2011. – вип. 21.5. – С.22-30.
42. Делеган І.І. Про формат і зміст терміну «Мисливське господарство» / І.І. Делеган, І.В. Делеган/Матеріали 64-ої науково-технічної конференції професорсько-викладацького складу, наукових працівників, докторантів та аспірантів за підсумками наукової діяльності у 2013 році, в рамках міжнародної наукової конференції «Лісівнича освіта в інтегральному розвитку суспільства» та з нагоди 140-річчя НЛТУ України. – Львів: НЛТУ України, 2014. – С. 46-48.
43. Делеган І.І. Шляхи вирішення проблеми вовків/ І.І.Делеган, М.М.Луцкак, І.В.Делеган// Науковий вісник НЛТУ України : зб. наук.-техн. праць. – Львів : РВВ НЛТУ України. – 2014. – № 24.7. – С. 42-46.
44. Делеган І.В. Проблемы охотничьего хозяйства Словакии/И.В. Делеган, М.Н. Луцкак, И.И. Делеган, Л.А., Пауле, В.Д. Бондаренко//Гуманитарные аспекты охоты и охотничьего хозяйства: Сб. материалов I международной научно-практической конференции (Иркутск, 4-7 апреля - 2014 г.) / редкол.: А.В. Винобер [и др.]; Фонд поддержки развития биосферного хозяйства и аграрного сектора "Сибирский земельный конгресс". - Иркутск: Изд-во ИРГСХА. 2014. – с. 98-104.
45. Делеган І.В. Думки вголос / І.В. Делеган, І.І. Делеган // Лісовий і мисливський журнал, № 3, 2015. – с. 38-39.
46. Делеган І.В. Трофейна гордість мисливця / І.В. Делеган, І.І. Делеган, М.М. Луцкак// Лісовий і мисливський журнал, № 5, 2015. – с. 34-36

47. Делеган І.В. Початок ери Діан, чи Гендерні тенденції/ І.В. Делеган, М.М. Луцзяк, Р.Ю. Угляр// Полювання та риболовля № 4, 2015. – с. 16.
48. Дикий І.В. Ведмідь бурий (Ursus arctos): проблеми збереження та дослідження популяції в Україні / І.В. Дикий, М.Г. Шквиря, П.Б. Хоєцький, І.В. Делеган, та ін.// – Київ: ТОВ «СІК ГРУП УКРАЇНА», 2015. – 135 с.
49. Домніч В.І. Зміна чисельності та антропогенне навантаження на оленячих і псових тварин в Україні/ В.І. Домніч, І.О. Смирнова, А.В. Домніч, А.Н. Шадура, І.В. Делеган// Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України: збірник науково-технічних праць. – Львів:РВВ НЛТУ України. – 2010. – вип. 20.5. – С. 8-19.
50. Домніч В.І. Динаміка чисельності популяції лисиці в Україні / В.І. Домніч, А.Г. Вязовська, А.В. Домніч, І.В. Делеган// Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України: збірник науково-технічних праць. – Львів:РВВ НЛТУ України. – 2010. – вип. 20.14. – С.22-32.
51. Дулицький А.І. Биоразнообразие Крыма. Млекопитающие: история, состояние, охрана, перспективы / А.І. Дулицький – Симферополь: Сонат, 2001. – 208 с.
52. Жила С.М. Вовк, дикі копитні та велика рогата худоба на півночі Житомирщини: вибірковість хижацтва / С.М. Жила // Фауна в антропогенному середовищі : праці Теріологічної школи. – Луганськ, 2006. – Вип. 8. – С.160–164.
53. Загороднюк І. Загальна характеристика ряду хижих / І. Загороднюк, В. Слісаренко // Ссавці України під охороною Бернської конвенції. – Київ, 1999. – С. 110–114.
54. Закон України “Про тваринний світ” // Відомості Верховної Ради. – 2002. – № 14. – Ст. 97.
55. Закон України „Про ратифікацію Конвенції про охорону біотичного різноманіття // Відомості Верховної Ради (ВВР) – 1994. – № 49. – 433 с.
56. Закон України „Про приєднання України до Конвенції 1979 року про охорону дикої флори і фауни та природних середовищ існування в Європі”. – Київ, 29 жовтня 1996 року. – № 436/96-ВР // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 1996. – № 50. – 278 с.
57. Засади національної екологічної політики в галузі ведення мисливського господарства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.menr.gov.ua/documents/Hunting_problems.doc.
58. Захаренко А.П. Лесные охотничьи угодья Беларуси, их классификация, оценка и рациональное использования: дис... канд. с.-х. наук: 06.03.02. – Минск, 2002. – 196 с.
59. Лісова політика: теорія і практика: Монографія / Під наук. ред. проф., док. екон. наук Синякевича І.М. – Львів: ЛА «Піраміда», 2008. – 612 с.
60. Казимир М. Боротьба з браконьєрством – важливий напрямок мисливськогосподарської діяльності / М. Казимир // Розточанський збір 2000 : міжнар. наук.-практ. конф., 17-18 листопада 2000 р. : матеріали. – Львів : Меркатор, 2001. – Кн. 2. – С. 131–132.
61. Книга мисливця / [Шадура М.В., Шейгас І.М., Гунчак С.М. та ін.]. – Львів : Державний комітет лісового господарства України, 1998. – 180 с.
62. Корнеєв О.П. Мисливство – галузь народного господарства / О.П. Корнеєв. – К. : Урожай, 1964. – 145 с.
63. Луцзяк М.М., Делеган І.В. Моніторинг популяцій великих хижаків у Карпатах/ Екологічний збірник НТШ, Львів: 2008. – С 46-53.

65. Луцак М.М. Оцінка біоценотичного значення ліса звичайного в Карпатах/М.М. Луцак І.І. Делеган, І.В. Делеган// Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України: збірник науково-технічних праць. – Львів:РВВ НЛТУ України. – 2011. – вип. 21.4. – С.68-77.
66. Межжерин С.В. Животные ресурсы Украины в свете стратегии устойчивого развития / С.В. Межжерин. – К. : Логос, 2008. – 280 С.
67. Мисливська зброя, полювання, ведення мисливського господарства [Текст]: навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / [В.Д. Бондаренко, І.В. Делеган, Т. Кьогалмі, К. А. Татаринів]; за ред. В.Д. Бондаренко. – К.: НМК ВО, 1993. – 120 с.
68. Мисливствознавство/[В.Д. Бондаренко, І.В. Делеган, К.А. Татаринів, В.І. Лисенко, М.В. Чернявський]; за ред. В.Д. Бондаренко. – К.: НМК ВО, 1993. – 200 с.
69. Мисливські трофеї / В.Д. Бондаренко, І.В. Делеган, В.Г. Мазепа, М.П. Рудишин. – К.: ІЗМН, 1996. – 104 с.
70. Мисливське законодавство України /В.Д. Бондаренко, А.М. Дейнека, В.Р. Бурмас, П.Б. Хоєцький, В.П. Ходзінський. – Львів: Сполом, 2005. – 336 с.
71. Облік диких тварин / В.Д. Бондаренко, І.В. Делеган, І.П. Соловій, М.П.Рудишин. – Львів: УкрДЛТУ, 1989. – 66 с.
72. Муравйов Ю.В. Нормативні плати за спеціальне використання лісових мисливських угідь та фауни як інструмент реалізації екологічної політики : автореф. дис. на здобуття ступеня канд. економ. наук / Ю.В. Муравйов – Львів, 2001. – 18 с.
73. Настанова з упорядкування мисливських угідь. – Київ, 2002. – 112 с.
74. Новиков Р. О браконьерстве в Украине / Р. Новиков // Оружие и охота. – 2007. – № 4 (93). – С. 53.
75. Положення про порядок поводження із зброєю, видачі ліцензій на добування мисливських тварин та проведення полювань [Електронний ресурс]: затверджено наказом Державного комітету лісового господарства України від 02.04.2007 № 129. – Режим доступу : <http://dklg.kmu.gov.ua/>.
76. Порадник егеря / [Шейгас І.М., Шадура М.В., Шадура А.М. та ін.]. – Харків, 2010. – 189 с.
77. Порадник карпатського лісівника / [Чернявський М.В., Парпан В.І., Бродович Р.І. та ін.]. – Івано-Франківськ : Фоліант, 2008. – 367 с.
78. Раціональне ведення мисливського господарства / [Рудишин М.П., Мурский Г.М., Татаринів К.А. та ін.] – Львів : Каменяр, 1987. – 181 с.
79. Рижак І.В. Напрями оптимізації мисливства Західного регіону України / І.В. Рижак. – Львів : Світ, 1999. – 202 с.
80. Рудышин М.П. О необходимости проведения абсолютного учета добытых животных в целях дальнейшего развития охотничьего хозяйства Украинской ССР / М.П. Рудышин // Первая науч. конф. по развитию охотничьего хозяйства Украинской ССР, Киев, 10-12 июня 1968 г. : тезисы докл. – К., 1968. – Ч. II. – С. 193–196.
81. Слободян О.О. Бурий ведмідь Українських Карпат / О.О. Слободян. – Івано-Франківськ, 2008. – 159 с.
82. Ссавці України під охороною Бернської конвенції: Праці Теріологічної школи. – Вип. 2 / Під редакцією І. В. Загороднюка. – Київ, 1999. – 224 с.
83. Управление популяциями охотничьих животных / [Глушков В.М., Граков Н.Н., Козловский И.С. и др.]. – Киров, 1999. – 212 с.

84. Хоєцький П.Б. Добовий хід диких тварин / Хоєцький П.Б. // Науковий вісник : зб. наук.-техн. праць. – Львів : УкрДЛТУ. – 1996. – Вип. 5. – С. 205-210.
85. Хоєцький П.Б. Основні напрямки відтворення та стабілізації чисельності мисливських звірів в лісових екосистемах Західного Лісостепу : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. с.-г. наук: спец. 06.03.03 «Лісознавство і лісівництво» / П.Б. Хоєцький. – Львів, 1997. – 20 с.
86. Хоєцький П.Б. Міграції козуль у період полювання / П.Б. Хоєцький // Науковий вісник : зб. наук.-техн. праць. – Львів : УкрДЛТУ. – 1998. – Вип. 8.1. – С. 11-13.
87. Хоєцький П.Б. Бродячі і здичавілі собаки – явище і проблема // Науковий вісник : зб. наук.-техн. праць. – Львів : УкрДЛТУ. – 1999. – Вип. 9.7. – С. 179-181.
88. Хоєцький П.Б. Вплив чинників середовища на щільність мисливських звірів / П.Б. Хоєцький // Науковий вісник : зб. наук.-техн. праць. – Львів : УкрДЛТУ. – 1999. – Вип. 9.2. – С. 169-175.
89. Хоєцький П.Б. Про добовий хід звірів / П.Б. Хоєцький // Зелені Карпати. – 2000. – № 1-2. – С. 74-76.
90. Хоєцький П.Б. До аналізу списку ссавців України // Лісівництво і агролісомеліорація : зб. наук. праць. – Харків : Майдан, 2002. – Вип. 103. – С. 97-99.
91. Хоєцький П.Б. Організація та розвиток мисливського господарства в Україні у 1955-1960 рр. / П.Б. Хоєцький // Науковий вісник НЛТУ України : зб. науково-техн. праць. – Львів : РВВ НЛТУ України. – 2008. – Вип. 19.2. – С. 14-21.
92. Хоєцький П.Б. Чисельність вовка в Карпатському регіоні на початку ХХІ ст. / П.Б. Хоєцький, М.М. Луцак // Науковий вісник НЛТУ України : зб. науково-техн. праць. – Львів : РВВ НЛТУ України. – 2008. – Вип. 18.8. – С. 97-100.
93. Хоєцький П.Б. Динаміка чисельності дикої свині (*Sus scrofa* L.) у Західному регіоні України // Лісівництво і агролісомеліорація : зб. наук. праць. – Харків : УкрНДІЛГА, 2009. – Вип. 115. – С. 291-296.
94. Хоєцький П.Б. Проблеми та особливості браконьєрського добування мисливських звірів у Західному регіоні України / П.Б. Хоєцький // Міжнарод. наук.-техн. конф., Львів, 2-3 грудня 2010 р. : зб. доповідей. – Львів : Вид-во товариства «Зелений хрест», 2010. – С. 270-273.
95. Хоєцький П.Б., Похалюк О.М. Мисливське господарство країн Європи // Науковий вісник НЛТУ України: збірник науково-технічних праць. – Львів: РВВ НЛТУ України. – 2014. - Вип. 24.8. – С. 42-52.
96. Чегорка П.Т. Гибридизация благородного и пятнистого оленей в Молдавии / П.Т. Чегорка, В.Е. Присяжнюк // V съезд Всесоюзного териологического общества АН ССР, 29 января – 2 февраля 1990 г. : тезисы докл. – М., 1990. – Т. III. – С. 169-171.
97. Чемерис Олексій. Спочаку подбай, а потім полюй / Олексій Чемерис // Лісовий і мисливський журнал. – 2010. – № 1. – С. 30-32.
98. Чесноков Н.И. О некоторых вопросах акклиматизации охотничьих животных / Н.И. Чесноков // Современные проблемы охотничьего хозяйства : сб. научн. трудов. – М., 1989. – С. 27-37.
99. Шадура А.М. Лісівничі основи ведення мисливського господарства на кабана (*Sus scrofa* L.) та козулю (*Capreolus capreolus* L.) в лісах східного Полісся України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. с.-г. наук : спец. 0.6.03.03 «Лісознавство і лісівництво» / А.М. Шадура. – К., 2005. – 20 с.

100. Шадура М.В. Динаміка видового складу та запасів кормових рослин козулі європейської (*Capreolus capreolus* L.) у лісах західного Полісся України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. с.-г. наук : спец. 0.6.03.03 «Лісознвство і лісівництво» / М.В. Шадура. – К., 2006. – 20 с.
101. Шадура М.В. Склад підросту і підліску в різних лісорослинних умовах лісів Західного Полісся з огляду кормового значення для козулі європейської / М.В. Шадура, І.Т. Гулик // Лісове господарство, лісова, паперова і деревообробна промисловість : міжвідомч. наук.-техн. зб. – Львів : РВВ НЛТУ України. – 2006. – Вип. 30. – С. 289-299.
102. Шарапа О.С. Перспективи відновлення зубра (*Bison bonasus* L.) в Національному природному парку «Сколівські Бескиди» / О.С. Шарапа, П.Б. Хоєцький, В.М. Смаголь // Науковий вісник НУБПУ. – 2010. – № 147. – С. 353-361.
103. Шарафанович О. Шанс на добычу / О. Шарафанович // Лесное и охотничье хозяйство. – 2010. – № 10. – С. 38-40.
104. Шейгас І.М. Регіональні особливості обліків чисельності основних видів мисливських тварин у загальній системі інвентаризації теріофауни / І.М. Шейгас // Лісівництво і агролісомеліорація: зб. наук. праць. – 2002. – Вип. 102. – С. 106-112.
105. Шейгас І.Н. Концептуальные основы развития охотничьего хозяйства Украины / И.Н. Шейгас // Современные проблемы природопользования, охотоведения и звероводства : междунар. научн.-практ. конф. посвященной 85-летию ВНИИОЗ, Киров, 22-25 мая 2007 г. : материалы. – Киров, 2007. – С. 506-507.
106. Шейгас І.Н. Стратегія вибору нових територій для створення локальних субпопуляцій зубра в Україні / І.Н. Шейгас // Наука о лесе XXI века : междунар. научно-практ. конф. : материалы. – Гомель, 2010. – С. 577-580.
107. Шейгас І. Підвищення достовірності обліку вовків / І. Шейгас // Великі ссавці Карпат : міжнар. еколог. конф. : матеріали. – Івано-Франківськ, 2000. – С. 54-55.
108. Adamec M. Rozšírenie, stav a ochrana veľkých šeliem na Slovensku / M. Adamec, R. Rajtar, P. Urban // Zbornik referatov z medzinarodnej konferencie Levice, 12.03.2005. – Nitra: Vyskumny ustav živočišnej výroby, 2005. – S. 63-72.
109. Big game regulations [Електронний ресурс] / Oregon Department of Fish and Wildlife, 2010. – 104 p. - Режим доступу: <http://www.youblisher.com/files/publications/9/51992/pdf>.
110. Czech statistical office 2010 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/engp/2202-10>.
111. Deutscher Jagdverband [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.jagdverband.de/>.
112. Ďurik J. Planovane veľkoplošne poľovnicke obhospodarovanie veľkých šeliem – základny predpoklad ich prežitia a prosperity / J. Ďurik // Hubertlov, 2000. IV(3) – S. 4-6.
113. Game management in the Czech Republic [Електронний ресурс] / Ministry of Agriculture of the Czech Republic, Published on the occasion of the International exhibition Natura Viva 2005. - Режим доступу: <http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/engp/2202-10>.
114. German forests. Nature and economic factor [Електронний ресурс] / Federal Ministry of Food, Agriculture and Consumer Protection, 2010, 32 p. - Режим доступу: http://www.bmelv.de/SharedDocs/Downloads/EN/Publications/GermanForests.pdf?__blob=publicationFile.

- 115.Hell P. Poľovnícky náučný slovník / P. Hell a kolektív. – Bratislava: Príroda, 1988. – 520 s.
- 116.Hell P. Medveď v slovenských Karpatoch a vo svete / P. Hell, J. Slamečka //PaRPress, Bratislava. 1999. – 150 s.
- 117.Hell P. Vlk v slovenských Karpatoch a vo svete / P. Hell, J. Slamečka, J. Gašparik – Bratislava: PaRPress, 2001. – 182 s.
- 118.Hungary. In the heart of Europe [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.safariclub.hu/files/Reno-prospektus.pdf>.
- 119.Hunting in Germany [Електронний ресурс] / FACE Europe 2003. Report: 1-14. - Режим доступу: http://www.face-europe.org/National_Info_Sheets/germany_en.pdf.
- 120.Inventory of Taxes in the EU [Електронний ресурс] / Produced by the European Commission Directorate-general Taxation & Customs Union, 2002. - Режим доступу: http://ec.europa.eu/taxation_customs/taxation/gen_info/info_docs/tax_inventory_archive/index_en.htm.
- 121.Ozoliņš J., Laanetu N., Vilbaste E. Annual report on integrated game management prospects in the trans-border area of North Livonia [Електронний ресурс]. - 2004 - Режим доступу: <http://www.vmd.gov.lv>.
- 122.Jędrzejewska B. Ekologia zwierząt drapieżnych Puszczy Białowieskiej / B. Jędrzejewska, W. Jędrzejewski. – Warszawa, Wydawnictwo Naukowe PWN. 2001. – 461 s.
- 123.Kamieniarz R. Zwierzęta łowne w Polsce na przełomie XX i XXI wieku / R. Kamieniarz, M. Panek. – Czempień: OHZ PZL, 2008. – 125 s.
- 124.Klescht V. Ochrana živočichov na pozemných komunikáciach / V. Klescht, D. Valachovič. – Banská Bystrica, 2002. – 95 s.
- 125.Maaomaniku õiguste ja kõhustuste vordlev analüüs jahioõiguse rakendamisel ja jahi pidamisel kuue Euroopa riigi praktika põhjal [Електронний ресурс], Tallinn 2010. - Режим доступу: http://www.eramets.ee/static/files/877.jahioiguse_rakendamise_analuus.pdf.
- 126.Matilainen A., Keskinarkaus S. The economic role of hunting tourism—examples from Northern areas [Електронний ресурс] // University of Helsinki, Ruralia Institute, Reports 64, 2010. - Режим доступу: <http://www.helsinki.fi/ruralia/information/pdf/Reports64.pdf>.
- 127.RMK (офіційний сайт) [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.rmk.ee>.
- 128.Schaller M.J. Forests and Wildlife Management in Germany [Електронний ресурс] // Hokkaido University Forests, EFRC, Eurasian J. For. Res. 10-1: 59-70, 2007. - Режим доступу: [http://eprints.lib.hokudai.ac.jp/dspace/bitstream/2115/24487/1/10\(1\)_P59-70.pdf](http://eprints.lib.hokudai.ac.jp/dspace/bitstream/2115/24487/1/10(1)_P59-70.pdf).
- 129.Rigg R. Predacia veľkých šeliem na ovce na Slovensku / R. Rigg // Vyskum a ochrana cicavcov na Slovensku. – 2006. VII. – S. 81–89.

ДОДАТОК 1: Проект дорожньої карти законодавчого врегулювання проблем мисливського господарства (доопрацьований після обговорення 07 липня 2015 р. у м. Боярка: <http://www.fleg.org.ua/news/1078>)

№ п/п	Основні питання	Законодавче і правове регулювання	Коментарі
1.	Реформування мисливського господарства шляхом створення чіткої вертикалі управління мисливським господарством від районного, обласного рівня до спеціалізованого підрозділу в центральному органі виконавчої влади.	Реорганізація управління мисливського господарства через відповідне видання розпорядження Кабінету Міністрів України	
2.	Посилення охорони державного мисливського фонду шляхом створення окремої воєнізованої державної служби для боротьби з браконьєрством з наданням їй широких повноважень притаманним спеціальним підрозділам органів внутрішніх справ (на основі досвіду Польщі, Угорщини, Білорусії і т.п.).	<p>Закон України «Про мисливське господарство та полювання», зміни та доповнення до ст. 37. Державний контроль у галузі мисливського господарства та полювання</p> <p>Змінити назву статті на:</p> <p>«Державний контроль і охорона у галузі мисливського господарства та полювання»</p> <p>Додати абзац 2 у наступній редакції:</p> <p>Охорона державного мисливського фонду, а також інших звірів та птахів занесених до Червоної книги України та інших міжнародних охоронних списків, до яких приєдналась Україна, здійснюється «Державною мисливською охороною (вартою)», порядок діяльності якої розробляється Департаментом (Управлінням) мисливського господарства та полювання і затверджується Кабінетом Міністрів України.</p>	
3.	Фінансування «Державної мисливської охорони (варти)»	<p>Закон України «Про мисливське господарство та полювання», Розділ II «Державне регулювання у галузі мисливського господарства та полювання»</p> <p>Доповнити відповідною статтею (Стаття XX. Фінансування «Державної мисливської охорони (варти)») наступного змісту:</p> <p>Фінансування «Державної мисливської охорони (варти)» здійснюється в тому числі з спеціально створеного фонду за рахунок відрахувань від господарської діяльності мисливських господарств, а також акцизних відрахувань при реалізації мисливської зброї та боєприпасів (1%). Порядок функціонування спеціального фонду та фінансового накопичення до нього розробляється центральним органом виконавчої влади що реалізує державну політику у сфері мисливського</p>	

№ п/п	Основні питання	Законодавче і правове регулювання	Коментарі
		господарства та затверджується Кабінетом Міністрів України.	
4.	З метою зменшення конфліктності мисливських господарств із місцевими жителями та спрощення процедури надання в користування мисливських угідь: передбачити погодження надання земельних ділянок у користування під мисливські угіддя з місцевими територіальними громадами (сільські, селищні, міські ради)	<p>Закон України «Про мисливське господарство та полювання», зміни та доповнення до ст. 22. Порядок надання у користування мисливських угідь</p> <p>Абзац 1 викласти у такій редакції</p> <p>Мисливські угіддя для ведення мисливського господарства надаються у користування Верховною Радою Автономної Республіки Крим, обласними, Київською та Севастопольською міськими радами, районними радами за поданням територіального органу центрального органу виконавчої влади що реалізує державну політику у сфері мисливського господарства погодженим з відповідними сільськими, селищними, міськими радами (або з власниками або землекористувачами чи користувачами земельних ділянок), а також з центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері мисливського господарства.</p> <p>Після абзацу 1 додати новий абзац наступного змісту:</p> <p>Під час надання земельних ділянок (які становлять мінімально допустимі встановлені Законом розміри необхідні для ведення мисливського господарства (ревіри)) у користування під мисливські угіддя, які: а) безпосередньо примикають до межі населеного пункту – перевага надається організаціям товариств місцевих мисливців, які відповідають статусу суб'єкта господарювання та зареєстровані у відповідному населеному пункті; б) знаходяться в постійному користуванні – перевага надається землекористувачу; в) в інших випадках надання земельних ділянок у користування під мисливські угіддя здійснюється відповідно до затвердженого постановою Кабінету Міністрів України порядку організації та проведення біржових аукціонів з надання у користування мисливських угідь. Вилучені від торгів кошти зараховуються на рахунки відповідних органів місцевого самоврядування на землях яких розташовані мисливські угіддя.</p>	
5.	Розробити коментарі щодо правозастосування при	Міністерству аграрної політики та продовольства розробити коментарі (наказ) щодо	

№ п/п	Основні питання	Законодавче і правове регулювання	Коментарі
	прийнятті рішення про надання у користування мисливських угідь.	правозастосування компетентними органами при прийнятті рішення про надання у користування мисливських угідь.	
6.	Конкретизувати термін користування мисливськими угіддями	<p>Закон України «Про мисливське господарство та полювання», зміни до ст. 22. Порядок надання у користування мисливських угідь</p> <p>Абзац 2 викласти у такій редакції</p> <p>Мисливські угіддя надаються у користування строком на 15 років.</p>	
7.	Оптимізація площі мисливських угідь, що надаються одному користувачу для підвищення ефективності ведення мисливського господарства.	<p>Закон України «Про мисливське господарство та полювання», зміни до ст.22 «Порядок надання в користування мисливських угідь».</p> <p>абзац 3 викласти у наступній редакції:</p> <p>Площа мисливських угідь, що надаються користувачеві, повинна становити не менше 3 тисячі гектарів, але не більше, ніж 30 тисяч гектарів та складатись з однієї суцільної ділянки.</p> <p>зміни до ст.29. Єгерська служба, текст якої викласти у наступній редакції</p> <p>З метою охорони мисливських угідь користувачі угідь створюють єгерську службу з розрахунку не менше, як один єгер на три тисячі гектарів мисливських угідь.</p>	
8.	Встановлення меж мисливського угіддя	<p>Закон України «Про мисливське господарство та полювання», доповнення до ст.22 «Порядок надання в користування мисливських угідь».</p> <p>абзац 3 доповнити у наступній редакції:</p> <p>Межі мисливського угіддя встановлюються центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері мисливського господарства за видимими природними межами (річками, гірськими хребтами, дорогами, лініями електропередач тощо), беручи до уваги попередні (визначені раніше й уже відомі мисливським користувачам) межі мисливських угідь, які відповідають зазначеним у цій статті критеріям.</p>	
9.	Підвищення ролі місцевих громад у веденні мисливського господарства.	Через внесення пропозицій на етапі розробки Проектів організації та розвитку мисливського господарства, участь представників громади під час оцінки та відшкодування збитків фермерам і сільським господарям, завданих мисливськими	

№ п/п	Основні питання	Законодавче і правове регулювання	Коментарі
		тваринами та під час полювання (передбачити у відповідному проекті акту Кабінету Міністрів України)	
10.	Поповнення бюджетів місцевих громад через розроблення відповідного порядку та розміру плати за користування мисливськими угіддями (за досвідом Польщі).	<p>Закон України «Про мисливське господарство та полювання», зміни до ст.24 «Плата за користування мисливськими угіддями».</p> <p>абзац 2 викласти у такій редакції:</p> <p>Розмір та порядок внесення плати за користування мисливськими угіддями затверджується Кабінетом Міністрів України.</p> <p>Додати абзац 4 у наступній редакції:</p> <p>Плата за користування мисливськими угіддями на території держлісфонду зараховується на рахунок відповідного державного лісогосподарського підприємства, за користування рештою угідь – на рахунки відповідних сільських, селищних, міських рад.</p> <p>*Здійснити відповідні зміни в Податковому кодексі.</p>	
11.	Посилення контролю за виконанням обов'язків користувачів мисливських угідь щодо охорони та відтворення мисливських тварин, раціонального використання їх ресурсів.	<p>Закон України «Про мисливське господарство та полювання», зміни до ст.30 «Права та обов'язки користувачів мисливських угідь».</p> <p>Адміністративний кодекс України, ст.255 (про право складання протоколів).</p> <p>Розробити коментарі (порядок) щодо складання протоколів – перевірити порядок правозастосування</p>	
12.	Створення умов для розвитку ринку мисливських послуг і продукції мисливського господарства та сприяння розвитку мисливського туризму і трофейного полювання.	<p>Закон України «Про мисливське господарство та полювання», доповнення до ст.35 «Продукція полювання, мисливські трофеї».</p> <p>Добавити абзац наступного змісту:</p> <p>Правила реалізації продукції полювання та організації ринку послуг регулюються відповідним нормативно-правовим актом Кабінету Міністрів України</p>	
13.	Управління популяціями копитних мисливських тварин (формування видової ідентичності, селекційний відбір, формування оптимальної статевовікової	<p>Закон України «Про мисливське господарство та полювання», доповнення до ст. 15. Способи полювання</p> <p>Добавити абзац наступного змісту:</p>	

№ п/п	Основні питання	Законодавче і правове регулювання	Коментарі
	структури з метою підвищення відсотку самців з високими трофейними якістьми).	Індивідуальні полювання на копитних проводиться тільки в присутності єгеря користувача угідь, при цьому виконання пострілу по мисливській тварині здійснюються тільки з його згоди.	
14.	Розроблення механізму відшкодування збитків завданих мисливськими тваринами лісовому та сільському господарствах.	Закон України «Про мисливське господарство та полювання», ст. 30. Права та обов'язки користувачів мисливських угідь – доповнити абзацом (після 23 абзацу) наступного змісту: відшкодувати, у встановленому Кабінетом Міністрів України порядку, збитки завдані мисливськими видами тварин.	
15.	Відповідальність за порушення вимог чинного законодавства з питань мисливського господарства та полювання як громадянами, так і користувачами мисливських угідь.	Адміністративний кодекс України, внести зміни до ст.85 (щодо збільшення розміру штрафів). Кримінальний кодекс України, внести зміни до ст.248 в частині визначення «істотної шкоди», замінивши 250 неоподаткованих мінімумів на 5, так як під час розгляду Кримінальної справи береться до уваги податкова соціальна пільга (приблизно 111 тис. грн., що не дає змоги притягнути порушника до кримінальної відповідальності.)	
16.	Формування ефективної системи підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації кадрів для мисливського господарства, підвищення рівня спеціальних знань мисливців, виховання в них відповідальності та бережливого ставлення до природи задля підвищення їх авторитету у місцевого населення.	Передбачити у державному бюджеті фінансування на підготовку відповідної програми перепідготовки і підвищення кваліфікації кадрів для мисливського господарства (або за рахунок користувачів мисливських угідь)	Постійно
17.	Пропагування мисливства та охорони біорізноманіття як елементу культури народу.	Департаменту мисливського господарства разом із Українським товариством мисливців і рибалок розробити заходи проведення фестивалів, ярмарків, виставок мисливських трофеїв, проведення єгерських багатоборств, започаткування «Дня мисливця» та інших відповідних заходів на регіональних та національному рівнях.	Щорічно
18.	Запровадити обов'язкове проходження курсів підготовки для претендентів на	Закон України «Про мисливське господарство та полювання», доповнення до ст. 14. Документи на право полювання	

№ п/п	Основні питання	Законодавче і правове регулювання	Коментарі
	<p>посвідчення мисливця, крім осіб, які мають відповідну фахову освіту. У програму курсу включити теоретичні питання і практичні навички у влучності стрільби.</p>	<p>Додати останній абзац:</p> <p>Посвідчення мисливця видається після проходження курсів підготовки для претендентів на отримання посвідчення мисливця, крім осіб, які мають відповідну фахову освіту. Програма підготовки для претендентів на отримання посвідчення мисливця затверджується органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері мисливського господарства і включає в себе наступні розділи: зброя та володіння нею, біологія тварин, біотехнія, законодавство, перша допомога, мисливська етика, розпізнавання (розрізнення) в натурі червонокнижних і мисливських видів тварин тощо, після закінчення теоретичних курсів навчання та практичного стажування складається два іспити: 1. Практичний – стрільба на влучність; 2. Теоретичний – тести.</p>	
19.	<p>Передати повноваження надання адміністративних послуг у мисливському господарстві районним (міським) центрам надання адміністративних послуг.</p>		<p>?Вивчити досвід Харківської обл.</p>
20.	<p>Створити об'єднану комп'ютерну базу даних власників посвідчень мисливця та контрольної картки з метою обліку порушень правил полювання та добутої дичини.</p>	<p>Міністерству аграрної політики та продовольства розробити наказ щодо створення об'єднаної національної комп'ютерної бази даних власників посвідчень мисливця та контрольної картки з метою обліку порушень правил полювання та добутої дичини, та затвердити порядок внесення, використання відомостей тощо.</p>	
21.	<p>З метою покращення організації і розвитку мисливського господарства створити інтернет ресурс для розміщення статистичної інформації щодо користувачів мисливських угідь</p>	<p>Закон України «Про мисливське господарство та полювання», доповнення до ст. 6-1.</p> <p>Повноваження центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері мисливського господарства</p> <p>Додати останній абзац:</p> <p>організація інтернет-ресурсу для розміщення статистичної інформації щодо користувачів мисливських угідь;</p>	
22.	<p>Внести зміни до ЗУ «Про мисливське господарство та полювання» про надання повноважень видачі селекційних дозволів обласним</p>	<p>Закон України «Про мисливське господарство та полювання», зміни до ст.32. Селекційний та вибірково-діагностичний відстріли мисливських тварин для ветеринарно-санітарної експертизи</p>	

№ п/п	Основні питання	Законодавче і правове регулювання	Коментарі
	управлінням лісового та мисливського господарства.	<p>Абзац 1 викласти у наступній редакції:</p> <p>селекційний та вибірковий діагностичний відстріли мисливських тварин для ветеринарно-санітарної експертизи проводяться у виключних випадках та незалежно від строків мисливського сезону працівниками, уповноваженими здійснювати охорону мисливських угідь, за дозволом територіального органу центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері мисливського господарства, а в межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду - за дозволом обласних, Київської, Севастопольської міських державних адміністрацій, за письмовою заявою користувача мисливських угідь.</p>	
23.	Внести зміни до нормативно-правових актів про подання статистичної звітності користувачами мисливських угідь за місцем ведення фактичного господарювання (на території району, області).	<p>Підготувати проект наказу Статуправління про доповнення до Інструкції щодо заповнення форми державного статистичного спостереження № 2 - тп (мисливство) "Ведення мисливського господарства"</p> <p>Викласти п. 6. у наступній редакції:</p> <p>6. Користувачі мисливських угідь, яким надано у користування мисливські угіддя не за місцем реєстрації суб'єкта господарської діяльності, зобов'язані подавати копію статистичного спостереження № 2 - тп (мисливство) в обласні управління статистики за місцем наданих у користування мисливських угідь.</p> <p>6.1. Обласні управління статистики узагальнюють подану інформацію та окремо формують звіти користувачів мисливських угідь, яким надано у користування мисливські угіддя на території області і фактично ведуть мисливське господарство.</p> <p>6.2. Звіти про діяльність користувачів мисливських угідь в межах області публікуються на офіційних сайтах обласних управлінь статистики.</p>	
24.	<p>Впорядкувати дозволи на добування мисливських тварин, віднесених до державного мисливського фонду</p> <p>Внести зміни про уніфікацію бланку відстрільної картки по всій території України та визнання його документом</p>	<p>Закон України «Про мисливське господарство та полювання», зміни до ст.17. Дозволи на добування мисливських тварин, віднесених до державного мисливського фонду.</p> <p>Абзац 1 викласти у такій редакції</p> <p>Добування мисливських тварин, віднесених до державного мисливського фонду здійснюється за</p>	Контроль за добуванням певної кількості згаданих видів мисливських тварин можливий шляхом

№ п/п	Основні питання	Законодавче і правове регулювання	Коментарі
	<p>суворої звітності. Оскільки безконтрольна видача цих дозволів на полювання призвела до значного зниження чисельності мисливської фауни. Повноваження щодо виготовлення відстрільних карток покласти на обласні управління лісового та мисливського господарства</p> <p>Перенести ондатру із переліку видів тварин, які добуваються за ліцензією до переліку видів тварин, які добуваються за відстрільною картою, як виду-вселенця</p>	<p>ліцензією або відстрільною картою або дозволом у кількості, яка вказана у затвердженому річному перспективному плані добування мисливських тварин користувачем мисливських угідь</p> <p>Абзац 2 викласти у такій редакції:</p> <p>За ліцензією здійснюється полювання на кабана, лань, оленів європейського та плямистого, козулю, лося, муфлона, білку, бабака, бобра, борсука, куницю лісову.</p> <p>Абзац 3 викласти у такій редакції (виключити тхора лісового):</p> <p>За відстрільною картою здійснюється полювання на пернату дичину, кроля дикого, зайця сірого, собаку єнотоподібного, вовка, лисицю, шакала, куницю кам'яну, норку американську, нутрію вільну.</p> <p>Абзац 4 викласти у такій редакції:</p> <p>За дозволом може здійснюватися відстріл (відлов) будь-якого виду мисливських тварин з метою селекційного відбору, ветеринарно-санітарної експертизи, наукового дослідження, добування небажаних для мисливського господарства хижих тварин, проведення випробувань і змагань собак мисливських порід, регулювання чисельності. У разі добування мисливських тварин за вказаними дозволами, які надаються відповідно до лімітів та норм добування, користувач угідь закриває ліцензію та вказує добутих тварин у річній кількості добутої чисельності мисливських тварин</p> <p>Абзац 7 викласти у наступній редакції:</p> <p>Відстрільні картки видаються мисливцям користувачем мисливських угідь, який виготовляє їх самостійно та реєструє у територіальному органі центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері мисливського господарства. Єдину форму бланків розробляє та затверджує центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері лісового та мисливського господарства.</p> <p>Абзац 8 викласти у наступній редакції:</p> <p>Ліцензії та відстрільні картки є номерними і видаються мисливцям із зазначенням у них дати та місця здійснення полювання з урахуванням</p>	<p>введення державних дозволів на добування (відстрільних карток) цих видів, які б отримували користувачі мисливських угідь, або шляхом реєстрації відстрільних карток користувачів мисливських угідь в обласних управліннях (проставленням відбитку печатки та підпису). Тільки таким чином можна зупинити знищення зайців, фазанів та куріпок в Україні. Введення реєстрації карток в Миколаївському управлінні та в АР Крим дозволило вже за три роки отримати задовільні результати з підвищення чисельності цих видів.</p>

№ п/п	Основні питання	Законодавче і правове регулювання	Коментарі
		<p>лімітів та сезонних норм добування мисливських тварин.</p> <p>Статтю доповнити таким абзацом:</p> <p>Дозвіл на відстріл (відлов) з метою селекційного відбору, ветеринарно-санітарної експертизи, наукових досліджень, регулювання чисельності видів, занесених до Червоної книги України, надає Комісія з питань Червоної книги України.</p>	
25.	<p>У Законі України «Про мисливське господарство та полювання» прописати компетенцію визначення лімітів, норм добування, всіх видів мисливських тварин за єдиним органом центральної виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища.</p> <p>Забезпечити екологічно раціональний рівень добування мисливських тварин та самовідтворення популяцій</p>	<p>Закон України «Про мисливське господарство та полювання», зміни до ст.16. Ліміти використання мисливських тварин, віднесених до державного мисливського фонду.</p> <p>Назву статті викласти у такій редакції:</p> <p>Ліміти та норми добування мисливських тварин віднесених до державного мисливського фонду</p> <p>Перший абзац викласти у наступній редакції:</p> <p>Полювання на парнокопитних тварин, куницю лісову, бобра, ондатру, бабака, віднесених до державного мисливського фонду, здійснюється згідно з лімітами використання мисливських тварин, які затверджуються на відповідний сезон полювання центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування і реалізацію державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища та екологічної безпеки, на підставі пропозицій користувачів мисливських угідь, відповідно до результатів обліку наявної та добутої чисельності мисливських тварин у мисливських угіддях у певному році та перспективного річного плану полювання.</p> <p>Другий абзац викласти у наступній редакції:</p> <p>Полювання на місцеві види мисливських тварин віднесених до державного мисливського фонду (зайця сірого, фазана, куріпку сіру) регулюється сезонними нормами добування, що встановлюються на мисливський сезон користувачем мисливських угідь за погодженням з територіальним органом центрального органу виконавчої влади, що реалізує політику у сфері мисливського господарства та обласними державними адміністраціями на підставі матеріалів про результати обліку наявної та добутої чисельності мисливських тварин у</p>	

№ п/п	Основні питання	Законодавче і правове регулювання	Коментарі
		<p>мисливських угіддях у певному році та перспективного річного плану полювання.</p> <p>Третій абзац замінити на інший за змістом (оскільки він немає ніякого відношення до лімітів) та викласти у наступній редакції:</p> <p>Добова норма добування інших видів мисливських тварин, окрім ліцензійних, встановлюється на мисливський сезон користувачем мисливських угідь за погодженням з територіальним органом центрального органу виконавчої влади, що реалізує політику у сфері мисливського господарства та обласними державними адміністраціями на підставі матеріалів про результати обліку наявної та добутої чисельності мисливських тварин у мисливських угіддях у певному році та перспективного річного плану полювання.</p> <p>Додати останній абзац у наступній редакції:</p> <p>Полювання, а відповідно і видача лімітів і норм добування дозволені тільки на ті види мисливських тварин, фактична чисельність яких досягла та перевищила рівень 60% співвідношення до науково обґрунтованої оптимальної кількості мисливських тварин на території мисливського угіддя та у розмірах вказаних у таблиці про допустимі норми використання (відстрілу, відлову) окремих видів мисливських тварин залежно від їх виду та природних зон (див. додаток 1, який розробляється центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері мисливського господарства на підставі науково обґрунтованих досліджень і затверджується центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування і реалізацію державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища та екологічної безпеки).</p>	
26.	<p>Заборонити використання свинцевого шроту оскільки він попадаючи в ґрунт і тіло тварин загрожує й здоров'ю людини, забруднює навколишнє природне середовище являючись хімічним елементом що відноситься до групи важких металів, заборонений до використання в ЄС до якого</p>	<p>Закон України «Про мисливське господарство та полювання», доповнення до ст. 20. Заборони щодо здійснення полювання</p> <p>Додати абзац у п.4 після 18 абзацу</p> <p>використання при полюванні свинцевого шроту;</p>	<p>Учасниками к.с. підтримано зміни у наступній редакції:</p> <p>на пернату дичину з використанням набоїв,</p>

№ п/п	Основні питання	Законодавче і правове регулювання	Коментарі
	приєдналась й Україна		<p>споряджених свинцевим шротом;</p> <p>Однак ратифікована Україною Угода (?) передбачає повну заборону використання свинцю</p>
27.	Впорядкувати термінологію щодо мисливських тварин і інших термінів (які стосуються сталого розвитку мисливського господарства)	<p>Закон України «Про мисливське господарство та полювання», зміни до ст. 1. Терміни та їх визначення</p> <p>Абзац 3 викласти в такій редакції:</p> <p>державний мисливський фонд - мисливські тварини, що перебувають у стані природної волі, а також які вилучені із природи і утримуються в напіввільних умовах або у неволі в межах угідь державних мисливських господарств;</p> <p>Абзац 8 викласти у такій редакції:</p> <p>мисливські тварини - дикі звірі та птахи, на яких дозволене полювання у відповідності до законодавства України. До мисливських тварин також належать види-вселенці та види, небажані на території мисливських угідь;</p> <p>Після абзацу 14 «Норма відстрілу» додати абзаци 15-й та 16-й та викласти в такій редакції:</p> <p>ліміти використання - встановлена кількість копитних мисливських тварин та хутрових ліцензійних видів, яка дозволена для добування користувачу мисливських угідь у відповідному мисливському сезоні за ліцензіями;</p> <p>сезонна норма добування неліцензійних місцевих видів мисливських тварин - встановлена кількість зайців-русаків, фазанів та сірих куріпок, яка дозволена для добування користувачу мисливських угідь у відповідному мисливському сезоні;</p> <p>Додати абзац наступного змісту:</p> <p>фактична чисельність мисливських тварин – кількість тварин мисливської фауни облікована на</p>	<p>Введення в практику сезонної норми добування дозволить взяти під контроль використання місцевих видів мисливських тварин, що буде сприяти підвищенню їх чисельності. Добування цих видів за нормами відстрілу призвело до знищення їх в угіддях України.</p> <p>Введення в дію поняття щодо систематичності невиконання зобов'язань дасть можливість чітко доказувати в судах та прокуратурі провину користувача</p>

№ п/п	Основні питання	Законодавче і правове регулювання	Коментарі
		<p>певній території напередодні мисливського сезону;</p> <p>Додати абзац наступного змісту:</p> <p>оптимальна чисельність мисливських тварин – науково обґрунтована кількість тварин мисливської фауни, яка може проживати на певній території та розмір якої може коливатись від чисельності популяції, яка забезпечує максимально стійкий рівень добування мисливських тварин до екологічної місткості середовища. Оптимальна чисельність мисливських тварин встановлюється центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування і реалізацію державної політики у сфері мисливського господарства на підставі науково обґрунтованих досліджень і затверджується центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування і реалізацію державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища та екологічної безпеки;</p> <p>Додати абзац наступного змісту:</p> <p>максимально стійкий рівень добування мисливських тварин – найбільша кількість особин, яких можна вилучити з популяції екологічно раціональним способом (5% від кількості коли популяція досягла половини чисельності екологічної місткості середовища);</p> <p>Додати абзац наступного змісту:</p> <p>екологічна місткість середовища – науково обґрунтована максимальна кількість тварин мисливської фауни на певній території, існування якої можуть забезпечити ресурси навколишнього середовища;</p> <p>Додати абзац наступного змісту:</p> <p>план полювання – науково обґрунтована кількість мисливських тварин, яку планується добути за певний період часу у межах мисливських угідь закріплених за користувачем. Розрізняють перспективний план полювання – складений до моменту отримання відповідних лімітів та норм добування мисливських тварин віднесених до державного мисливського фонду, та остаточний план полювання – складений після отримання відповідних лімітів та норм добування мисливських тварин віднесених до державного</p>	

№ п/п	Основні питання	Законодавче і правове регулювання	Коментарі
		<p>мисливського фонду.</p> <p>Додати останній абзац наступного змісту:</p> <p>систематичне невиконання користувачем умов договору про ведення мисливського господарства – невиконання користувачем обов'язків, визначених у відповідній статті про права та обов'язки користувачів мисливських угідь у цьому Законі впродовж трьох років (найдовше).</p>	
28.	Впливати на концептуальний підхід управління популяціями мисливських видів тварин	<p>Закон України «Про мисливське господарство та полювання», доповнення до ст. 6. Повноваження центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері мисливського господарства</p> <p>Доповнити абзац 5 у такій редакції:</p> <p>встановлення відповідно до законодавства обмежень щодо використання державного мисливського фонду, визначення мети управління мисливськими популяціями (від спрямованих на максимально можливе вилучення тварин мисливської фауни (максимально стійкий рівень добування) до максимального збільшення розміру популяцій (якщо вид перебуває на межі відновлення);</p>	
29.	Створити список мисливських видів диких тварин	<p>Закон України «Про мисливське господарство та полювання», доповнення до ст. 1. Терміни та їх визначення</p> <p>абзац 8 доповнити у такій редакції:</p> <p>Полювання дозволене на такі види тварин:</p> <p>Птахи: пірникоза велика (норець великий), лебідь-шипун, гуска сіра, гуменник, гуска білолоба (велика), шилохвіст, широконосіка, чирянка мала (чирок-свистунок), чирянка велика (чирок-тріскунок), крижень, свищ, попелюх (чернь червоноголова), чернь чубата, чернь морська, турпан, синьга, морянка, перепілка (перепел), куріпка сіра, фазан, пастушок, курочка водяна, лиска, сивка звичайна, сивка морська (тулес), брижач (турухтан), коловодник звичайний (травник), коловодник чорний (щоголь), коловодник великий (уліт великий), грицик малий (веретенник малий), слуква (вальдшнеп), баранець звичайний (бекас), горлиця звичайна, горлиця садова (кільчаста), голуб сизий, припутень, сорока, ворона сіра.</p>	

№ п/п	Основні питання	Законодавче і правове регулювання	Коментарі
		<p>Ссавці: кріт європейський, собака єнотоподібний, вовк, шакал звичайний, лисиця звичайна, куниця кам'яна, куниця лісова, норка американська, борсук, заєць сірий, кріль дикий, білка звичайна, бобр європейський, бабак степовий, ондатра, свиня дика, лань, козуля європейська, олень благородний, олень плямистий, лось, муфлон.</p>	
30.	Врегулювання полювання в мисливських вольєрах	<p>Закон України «Про мисливське господарство та полювання», зміни та доповнення до ст. 1. Терміни та їх визначення</p> <p>Додати окремий абзац наступного змісту:</p> <p>Мисливський вольєр – відгороджена частина мисливських угідь, призначена для утримання, використання та відтворення мисливських тварин у напіввільних умовах.</p> <p>Внести зміни до розділу IV.</p> <p>Додати окрему статтю наступного змісту:</p> <p>Стаття __. Добування мисливських тварин у мисливських вольєрах.</p> <p>Територія мисливського вольєра, в якому дозволяється полювання, повинна становити не менше 20 гектарів, але не більше 500 гектарів.</p> <p>Спорудження та функціонування мисливського вольєра, в якому дозволяється полювання забороняється: на території відтворювальних ділянок у межах мисливських угідь, а також на відстані ближче 3 км від найближчого населеного пункту та у місцях перетину стежок між ними.</p> <p>У мисливському вольєрі, в якому дозволяється добування, добування здійснюється протягом року за рішенням користувача мисливських угідь. У рішенні користувача мисливських угідь про добування на мисливських тварин, що утримуються в мисливському вольєрі, вказуються види, кількість, строки, способи та умови використання мисливських тварин, особи, відповідальні за організацію використання мисливських тварин, порядок використання продукції добування, умови використання мисливських тварин, у тому числі порядок оплати за організацію процесу та добути продукцію.</p> <p>Порядок утримання звірів у напіввільному стані (вольєрах) визначається окремою інструкцією, яку</p>	

№ п/п	Основні питання	Законодавче і правове регулювання	Коментарі
		розробляє та затверджує центральний орган виконавчої влади у сфері мисливського господарства.	
31.	Впорядкувати види мисливської фауни при встановленні термінів полювання	<p>Закон України «Про мисливське господарство та полювання», зміни до ст. 19. Строки полювання.</p> <p>Замінити назву статті на:</p> <p>Терміни полювання.</p> <p>Абзац 1 і 2 викласти у такій редакції:</p> <p>Полювання може здійснюватися у такі терміни:</p> <p>на норця великого, качок (шилохвоста, широконіску, чирянку малу (чирка-свистунка), чирянку велику (чирка-тріскунка), крижня, свища, попелюха (чернь червоноголову), чернь чубату, чернь морську, турпана, синьгу, морянку), лиску, пастушка, куликів (сивку звичайну, сивку морську (тулеса), брижача (турухтана), коловодника звичайного (травника), коловодника чорного (щоголя), коловодника великого (уліта великого), грицика малого (веретенника малого), слукву (вальдшнепа), баранця звичайного (бекаса)), голубів (горлицю звичайну, горлицю садову (кільчасту), припутня - у серпні - січні;</p> <p>Абзац 11 викласти у такій редакції (виключити тхора лісового):</p> <p>на білку, бобра, ондатру, куниць лісову та кам'яну, норку американську, собаку єнотоподібного, лисицю, вовка - з жовтня до лютого включно;</p>	пропозиції
32.	Заборони щодо здійснення полювання	<p>Закон України «Про мисливське господарство та полювання», зміни до ст. 20.</p> <p>пункт 8 викласти у такій редакції:</p> <p>8) заборонене полювання на всі види, не включені до списку в статті 1 цього Закону. Види тварин можуть бути долучені до цього списку або вилучені з нього центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування і реалізацію державної політики у сфері мисливського господарства на підставі науково обґрунтованих досліджень, якщо список вилучення чи долучення затверджений центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування і реалізацію державної політики у сфері охорони</p>	

№ п/п	Основні питання	Законодавче і правове регулювання	Коментарі
		навколишнього природного середовища та екологічної безпеки.	
33.	Визначення терміну суб'єкта користувача мисливських угідь Збільшення ролі, автономності (незалежності) та відповідальності низових мисливських колективів.	Закон України «Про мисливське господарство та полювання», зміни до ст. 1. Терміни та їх визначення абзац 4 викласти у такій редакції: користувачі мисливських угідь - суб'єкти господарювання, яким у відповідності до цього Закону надані у користування мисливські угіддя;	
34.	Підвищення ефективності охорони мисливських угідь	Закон України «Про мисливське господарство та полювання», зміни до ст. 1. Терміни та їх визначення абзац 11 викласти у такій редакції: мисливські угіддя державного мисливського резерву – мисливські угіддя, що тимчасово не надані в користування суб'єкту господарювання, охорона яких та регулювання чисельності тварин на яких здійснюються державним лісгосподарським підприємством у безпосередній близькості до зони діяльності якого знаходяться ці угіддя;	
35.	Вдосконалення процедури надання в користування мисливських угідь	Закон України «Про мисливське господарство та полювання», зміни до ст. 6-1. Повноваження центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері мисливського господарства абзац 2 викласти у такій редакції: погодження документів з питань надання у користування мисливських угідь;	
36.	Спростити (децентралізувати) процедуру укладання договору з користувачем мисливських угідь про умови ведення мисливського господарства	Закон України «Про мисливське господарство та полювання», зміни до ст. 21. Ведення мисливського господарства Абзац 3 викласти у такій редакції Умови ведення мисливського господарства визначаються у договорі, який укладається між територіальним органом центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері лісового та мисливського господарства і користувачами мисливських угідь.	
37.	Спростити (децентралізувати)	Закон України «Про мисливське господарство та	

№ п/п	Основні питання	Законодавче і правове регулювання	Коментарі
	процедуру погодження проекту організації та розвитку мисливського господарства користувача мисливських угідь	<p>полювання», зміни до ст. 28. Упорядкування мисливських угідь</p> <p>Абзац 3 викласти у такій редакції</p> <p>Проекти організації та розвитку мисливського господарства після їх розроблення погоджуються територіальним органом центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері лісового та мисливського господарства, органом виконавчої влади Автономної Республіки Крим з питань охорони навколишнього природного середовища, органом виконавчої влади Автономної Республіки Крим у галузі лісового і мисливського господарства та полювання, обласними, Київською, Севастопольською міськими державними адміністраціями.</p>	
38.	Підвищувати кваліфікацію працівників мисливського господарства	<p>Закон України «Про мисливське господарство та полювання», зміни до ст.29. Єгерська служба</p> <p>Додати другий абзац у наступній редакції:</p> <p>Користувачі мисливських угідь зобов'язані не рідше ніж кожні п'ять років підвищувати кваліфікацію своїх мисливствознавців і єгерів на відповідних спеціалізованих курсах.</p>	
39.	Сприяти покращенню відтворення мисливської фауни	<p>Закон України «Про мисливське господарство та полювання», зміни до ст. 30. Права та обов'язки користувачів мисливських угідь</p> <p>Абзац 12 викласти у такій редакції:</p> <p>виконувати біотехнічні заходи, виділяти мисливські угіддя, на яких полювання заборонено, для охорони і відтворення мисливських тварин, забезпечувати упорядкування мисливських угідь;</p>	
40.	Покращення культури полювання і охорони державного мисливського фонду, вдосконалення порядку полювання.	<p>Доповнити Розділ III «Полювання» Закон України «Про мисливське господарство та полювання» окремою статтею наступного змісту:</p> <p>Стаття XX. Порядок полювання</p> <p>Мисливець зобов'язаний до початку здійснення полювання пройти у користувача мисливських угідь ознайомлення з порядком здійснення полювання та правилами поведінки з мисливською зброєю під час полювання, правилами техніки безпеки, записати номер свого посвідчення мисливця, номер дозвільного документу на право проведення полювання, дату і</p>	

№ п/п	Основні питання	Законодавче і правове регулювання	Коментарі
		<p>час початку полювання у відповідному журналі реєстрації полювання (не швидше як за 24 години до полювання), а безпосередньо після закінчення полювання внести запис про час закінчення полювання (незалежно від його результатів), вказати види і кількість впольованої дичини та номер використаного ідентифікатора у разі добування копитної мисливської тварини, на якому крім унікального номера, відзначається місце та дата добування;</p> <p>- до другої частини ст. 30. Права та обов'язки користувачів мисливських угідь (Користувачі мисливських угідь зобов'язані:) додати абзац наступного змісту:</p> <p>надати мисливцю інформацію щодо місцезнаходження журналу реєстрації полювання та гарантувати цілодобову доступність до нього. При здійсненні контролю за дотриманням правил полювання представити його (без вилучення) державній мисливській охороні (варті), іншим відповідним контролюючим органам. Використовувати записи наявні в журналі реєстрації полювання як єдине джерело інформації про облік добування мисливських тварин, яка використовується під час розрахунку щорічних лімітів на добування мисливських тварин, для звітування в органи статистичного управління та інші відповідні інстанції тощо.</p> <p>- Абзац 14 викласти у такій редакції:</p> <p>проводити первинний облік чисельності мисливських тварин, вивчати їх стан та характеристики угідь і в установленому порядку подавати цю інформацію органам, які здійснюють державний облік чисельності тварин, ведення державного кадастру і моніторингу тваринного світу;</p> <p>Внести зміни до ст. 14. Документи на право полювання</p> <p>- Абзац 7 викласти у такій редакції:</p> <p>Зазначені документи (а у випадку добування копитних мисливських тварин і прикріплену на зап'ясті ноги використану ліцензійну пластикову бирку - ідентифікатор) мисливець зобов'язаний мати та відповідно застосувати під час здійснення полювання, транспортування або перенесення</p>	

№ п/п	Основні питання	Законодавче і правове регулювання	Коментарі
		<p>продукції полювання і пред'являти їх на вимогу осіб, уповноважених здійснювати контроль у галузі мисливського господарства та полювання.</p> <p>- Останній абзац викласти у такій редакції:</p> <p>Журнал реєстрації полювання виготовляється користувачем мисливських угідь, є номерним, номер якого користувач мисливських угідь реєструє у центральному органі виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері мисливського господарства перед початком його використання. Журнал нумерується, прошнуровується та скріплюється печаткою. Єдину форму журналу розробляє та затверджує центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері лісового та мисливського господарства.</p> <p>Доповнити абзац 2 ст.17. (Дозволи на добування мисливських тварин, віднесених до державного мисливського фонду) реченням наступного змісту:</p> <p>Разом із ліцензією на копитних мисливських тварин видається спеціальна ліцензійна пластикова бирка (ідентифікатор), яка має унікальну нумерацію, що реєструється у центральному органі виконавчої влади, що забезпечує формування державної фінансової політики у сфері мисливського господарства і встановлює форму та порядок її обігу.</p> <p>Внести зміни до ст. 18. Вартість дозволів на добування мисливських тварин, віднесених до державного мисливського фонду</p> <p>- Абзац 1 викласти у такій редакції:</p> <p>Вартість ліцензій та ліцензійних пластикових бирок на добування мисливських тварин визначається центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері мисливського господарства, за погодженням із центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної фінансової політики.</p> <p>Закон України «Про мисливське господарство та полювання», зміни до ст. 20. Заборони щодо здійснення полювання</p>	

№ п/п	Основні питання	Законодавче і правове регулювання	Коментарі
		<p><u>п.5 викласти у такій редакції:</u></p> <p>5) транспортування або перенесення добутих тварин чи їх частин без відмітки цього факту у щорічній контрольній картці обліку добутої дичини і порушень правил полювання, а також у дозволі на їх добування і журналі реєстрації полювання;</p> <p>- Останній абзац викласти у такій редакції:</p> <p>Виявлені тварини (або їх частини) та знаряддя добування таких тварин, законність набуття яких не підтверджена відповідними документами та іншими передбаченими цим законом ідентифікаторами, а також не зареєстрована у журналі реєстрації полювання у встановленому цим законом порядку вважаються незаконно добутими.</p>	
41.	Впорядкувати термінологію: замінити термін «шкідливі тварини» на «тварини небажані для мисливського господарства»	<p>Закон України «Про мисливське господарство та полювання», зміни до ст. 33. Відстріл та відлов хижих та шкідливих тварин, добування мисливських тварин для наукових цілей, переселення в нові місця перебування</p> <p>Замінити назву статті на:</p> <p>Відстріл та відлов хижих та небажаних для мисливського господарства тварин, добування мисливських тварин для наукових цілей, переселення в нові місця перебування</p> <p>Внести зміни до ст. 20. Заборони щодо здійснення полювання</p> <p><u>Абзац 2 п.2 викласти у такій редакції:</u></p> <p>на відтворювальних ділянках (крім регулювання чисельності небажаних для мисливського господарства тварин);</p>	
42.	Спростити та децентралізувати процедуру видачі дозвільних документів на добування небажаних для мисливського господарства тварин	<p>Закон України «Про мисливське господарство та полювання», зміни до ст. 33. Відстріл та відлов хижих та шкідливих тварин, добування мисливських тварин для наукових цілей, переселення в нові місця перебування</p> <p>Абзаци 1, 2, 3 і 4 викласти у такій редакції:</p> <p>Відстріл та відлов вовків, лисиць, єнотоподібних собак, бродячих собак і котів, сірих ворон здійснюються мисливцями під час полювання на</p>	

№ п/п	Основні питання	Законодавче і правове регулювання	Коментарі
		<p>інші види мисливських тварин.</p> <p>Відстріл та відлов перелічених тварин, не в мисливський сезон або в заборонених для полювання місцях здійснюються мисливцями за дозволом територіального органу центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері мисливського господарства, а в межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду - за дозволом обласних, Київської, Севастопольської міських державних адміністрацій, за письмовою заявою користувача мисливських угідь.</p> <p>Територіальний орган центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері лісового та мисливського господарства, і користувачі мисливських угідь можуть безоплатно забезпечувати мисливців, які добувають зазначених тварин, набоями та іншим необхідним спорядженням.</p>	
43.	Впорядкування фінансових надходжень від ведення мисливського господарства	<p>Закон України «Про мисливське господарство та полювання», зміни до ст. 36. Надходження коштів від ведення мисливського господарства</p> <p>Абзац 2 і 3 викласти у такій редакції:</p> <p>Користувачі мисливських угідь одержують від територіального органу центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері лісового та мисливського господарства, ліцензії на добування мисливських тварин, розмір якої визначається центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері мисливського господарства, за погодженням з центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної фінансової політики.</p> <p>Кошти від реалізації користувачам мисливських угідь ліцензій, зараховуються на рахунок центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері лісового та мисливського господарства, і використовуються на охорону та відтворення державного мисливського фонду. Зазначені кошти включаються до кошторису доходів і видатків центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері мисливського господарства, і на цю суму зменшується обсяг його фінансування за рахунок</p>	

№ п/п	Основні питання	Законодавче і правове регулювання	Коментарі
		Державного бюджету України.	
44.		<p>Закон України «Про мисливське господарство та полювання», зміни до ст. 20. Заборони щодо здійснення полювання</p> <p><u>Абзац 9 п.4 викласти у такій редакції:</u></p> <p>з повітряного, а також із моторизованого транспортного засобу незалежно від того, знаходиться він в русі чи ні</p>	(видалити з працюючим двигуном) так як можна розігнати катер який по інерції буде рухатись безшумно, а це ще гірше, ніж зпрацюючим двигуном
45.	Сприяння розвитку мисливської культури, зокрема собаківництва	<p>Закон України «Про мисливське господарство та полювання», зміни до ст. 12. Право на полювання</p> <p><u>Абзац 4 викласти у такій редакції:</u></p> <p>перебування осіб у межах мисливських угідь, у тому числі на польових і лісових дорогах (крім доріг загального користування), з будь-якою стрілецькою зброєю або з капканами та іншими знаряддями добування звірів і птахів, або з собаками мисливських порід чи ловчими звірами і птахами, або з продукцією полювання (крім випадків регулювання чисельності диких тварин, польових випробувань і змагань мисливських собак;</p> <p>зміни до ст. 14. Документи на право полювання</p> <p><u>Абзац 4 викласти у такій редакції:</u></p> <p>дозвіл на добування мисливських тварин (ліцензія, відстрільна картка, дозвіл на діагностичний та селекційний відстріл, дозвіл на науковий відстріл, дозвіл на відстріл тварини небажаних для мисливського господарства, дозвіл на добування тварин при проведенні випробувань та змагань собак мисливських порід тощо;</p> <p><u>Останній абзац (частина 5 статті) викласти у такій редакції:</u></p> <p>розмір плати за видачу посвідчення мисливця, щорічної контрольної картки обліку добутої дичини і порушень правил полювання, родоводів і паспортів на собак мисливських порід, паспортів на інших ловчих звірів і птахів встановлюється центральним органом виконавчої влади, що реалізує політику у сфері мисливського господарства за погодженням з центральним</p>	прибрати в кінці абзацу 4 слова у лапках – не нижче обласного рівня. Бо автоматично всі інші категорії випробувань собак мисливських порід підпали під порушення Закону і будуть вважатися полюванням.

№ п/п	Основні питання	Законодавче і правове регулювання	Коментарі
		<p>органом виконавчої влади</p> <p>зміни до ст.15 Способи полювання</p> <p>Абзац 7 викласти у такій редакції:</p> <p>собак мисливських порід у тому числі належних іншій фізичній чи юридичній особі, ловчих звірів і птахів (за наявності паспортів на них та відмітки у контрольній картці обліку добутої дичини і порушень правил полювання про проходження мисливським собакою тестування у поточному році);</p> <p>В частину другу статті додати абзац:</p> <p>на водоплавну дичину з використанням «підсадних качок»;</p> <p>зміни до ст.17</p> <p>Абзац 4 після слів «ветеринарно-санітарної експертизи» доповнити словами: "наукового відстрілу, проведення випробувань та змагань собак мисливських порід» та далі за текстом.</p>	

ДОДАТОК 2: Проект постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження порядку визначення вартості земельних угідь (сервітутів)»

проект

КАБІNET МІНІСТРІВ УКРАЇНИ ПОСТАНОВА

від _____ 2015 р. № _____
Київ

Про організацію та проведення біржових аукціонів з надання у користування мисливських угідь

Відповідно до статті 5 Закону України “Про мисливське господарство та полювання” Кабінет Міністрів України **постановляє**:

1. Погоджувати надання земельних ділянок у користування під мисливські угіддя з місцевими територіальними громадами (сільські, селищні, міські ради, районні ради), крім тих, які віднесено до земель державного лісового фонду.
2. Надавати перевагу під час надання земельних ділянок у користування під мисливські угіддя (тих, що безпосередньо примикають до меж відповідних населених пунктів) організаціям товариств місцевих мисливців, які відповідають статусу суб'єкта господарювання та зареєстровані у відповідному населеному пункті.
3. У випадку відсутності зазначених у п.2 цієї постанови організацій товариств місцевих мисливців, які виявили бажання взяти в користування угіддя в межах своєї територіальної громади – земельні ділянки у користування під мисливські угіддя надаються іншим господарським суб'єктам.
4. Земельні ділянки у користування під мисливські угіддя надаються на безоплатній або платній основі (на вибір місцевої громади у підпорядкуванні якої знаходяться землі, які віднесено до земель мисливського угіддя (ревіру) або землекористувача відповідного державного лісового фонду, особливо якщо існує кілька претендентів на отримання визначеного угіддя в користування з метою ведення мисливського господарства та полювання). Рішення щодо цього приймаються на сесії відповідної місцевої Ради або наказом відповідного державного лісгосподарського підприємства, який є землекористувачем державного лісового фонду.
5. Надання земельних ділянок у користування під мисливські угіддя на платній основі здійснюється відповідно до затвердженого цією постановою Порядку організації та проведення біржових аукціонів з надання у користування мисливських угідь, що додається.
6. Міністерству аграрної політики та продовольства України подавати Державній фіскальній службі інформацію щодо кожного біржового аукціону з надання у користування мисливських угідь: протягом п'яти днів з дня проведення аукціону.

Прем'єр-міністр України

А. Яценюк

ЗАТВЕРДЖЕНО
постановою Кабінету Міністрів України
від _____ 2015 р. № _____

**ПОРЯДОК
організації та проведення біржових аукціонів з надання у
користування мисливських угідь**

Цей Порядок визначає механізм організації та проведення біржових аукціонів з надання у користування мисливських угідь:

1. Для організації та проведення аукціону районною державною адміністрацією утворюється аукціонний комітет з надання у користування мисливських угідь. У випадку, якщо мисливські угіддя складаються з території, що входить у межі декількох адміністративних районів, організація аукціону покладається на обласну державну адміністрацію. Мисливські угіддя не можуть складатись з території, що знаходиться у двох областях.
2. Лоти складаються з мисливських угідь, границі яких проходять по природних межах (річки, дороги, ЛЕП, тощо).
3. Повноваження у частині визначення меж угідь покладаються на територіальні органи ЦОБВ з питань мисливського господарства та полювання.
4. Вилучені від торгів кошти зараховуються на рахунки відповідних органів місцевого самоврядування на землях яких розташовані мисливські угіддя.

ДОДАТОК 3: Проект постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження тимчасового порядку встановлення розміру та внесення плати за користування мисливськими угіддями»

проект

КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ

ПОСТАНОВА

від _____ 201_ р. №

м. Київ

Про затвердження тимчасового Порядку встановлення розміру та внесення плати за користування мисливськими угіддями

З метою врегулювання плати за користування мисливськими угіддями, керуючись статтею 5 Закону України «Про мисливське господарство та полювання» Кабінет Міністрів України **постановляє:**

Затвердити тимчасовий Порядок встановлення розміру та внесення плати за користування мисливськими угіддями, що додається.

Доручити спеціально уповноваженому центральному органу виконавчої влади у галузі мисливського господарства та полювання розробити проект Порядку встановлення розміру та внесення плати за користування мисливськими угіддями на основі бонітування мисливських угідь.

Прем'єр-міністр України

А. Яценюк

ЗАТВЕРДЖЕНО
постановою Кабінету Міністрів України
від _____ 2015 р. № _____

ПОРЯДОК

встановлення розміру та внесення плати за користування мисливськими угіддями

1. Цей Порядок визначає механізм встановлення розміру та внесення плати за користування мисливськими угіддями.
 2. Користувачі мисливських угідь здійснюють щорічну плату в наступних розмірах за користування:
 - лісовими угіддями – 0,09 неоподаткованих мінімумів доходів громадян за 1 гектар;
 - польовими угіддями – 0,06 неоподаткованих мінімумів доходів громадян за 1 гектар;
 - водно-болотними угіддями – 0,03 неоподаткованих мінімумів доходів громадян за 1 гектар.
 3. Користувачі мисливських угідь вносять плату за користування мисливськими угіддями щорічно до 20 січня поточного року.
-

ДОДАТОК 4: Проект методичних рекомендацій з питань розміру та порядку внесення плати за користування мисливськими угіддями

проект

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

з питань розміру та порядку внесення плати за користування мисливськими угіддями

1. Загальні положення

1.1 Правову основу розробки методичних рекомендацій з питань розміру та порядку внесення плати за користування мисливськими угіддями (далі Рекомендації) становлять: Закон України «Про мисливське господарство та полювання» (1478-14, із змінами, внесеними згідно із Законами N 3053-III ([3053-14](#)) від 07.02.2002, ВВР, 2002, N 29, ст.198 N 762-IV ([762-15](#)) від 15.05.2003, ВВР, 2003, N 30, ст.247 N 1122-IV ([1122-15](#)) від 11.07.2003, ВВР, 2004, N 7, ст.58 N 1695-IV ([1695-15](#)) від 20.04.2004, ВВР, 2004, N 32, ст.391); Закон України «Про тваринний світ» (2894-14); Наказ Держкомлісгоспу України «Про затвердження Порядку проведення упорядкування мисливських угідь» (z0771-01, із змінами, внесеними згідно з Наказом Державного комітету лісового господарства N152 ([z0783-06](#)) від 26.06.2006); Наказ Держкомлісгоспу України «Про використання коштів, отриманих від реалізації користувачам мисливських угідь ліцензій на добування мисливських тварин, а також за видачу посвідчень мисливця і щорічних контрольних карток обліку добутої дичини та порушень правил полювання» та інші нормативно-правові акти (z0599-00).

1.2 Рекомендації визначають єдину методику розрахунку плати за користування мисливськими угіддями відповідно до їх місцезнаходження, природної якості та інших факторів, а також порядок внесення цих платежів.

1.3 Об'єктами дослідження є ділянки суші та водного простору, на яких перебувають мисливські тварини і які можуть бути використані для ведення мисливського господарства відповідно до класу продуктивності (бонітету).

1.4 Суб'єктами дослідження є розмір та порядок внесення плати за користування мисливськими угіддями, що визначаються згідно чинного законодавства у договорі між користувачем мисливських угідь (далі – користувач) та власником або постійним користувачем земельних ділянок, на яких знаходяться ці угіддя (стаття 24 Закону України «Про мисливське господарство та полювання»).

1.5 Інформаційною основою обрахування розміру плати за користування мисливськими угіддями є дані впорядкування мисливських угідь, звітні документи про виробничу діяльність підпорядкованих підприємств Державного Комітету лісового господарства України; ринкові ціни на продукцію мисливства від добування мисливських тварин; Нормативно-довідкові та методичні матеріали (Методичні рекомендації з формування собівартості продукції (робіт, послуг) на підприємствах лісового господарства України. Київ: Держкомлісгосп, 2002 тощо).

2. Терміни та їх визначення

У цих Рекомендаціях терміни вживаються в такому значенні:

біотехнічні заходи - комплекс різноманітних господарських робіт, спрямованих на поліпшення умов існування та збільшення чисельності мисливської фауни;

клас бонітету мисливських угідь - показник якості окремих ділянок мисливських угідь, який визначає узагальнену цінність та придатність їх кормових, захисних властивостей, інших факторів середовища для існування певного виду мисливської фауни;

коефіцієнт коригування – рівень інфляції, оприлюднений центральним органом виконавчої влади у галузі статистики у відсотках, поділений на 100.

користувачі мисливських угідь - спеціалізовані мисливські господарства, інші підприємства, установи та організації, в яких створені спеціалізовані підрозділи для ведення мисливського господарства з наданням в їх користування мисливських угідь;

ліміт використання мисливських тварин (далі - ліміт) - дозволений обсяг вилучення (добування шляхом відстрілу або відлову) мисливських тварин певного виду, які перебувають у стані природної волі або утримуються в напіввільних умовах у межах мисливських угідь;

мисливство - вид спеціального використання тваринного світу шляхом добування мисливських тварин, що перебувають у стані природної волі або утримуються в напіввільних умовах у межах мисливських угідь;

мисливські тварини - дикі звірі та птахи, на яких дозволене полювання відповідно до законодавства України.

мисливські угіддя - ділянки суші та водного простору, на яких перебувають мисливські тварини і які можуть бути використані для ведення мисливського господарства;

норма відстрілу - встановлена кількість мисливських тварин, дозволена для добування одним мисливцем за визначений строк полювання;

нормальний прибуток мисливських господарств - рівень прибутку на вкладений капітал, що його можна було б отримати, якби капітал був використаний найпростішим способом, тобто представлений у вигляді позики, оренди;

норматив плати за користування мисливськими угіддями – ставка плати, що є предметом процедури конкурсних торгів щодо надання права користування мисливськими угіддями;

мінімальна ставка плати – плата на 1000 гектар мисливських угідь, яку визначено згідно ліміту використання мисливських тварин, їх чисельності, місцезнаходження та інших факторів;

оптимальна ємність мисливських угідь - загальна кількість усіх видів диких мисливських тварин у мисливському господарстві, утримання якої дає змогу найбільш раціонально використовувати кормові та інші властивості мисливських угідь на певній території;

нормативна продуктивність мисливських угідь - сума товарної продукції в цінах реалізації, яку можна отримати за допустимими нормами використання окремих видів мисливських тварин при оптимально допустимій їх щільності відповідно певної природної зони;

оптимальна чисельність мисливських тварин - максимальна кількість особин конкретного виду мисливських тварин (з урахуванням їх статевого та вікового складу), при якій в мисливських угіддях на певній території забезпечується їх нормальне існування без виснаження кормових ресурсів і заподіяння значної шкоди лісовому, сільському та іншому господарству, а також без створення загрози життю та здоров'ю людини;

оптимальна щільність мисливських тварин - оптимальна чисельність мисливських тварин, яка розрахована на 1000 га мисливських угідь;

основний дохід (далі дохід) мисливських господарств – кошти від реалізації ліцензій (відстрільних карток) і натуральної мисливської продукції;

платежі за використання ресурсів мисливських тварин – кошти від реалізації натуральної мисливської продукції;

тип мисливських угідь - це ділянки рослинності з рівноцінними умовами для мисливських тварин, переважно кормовими і захисними.

3. Принципи визначення нормативу плати за користування мисливськими угіддями

3.1 Основою для визначення нормативу плати за користування мисливськими угіддями є мінімальна ставка плати, яка розрахована згідно з пропонованими Рекомендаціями, площа мисливських угідь, період часу, за який нараховується відповідна плата, а також коефіцієнт, що враховує рівень інфляції (далі коефіцієнт коригування).

3.2 Мінімальна ставка плати – плата на 1000 га мисливських угідь, яку визначено згідно з лімітом використання мисливських тварин, їх чисельності, місцезнаходження мисливських угідь та інших факторів.

3.3 При визначенні розміру мінімальної ставки плати за користування мисливськими угіддями застосовується дохідний метод розрахунку.

3.4 Дохідний метод розрахунку відносно мисливських угідь полягає в установленні можливого доходу мисливських підприємств від їх використання, який формується за рахунок коштів за надання права користування певними видами ресурсів мисливської фауни (ліцензією, відстрільною картою) та ринкової вартості продукції мисливства від добування мисливських тварин з урахуванням рівня собівартості утримання, охорони та відтворення однієї одиниці мисливської фауни певного виду (включаючи витрати на біотехнічні та інші необхідні заходи).

3.5 Основою калькуляції дохідної частини є нормативна продуктивність мисливських угідь, яка характеризує вихід продукції мисливського господарства з одиниці площі, що допускається з біологічної точки зору.

3.6 Розрахунковий рівень плати за надання права користування ресурсами мисливської фауни (вартість ліцензії, відстрільної картки) визначається на основі собівартості заходів щодо охорони, утримання та відтворення однієї тварини мисливської фауни певного виду з урахуванням нормативного прибутку мисливських господарств.

3.7 Нормативний (нормальний) прибуток мисливських господарств встановлено у відсотках до поточних витрат на охорону та відтворення однієї тварини мисливської фауни на рівні, який не перевищує офіційну облікову ставку НБУ.

3.8 Видатки при експлуатації мисливських угідь визначаються на одну калькуляційну одиницю (тварину мисливської фауни) на підставі Методичних рекомендацій з формування собівартості продукції (робіт, послуг) на підприємствах лісового господарства України за наступними статтями:

- організація мисливського господарства (впорядкування мисливських угідь та періодична їх інвентаризація);
- витрати на біотехнічні заходи;
- адміністративні видатки (витрати на охорону мисливських угідь і ресурсів мисливської фауни, утримання керівництва та інших категорій працюючих);
- спеціальний відстріл (відлов) диких тварин, обробка, збереження і реалізація продукції полювання;
- розселення і акліматизація цінних видів мисливської фауни, напівштучне її утримання, племінна робота тощо;
- запобігання шкоди, що може спричинитися мисливській фауні (відстріл хижаків, бродячих собак тощо);
- покриття збитку, що спричиняється дикими тваринами сільському і лісовому господарству (втрат деревини та зниження її якості; витрат на вирубання пошкоджених насаджень та повторне створення лісових культур і проведення рубок догляду до віку пошкоджених, знищених насаджень тощо);
- запобігання шкоди, що може спричинитися дикими тваринами (охорона насаджень і сільськогосподарських посівів, обгороджування ділянок, придбання і застосування відлякуючих речовин тощо);
- плата за користування природними ресурсами;
- кінологічні витрати (розведення, утримання та натаскування мисливських собак);
- капітальне будівництво і ремонт (мисливські будиночки, укриття, стрільбища тощо);
- придбання обладнання, мисливського спорядження, набоїв, малоцінного інвентарю тощо;
- наукова робота;
- транспортні витрати;
- витрати по власній діяльності та інші витрати.

3.9 Розподіл вищезгаданих витрат здійснюється за видами мисливських тварин (лось, олень, козуля, кабан). У випадку, коли неможливо рівнозначно визначити, яким тваринам належать відповідні видатки, вони розподіляються пропорційно кількості тварин або їх ваги.

4. Етапи визначення нормативу плати за користування мисливськими угіддями

4.1 Розрахунковий рівень плати (вартість ліцензії, відстрільної картки) за надання права

користування ресурсами мисливської фауни (R_i) визначається за формулою:

$$R_i = C_i \times \left(1 + \frac{r}{100}\right),$$

де C_i - собівартість утримання, охорони та відтворення однієї тварини мисливської фауни і-го виду, грн./тварину;

r - нормативний (нормальний) прибуток мисливських господарств, %.

Собівартість утримання, охорони та відтворення однієї тварини мисливської фауни встановлюється за відомчими джерелами відповідно до їх фактичного рівня (Додаток 1,2).

Нормативний (нормальний) прибуток мисливських господарств прийнято на рівні 12%.

4.2 Нормативна продуктивність мисливських угідь (V) обраховується за формулою:

$$V = \sum_{i=1}^n N_i \times K_i \times P_i,$$

де N_i - оптимальна чисельність мисливських тварин і-того виду на 1000 га мисливських угідь відповідного бонітету, гол/1000 га (Додаток 3);

K_i - норма допустимого вилучення (використання) тварин і-того виду, % (Додаток 4);

P_i - ціна реалізації мисливської продукції, одержаної від тварин і-го виду (хутро, м'ясо, роги тощо), грн./тварину (Додаток 5);

n - кількість тварин.

Норматив допустимого вилучення (використання) окремих видів мисливських тварин в залежності від їх допустимої щільності відповідно певної природної зони встановлюється за відомчими нормативними матеріалами (зокрема Наказом Держкомлісгоспу України «Про затвердження Порядку проведення упорядкування мисливських угідь» тощо). Ціна реалізації розраховується за рівнями цін на всі види мисливської продукції, що склалися на місцевому ринку на період оцінки.

4.3 Мінімальна ставка плати за користування мисливським угіддями (Z_{\min}) представлена у вигляді:

$$Z_{\min} = \sum_{i=1}^n \frac{(R_i + V_i)}{1000},$$

де R_i - розрахунковий рівень плати (вартість ліцензії, відстрільної картки) за і-м видом мисливської фауни;

V_i - нормативна продуктивність мисливських угідь по і-му виду мисливської фауни;

n - кількість видів мисливської фауни.

4.4 Норматив плати за користування мисливським угіддями P_n визначається за наступною формулою:

$$P_n = Z_{\min}^i \times S^i \times T \times K,$$

де Z_{\min}^i - мінімальна ставка плати за користування і-ми мисливським угіддями, грн./1000 гектар;

S^i - площа і-го мисливського угіддя, га;

T - період часу за яким нараховується плата за користування мисливськими угіддями, кількість місяців/12;

K - коефіцієнт коригування, рівень інфляції у відсотках/100.

4.5 *Перехід від нормативної ставки плати за користування мисливськими угіддями (нормативу плати) до її фактичного рівня, який визначено у договорі між місцевим органом спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади у галузі мисливського господарства та полювання і користувачем мисливських угідь, здійснюється за результатами проведення відповідної конкурсної процедури.*

5.Визначення розміру плати за користування мисливськими угіддями на конкурентних засадах

5.1 З метою створення належних умов ведення мисливського господарства, забезпечення прозорості та ефективності використання мисливських тварин як природного ресурсу загальнодержавного значення і запобіганню необґрунтованому заниженню розміру плати за користування мисливськими угіддями їх передача користувачам для ведення мисливського господарства здійснюється на конкурентних засадах. При цьому обов'язковим є дотримання таких принципів: максимальної ефективності; добросовісної конкуренції серед учасників; відкритості та прозорості конкурсного відбору; недискримінації учасників.

5.2 Організаторами проведення конкурсу (аукціону) щодо передачі в користування мисливських угідь є територіальні органи спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади у галузі мисливського господарства та полювання.

5.3 Ставка плати за користування мисливськими угіддями визначається за результатами конкурсу (аукціону), виходячи з нормативу плати за користування мисливськими угіддями в залежності від фактичної чисельності мисливських тварин та можливого впливу різноманітних чинників (біотичних, абіотичних, антропогенних) на стан популяції мисливської фауни.

5.4 В залежності від класу бонітету мисливських угідь використовується відповідна конкурсна процедура, а саме: для надання права користування мисливськими угіддями першого, другого та третього класу бонітету застосовуються виключно процедури відкритих торгів, цінових пропозицій (котирувань) або торгів із зменшенням ціни (редукціону) за участю двох та більше учасників; мисливські угіддя четвертого та п'ятого класу бонітету можуть бути предметом торгів за наявності одного претендента на користування цими угіддями.

5.5 Площа мисливського угіддя, що надається користувачеві, а також строки користування цими угіддями визначаються умовами конкурсної процедури з урахуванням обмежень згідно діючого законодавства (зокрема Законом України «Про мисливське господарство та полювання»).

5.6 В рішенні щодо надання права користування мисливськими угіддями окремими користувачами, прийнятого за результатами конкурсу (аукціону), зазначається така інформація:

- межі мисливських угідь;
- загальна площа та площа за класами бонітету мисливських угідь;
- склад земель, в межах яких знаходяться мисливські угіддя,

- користувачі земельних ділянок, ділянок лісового фонду та водних об'єктів, у складі яких знаходяться мисливські угіддя;
- строки користування цими угіддями;
- види мисливської фауни, які використовуються в процесі ведення мисливського господарства тощо.

5.7 Умови користування мисливськими угіддями фіксуються відповідним договором між місцевим органом спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади у галузі мисливського господарства та полювання і користувачем мисливських угідь.

5.8 Договір користування юридично закріплює права користувача на строкове, платне користування мисливськими угіддями у відповідності до нормативно-правових актів центральних органів державної влади та спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади у галузі мисливського господарства.

5.9 Договір користування мисливськими угіддями обов'язково повинен містити такі положення:

- предмет договору користування мисливськими угіддями (відповідно пункту 5.6);
- права та обов'язки сторін договору користування;
- розмір та порядок внесення плати за користування мисливськими угіддями;
- строк дії договору користування мисливськими угіддями;
- відповідальність за невиконання або неналежне виконання обов'язків за договором користування мисливськими угіддями;
- порядок зміни умов договору користування мисливськими угіддями, його розірвання та припинення;
- інші умови (за згодою сторін), які не суперечать діючому законодавству.

5.10 Після закінчення терміну договору користування мисливськими угіддями користувач має переважне право перед іншими претендентами на відновлення договору за відповідності чисельності, видового складу мисливської фауни на площі мисливських угідь, наданих в користування, оптимальним умовам ведення мисливського господарства (відносно до бонітету).

6. Порядок внесення плати за користування мисливськими угіддями

6.1 Порядок внесення плати за користування мисливськими угіддями, визначається у договорі між користувачем мисливських угідь та власником або постійним користувачем земельних ділянок, на яких знаходяться ці угіддя.

6.2 Користувач мисливських угідь зобов'язується здійснювати ведення мисливського господарства відповідно до норм діючого законодавства, використовувати мисливські угіддя за цільовим призначенням, своєчасно вносити плату за користування мисливськими угіддями відповідно до діючого договору.

6.3 Плата за користування мисливськими угіддями вноситься на рахунок власника або постійного користувача земельних ділянок, на яких знаходяться ці угіддя відповідно до терміну зазначеному в договорі користування.

6.4 Розмір плати за користування мисливськими угіддями щорічно перераховується з урахуванням коефіцієнту коригування (п. 4.4 Рекомендацій) на підставі даних про поточний рівень інфляції, який оприлюднюється спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади у галузі статистики.

6.5 За невиконання або неналежне виконання обов'язків щодо внесення плати за користування мисливськими угіддями (порушення терміну сплати або неповне внесення платежу) нараховується пеня на суму боргу з розрахунку 120 відсотків річних облікової ставки НБУ за кожен календарний день прострочення.

6.6 У випадку, коли на протязі 3 місяців не відбудеться внесення плати за користування мисливськими угіддями, договір користування вважається розірваним, користувач відстороняється від ведення мисливського господарства, а зазначений борг стягується в судовому порядку згідно з умовами договору користування та норм діючого законодавства.

Додаток 1(приклад) до п. 4.1

Кошторис витрат на біотехнічні заходи

Види і Біотехнічні заходи	Одиниці виміру	Норма витрат	Ціна одиниці, грн.	Витрати, грн./тварину
<i>Лось</i>				
1. Виготовлення і встановлення:				
- солонців	шт.	1-5 тварин		
- годівниць	ПІТ.	1-5 тварин		
2. Заготівля і викладення:				
- кормових віників	шт.	850 на 1 тварину		
- бульбоплодів	кг.	20 на 1 тварину		
- солі	кг.	3 на 1 тварину		
Разом	-	-	-	
<i>Олень благородний</i>				
1. Виготовлення і встановлення:				
- солонців	шт.	1 на 10 тварин		
- годівниць	шт.	1 на 10 тварин		
- водопоїв	шт.	1 на 100 тварин		
2. Заготівля і викладення:				
- сіна	кг.	80 на1 тварину		
- сінажу	кг.	40 на1 тварину		
- кормових віників	шт.	100 на 1 тварину		
- зерна	кг.	20 на1 тварину		
- бульбоплодів	кг.	80 на1 тварину		
- солі	кг.	3 на 1 тварину		

Додаток 2(приклад) до п. 4.1

Кошторис витрат на охорону та відтворення мисливських угідь і ресурсів мисливської фауни, а також тих, що не належать до мисливських тварин, але потребують охоронних заходів

Види тварин	Чисельність мисливських тварин за даними на кінець року, особин	Загальна маса тварин, тонн	Відсоток від сумарної маси тварин, %	Витрати на охорону однієї тварини, грн.
Зубр				
Лось				
Олень благородний				
Олень плямистий				
Лань				
Козуля				
Муфлон				
Заєць сірий				
Заєць білий				
Ведмідь бурий				
Фазан				
Куріпка сіра				
Перепілка				
Глушець (глухар)				
Тетерук (тетерев)				
Орябок (рябчик)				
Гуси				
Качки				
Лиска				
Кулики				
Голуби				
Разом	-			-

Додаток 3(приклад) до п. 4.2

Оптимальні щільності основних видів мисливських тварин залежно, від середнього класу бонітету (Лісостепова (правобережна) лісомисливська область)

Середній клас бонітету/ оптимальна щільність (гол./1000 га)	Лось	Олень	Лань	Козуля	Кабан	Засць	Куріпка
1.0	11.0	15.0	35	57.0	12.0	100	80
1.1	10.6	14.5	34	55.0	11.7	96	78
1.2	10.3	14.1	33	53.5	11.4	92	76
1.3	9.9	13.6	32	51.5	11.1	89	74
1.4	9.6	13.2	31	50.0	10.8	86	72
1.5	9.2	12.7	30	48.0	10.5	83	70
1.6	8.9	12.3	29	46.5	10.2	79	68
1.7	8.5	11.8	28	44.5	9.9	76	66
1.8	8.2	11.4	27	43.0	9.6	72	64
1.9	7.9	10.9	26	41.0	9.3	68	62
2.0	7.6	10.4	25	39.0	9.0	65	60
2.1	7.3	10.0	24	37.0	8.7	61	58
2.2	6.9	9.5	23	35.5	8.4	58	56
2.3	6.5	9.1	22	33.5	8.1	55	54
2.4	6.2	8.6	21	32.0	7.8	52	52
2.5	5.8	8.2	20	30.0	7.5	49	50
2.6	5.5	7.7	19	28,5	7.2	46	48
2.7	5.1	7.3	18	26.5	6.9	43	46
2.8	4.8	6.8	17	25.0	6.6	40	44
2.9	4.4	6.3	16	23.0	6.3	37	42
3.0	4.1	5.8	15	21.0	6.0	34	40
3.1	3.8	5.4	14	19.0	5.7	31	38
3.2	3.5	4.9	13	17.5	5.4	28	36
3.3	3.1	4.5	12	15.5	5.1	25	34
3.4	2.8	4.0	11	14.0	4.8	22	32
3.5	2.4	3.6	10	12.0	4.5	20	30
3.6	2.1	3.1	9	10.5	4.2	18	28
3.7	1.8	2.7	8	8.5	3.9	16	26
3.8	1.5	2.2	7	7.0	3.6	14	24
3.9	1.2	1.7	6	5.5	3.3	12	22
4.0	0.8	1.2	5	4.0	3.0	10	20
4.1	0.6	0.8	4	2.5	2.7	8	18
4.2	0.5	0.4	3	1.0	2.4	6	16
4.3	0.3	0.2	2	0.5	2.1	4	14
4.4	0.2	-	1	-	1.8	2	12
4.5	-	-	.	-	1.5	1	10
4.6	-	-	-	-	1.2	-	8
4.7	-	-	-	-	0.9	-	6
4.8	-	-	-	-	0.6	.	4
4.9	-	-	-	-	0.3	.	2
5.0	-	-	-	-	0.1	-	-

Додаток 4(приклад) до п. 4.2

Допустимі норми вилучення окремих видів мисливських тварин при оптимальній чисельності тварин у мисливських угіддях

Вид мисливської фауни	Лісомисливська область	Допустимий відсоток вилучення,%
Лось	Для всіх лісомисливських областей	10
Олень	-"	10
Кабан	Поліська,лісостепова,Крим,Карпати	20
	Степова лісомисливська область	25
Заєць сірий	Для всіх лісомисливських областей	15
Куріпка сіра	-"	15
Фазан	Степова лісомисливська область	15
	Кримська лісомисливська область	35
Водоплавна дичина	Для всіх лісомисливських областей	20

Додаток 5(приклад) до п. 4.2

Дохід від продажу продукції мисливства

Види мисливських тварин	Вага однієї тварини, кг.	Вихід товарного, %		Доход від продажу продукції мисливства, грн				
		м'яса	пера	м'яса	шкіри	хутра, пера	трофеїв	разом
Лось	300,0	65,0	-					
Олень благородний	150,0	60,0	-					
Олень плямистий	82,0	60,0	-					
Козуля	29,0	58,0	-					
Дика свиня	97,0	60,0	-					
Лань	76,0	65,0	-					
Муфлон	35,0	65,0	-					
Заєць сірий	4,4	60,0	-					
Фазан	1,6	88,2	4,5					
Куріпка сіра	0,4	88,2	4,5					

ДОДАТОК 5: Проект типової інструкції обліку чисельності основних видів мисливської фауни України

проект

ТИПОВА ІНСТРУКЦІЯ обліку чисельності основних видів мисливської фауни України

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Типова інструкція обліку чисельності основних видів мисливської фауни України (далі –Інструкція) опрацьована відповідно до статті 56 Закону України “Про тваринний світ”.

Інструкція визначає перелік методів проведення обліків чисельності основних видів мисливських тварин, порядок проведення облікових робіт з наступним докладним опрацюванням та документальним оформленням результатів обліку та можливе його використання для складання проекту ліміту і норм добування мисливських видів звірів та птахів.

Виділяють: біологічні, математичні, географічні і організаційні особливості обліку, які необхідно враховувати при виборі і критичному розгляді їх методів, організації робіт, обробці матеріалу, тобто на усіх етапах обліку мисливської фауни.

Систематичний, по можливості точний, облік мисливської фауни - основа сучасного мисливського господарства. Без кількісних даних неможливі біотехнічна діяльність, охорона і тим більше раціональне використання державного мисливського ресурсу. Особливо важливо знати чисельність диких звірів і птахів в мисливських господарствах густонаселених районів країни. У їхніх угіддях збереження і збільшення запасів дичини можливе тільки при строгому дотриманні та використанні лімітів та норм відстрілу кожного мисливського сезону. А розробити обґрунтовані ліміти і норми використання тварин немислимо, якщо немає достовірних відомостей про їх кількість.

Терміни використані у Інструкції мають такі значення:

- **абрис** - креслення виконане від руки, в польових умовах, контуру малюнка і межі ділянки з позначенням на ньому результатів проміру без мірила, з нанесеними маршрутом та слідами звірів та птахів;
- **абсолютний показник щільності мисливських тварин** - це виявлена в природі, чи теоретично розрахована у зимовий період кількість особин популяцій того чи іншого виду тварин на конкретну одиницю площі, як правило приймається на 1000 га мисливських угідь;
- **барліг (гавра)** –прихований притулок заглиблений у землі часто під коріннями дерев, вивертнів та галузок лігво ведмедя для сховку і сплячки у зимовий період;
- **бонітет** – умовна оцінка біологічної і мисливськогосподарської цінності (ємності) окремих виділів мисливських угідь по відношенню (продуктивності) до певних видів мисливської фауни;
- **відносний показник щільності мисливських тварин** - це кількість виявлених, або математично розрахованих особин звірів на одиницю довжини маршруту, кількість слідів життєдіяльності тварин відносно одиниці площі, підрахована за одиницю часу або часовий інтервал;
- **жирування** – розшукування, роздобування і поїдання корму звірами та птахами у осінне-зимовий період;

- **експлікація мисливських угідь** – коротка кількісна і якісна характеристика мисливських угідь представлена у вигляді таблиці на якій є площі мисливських угідь розподілені за категоріями, типами і іншими показниками, необхідними для ведення мисливського господарства та може використовуватися для складання проекту розвитку мисливського господарства та іншої документації;
- **екстраполяція облікових даних** – математичний перерахунок вибірових облікових даних на усю облікову територію мисливського господарства;
- **інтерполяція** – проведення математичних розрахунків для одержання результатів обліку на всю площу за наявними проміжними обліковими значеннями;
- **камеральні роботи** - комплекс робіт, що полягає в опрацюванні й оцінці точності польових робіт щодо планування облікових маршрутів, обробці облікових матеріалів і інші роботи, що виконуються поза мисливськими угіддями (у приміщенні);
- **клас бонітету мисливських угідь** – показник якості окремих ділянок мисливських угідь, який визначає узагальнену цінність та придатність їх кормових, захисних властивостей та інших факторів середовища для життєдіяльності певного виду мисливської фауни;
- **користувач мисливських угідь** - окремі юридичні або фізичні особи (мисливські господарства) які мають у своєму користуванні мисливські угіддя для ведення мисливського господарства і проведення полювань;
- **лігво** - велика, розширена нора, яку вовки готують для приплоду нового виводка, місце де вони розмножуються і виховують потомство;
- **навколоводні види мисливської фауни** – види звірів і птахів, звичним середовищем життєдіяльності яких є водні об'єкти, де вони живуть, кормляться та виводять потомство;
- **обліковець** - фізична особа, що бере участь в проведенні обліку мисливської фауни;
- **облік мисливських тварин** – це процес, який продовжується протягом всього року працівниками мисливського господарства в залежності від біології та умов життя цих чи інших видів тварин;
- **показник обліку** - кількість слідів певного виду звірів, що припадає на одиницю довжини облікового маршруту за одиницю часу;
- **польові облікові роботи** – установлення наявності та з'ясування кількості і нотування результатів обліку мисливської фауни, що проводяться і документуються в польових, лісових та водно-болотяних мисливських угіддях;
- **пороша** - сніг, що випав у ночі, а до ранку перестав падати, і закрив старі сліди звірів (птахів) на сніговому покриві;
- **понова** – слід звіра (птаха) на свіжій снігу;
- **пробна площа, проба** – відмежована в натурі частина ділянки мисливських угідь для проведення обліку мисливської фауни;
- **площа стацій перебування тварин** - розрахункова територія проживання мисливських тварин або птахів в мисливських угіддях, яка використовується для розрахунку щільності виду (групи видів) мисливських звірів і птахів;
- **показник чисельності мисливських тварин** - це виявлена або розрахована кількість особин звірів або птахів на відповідній території;
- **репрезентативність** – властивість вибіркової сукупності відтворювати характеристики генеральної (загальної) сукупності, тобто пропорційна відповідність вибірових даних генеральним (загальним);
- **риковисько (ревище)** – протяжний, гучний рев самців оленя восени у місцях їхнього збору під час парування та запліднення самок;

- **токовище, тік** - місце, переважно галява, де рано навесні токують борові птахи, приваблюючи самок для парування;
- **тяга** –весняний політ самців слукви зі специфічним звуковим ефектом на зорі або під вечір над верхів'ям дерев, чагарників у пошуках самки для парування у період розмноження (слуква - лісовий кулик, *нім. назва вальдшнеп*);
- **чисельність мисливських тварин** - кількість особин мисливських тварин конкретного виду, що живуть на певній території мисливських угідь.

Вимоги цієї Інструкції є обов'язковими для усіх організацій, установ і підприємств, які проводять мисливське упорядкування угідь та користувачів мисливських угідь, також для інших організацій, які проводять облік мисливських тварин, у тому числі при організації контрольних переобліків мисливських тварин.

Ця Інструкція не поширюється на наукові та інші організації, які обліковують мисливських тварин в науково-дослідних і досвідних цілях.

2. ХАРАКТЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКОВИХ РОБІТ

Тварини, як правило, ведуть рухливий і прихований спосіб життя, що утрудняє їх спостереження і виявлення. Тому їх облік будується не лише на виявленні самих тварин, але також і слідів їх перебування. Звірі та птахи залишають свої сліди, по яких можна провести облік; подають голос, виявляючи себе; залишають сліди життєдіяльності. Можна провести облік по норах, хатах, гніздах і лігвах і, нарешті, по запахах, що залишаються, а також за допомогою собаки.

На візуальному виявленні тварин побудовано багато методів обліку, головним чином птахів і великих звірів. Складніше виявити візуально дрібніших звірів, що ведуть, як правило, нічний спосіб життя. Для обліку таких тварин найчастіше використовуються їх сліди. Найкраще сліди видно на снігу або на м'якому субстраті (пісок, бруд). До слідів життєдіяльності відноситься і послід тварин, по підрахунку куп якого можна обліковувати копитних, зайців, борову дичину. Проведення обліку мисливської фауни дає можливість з'ясувати чисельність тварин і їх розміщення по території. Нижче, стисло, наводяться строки і перелік основних видів облікових робіт, які необхідно проводити у мисливських угіддях. Конкретні дні та час проведення обліку визначає кожне мисливське господарство:

- **зимовий маршрутний облік (ЗМО)** - проводиться для всіх видів звірів за наявності стійкого снігового покриву; час проведення: у січні-лютому;
- **облік парнокопитних методом шумового прогону пробних площ** - проводиться у лютому-березні (після сезонний) і вересні-жовтні (передсезонний);
- **на підкормових майданчиках** облік парнокопитних проводиться у лютому-березні;
- облік борової дичини (ранньою весною – **на токовищах**, серед літа – **за кількістю виводків**, зимовий – у **місцях постійних жирувань**);
- облік лисиці, собаки єнотоподібного, борсука **на норах**; час проведення – травень-червень;
- облік пернатої дичини **маршрутним методом**; час проведення – липень-жовтень;
- облік навколоводних хутрових звірів, час проведення – вересень - листопад.

Для України основними видами мисливських тварин, на які ведеться полювання є: лось, олені (благородний та плямистий), лань європейська, козуля європейська, кабан, муфлон, заєць сірий, лисиця руда, вовк, борсук, собака єнотоподібний, білка, бобер, байбак, куниця (лісова та кам'яна), норка американська, пірникоза велика (норець великий), гуска сіра, гуменник, гуска білолоба (гуска білолоба велика), качки: шилохвіст, широконоська, чирянка мала (чирок-свистунок), чирянка велика (чирок-тріскунок), крижень, свищ, попелюх (чернь червоноголова), чернь чубата, чернь морська,

турпан, синька, морянка, лиска, куріпка сіра, перепілка, фазан, пастушок, курочка водяна, слуква (вальдшнеп), сивка звичайна, сивка морська (тулес), брижач (турухтан), коловодник звичайний (травник), коловодник чорний (щоголь), коловодник великий (уліт великий), баранець звичайний (бекас), голуби (крім голуба-синяка), сорока, ворона сіра.

Крім перелічених видів, є ще мисливські звірі та птахи занесені до Червоної книги України серед яких необхідно виділити найпоширеніші, а саме: зубр, ведмідь бурий, рись, видра, глушець, тетерук, орябок.

Всі ці мисливські види і звірі, і птахи ведуть різний, у більшості прихований від людини спосіб життя. Всіх їх можна підрозділити на три великі групи:

- **I. Парнокопитні звірі** – зубр, лось, олені (благородний і плямистий), лань європейська, козуля європейська, кабан, муфлон.

- **II. Хутрові звірі:**

- ведмідь бурий, борсук, байбак, собака єнотоподібний – впадають у зимову сплячку;
- вовк, рись, лисиця, куниця, тхір, білка – лісові мешканці більш активні у нічний час;
- бобер, видра, норка, ондатра – навколоводні види;
- борсук, лисиця, собака єнотоподібний та байбак – види звірів, що живуть у норах. Крім цього, вовк використовує лігво для виведення молодняку;
- заєць сірий – водиться переважно на полях та на узліссі і в глибині лісового масиву практично не трапляється;
- заєць біляк – лісовий вид.

- **III. Перната дичина** - борова, польова, болотяна і навколо водна;

- до борових птахів належать – глушець, тетерук та орябок;
- до польових – фазан, куріпка сіра, перепілка, деркач, голуби;
- до болотяних – кулики (у т. ч. лісовий кулик – слуква), лиска, курочка водяна;
- до навколоводних – лебеді, гуси, казарки, качки, деякі кулики, гага, пірникози і багато інших видів птахів, для яких вода є важливим середовищем існування.

Зрозуміло, що ведення раціонального мисливського господарства неможливе без знання чисельності об'єктів полювання. Тому обліку мисливських звірів і птахів з кожним роком приділяється все більше уваги.

За одиницю обліку вважають одну особину, яка перебуває в зоні обліку чи спостерігається на маршруті, або сліди їхньої життєдіяльності: нору, лігво, лежанку, слід тварини, погриз, подряпину, послід (дефекаційну купку), голос (на риковиську, токовищі) тощо.

В залежності від застосованої методики обліку та площі, яка охоплена обліком, відрізняють відносний або абсолютний обліки. При визначенні чисельності тварин ми намагаємося зазвичай отримати два показники: загальну кількість звірів або птахів, наявних на цій території (у мисливському господарстві, лісгоспі, районі, області) і щільність на ній населення тварин, що виражається кількістю наявних тварин у середньому на одиницю площі (100 або 1000 га). Не менш часто нас цікавлять не абсолютні, а відносні показники чисельності, за якими можна судити про те, більше або менше тварин стало в поточному році в порівнянні з минулим роком, у яких типах угідь тварин більше і в яких менше.

При відносному обліку з'ясовується тільки відношення чисельності тварин у різні роки чи сезони. При абсолютному обліку підраховують фактичну чисельність на відповідній території на момент проведення облікових робіт.

Якщо за одиницю обліку вибрані самі тварини, облік називають прямим, а якщо сліди їх життєдіяльності - непрямим.

Прямі чи непрямі обліки можуть бути суцільними, коли обліки проводяться на всій площі мисливських угідь, чи вибіркковими, коли обліки проводяться на певній частині угідь. При суцільних обліках підраховують звірів або сліди їх життєдіяльності на всій території, а при неповних обліках - підраховується тільки частина (вибірка) на пробних ділянках, після чого проводяться певні математичні розрахунки з метою встановлення загальної чисельності на всій території.

Методи обліку ґрунтуються на:

- виявленні самих тварин при прогоні на певній території (пробній ділянці);
- виявленні слідів тварин при стежкуванні, окладі, підрахунок слідів на маршрутах;
- особливостях поведінки звірів і птахів під час парування: у період парування – на токах - глушця, тетерука, орябка; криків - сірої куріпки, фазана, голубів; реву (стогону) - оленів, лосів; тяги – слукви (вальдшнепа) тощо;
- пошуку звірів чи птахів за допомогою мисливських собак;
- візуальному виявленні тварин при пересуванні пішки чи на транспорті (літаку, гелікоптері, автомобілі, мотоциклі, коні, тощо) запланованим маршрутом;
- виявленні тварин у місцях природної чи штучної їх концентрації (біля солонців, підкормових майданчиків, водопоїв, у місцях зимового скупчення, на токовищах тощо);
- виявленні слідів життєдіяльності тварин і птахів (нір лисиць, борсуків, єнотоподібних собак, барлогів і подряпин на деревах ведмеда, місць зимової ночівлі глушця, тетерука, сірої куріпки, дефекацій тварин, хаток бобра, ондатри тощо);
- виявленні тварин за їх власними, специфічними для кожного виду, звуковими сигналами (вовк);
- використанні двох чи більше вище перелічених методів (на маршрутах і нагоном, маршрутах і токовищах, маршрутах і реву тощо).

Для отримання порівнянних даних по роках облікові маршрути мають бути постійними. Зміна існуючих і закладка нових маршрутів допускається при зміні вимог нормативних актів, застосуванні нових технологій, проведенні упорядкування мисливських угідь, зміні структури (типу) мисливських угідь на значній території.

Облікові маршрути повинні відображати усю різноманітність угідь приблизно в тій пропорції, в якій воно існує на обстежуваній території, тобто бути репрезентативними. Для цього необхідно:

закласти маршрути якнайрівномірніше по усій території;

по можливості прагнути до відносно прямолінійних маршрутів, старатися уникати їх сильної звивистості;

не закладати маршрути по узліссях, уторованих дорогах, бровках обривів, ярів, країв горбистого пасма, балок, уздовж річок, струмків та ін. лінійних елементів місцевості, що впливають на розміщення або пересування тварин, - усі вони повинні маршрутами перетинатися;

Маршрути мають бути прив'язані до помітних орієнтирів на місцевості, для уникнення відхилення обліковців від маршрутів і спотворення їх довжини. Це іноді може суперечити попереднім вимогам, тому, якщо неможливо десь уникнути закладки маршрутів уздовж вищезгаданих лінійних елементів місцевості, то треба прагнути, щоб такі відрізки були якомога коротші і маршрут все ж проходив не по них, а паралельно на деякому видаленні, де їх вплив мінімальний. У лісі маршрути прокладаються по квартальних просіках, за візирами, майже прямих стежках і невживаних або мало використовуваними в період обліку нешироким дорогам. У польових угіддях орієнтирами можуть бути лінії електропередач і зв'язку, населені пункти, дороги, інші помітні на місцевості об'єкти і предмети, що дозволяють йти заданим маршрутом.

Маршрут проходиться 2 дні підряд в одному і тому ж напрямі, за винятком випадку, коли облік проводиться на 2-3 день після пороші.

Одноразове проходження маршрутів при обліку допустимо не раніше, ніж через 24 години і не пізніше, ніж через 72 години після пороші. При розрахунку чисельності в цьому випадку враховане число слідів перераховується на число слідів за добу (24 години).

Перед виходом на маршрут обліковець заповнює в обліковій картці рядки «дата і час тієї пороші, що затерла сліди» або «дата і час закінчення останньої пороші» (при одноразовому проходженні маршруту), «дата і час обліку», «транспортний засіб (при його використанні)».

Довжину маршрутів можна визначити по електронній карті, або по звичайній карті (плану, схемі) за допомогою лінійки (якщо маршрути прямолінійні) або спеціального приладу - курвиметра. При його відсутності довжина криволінійного маршруту по звичайній карті може бути визначена за допомогою нитки або м'якого дроту, якому надають форми маршруту, потім випрямляють і прикладають до лінійки.

Довжина пішого маршруту може бути визначена в угіддях підрахунком числа пройдених кроків і множенням отриманого результату на середню довжину кроку. Середня довжина кроку визначається кілька разів в різних умовах (у лісі, в полі, на болоті, на підйомах і спусках) шляхом проходження відомої відстані (наприклад, між квартальними стовпами). Підрахунок числа кроків зручно вести за допомогою крокоміра.

Довжина транспортного маршруту визначається по спідометру транспортного засобу, окрім кінного маршруту, де довжина визначається, як і пішого.

Найточніше і легко довжина маршрутів визначається за допомогою супутникових GPS-навігаторів. У зв'язку з цим рекомендується за наявності GPS-навігаторів завчасно визначити в угіддях довжину усіх маршрутів.

Розроблені і апробовані методи обліку мисливських звірів і птахів можуть застосовуватися диференційовано в залежності від того, яких звірів чи птахів ми облікуємо, в якій місцевості, на якій території, в який період року.

Поділ методів обліку на відносні та абсолютні (суцільний облік та вибірковий) має дещо умовний характер, бо, скажімо, зимовий маршрутний облік шляхом математичної формули переходить від відносних показників до абсолютних. З іншого боку, неможливо провести абсолютно точний повний суцільний облік на всій території господарства, навіть за умови наявності відкритих та обмежених якимось чином (скажімо, - мозаїчних або вольєрних) територій. Якщо господарство має можливість провести одночасний прогін всієї площі або її аерофотозйомку, немінучі пропуски тварин, зачайлися, чи повторні обліки тварин, що повернулися назад у загін. Вже не кажучи про складність дешифрування на аерофотографіях тварин у очеретах, чагарниках або птахів, що пірнають на відкритих акваторіях.

При проведенні обліків мова йде про певну величину статистичної помилки, яка, до речі, повинна визначати і точність запису результату (0,0; 0,00; 0,000).

Під час проведення обліків чисельності мисливських тварин найважливішим є розуміння випадковості зустрічей з тваринами або їх слідами і те, що до результатів обліку можуть бути застосовані правила математичної статистики. Щоб зменшити розмір помилки обліків, тобто різницю між результатом обліку та справжнім значенням чисельності, потрібно добиватися зменшення статистичної помилки шляхом дотримання методики обліків, а також намагатися не допускати грубих помилок, які призводять до знецінення всіх облікових робіт.

Єдиної уніфікованої методики обліку мисливських тварин, придатної для всіх видів, немає і не може бути. Кожна з методик має свої обмеження, слабкі та сильні сторони з точки зору зручності

застосування і одержання достовірних результатів, і має застосовуватись у залежності від конкретних умов кожного господарства чи території.

Зазначені методи обліку виконують роль контрольних, які підтверджують або уточнюють раніше отримані дані.

Усі записи в угіддях ведуться простим олівцем. Записи чорнилом, кульковою ручкою, фломастером, хімічним олівцем при попаданні на них води, снігу вони розпливаються. Після повернення з маршруту зроблені простим олівцем записи, якщо вони нерозбірливі, самим обліковцем «розшифровуються» і переписуються в чистий бланк, при цьому мисливствознавцю в обов'язковому порядку здається бланк облікової картки, заповнений в угіддях (чернетка). За відсутності чернетки маршрут бракується, його дані в розрахунок не включаються.

Полюві первинні матеріали обліків користувачі мисливських угідь повинні зберігати протягом трьох років.

3. МЕТОДИ ОБЛІКУ ЧИСЕЛЬНОСТІ МИСЛИВСЬКИХ ТВАРИН

Основними методи обліку мисливських тварин є:

- 1) авіаоблік;
- 2) облік шумовим прогоном (нагоном);
- 3) облік тварин дворазовим маршрутно-облоговим методом;
- 4) зимовий маршрутний облік;
- 5) зимовий облік чисельності парнокопитних звірів за кількістю екскрементів;
- 6) облік парнокопитних тварин на місцях зимових скупчень;
- 7) облік в місцях підгодівлі;
- 8) облік оленів на риковиську;
- 9) облік бурого ведмедя;
- 10) облік вовків;
- 11) облік бобрів;
- 12) облік ондатри;
- 13) облік тварин по норах;
- 14) облік водоплавної дичини (на зорях, на окремих водоймах);
- 15) облік птахів під час токування;
- 16) маршрутний метод обліку;
- 17) анкетний метод обліку за даними щоденників єгерської служби.

3.1. Авіаоблік

Особливе місце в системі облікових робіт займає авіаоблік, який дає можливість досить швидко одержати значний порівняльний матеріал щодо кількості тварин як для регіону, так і для окремих господарств.

Авіаобліки можуть бути суцільними або вибірковими. Суцільний облік використовується значно рідше, оскільки потребує значних затрат. Авіаоблік проводять як шляхом візуального спостереження, так і шляхом аерофотозйомки. При застосуванні аерофотозйомки фіксуються скупчення рідкісних або особливо цінних диких тварин на відкритих типах мисливських угідь (лосів у заповідних заболочених угіддях, оленів у степових умовах, гусей та інших водоплавних птахів під час зимівлі на водних акваторіях або посівах озимих зернових та інших сільгоспкультур). Під час проведення

аерофотографування необхідно фотографувати скупчення тварин з перекриттям кадрів, щоб не допустити пропусків тварин і забезпечити умови для якісного дешифрування фотокарток.

Значно частіше використовується вибіркового авіаоблік на маршрутній смузі (стрічковій пробній ділянці). Для отримання достовірних даних щодо чисельності тварин, вибіркового обліком повинно бути охоплено не менше 25% мисливських угідь.

При проведенні вибіркового обліку рух літального апарату проходить паралельними маршрутами, які попередньо визначаються головним обліковцем разом зі штурманом, що особливо важливо в умовах відсутності чітких паралельних орієнтирів (наприклад, квартальних просік). Крім цього, важливість спільного визначення курсу облікового маршруту разом з штурманом полягає в тому, щоб у результаті вибіркового авіаобліку була отримана репрезентативна, тобто найбільш типова для даного мисливського господарства пробна стрічка, яка буде включати в себе найбільш характерні для господарства типи мисливських угідь, що дуже важливо в умовах неповного обліку.

Для проведення авіаобліку можуть бути використані різноманітні літальні апарати. При використанні гелікоптера КА-26, крім пілота, у роботі приймають участь штурман і два обліковці. У Поліссі та Лісостепу (бажано і у Степу) роботу потрібно виконувати в сонячну погоду при обов'язковій наявності снігового покриву. У зимовий період найкращим часом для проведення обліків є проміжок з 10 до 16 години. Висота польоту гелікоптера, в залежності від типу угідь становить 80-100 м при швидкості 60-80 км/год, для густих хвойних лісових масивів - 180-200 м при тій же швидкості.

При польоті на гелікоптері КА-26 на висоті 80-100 м з обох сторін добре проглядається площа (облікова стрічка) шириною 250 м, та стрічка під гелікоптером шириною 250 м. Тобто обліковуються тварини на стрічці шириною 750 м.

При польоті гелікоптера на висоті 180-200м над серединою кварталу 1×1 км добре проглядається площа до квартальної лінії (стрічки шириною 300-350 м з обох сторін). Таким чином, два обліковці ведуть облік тварин на смузі шириною 700 м - по 350 м у кожну сторону. Завдання штурмана – вести облік тварин під гелікоптером і точно слідувати за наміченим маршрутом. Ширина облікової стрічки при цьому становить 1000 м. Дані обліку по правому та лівому борту та під гелікоптером записуються кожним обліковцем та штурманом у спеціальні журнали (облікові картки). Після завершення облікових робіт дані обробляються (плюсуються) спочатку окремо по кожному із маршрутів, а потім, в разі необхідності, в цілому по обліковій площі (мисливському господарству).

За сприятливих погодних умов під час авіаобліку є можливість добре відрізнити на фоні снігу крім крупних парнокопитних (лося, оленя, кабана, козулю) також лисицю, вовка. Крім цього, іноді вдається визначити стать та приблизний вік тварини (за наявністю рогів та їх розміром). Ці дані також фіксуються обліковцями у журналі або подаються на диктофон.

Для отримання більш достовірної інформації доцільно щоб з кожної сторони (борту) облік проводили по два обліковці. Це зменшить вірогідність пропуску тварин, оскільки при проведенні авіа обліків на значних площах один обліковець швидко втомлюється. При обробці матеріалів двох обліковців, які проводили облік з одного борту на одному і тому ж маршруті, чисельність тварин приймається за даними обліковця, який побачив більшу кількість тварин.

Розрахунок загальної чисельності мисливських тварин на всій території господарства проводиться шляхом екстраполяції отриманих на маршрутних стрічках даних на загальну площу угідь.

3.2. Облік шумовим прогоном (нагоном)

За допомогою шумового прогону (нагону) обліковуються в одних випадках – самі тварини, в інших – лише їх сліди.

На карті-схемі держлісгоспу, лісництва, егерського обходу чи мисливського господарства визначається місцезнаходження пробних ділянок. Розташовуються вони таким чином, щоб

охарактеризувати всі типи мисливських угідь, а звірі, вигнані з однієї пробної ділянки, не переходили на іншу. Розмір кожної проби, бажано – прямокутної форми, становить від 25-50 до 100 га або більшої в залежності від наявної кількості обліковців. Загальна площа проб складає 20-30% від загальної площі мисливських угідь.

Нагони в горах потрібно проводити знизу доверху або поперек схилу, оскільки піднята звірина має тенденцію йти в цих напрямках.

Кількість нагоничів та обліковців, які будуть задіяні в облікових роботах, залежить від кліматичних умов. Так, при відсутності снігового покриву (при чорнотропі) для проведення обліків необхідна значно більша кількість обліковців. При цьому, обліковців розставляють на віддалі 50 м один від другого з таким розрахунком, щоб вони могли чітко бачити перехід звірів по обліковій лінії з трьох сторін пробної площі. Усіх обліковців та нагоничів перед початком облікових робіт попереджують, що вони записують в облікові картки тільки тих звірів, які пересікли облікову лінію чи лінію загону зліва або справа (за домовленістю) від обліковця чи нагонича. Коли проводять облік при наявності снігового покриву, обліковців розставляють навкруги пробної ділянки на віддалі до 100 м один від другого. Нагоничів в усіх випадках розміщують через 25-50 м так, щоб вони, йдучи з шумом по прямій лінії, бачили один одного. Не рекомендується наганяти тварин у напрямку відкритих територій (на поля, сінокоси, пасовища, свіжі зруби), тому що вони будуть прямувати у зворотному напрямку і, як правило, пробігають через лінію нагоничів.

Кожен обліковець та нагонич веде підрахунок побачених ним звірів у назначеному йому секторі обліку. Відомості про побачених тварин заносяться у облікову картку.

Керівник облікових робіт збирає облікові картки у обліковців та нагоничів зразу ж після проведення обліку на кожній пробній ділянці. Камеральна обробка матеріалів полягає в сумарному підрахунку облікованих звірів на усіх пробних ділянках та наступній інтерполяції повидової чисельності на всю площу угідь.

Цей метод обліку трудомісткий, особливо в горах, забирає багато часу, вимагає значної кількості обліковців і нагоничів. Однак - це один із найбільш точних методів обліку не лише парнокопитних, але й інших видів звірів. Цей метод дозволяє приблизно визначити вікову і статеву структуру популяцій. У випадку, коли стать молодих особин парнокопитних (цьогорічок), які виходять на лінію обліку, визначити візуально неможливо, вони відмічаються у загальній графі "молодняк".

При наявності снігового покриву облік нагоном можна проводити одним (краще двома) обліковцями, але при цьому по слідах складніше визначити структуру популяцій. Це значно зменшує трудомісткість цих робіт. Перед початком нагону затираються усі старі сліди з трьох сторін пробної площі (крім лінії нагону). Після прогону обліковці записують у облікові картки всі виявлені нові сліди. Камеральна обробка зводиться до підрахунку наявних вихідних слідів на пробних ділянках з послідуною інтерполяцією на всю територію.

Складність проведення обліків цим методом полягає у тому, що дуже важливо правильно підібрати для кожного виду тварин найбільш характерні та поширені для даного мисливського господарства типи угідь. Особливо складно підібрати характерні типи угідь для кожного виду тварин при відсутності матеріалів мисливського упорядкування. У такому випадку вибір пробних площ необхідно проводити математичним методом (брати для обліків, наприклад, кожний п'ятий квартал) – при цьому всі характерні типи угідь для кожного виду пропорційно попадуть у облікові площі.

При наявності снігового покриву, пробну площу, на якій будуть проводитись обліки, можна вибрати довгою стрічкою (10 кварталів). При розмірі кварталів 1 x 1 км довжина стрічки буде 10 км, площа 1000 га. В неї попадуть всі характерні типи угідь для кожного виду тварин. Для проведення обліку перед початком нагону затираються усі старі сліди із трьох сторін пробної площі (крім лінії нагону). Для цього за автомобілем чіпляють гіллясте дерево, яким затирають старі сліди. При цьому для

проведення облікових робіт необхідно 10 нагоничів та 2 обліковці. Цей метод дає дані обліків зразу на площі 1000 га, що зручно використовувати при підрахунках чисельності тварин на території всього мисливського господарства. В залежності від площі угідь, на яких необхідно провести облік, таких стрічкових пробних площ може бути декілька.

Облік нагоном можна застосовувати протягом цілого року, він може бути вирішальним чи арбітражним, коли звіряють на точність інші методи (або при перевірках).

3.3. Облік тварин дворазовим маршрутно-облоговим методом

Дворазовим маршрутно-облоговим методом обліковуються парнокопитні тварини. Цей метод у різних літературних джерелах має декілька назв: метод картування слідів на просіках, метод подвійної облоги, маршрутно-окладний метод.

Цим методом можуть обліковуватись тварини на всій площі мисливського господарства чи на частині мисливських угідь. У невеликих по площі мисливських господарствах (до 5-8 тис. га), як правило, облік проводиться на всій площі мисливського господарства, при цьому ми отримуємо дані про абсолютну чисельність парнокопитних видів звірів у господарстві.

Для великих за територією мисливських угідь цей метод може бути застосований для обліку на частині мисливських угідь. Ці місця вибираються користувачем мисливських угідь. Це можуть бути стації перебування окремих видів парнокопитних тварин. Отримані дані будуть свідчити про відносну чисельність звірів у мисливському господарстві. Отримана чисельність використовується для розрахунку проекту лімітів та норм добування і не екстраполюється на всю площу мисливських угідь.

Облік тварин цим методом проводять у січні-лютому. Обов'язковою умовою для проведення обліків є наявність стійкого снігового покриву не менше 5-10 см.

Дуже важливо правильно вибрати день для проведення обліків. Не рекомендується проводити облік на наступний день після пороші, оскільки не всі звірі покидають місця днювання і не залишають понови – нові сліди на снігу. Після пороші обліки бажано проводити не раніше, як через 2-3 дні. При наявності глибокого снігового покриву (більше 30 см) та при сильному насті, тварини значно менше переміщуються угіддями. Проведення обліків у ці дні дасть занижену чисельність тварин у порівнянні з їх фактичною чисельністю. Найкраще облік проводити у відлигу, коли звірі найбільш активні і залишають чіткі відбитки слідів на снігу.

Вся територія, на якій необхідно провести облік, заздалегідь поділяється на окремі ділянки для кожного обліковця. Довжина одного маршруту не повинна перевищувати 10-12 км, що достатньо для роботи у короткий зимовий день, тобто один обліковець реально може провести облік на площі приблизно 300-350 га (при розмірі кварталів 1 x 1 км - це три квартали). Із зазначеного висновок, що для проведення обліків на значних територіях необхідна чимала кількість обліковців.

На загальній схемі мисливського господарства намічають маршрути для всіх обліковців, слідкуючи при цьому щоб були пройдені всі кварталні просіки. За декілька днів до проведення облікових робіт кожному обліковцю видається облікова картка і абрис із нанесенням кварталної мережі та маршруту руху обліковця. З обліковцями перед початком облікових робіт проводять заняття із вивчення методики обліку.

Маршрути обліковців проходять по кварталних просіках і повинні обов'язково охоплювати всі чотири сторони кварталу. У разі, якщо хоч одна із просік залишиться не пройденою, це зробить неможливим обробку матеріалів обліків.

Облік проводять протягом двох днів. В перший день обліковці проходять всі кварталні просіки, наносять на свій абрис кількість та напрямок всіх виявлених слідів кожного із видів тварин та затирають ці сліди. На другий день облік повторюють, але сліди вже не затирають. Всі виявлені сліди у перший та другий день обліковці наносять на окремі для кожного дня абриси. Також окремо

для кожного дня заповнюються облікові картки, які здаються разом із абрисами керівнику облікових робіт.

У результаті проведення облікових робіт цим методом ми маємо можливість перевірки результатів обліків першого дня з врахуванням отриманої інформації за другий день обліків, і навпаки.

Наприклад: в перший день обліку по слідах виявлено, що у 15 квартал ввійшли і вийшли 2 олені, тобто можна зробити висновок, що оленів у кварталі немає. На другий день обліків вхідних слідів оленів у цей квартал не виявлено, а виявлені 3 вихідних сліди оленів, які не були обліковані у перший день.

Результати облікових робіт заносяться у облікову картку. У графах кількість вхідних та вихідних слідів відмічається їх кількістю. Графа "Не дали сліду" заповнюється після другого дня облікових робіт. У ній заповнюється кількість тварин, які перебували у кварталі у перший день обліку, але виявлені були тільки при проведенні обліків на другий день.

Керівник облікових робіт узагальнює дані, які отримані за перший та другий день облікових робіт, наносить їх на схему мисливського господарства і розраховує загальну чисельність тварин по кожному виду.

3.4. Зимовий маршрутний облік

Методика обліку ґрунтується на принципі відносного обліку тварин по слідах на визначених маршрутах. В основу методики покладена формула А.М.Формозова, доповнена С.Д.Перелешиним:

$$Z = 1,57 \frac{S}{md}, \text{ де:}$$

Z - число звірів конкретного виду на 1000 га (10 кв. км);

1,57 – постійний коефіцієнт;

S - кількість зареєстрованих слідів добової давності (за 24 години);

m - довжина маршруту, км;

d - середня довжина добового ходу звіра, км.

Зимовий маршрутний облік є комплексним. Цим методом можуть обліковуватися: лось, олень благородний та плямистий, лань, кабан, козуля, муфлон, вовк, лисиця, заєць, куниця, тхір, тетерук, глушець, куріпка. Одночасно можна отримати відносні дані про чисельність єнотоподібного собаки, видри, норки, білки.

На території (лісництва, єгерського обходу, мисливського господарства) закладаються маршрути по 5-10-15 км довжиною, які розміщують рівномірно по території угідь. Для отримання достовірних облікових даних маршрути закладають із розрахунку не менше 1 км на 100 га угідь.

Облік проводять два дні. В перший день на маршрутах затирають всі сліди звірів (можна використовувати понову). На другий день по цих же маршрутах обліковці підраховують свіжі добові сліди, що перетинають лінію маршруту в обох напрямках. Кожен обліковець обов'язково повинен записувати на попередньо підготовленому плані абрис ходу з відмітками на лінії маршруту всіх виявлених нових перетинів слідів з вказуванням виду та кількості тварин. Визначення довжини маршруту можливе за умови його попереднього картування або шляхом використання спідометра чи крокоміра.

Якщо тварина підійшла до лінії облікового маршруту і повернулася назад, її сліди також фіксуються, як такі, що пересікли маршрут. При наявності глибокого снігового покриву, звірі часто проходять одним слідом. В такому випадку потрібно провести стежкування, пройти до місця, де сліди розходяться. У випадку, коли маршрутну лінію пересікають сліди жирувань чи сліди дуже часто

пересікають маршрут у межах його видимості, обліковець записує два сліди (пересічення) відповідного виду тварини.

Найважливішим показником при проведенні маршрутного обліку є значення d - середня довжина добового ходу звіра, яка в різних регіонах і по сезонах року суттєво відрізняється. Вона залежить від сезону, погодних умов, рельєфу, висоти снігового покриву, антропогенного освоєння території. Для Карпат, наприклад, довжина добового ходу оленя в лютому-березні місяцях приблизно становить до 5 км. Для лося на Поліссі у кінці зими, в залежності від віку тварин, складає від 4 до 9 км.

Визначення довжини добового ходу мисливських звірів у класичному варіанті можливе двома способами:

- шляхом поділу добового ходу на дві частини: від місця знаходження сліду обліковець йде вперед до виявлення тварини, а потім повертається назад до місця минулодобового днювання тварини. Ці дві частини стежкування і дають довжину добового ходу;

- шляхом "догону": від місця, де звіра бачили вчора до зустрічі сьогодні.

Маршрут стежкування довжини добового ходу наноситься на картосхему у масштабі. Довжина ходу, визначена за допомогою крокоміру, звіряється з величиною, визначеною на схемі курвіметром.

3.5. Облік чисельності парнокопитних звірів за кількістю зимових екскрементів

Метод обліку чисельності парнокопитних звірів по зимових екскрементах застосовують в багатьох країнах світу. Цим методом обліковуються парнокопитні тварини - дендрофаги, які харчуються в зимовий період переважно пагонами дерев і чагарникових порід, багатих лігніном. Тварини за цей період виділяють певну кількість екскрементів. Вони достатньо відрізняються від екскрементів, відкладених в інший період року тим, що містять в основному клітковину і зберігаються тривалий час (до одного року і довше). Крім того, екскременти дають можливість за їх формою визначити стать тварин (самці, самки) та відрізнити екскременти молодняка. Суть методу полягає у підрахунку кількості екскрементів (купок), залишених тваринами за зимовий період.

Кількість дефекацій, залишених одним дорослим звіром певного виду та віку за добу - відносно стабільна величина. Отже, знаючи це число для відповідної території, а також період живлення деревно-гілковими кормами (кількість зимових днів), можна розраховувати середню кількість екскрементів, залишених однією твариною за зимовий сезон.

Облік проводять весною в період після сходу снігу і до появи трав'янистої рослинності. Для отримання достовірних даних щодо чисельності парнокопитних тварин необхідно на кожних 100 га закласти облікову стрічку 1-кілометрової довжини і 4-5 метрової ширини, яка проходить через середину кварталу і пропорційно представляє всі типи мисливських угідь. На стрічках підраховують всі наявні купки зимових екскрементів кожного виду копитних.

Для підрахунку кількості тварин, обліковану кількість екскрементів на усіх стрічках екстраполюють на всю площу угідь і ділять на число, одержане від множення кількості зимових днів на середню кількість екскрементів за добу, що їх залишає певний вид. Наприклад, на обліковій стрічці (1 км × 4 м = 0,4 га) виявлено 120 купок екскрементів козулі, тобто на 1 га налічуємо 300 купок, а на 100 га (площу кварталу) - 30000 купок. Зимовий період тривав 120 днів, а середня кількість дефекацій козулі за добу становить 15. За сезон: (120 × 15 = 1800). Отже, розділивши, 30000 : 1800 = 16, одержуємо кількість козуль, що перебувала у кварталі протягом зимового періоду.

Для Полісся тривалість зимового періоду складає 180 діб. Загальна кількість дефекацій, які виділяються одним лосем за добу у дорослому віці, складає 14 купок, для молодняка – 20. Необхідно відмітити, що ці показники для кожної мисливської зони відрізняються, тому для застосування цього методу необхідно мати інформацію щодо кількості дефекацій, які залишаються

кожним видом тварин, які обліковуються.

Цей метод обліку, як стверджують більшість дослідників з різних регіонів, достатньо точний, його похибка не виходить за межі $\pm 10\%$. Один обліковець за день в змозі підрахувати купки екскрементів на маршруті довжиною 10-15 км, тобто провести облік на площі 1000-1500 га.

3.6. Облік копитних тварин на місцях зимових скупчень

Цей метод обліку дає задовільні результати в гірських місцевостях і в невеликих за площею господарствах при проведенні обліків оленів та на рівнинній території у місцях зимових стійбищ лосів.

Він достатньо простий. Проводять його наприкінці зими, коли сніг глибокий, в ясну сонячну погоду, протягом двох днів підряд. Обліковець вибирає такий маршрут, щоб за день він міг його пройти і за допомогою бінокля проглянути схили гір, на яких переважно скупчуються тварини. Побачивши тварин, обліковець підраховує їх та визначає, якщо це можливо, їх вік і стать. Якщо обліковець не бачить самих тварин, а лише їхні сліди, йому потрібно буде в наступні дні, в різні періоди доби відвідати ці місця, щоб побачити тварин. Дані про результати обліку на місцях зимових скупчень заносяться єгерем в щоденник, а обліковцем в обліковий листок.

Після проходження маршрутом по відповідній території, на картографічних матеріалах визначають, на якій площі проведений облік. Камеральна обробка полягає в підрахунку зареєстрованих тварин за два дні обліку. Якщо обліковець бачив одне і те ж саме стадо оленів, козуль чи кабанів, або одного і того ж самотнього самця чи самку в перший і другий день обліку, то вони включаються в підсумкові дані обліку лише один раз. Якщо такий облік проводиться єгерською службою регулярно на протязі всього зимового періоду, дані мають достатню точність.

Дані результатів обліку не екстраполюються на всю площу мисливського господарства, тобто отримана чисельність облікованих тварин приймається для розрахунків проекту лімітів. Від даних чисельності по кожному виду тварин визначають їх щільність на 1000 га угідь, що дає змогу оцінити чисельність популяцій кожного виду тварин та можливість розрахувати проект ліміту їх використання.

3.7. Облік в місцях підгодівлі

У мисливських господарствах, які проводять регулярну підгодівлю парнокопитних тварин взимку, можна проводити їх облік в місцях підгодівлі. Протягом зими до місць підгодівлі тварини підходять поступово, а вже наприкінці зими біля кожного підгодівельного майданчика (комплексу, годівниці тощо), збираються майже всі тварини з території, на якій ведеться регулярна підгодівля.

Облік тварин проводять в кінці зими із заздалегідь підготовлених скрадків (веж, бункерів тощо). Для проведення обліків організовують чергування обліковців біля місць підгодівлі 1-2 доби, а потім через 5-6 днів проводять контрольні обліки (ще раз обліковці чергують 1-2 доби).

При чергуванні обліковці відмічають вид тварин, годину їх виходу на підгодівельний майданчик, їх чисельність, стать та вік. Дані заносять в облікову картку.

Камеральна обробка матеріалів обліку полягає в підрахунку кількості тварин, їх віку і статі на кожному підгодівельному майданчику.

Дані результатів обліку (загальної чисельності) не екстраполюються на всю площу мисливського господарства. Визначається по кожному виду тварин їх щільність на 1000 га угідь, що дає змогу оцінити чисельність популяцій тварин та можливість їх використання.

Облік тварин цим методом дає достовірну інформацію про чисельність тварин і рекомендується для мисливських господарств, які ведуть в зимовий період регулярну підгодівлю тварин.

3.8. Облік оленів на риковиську

Парування у оленів відбувається восени. Цей своєрідний біологічний ритуал відбувається з другої декади вересня до першої декади жовтня. Олені-самці в цей період дуже збуджені, необережні, ревуть і згуртовують навколо себе самок та молодняк (гареми). Самці весь час переходять з гаремом з місця на місце, але діапазон їхніх переходів невеликий, часто тварини повертаються на ті ж самі місця, рідко переходять на далекі віддалі через гірські хребти або відкриті простори. Тільки самці-одинаки, які не мають гарему, можуть, почувши рев суперника, проходити значні віддалі.

До початку гону (риковиська) заготовляють схеми-абрисы для кожного обліковця, на яких визначають його відносно короткий 3-5-кілометровий маршрут або місце спостереження. В рівнинних місцевостях маршрути прокладаються паралельно до кварталних просік, що йдуть вздовж угідь, а в горах - по водороздільних хребтах урочищ, горизонтальних мисливських стежках-пляях тощо, де добре чути ревучих самців.

В період риковиська облік проводиться ранком (до світанку) і ввечері. На визначених для кожного обліковця маршрутах облік проводять декілька раз: кілька днів підряд на початку гону і кілька днів підряд у розпалі гону. В момент, коли обліковець почує рев оленя, він на схемі-абрисі позначає своє місце знаходження, дату, час, напрямок і приблизну віддаль ревучого оленя по відношенню до свого місцезнаходження. У випадку, коли обліковець бачить оленя і олениць, він підраховує їх кількість, визначає їх стать та приблизний вік, при можливості – трофейну цінність рогів оленя. Крім схеми-абрисы обліковці заносять дані до облікової картки.

Після закінчення облікових робіт всі обліковці здають свої схеми-абрисы маршрутів та облікові картки відповідальному за проведення обліку, який звіряє матеріали спостерігачів і підсумовує загальну кількість ревучих оленів по мисливському господарству.

При кінцевому підрахунку кількості ревучих оленів на маршруті, береться до уваги при підрахунках лише той день, коли ревіло найбільше оленів.

3.9. Облік ведмедя бурого

Облік ведмедя бурого у кожному мисливському господарстві потрібно проводити не менше двох разів на рік.

Найбільш точний облік можна провести, виявивши всі наявні барлоги на відповідній території. Його проводять ранньою весною. Для цього розробляють мережу постійних маршрутів з таким розрахунком, щоб за один-два дні цими маршрутами могли пройти обліковці одночасно по всій території закладених маршрутів. При чому кожен з обліковців повинен детально знати свій маршрут і маршрути обліковців, що йдуть паралельно йому з обох сторін.

Якщо, йдучи маршрутом, обліковець зустрічає слід ведмедя, то він повинен пройти проти сліду до місця його початку, тобто до барлоги. Якщо слід виходить за межі території обліковця, тобто пересікає маршрут іншого обліковця, то перший повинен зазначити на абрисі (схемі) місце виходу сліду. Переконавшись, що барліг знаходиться не на його території, обліковець повертається до місця, де він пішов проти сліду, і рушає далі своїм маршрутом.

Виявивши місця розташування барліг і встановивши по слідах, які особини вийшли з них, маємо змогу підрахувати чисельність особин на відповідній території.

Для кожного обліковця заздалегідь виготовляється карта-схема з нанесенням на ній кварталної сітки та маршруту обліковця, а також облікова картка.

Відповідальний за проведення обліку (мисливствознавець, лісничий) збирає облікові картки, аналізує їх, підраховує кількість ведмедів у господарстві і наносить на карту-схему наявні барлоги.

За даними обліків за декілька років можна одержати найбільш достовірні дані про чисельність ведмедів на їх індивідуальних ділянках, розрахувати приріст, встановити відтворюючий потенціал популяції за відповідний період.

У ведмежат-цьогорічок ширина відбитку передньої лапи становить 5,0-6,5 см, у ведмежат-півторарічок (які перезимували) - 8-10 см. У молодій статевозрілої ведмедиці - 11,0-12,0 см. У більш дорослих ведмедів ширина відбитку передньої лапи становить 14,0-17,0 см. Як правило, у самців лапа крупніша - до 20,0 см і навіть більше.

На передніх і задніх лапах ведмедя є голі мозолисті утворення. Умовно їх називають “долонею” на передніх лапах і “ступнею” - на задніх. Відбитки цих мозолів легко відрізнити. Найбільш чітко відбивається “долоня”. Відбиток “долоні” ширший, ніж відбиток “ступні” приблизно на 1,0 см. Найбільша довжина відбитку “долоні” складає 1/2 її ширини, а “ступні” - біля 1,33 її ширини. Кігті на передніх лапах в 1,5-2,0 рази довші, ніж на задніх, і досягають довжини 8-10 см, рахуючи по згину. При наявності даних обліку та розмірів слідів ведмедів, легко можемо визначити вікову і статеву структури популяції.

Другий облік в тому ж році найкраще проводити у червні-липні.

Його методика полягає в обліку і визначенні розмірів відбитків лап ведмедів. По розмірах відбитків передньої лапи можна визначити чисельність, статеву і вікову структури популяцій (по реєстрації лап самок з приплодом), місця гону-спарування (по лапах ведмедів-самців і самок), індивідуальні ділянки окремих особин (порівнюючи розміри відбитків “долоні”). Результати даних обліків за декілька років дають змогу розрахувати відсоток приросту популяції.

В період проведення обліку кожний обліковець повинен мати заздалегідь підготовлену картосхему, мірну стрічку (метр) чи лінійку, простий олівець та облікову картку, яка заповнюється на кожний виявлений слід чи сліди декількох ведмедів, що проходили разом. Якщо в одному місці виявлено сліди декількох ведмедів, то розміри ширини і довжини їх “долонь” та кігтів вписують в облікову картку разом (в одну графу).

У разі, коли неможливо заміряти відбиток сліду передньої лапи, заміряють відбиток задньої “мозолі”, а в примітці вказують про це.

Заповнені облікові картки і карти-схеми з відміченими на них місцях зустрічі та замірів слідів обліковці передають мисливствознавцю чи відповідальному за проведення обліку. Відповідальний за проведення обліку розкладає облікові листки по клітках (кварталах), на яких відмічено зустрічі відбитків слідів ведмедя, тобто робиться прив'язка слідів реєстрації і проводиться їх ідентифікація. Облікові листки з однаковими шириною та довжиною “долоні” складаються разом і детально вивчаються. Як правило, всі облікові картки, крім однієї, з однаковими шириною і довжиною “долоні”, вважаються дублікатами. Такі записи закреслюються, а на карті-схемі в кружечку червоним кольором вписується “відмічено ширину і довжину “долоні” одного ведмедя”. Якщо була самка з ведмежатами, то в кружечку на карті-схемі вписують розміри ширини і довжини “долоні” самки і ведмежат. На карті-схемі загальноприйнятими умовними знаками (♂ - самець, ♀ - самка) відмічають стать дорослих особин.

3.10. Облік вовків

Для обліку чисельності вовків не може бути застосований, як основний, жодний із вище описаних методів. Під час проведення інвентаризації популяцій цього хижака необхідно застосовувати цілий комплекс чи окремі елементи облікових методик (зимового та літнього маршрутного обліку, картування ділянок перебування, обліку по кількості здобутої дичини, обліку “на вабу” тощо).

У поведінці та біології вовків є характерні видові особливості, які допомагають провести облік їх чисельності (а в кінцевому результаті - її регулювання).

Вовки, як правило, проживають зграями (сім'ями) з цілком визначеною та сталою сімейною ієрархією: пара дорослих звірів, переярки - особини минулих років народження та молоді (прибулі) останнього року народження. Зграя завжди утримує свою ділянку мисливських угідь, де вона виводить потомство, полює, кочує. Площа такого "сімейного" мисливського району складає, приблизно від 340-380 км² (Поліська) до 550-620 км² (Степові лісомисливські області).

У Лісостепу ця площа має середні дані. Крім "сімейних" вовків, для популяції характерні бродячі одиночки, так звані не територіальні вовки. Це, в основному, молоді, що не приймають участь у розмноженні, та старі самці. Зрідка вони можуть об'єднуватися у невеликі (2-3 особини) групи. Маршрути їх руху можуть проходити через сусідні "сімейні" ділянки.

Місце виведення вовчого потомства, як правило, знаходиться у постійному районі з обмеженою площею (5-10 км²), який обов'язково повинен знаходитися біля джерела води. Поява у кінці зими - на початку весни в такому районі парних слідів дорослих звірів є ознакою перевірки та підготування ними місця майбутнього лігва. Дуже доречним у цей час є вимір відбитку ступні (найбільша довжина) дорослих особин з точністю до 1 мм. Значення цієї величини є "візитною карткою" родоначальників та "організаторів" місцевої вовчої сім'ї. Виявлення у такому районі слідів молодих вовченят у кінці весни (на початку літа) підтверджує гіпотезу про наявність виводкового району. Поява слідів молодих вовченят у кінці літа свідчить про те, що виводок почав кочувати разом з дорослими вовками і зростає загроза нападу хижаків на свійських тварин.

Про наявність вовків на території угідь свідчить також, характерне для цього виду, звукове спілкування між собою. Це може бути скавчання (вищання) у молодих особин і виття різної сили та діапазону у дорослих та переярків. Звукові сигнали у вовків мають цілком характерну сезонну динаміку. У період виведення потомства вовки не виють зовсім (у цей період хижаки взагалі намагаються не показати свого місцеперебування, навіть припиняють рухатися по дорогах). Згодом підрослий молодняк активно спілкується голосом з батьками і поступово зменшує голосову активність до періоду початку кочівлі. Активність виття зростає до максимуму у кінці осені - на початку зими. Взимку вовки виють часто і регулярно. Інтенсивність виття знову зменшується на початку виводкового періоду.

Вовк, як біологічний вид, дуже пластичний. Ця його видова особливість, а також зростаюча синантропізація (приспосовування до людини, як до частини популяції) допомагає хижакам виживати. Вовки легко змінюють характер харчування (перехід раціону від диких до свійських тварин). Вони збільшують інтенсивність кочівель, змінюють структуру зграй за рахунок "нетериторіалів" (вовків, які не мають своєї постійної території). Останні виступають розвідниками нових територій, мають яскраво виражену сезонність у харчуванні. Такі вовки першими знаходять випущених у мисливських угіддях з метою акліматизації ланей чи оленів, а також влітку залюбки їдять чорницю, виноград, кавуни та іншу рослинну їжу. Такі особини найчастіше відвідують смітники та залишки загиблих тварин. Саме вони, через свою активність, найбільш небезпечні і для людей.

Для вовків характерна наявність постійних маршрутів руху. Періодичність появи на них звірів – через 3-6 днів, в залежності від розміру мисливського району сім'ї. Довжина ходу "нетериторіалів" - однаків може бути значно більшою.

Для визначення чисельності вовків у мисливському господарстві необхідно регулярно (на протязі року) проводити збір інформації про їх життєдіяльність шляхом:

- перевірки та реєстрації всіх випадків вчинення нападу вовків на худобу, собак, диких тварин тощо;
- фіксування зустрічей з хижакими та їх свіжих (добових) слідів у часі (дата та година зустрічі) та просторі (місце зустрічі - №№ кв., урочище) з вказуванням у щоденниках єгерів числа особин, довжини відбитку ступні дорослих звірів та їх приблизного віку;

- перевірки та визначення координат вовчих лігв у випадку знайдених виводків (вказати кількість вовчонат);
- фіксування випадків та координат вовчого виття, а також інших ознак життєдіяльності (місць постійних подряпин та уринації самців, дефекацій тощо);
- картування "сімейних" ділянок зграй;
- перевірки та реєстрації всіх випадків добування вовків (при можливості встановлювати стать та вік добутих тварин).

Дуже важливо провести одночасний облік вовків на території господарства, оскільки вони постійно мігрують і можуть бути обліковані по декілька раз при довго триваючих обліках. Його основою є вибір необхідних погодних умов (наявність снігової понови) та проведення одночасного зимового маршрутного обліку (в межах адміністративного району, або, як мінімум - окремого мисливського господарства). Обліковець, при виявленні сліду на маршруті, повинен пройти по слідах до візуального виявлення звірів (підняття їх з денного лігвища) або до виходу на сліди сусідніх обліковців, які також проводять стежкування. Дані заносяться у облікову картку. Виконання цієї умови необхідне для виключення повторного обліку звірів і виявлення місця їх перебування на момент проведення обліків. Аналіз виробничого досвіду показує, що виконання одночасного зимового обліку у межах кількох сусідніх господарств району можливе навіть в умовах південного Степу, де рідко встановлюється надійний сніговий покрив, необхідний для проведення стежкування. В таких випадках все залежить від оперативності егерської служби.

В межах кожного мисливського господарства необхідно провести узагальнення отриманої інформації щодо чисельності вовків, яка заноситься у спеціальний бланк. Узагальнені дані подаються користувачем мисливських угідь до місцевих органів Держлісагентства України для їх вивчення та узагальнення, оскільки межі мисливських ділянок вовчих зграй можуть виходити за межі мисливського господарства, району чи області. Крім цього, лише за умови співставлення карток обліку усіх користувачів встановлюються і картується межі руху "нетериторіальних" вовків.

3.11. Облік бобрів

Облік бобрів найбільш доцільно проводити в жовтні-листопаді місяцях до встановлення стійкого льодоставу. В м'які малосніжні зими облік бобрів може бути продовжений, в першу чергу на заболочених територіях, які були малодоступні при відкритій воді. Облік здійснюється бригадою обліковців з 2-3 чоловік, яку очолює мисливствознавець або егер і включає в себе два етапи.

Виявлення та підрахунок бобрових поселень здійснюється шляхом пішого обстеження берегів водойм і базується на врахуванні наявних ознак діяльності звірів:

- свіжо повалені дерева, кущі, їх пеньки різної величини;
- вилази та стежки, що ведуть до кормових ділянок бобрів;
- сліди поглиблення каналів, підновлення (гілками, листям, корінням водно-болотних рослин, мулом і т.п.) хаток, півхаток, запруд;
- запаси корму в вигляді купи заготовленого гілля поблизу зимового помешкання бобрів.

Після виявлення поселення визначають його кордони. Це легко зробити на водоймах слабо заселених бобрами і важче в угіддях з щільним розташуванням бобрових поселень. У таких випадках слід визначити центр поселення, ознаками якого є заселені нори та хатки. На точне розташування нір може вказувати місце складування корму, а також розчищені під водою траншеї перед входом в нору. Імовірно місце розташування нір можна визначити з урахуванням рельєфу берегів (для облаштування нір звірі надають перевагу місцям з більш високими берегами).

В бобрових поселеннях, розташованих у руслах середніх і малих річок, основні місця масових порубок, як правило, розташовані вище або напроти житла тому, що бобрам легше сплавляти згрижене гілля за течією або з одного берега річки на інший, ніж транспортувати його вгору проти течії.

Найбільша кількість погризів частіше зосереджена поблизу житла, їх число поступово зменшується від центру до краю поселення.

Відрізок берега між двома сусідніми бобровими поселеннями, який має слабкі сліди погризів та вилазів бобра або зовсім не має їх на відстані 150-200 м, є межею між сусідніми бобровими поселеннями. При збільшенні щільності бобрів цей відрізок скорочується, а в окремому випадку може бути відсутнім зовсім.

Визначити центр бобрового поселення, в котрому є хатка, не викликає особливих труднощів. Там, де є хатка, як правило, є система запруд і каналів, котрі можуть бути додатковою ознакою при встановленні розмірів поселень, що спрощує завдання щодо визначення його межі.

Боброві поселення утворюються самотніми бобрами, дуже слабкими або неповними бобровими сім'ями (2-3 бобрів), середніми (3-4 бобрами, частіше 4 бобрами), сильними та дуже сильними сім'ями (5-7, а в окремих випадках до 10-12 бобрів).

Розмір бобрових сімей визначається шляхом віднесення кожної з них до однієї з вище вказаних категорій, на підставі підсумування наступних показників:

часу існування поселення, який визначається по кількості старих погризів у районі поселення; кількості свіжих погризів, об'єму складованого в водоймі гілля, кількості вилазів, стежок і ділянок з масовими погризами в районі зимового помешкання, кількості та розміру наземних споруд (хаток, напівхаток, запруд, каналів);

наявності або відсутності ознак молодняка (до 1 року), присутності яких визначається по погризам на пеньках (ширина борозни від зубів 4-5 мм) або за відбитками задніх лап (довжиною до 12 см).

Ознаки, що характеризують діяльність різних кількісних груп, представлені в таблиці визначення кількісного складу бобрових сімей.

Облікові роботи:

попередній збір інформації про розміщення бобрів в угіддях, шляхом анкетного опитування місцевих мисливців, лісників, єгерів про місця зустрічі свіжих ознак діяльності бобрів;

підготовка крупно масштабної карти або схеми водойм, що намічені для обстеження (1:100000, 1:50000);

інструктаж обліковців відносно техніки польових робіт і порядку ведення запису;

проведення облікових робіт.

Облікові роботи починаються з другої половини жовтня, а завершуються з встановленням стійкого льодоставу та глибокого снігового покриву. Обстеження великих і середніх річок, великих стариць, берегів водосховищ, а також значних за площею боліт проводять групами з 2-3 осіб, невеликі річки, струмки, старі кар'єри, невеликі стариці та меліоративні канали оглядаються одним обліковцем. Всі виявлені поселення наносяться на карту (схему) та записуються в картку обліку. Запис в картці обліку ведеться по графах коротко і чітко, обов'язково вказується найменування водойми, заселеної бобрами, якщо вказується струмок або меліоративний канал, вказується найменування ріки в яку впадають ці водотоки. В графі 5 вказується відстань від бобрового поселення до найближчого населеного пункту. В висновках про перспективу існування бобрового поселення враховують загальний стан бобрової сім'ї та умови її проживання. Сильні боброві сім'ї, котрі мають достатню кормову базу, необхідні захисні умови, не попадають у зону осушувальних робіт, відносяться до репродуктивних сімей.

Поселення утворені слабкими бобровими сім'ями, які розташовані на водоймах з недостатньою кормовою базою та різким коливанням рівня води або знаходяться в зоні з сильно розвинутою господарською діяльністю людини, відносяться до числа безперспективних.

Після завершення облікових робіт обліковці приводять у порядок записи в картках обліку, картах схемах і здають їх мисливствознавцям господарства для підготовки даних по господарству.

3.12. Облік ондатри

Облік ондатри найбільш доцільно проводити в період інтенсивної кормозаготівельної та будівельної їх активності – в жовтні-листопаді місяцях. В цей період доступні для обліку нори і кормові хатки ондатри.

Ондатра - рослиноїдна тварина, поїдає біля 50 різних рослин, здебільше болотних та водяних. До складу кормів ондатри входить і їжа тваринного походження, якої достатньо на поверхні та в рослинах, що їх поїдає ондатра. Поїдає ондатра і молюсків.

Ондатра будує та поселяється у постійних сховищах - хатках або норах. Для влаштування житла ондатри найбільш сприятливими є високі береги. Цінними у відношенні кормових якостей є водойми з слабкою течією, які зарослі вздовж берегової лінії очеретом, рогозом, бобівником, лататтям та іншими водними рослинами.

Сімейною ділянкою ондатри можна вважати територію радіусом 50 м від хатки чи нори (площею біля 1 га). Для будівництва хатки ондатра застосовує листя, кореневища водяних рослин, грудки мулу, риби залишки, пір'я тощо. Звичайно тваринки використовують житла з року в рік, підновлюють та ремонтують їх. У деяких хаток діаметр основи досягає 4 м. Обсяг житла повинен забезпечувати існування багаточисельної сім'ї ондатри, яка восени сягає іноді 2-3 десятків особин.

Бонітування водно-болотних угідь виконується із врахуванням двох показників: кормності та гніздопридатності.

Облік цієї тваринки ведеться за числом їх помешкань у період із середини травня до середини червня. Цей час найбільш зручний для обліку, оскільки до середини травня весняне розселення тварин закінчується, утворюються пари, після чого пара ондатр має тільки одне житло, а рослинність тільки починає розвиватися, отже не закриває від спостерігача хатку, входи до нір і, як наслідок, вірогідність пропусків мінімальна. При обліку сімей на водоймі підраховують всі жилі хатки та нори, причому кожна з них приймається за житло однієї пари тваринок. В результаті обліку встановлюють кількість пар (сімей) в кожній водоймі господарства.

Восени проводять пробні повні відлови 5-10 сімей. При цьому житло призначених до відлову сімей нумерують; в межах кожної сімейної ділянки на всіх кормових столиках ондатри насторожують капкани. Відлов закінчують через добу після попадання до капкану останньої ондатри. Під час відлову реєструють всі випадки сходу тваринок з капканів.

Облік нір ондатри проводиться шляхом обходу берегової лінії водойми або з човна. Заселені нори можна виявити за наявністю біля них кормових майданчиків, за свіжими погризами по торованих стежках - підходах до нір, посліду.

По дну водойми від входу в нору йде борозна, в якій не росте трава, або вона нижча від оточуючої. Всі виявлені при обліку нори та хатки наносять на план водойми. Навесні сім'я складається з 2 дорослих осіб. До кінця осені сім'я складається з 1-2 дорослих і, в середньому, 10 молодих особин. Перемноживши кількість сімейних нір або хаток ондатри на середній склад сім'ї, одержують поголів'я ондатр на водоймі, в господарстві. Для розрахунку загальної кількості ондатри потрібно приймати середню кількість тваринок в одній сім'ї у межах 10-12 особин.

3.13. Облік тварин по норах

Методом обліку тварин по норах обліковують тварин, які виводять своє потомство в норах та використовують нори, як місце свого постійного чи тимчасового проживання: лисицю, єнотоподібного собаку, а також борсука. Облік на норах проводиться в квітні-травні, на території усього господарства паралельно з картуванням, тобто нанесенням всіх виявлених нір на карту-схему мисливських угідь. Наявність такої карти значно полегшує облікові роботи і дає можливість спостерігати щорічні зміни заселеності угідь норними хижаками та зв'язок з епізоотичним станом довілля. Під час проведення обстежень визначається:

- видова приналежність нори (понорищ). Вид тварини, якій належитьнора, визначається за зовнішнім виглядом нори, кількістю віднірків, їх розміром та формою, характерним запахом, слідами тварин біля вхідного отвору на вологому ґрунті, каловими залишками та залишками шерсті, місцезнаходженням нори (єнотоподібний собака обладнує нори не лише у ґрунті, а й у купах хмизу, під коренями дерев - кубло, очерету, норах інших тварин тощо);
- заселена нора чи покинута;
- середня кількість щенят у сім'ї – шляхом візуальних спостережень за молодими хижаками, які виходять з нори на поверхню і знаходяться поруч нори.

Загальна чисельність тварин визначається шляхом множення числа виявлених жилих нір певного виду тварин на середню величину виводку з врахуванням природного відсотку загибелі молодяку (до 50%).

3.14. Облік водоплавної дичини на зорях

Перед проведенням обліків водоплавної дичини проводиться обстеження водойми, де буде проводитись облік, визначаються місця розміщення обліковців. При цьому заповнюється облікова картка водойми.

Приймаючи до уваги значну міграційну динаміку і зміну загальної чисельності та структури популяції водоплавної дичини, облік на зорях звичайно проводиться перед відкриттям сезону полювання на початку серпня.

При наявності великих територій “качиних” угідь (заплави рік, заболочені масиви тощо) обліковці розміщуються на (відстрільних номерах) місцях спостережень по діагоналі, яка пересікає весь масив. Сектори спостережень сусідніх обліковців повинні граничити між собою. Облік проводиться на вечірній та на ранішній зорях (4⁰⁰-8⁰⁰ та 20⁰⁰-22⁰⁰). Дані чисельності водоплавної дичини заносяться у облікову картку.

В результаті обліків визначаються:

загальна кількість качок різних видів - отримана чисельність у великому крузі (більше 150 м) екстраполюється на всю територію водних угідь;

пропускна спроможність угідь – шляхом множення кількості качок, зареєстрованих у найменшому крузі (R=50 м) на реальне число номерів в даних угіддях.

3.14. Облік водоплавної дичини на окремих водоймах

Якщо водні угіддя господарства обмежені по території і являють собою невеликі водойми, облік проводиться на кожній з водойм шляхом візуального обстеження всієї площі або їх частини з послідовним заповненням облікової картки водойми та картки обліку водоплавної дичини.

Під час обліків відмічаються всі виявлені водоплавні птахи: дорослі, а також молоді виводки. Методи обстеження водойм можуть бути різноманітними: піший маршрут по берегу, пересування на човні,

спостереження із скрадків на плесах, виявлення птахів за допомогою собаки, аерофотографування з літака чи гелікоптера тощо.

3.15. Обліки птахів під час токування

Характерна поведінка деяких птахів весною під час парування (токування) використовується для їх обліків. Таким чином обліковується глушець, тетерук, фазан та деякі інші види.

Облік слукви під час тяги

Обліки проводяться тільки у місцях найбільш вірогідної “тяги”. Усі місця тяги наносяться на загальну схему мисливського господарства. Обліковці знаходяться у місцях, де “тягнуть”, тобто пролітають з характерними звуками птахи, і фіксують всіх побачених та почутих птахів. Дані спостережень заносяться до облікової картки. Обліковці після проведення обліків здають облікові картки керівнику облікових робіт. Облік, для збільшення достовірності результатів, проводиться декілька разів на вранішній та вечірній “тязі”. Для розрахунків приймається максимальна чисельність почутих (побачених) птахів для кожної із точок спостереження. Дані обліків по усіх точках додаються. Знаючи статеve співвідношення (звичайно 1:1) розраховується загальна чисельність слукви для території, де проводилися обліки.

Облік тетеруків на току

Перед початком облікових робіт проводиться обстеження та інвентаризація місць токовищ. Усі місця токовищ наносяться на загальну карту-схему мисливського господарства. Співаючих півнів найбільш точно можна облікувати із заздалегідь обладнаних куренів біля токовищ. Облік на токовищах проводять декілька разів (вранці та ввечері) з інтервалом у 2-3 дні. Дані спостережень заносяться до облікової картки. Для розрахунків приймається максимальна чисельність почутих (побачених) птахів для кожної із точок спостереження. Знаючи статеve співвідношення (кількість самок на одного самця) розраховують загальну чисельність птахів.

Менш точним є підрахунок кількості півнів по їх голосах з підходу - при цьому обліковцю потрібно використовувати хороший бінокль.

Облік фазанів за голосами з однієї точки

Весною самці фазанів (рано вранці та ввечері у сутінках) подають далеко чутні голоси. Для проведення обліків самців фазана у місцях їх мешкання вибирають не менше 5-6 точок для спостереження на 100 га угідь. Пробна ділянка (точка) вибирається таким чином, щоб з неї було добре чути співаючих фазанів і була можливість визначити за допомогою компаса напрям та приблизну відстань до птаха, який подав голос. За певний час (2-3 години) є можливість визначити кількість півнів на певній території. Дані спостережень заносяться до облікової картки. Загальна чисельність фазанів визначається шляхом сумування їх кількості. Знаючи статеve співвідношення на даній території (кількість самок по відношенню до одного самця) визначається загальна чисельність фазанів для території, де проводилися обліки.

3.16. Маршрутний метод обліку

Маршрутним методом обліку проводиться облік борової та польової дичини (орябок, тетерук, глушець, фазан, сіра куріпка, перепел). Площа пробної облікової стрічки, на якій визначається щільність кожного виду птахів, дорівнює довжині маршруту (облікової стрічки) помноженому на подвійну середню відстань виявлення птахів. Його розраховують як середнє арифметичне окремих

промірів від обліковця до місця, де птах був вперше виявлений. Оскільки відстань виявлення для кожного виду птахів величина не постійна і залежить від багатьох факторів (погодних умов, типу угідь тощо), обліковець повинен відмічати відстань виявлення для кожної зустрічі птахів.

Облік проводять у літньо-осінній період, коли всі птахи стали на крило. Доцільно обліки проводити у два етапи. У перший “виводковий” період облік проводять у липні – серпні. При цьому оцінюється успішність розмноження птахів. Ці дані використовуються при плануванні літньо-осіннього полювання на польову та борову дичину. У другий “нагульний” період обліки проводяться у вересні-жовтні, тобто після розпаду виводків птахів. У цей період птахи розміщуються по території угідь більш рівномірно і частіше зустрічаються на маршрутах. У цей період можливо більш точно провести обліки, тому маршрутів необхідно закладати більше, ніж у виводковий період.

При виборі маршрутів необхідно враховувати, що обліковцям ні в якому разі не потрібно прагнути вести облік переважно у тих місцях, де дичини багато, вишукувати спеціально птахів, які зачалися. Це одна із найбільш важливих вимог і основа того, що будуть отримані достовірні дані чисельності птахів. При виборі маршрутів необхідно пропорційно охопити обліком усі категорії угідь (відповідно до їх площі). Для цього бажано закладати прямолінійні маршрути (наприклад, по візирних просіках у лісі, якщо вони не дуже широкі). Потрібно уникати закладки облікових маршрутів по дорогах, широких просіках, узліссях, вздовж річок, ярів, балок, хребтів у горах. Усі ці лінії і угіддя необхідно пересікати поперек чи під кутом. Невиконання цих вимог по розміщенню та закладці облікових стрічок призведе до помилок при визначенні чисельності птахів.

Для отримання достовірних даних щодо чисельності борової та польової дичини необхідно на кожних 100 га, придатних для мешкання птахів, закласти облікову стрічку 1-кілометрової довжини, яка повинна пропорційно представляє всі типи мисливських угідь. Найкраще довжину облікових стрічок визначати шляхом нанесення їх на картографічні матеріали та вимірювання їх довжини курвіметром.

При проведенні обліків цим методом дуже важливо правильно визначити відстань виявлення птахів. Ширина облікової стрічки визначається через середню відстань виявлення птахів, тобто відстань на якій обліковець виявив більшість птахів.

Для визначення загальної чисельності птахів сумують загальну довжину облікових стрічок окремо по кожній категорії мисливських угідь. Екстраполяцію облікових даних проводять окремо для кожної категорії мисливських угідь.

При проведенні обліків маршрутним методом можливе застосування собак мисливських порід. Облік проводиться за аналогією з процесом полювання. Рух обліковця на пробній ділянці здійснюється у формі човника. Дані про кількість виявлених птахів заносяться у облікову картку.

3.17. Анкетний метод обліку за даними щоденників єгерської служби

Деякі елементи анкетування під час проведення інвентаризації мисливських тварин використовуються у багатьох методиках обліку (обліки хижаків, обліки бобрів та ондатри, обліки під час гону, обліки рідких видів, обліки тварин при їх низькій чисельності, коли недоцільно витратити значні кошти на їх проведення тощо). В основу анкетного методу покладено отримання інформації щодо окремих видів мисливських тварин шляхом опитування єгерської служби, працівників лісового господарства, мисливців, які проживають у даній місцевості і можуть надати необхідну для обліків інформацію. Анкетний метод обліку, як правило, застосовується для визначення чисельності тварин з низькою фактичною щільністю населення (у два рази нижче мінімальної на 1000 га угідь). Анкетним методом також можливо визначити місця концентрації тварин, наявність їх поселень, хижаків. Дані опитування заносяться у спеціальну опитувальну картку.

Анкетування може проводитися також і для отримання інших даних, як то аналізу ефективності біотехнічних заходів, порядку проведення полювань, боротьбі з браконьєрством, обліків за кількістю добутої дичини (фазан, вовк) тощо. Дуже часто анкетний метод застосовується для визначення кількості та стану біотехнічних споруд. Дані заносяться в опитувальну картку.

4. ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ОСНОВНИХ ВИДІВ МИСЛИВСЬКИХ ТВАРИН УКРАЇНИ

1. Лось.

Сучасна основна популяція лося поширена у Поліській та Лісостеповій лісомисливських областях. Південна її межа за останні 25 років значно відсунулася на північ країни.

Лось веде переважно одиночний спосіб життя і лише у зимовий період подекуди спостерігаються його скупчення на так званих зимових стійбищах, які знаходяться у найбільш кормових та захищених місцях, що мало відвідуються людиною. Найбільш активні лосі переважно вночі та у сутінках. Самці щорічно у грудні-січні скидають роги. Першими скидаються найбільш масивні роги, які належать перспективним плідникам. Роги виростають до кінця червня середини липня. Під час обліків дуже важливо встановити статевовіковий склад популяції.

Найбільш раціональними методами обліку:

анкетний опит єгерської служби;

весняний облік по дефекаціях на маршрутних смугах (стрічках) (дає можливість встановлення чисельного статевовікового складу);

дворазовий облоговий облік по слідах (з обов'язковим стежкуванням) у зимовий період сталого снігового покриву;

маршрутний авіаоблік у кінці зими за наявності снігового покриву (для зони лісостепу в угіддях, де переважають молодняки та листяні насадження);

облік в місцях зимової концентрації;

облік прогоном (шумовим прогоном, нагоном) на пробних ділянках за наявності снігового покриву;

2. Олень благородний

Поширений на всій території України, але не має суцільного ареалу: проживає в межах окремих регіонів або господарств.

Веде переважно стадний спосіб життя, але більшу частину року самці та самки проживають окремо. Найбільш активними олені бувають у сутінках та вночі. Щорічно в кінці лютого-березня самці скидають роги. Виростають роги у червні-липні, у серпні очищаються від залишків шкіри. Наявність чи відсутність, форма та масивність рогів, а також статура тіла є основними ознаками визначення статі та віку тварини.

Найбільш раціональними методами обліку вважаються:

дворазовий облоговий облік по слідах (з обов'язковим стежкуванням) у зимовий період сталого снігового покриву;

облік на риковиськах, який при дотриманні методик та здійсненні паралельного маршрутного візуального обліку дає чисельні та статевовікові характеристики складу популяції;

весняний облік по дефекаціях на маршрутних смугах (може бути використаний в господарствах лише рівнинних лісів, де не проживають олень плямистий та лань);

суцільний авіаоблік у господарствах Північної та Південної Степової лісомисливських областей;

облік на місцях підгодівлі; облік прогоном на пробних ділянках;

облік в місцях зимової концентрації;
анкетний опит егерської служби.

3. Олень плямистий

Вид, завезений на Україну з Далекого Сходу. Розповсюджений на більшій частині території республіки, але цей вид не має суцільного ареалу. Веде переважно стадний спосіб життя. Самці щорічно скидають роги. На відміну від оленя благородного, плямисті олені нерідко бувають активними і вдень.

Олень плямистий має менші розміри, ніж благородний та характерні плями на боках та спині тулубу. Влітку плямистість виражена більш чітко, взимку – тьмяніше. Роги набагато легші та менші, ніж у благородного (чотири відростки у повного рога), скидають їх самці щорічно у березні-квітні.

Найбільш раціональними методами обліку вважаються:

облік під час гону;
облік на місцях підгодівлі;
анкетний облік егерської служби.

4. Лань

Невеликий, декоративний, плямистий у будь-якому віці олень Середземномор'я, завезений до України. В незначній кількості є у деяких мисливських господарствах різних регіонів. Дуже необережна та довірлива тварина і практично вважається лісопарковою. Самці мають своєрідні роги, що утворюють так звану "лопату", які скидають щорічно. Ведуть здебільшого стадний спосіб життя.

Найбільш раціональними методами обліку вважаються:

облік на місцях підгодівлі;
анкетний облік егерської служби.

5. Козуля європейська

Вид поширений майже по всій Україні, має суцільний ареал. Веде переважно поодинокий спосіб життя, але взимку козулі можуть збиратися у стада. Крім сутінкового та нічного періоду може бути активним і вдень.

Розвиток рогів у самців розпочинається з першого року життя. Роги скидають щорічно у листопаді. Наявність чи відсутність, форма рогів, а також статура тіла є основними ознаками визначення статі та віку тварини.

Найбільш раціональними методами обліку вважаються:

облік на місцях підгодівлі;
анкетний облік егерської служби;
облік прогоном (шумовим нагоном) на пробних ділянках за наявністю снігового покриву;
дворазовий облоговий облік по слідах (з обов'язковим стежкуванням) у зимовий період сталого снігового покриву;
зимовий маршрутний облік по слідах за умови визначення довжини середнього добового ходу тварин на період проведення обліків.

6. Кабан

Вид поширений по всій Україні. Зустрічається два підвиди дикої свині – європейський та румунський (Карпати, південні та південно-західні області країни), який відрізняється більшою масивністю.

Веде стадний спосіб життя. Кабани більш активні вночі та у сутінках.

Найбільш раціональними методами обліку вважаються:

облік на місцях постійної підгодівлі;

дворазовий облоговий облік по слідах (з обов'язковим стежкуванням) у зимовий період сталого снігового покриву;

облік в місцях зимової концентрації;

анкетний облік егерської служби.

7. Муфлон

Акліматизований гірський баран, що має поки що незначне поширення на Україні. Тварини ведуть стадний спосіб життя. Визначення віку муфлона можна провести за ростом рогів та за формою так званої "маски".

Найбільш раціональними методами обліку вважаються:

анкетний облік егерської служби;

дворазовий облоговий облік по слідах (з обов'язковим стежкуванням) у зимовий період сталого снігового покриву – в умовах гірських лісів Карпат;

суцільний авіаоблік у господарствах Північної та Південної Степової лісомисливських областей.

8. Заєцьсірий

Населяє територію всієї України. Традиційний мисливський вид. Веде одиночний та, переважно, нічний і сутінковий спосіб життя.

Найбільш раціональними методами обліку вважаються:

облік прогоном (шумовим нагоном) на пробних ділянках;

зимовий маршрутний облік по слідах;

облік по кількості здобутої дичини за сезон полювання.

9. Лисиця

Вид населяє територію всієї України. Одиночний звір. Найбільш активний вночі та у сутінках, хоча може бути активним і вдень.

Найбільш раціональними методами обліку вважаються:

облік по кількості жилих нір;

облік прогоном (шумовим нагоном) на пробних ділянках;

зимовий маршрутний облік по слідах;

облік по кількості здобутої дичини;

анкетний облік егерської служби.

Подібним чином проводяться обліки єнотоподібного собаки.

10. Вовк

Хижа мисливська тварина, яка в останній час спостерігається в усіх (крім гірського Криму) лісомисливських областях України.

Облік чисельності вовків представляє безперечний інтерес для простежування динаміки його чисельності та визначення ефективності заходів контролю над видом, який наносить значні збитки мисливському господарству та може нанести тваринництву.

Найбільш раціональним та вірогідним методом обліку чисельності вважається комбінований метод, приведений в цій Інструкції.

11. Бабак

На Україні зберігся в невеликій кількості, але є перспективним мисливським видом для акліматизації. Типова нірна тварина, більшу частину життя проводить під землею. Поселяється колоніями.

Найбільш раціональним методом обліку чисельності вважається облік по кількості жилих нір.

12. Куниця лісова

Досить поширений, але не чисельний мисливський вид диких тварин. Ареал розповсюдження тяжіє до лісових мисливських угідь Полісся, Лісостепу та гірських лісів Карпат. Одиночний нічний хижак. Типовий житель лісу.

Найбільш раціональними методами обліку вважаються:

анкетний облік егерської служби;

зимовий маршрутний облік по слідах за умови визначення довжини середнього добового ходу тварин на період проведення обліків.

Подібно проводяться обліки також і тхора чорного.

13. Куниця кам'яна

Поширений, але не чисельний мисливський вид диких хижих тварин. Ареал розповсюдження частково перекривається з ареалом куниці лісової за рахунок того, що її спосіб життя менше пов'язаний з лісом: вона живе у байрачних та Нижньодніпровських лісах, кам'янистих балках, населених пунктах. Веде нічний спосіб життя. Одиночний хижак.

Найбільш раціональними методами обліку вважаються:

зимовий маршрутний облік по слідах за умови визначення довжини середнього добового ходу тварин на період проведення обліків;

облік по кількості здобутої дичини;

анкетний облік егерської служби;

14. Крижень та інші качки

До цієї групи мисливських видів диких тварин відносять 7 видів річкових та 5 видів ниркових качок (норців). Тому, у цій багаточисельній по видовому складу групі водоплавних птахів зростає значення видового визначення об'єкту полювання, хоча загальні методики обліків залишаються спільними для всіх 12-ти видів.

Найбільш раціональними методами обліку вважаються:

облік качок на зорях;

анкетний облік егерської служби;

облік по кількості здобутої дичини.

15. Куріпка сіра

Осілий птах, що поширений на території всієї України. Живе переважно у сільськогосподарських угіддях групами по 6-10 і більше особин.

Найбільш раціональними методами обліку вважаються:

облік птахів по зустрічах на маршруті;

анкетний облік егерської служби;

облік по кількості здобутої дичини.

16. Перепілка

Перелітний птах на Україні.

Найбільш раціональними методами обліку вважаються:

облік по голосах з однієї точки;

анкетний облік егерської служби;

облік по кількості здобутої дичини.

17. Фазан

Птах розповсюджений, в основному, в південних областях України та Закарпатті.

Найбільш раціональними методами обліку вважаються:

облік під час току по голосах з однієї точки;

анкетний облік егерської служби;

облік по кількості здобутої дичини.

18. Слуква (вальдшнеп)

Перелітний птах на Україні.

Найбільш раціональними методами обліку вважаються:

облік весною на тязі;

облік на маршрутній стрічці;

облік по кількості здобутої дичини.

19. Дикі гуси

До цієї групи мисливських птахів відносяться 9 видів. У фауні України зустрічаються: сіра гуска, гуменник, білолоба гуска, мала білолоба гуска, біла гуска, червоновола казарка, канадська казарка, білощока казарка та чорна казарка. В цій групі птахів велике значення має питання видового визначення гусей, тим більше, що два види з них охороняються законом (мала білолоба гуска занесена до Червоної книги України та Червоний список Європи, та червоновола казарка до Червоної книги України та Європейський червоний список).

Облік чисельності гусей ускладнюється тим, що це, в основному, перелітні птахи, хоча останнім часом гуска сіра все частіше зустрічається на гніздуванні на території України.

Найбільш раціональним методом обліку чисельності вважається аерофотозйомка гусей під час перельотів у місцях скупчень.

21. Кулики

Серед куликів, як мисливські види, найбільше значення мають бекас, слуква (вальдшнеп) та деякі інші.

Найбільш раціональним методом обліку чисельності вважається облік на маршрутній стрічці.

22. Голуби

Ця група мисливських птахів налічує 5 видів. Найбільше значення та популярність полювання на голубів має у Південних лісомисливських областях України.

Найбільш раціональними методами обліку вважаються:

обліки птахів у місцях водопоїв;

обліки на маршрутній стрічці.

5. ЗАКЛЮЧНІ ПОЛОЖЕННЯ

Використання єдиних методичних прийомів під час проведення облікових робіт є важливою запорукою отримання достовірної інформації при узагальненні місцевих даних з областей та господарств.

Уніфікація обліків чисельності диких мисливських тварин є одним із суттєвих елементів практичного ведення мисливської галузі. Знання про об'єми галузевих ресурсів, достовірне визначення чисельності основних видів дичини в кожному мисливському господарстві, адміністративному та мисливському регіоні дає можливість створення в межах держави Книги мисливських тварин, яка виступає складовою частиною Державного Кадастру тваринного світу. Для практики мисливствознавства дуже важливими є знання характеру динаміки чисельності популяцій, а також міграційних процесів, від яких залежить кількість, статевовікова та видова структура мікропопуляцій основних видів диких мисливських тварин в кожному господарстві. Реальна інформація про кількість та якісні показники мисливського фонду у межах регіонів та у щосезонній динаміці дає можливість проаналізувати та послабити дію всіх лімітуючих негативних та посилити головних позитивних факторів, які впливають на стан і використання мисливських тварин.

ДОДАТОК 6: Проект правил проведення інтродукції, утримання та розведення диких тварин у напіввільних умовах

проект

ПРАВИЛА

проведення інтродукції, утримання та розведення диких тварин у напіввільних умовах

(проект адаптовано із "Правил проведення інтродукції, утримання та розведення диких тварин у напіввільних умовах" розроблених І.М. Шейгасом та І.Т. Гуликом Поліського філіалу УкрНДІЛГА: Харків, 2014)

1. Мета укладання

Утримання та розведення різноманітних видів диких тварин у напіввільних умовах – єдиний шлях до збереження видового і популяційного різноманіття тваринного світу спочатку у напіввільних умовах, а згодом – в стані природної волі шляхом випуску тварин. За умов вкрай низької чисельності диких тварин (в тому числі – мисливських видів) в угіддях країни та постійної загрози підвищення негативного рекреаційного пресу на навколишнє природне середовище одним із основних способів підняти чисельність дичини є розведення диких тварин на огорожених територіях. Основною метою укладання "Правил проведення інтродукції, утримання та розведення диких тварин у напіввільних умовах" (далі – Правила) є визначеність відповідності дій осіб, які переселяють, утримують та розводять диких тварин у напіввільних умовах, сучасному природоохоронному законодавству країни – Закону України "Про тваринний світ" (особливо вимогам статті 31 щодо добування (придбання) диких тварин з метою їх утримання і розведення у напіввільних умовах, а також переселення, вимогам статей 36 та 37 цього Закону відносно забезпеченню охорони тваринного світу), а також Закону України "Про мисливське господарство та полювання", 22 лютого 2000 року. – № 1478-III / Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2000, № 18, ст.132. – Із змінами, внесеними згідно із Законами від № 3053-III (3053-14) від 07.02.2002, ВВР, 2002, № 29, ст.198 до № 1827-VI (1827-17) від 21.01.2010 (особливо вимогам статей 1, 2, 3 та 42 щодо користування мисливськими тваринами з вилученням або без вилучення їх з штучно створених напіввільних умов).

2. Терміни та їх визначення

Інтродукція – свідоме або випадкове перенесення особин якогось виду за межі його ареалу або успішне вкорінення виду у місцеві природні комплекси завдяки свідомій (часто – несвідомій) діяльності людини; інтродукцію можна вважати більш спрощеним але спорідненим варіантам акліматизації, що відбувається без проведення комплексу супутніх заходів у природних комплексах; дикі тварини та інші об'єкти тваринного світу – один з компонентів навколишнього природного середовища, який належать до природних ресурсів загальнодержавного значення;

мисливські тварини – дикі звірі та птахи, що можуть бути об'єктами полювання у відповідності до законодавства України;

полювання – дії людини, спрямовані на вистежування, переслідування з метою добування і саме добування (відстріл, відлов) мисливських тварин, що перебувають у стані природної волі;

мисливство – вид спеціального використання тваринного світу шляхом добування мисливських тварин, що перебувають у стані природної волі або утримуються в напіввільних умовах у межах мисливських угідь;

напіввільні умови утримання тварин – перехідна категорія проживання диких тварин між перебуванням у стані природної волі та утриманням у неволі;

розведення диких тварин у напіввільних умовах – забезпечення комфортних, максимально наближених до природних, умов проживання диких тварин на територіально обмежених але достатньо великих за площею угіддях з метою охорони, відтворення та використання;

вольєрні комплекси – обмежені загорожею частини природних угідь (ділянки суші та водного простору), які слугують для карантинної перетримки та подальшого використання переселених до них диких тварин (реабілітація, селекційне розведення, випуск в природні умови, проведення акліматизаційних заходів, використання з просвітницькою метою, полювання тощо);

екологічна місткість середовища (угідь) – максимальна кількість особин певної популяції, існування якої можуть забезпечити ресурси навколишнього середовища (угідь).

3. Область користування напіввільними дикими тваринами та права власності на них

Під час перетримки тварин (з карантинною метою) вони певний час змушені знаходитись на штучно обмежених територіях – у вольєрах, тобто бути напіввільними. Областю користування напіввільними дикими тваринами є раціональне використання корисних властивостей тварин і продуктів їх життєдіяльності за умови додержання науково обґрунтованих нормативів, забезпечення відтворення тварин та невиснажливого їх використання на основі регулювання чисельності в інтересах охорони здоров'я населення і запобігання заповідянню шкоди довкіллю, господарській та іншій діяльності. Об'єкти тваринного світу в Україні можуть перебувати у державній, комунальній та приватній власності. Вони знаходяться під охороною держави, незалежно від права власності на них. Об'єкти тваринного світу, вилучені із стану природної волі, розведені (отримані) у напіввільних умовах або набуті іншим не забороненим законом шляхом, можуть перебувати у приватній власності юридичних та фізичних осіб. Згідно законодавства, права приватної власності на об'єкти тваринного світу можуть бути припинені у разі його порушення.

4. Порядок організації переселення тварин

Основними діями осіб, які утримують та розводять диких тварин у напіввільних умовах мають стати: отримання дозволів на право переселення об'єктів тваринного світу, обґрунтування доцільності виду, який переселяється у вольєр (особливо якщо вид чужорідний), інших документів, що підтверджують законність вилучення диких тварин з природного середовища, ветеринарних документів про фізичний стан тварин-переселенців. Для не мисливських тварин дозволи та обґрунтування доцільності надаються спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади у галузі охорони навколишнього природного середовища, для мисливських тварин – спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади у галузі мисливського господарства та полювання.

Правила добору видів для інтродукції:

- необхідне ретельне вивчення вибраного для переселення виду – знання: його екології, вимог до середовища, характеру майбутніх робіт з розселення, потенційних можливостей росту чисельності, відношення виду до різних форм господарської діяльності людини, знання фізіології виду, поведінки;
- виконати комплекс наукових досліджень з вивчення природних умов в районі наміченої інтродукції у напіввільні умови для з'ясування придатності середовища для нового виду, здійснити прогнозування ймовірного впливу "переселенців" на аборигенні види;
- інтродукований вид повинен мати істотні переваги перед близькими аборигенними видами чи зовсім не мати аналогів;

- інтродукований вид забороняється випускати за штучно обмежені території (вольєри, звіринці тощо) з метою недопущення нанесення шкоди природнім видам диких тварин від можливої гібридизації, хижацтва, конкуренції тощо.

5. Функціональні варіанти використання вольєрів

Утримання та розведення диких тварин у напіввільних умовах передбачає їх переселення у обмежені загорожею частини природних угідь, тобто вольєри або вольєрні комплекси. Варіанти їх розмірів, конструктивні особливості залежать від майбутніх функцій загорож. Але, незалежно від функцій, на території кожного вольєрного комплексу повинна бути карантинна ("санітарна") огорожа. На території "санітарної" огорожі може створюватися спеціальна профілактична зона площею 1,0-1,5 га, відмежована від загальної території, де необхідно розмістити ветеринарно-санітарну лабораторію (пункт), склад лікарняних препаратів та дезактиваційну дільницю. Вона повинна з'єднуватися з основними угіддями вольєри чи господарства за допомогою автошляху через систему воріт з санітарно-епідеміологічним контролем. Крім того, кожен тип вольєр повинен бути забезпечений якісними збалансованими кормами та питною водою.

В залежності від функціональних особливостей вольєру, чисельного та видового складу тварин-переселенців залежатимуть основні параметри майбутньої загороди: розмір та конфігурація вольєру, місце вибору, що буде використане під територію загорожі (тип умов зростання та вік лісового насадження, гірстоп, наявність галявин, бажаний рельєф, тип системи біотехнічних заходів тощо). Однак кількість тварин у вольєрі не може перевищувати науково обґрунтованого розрахункового навантаження (визначається та вказується у відповідній проектній документації на кожен вольєр окремо залежно від його функціонального призначення, видового складу диких тварин і екологічної місткості середовища).

5.1 Орієнтовні функції вольєрів

5.1.1 Перетримка тварин, що підлягають реакліматизації чи акліматизації та наступному випуску у вільні угіддя.

Вольєр обов'язково повинен мати відокремлену карантинну частину для ново привезених тварин.

5.1.2 Реабілітаційний центр для диких тварин, що потребують санітарної допомоги.

Розміри та тип загорожі залежать від виду та кількості тварин, що підлягають санітарному огляду та лікуванню. Необхідне створення профілактичної зони.

5.1.3 Вольєри для інтенсивного розведення інтродукованих диких тварин.

Інтенсивність та якість відтворення майбутньої популяції завезених інтродуцентів забезпечується недопущенням ввозу тварин з гіршими, ніж у аборигенних, генетичними, трофейними ознаками на рівні виду, а також проведенням селекційних заходів.

Основні вимоги до такого типу загорож: достатня площа, в залежності від виду, кількості тварин та типу угідь (можна дати перелік: страус - ...га на 1 особину; олень благородний - ...га на 1 особину; лань - ...га на 1 особину; і т.д.); вольєри повинні мати протічну питну воду, природні або штучно створені ремізні ділянки з достатніми кормовими та захисними властивостями, діючу систему біотехнії, в тому числі – кормові поля.

5.1.4 Вольєри для інтенсивного розведення диких тварин та випуску їх у природні угіддя.

Інтенсивність та якість відтворення майбутньої популяції диких тварин забезпечується розведенням тварин з найкращими відібраними генетичними, трофейними ознаками на рівні виду, а також проведенням селекційних заходів. Можуть мати місце різні варіанти випуску тварин в угіддя: залишення у загорожі лише плідників та випуск в угіддя самок з молодняком; випуск лише молодняку; залишення плідників та частини самок; залишення плідників та потомства від еліти тощо.

Основні вимоги до такого типу загорож аналогічні попереднім та повинні бути орієнтовані на вид (види), що підлягає розведенню. Вони повинні мати достатню площу на відповідну кількість особин (залежно від екологічної місткості угідь), протічну питну воду, природні або штучно створені ремісні ділянки з достатніми кормовими та захисними властивостями залежно, діючу систему біотехнії, в тому числі – кормові поля.

5.1.5 *Мисливський вольєр.*

Вольєри цього типу повинні мати найбільшу територію з усіх типів вольєр. Основні вимоги – як і для вольєрів для інтенсивного розведення диких тварин (5.1.3). Особливістю даного варіанту загорож має бути: наявність активно діючих підгодівельних майданчиків та розроблена система заходів запобігання утворення підранків.

5.1.6 *Місце на туристській стежці, зоологічний просвітницький центр, звіринці тощо.*

Вольєри такого типу можуть мати найменшу площу з обов'язковим дотриманням ветеринарно-санітарних вимог та прив'язкою до екологічної місткості середовища, що повинно суттєво відрізняти їх від умов утримання диких тварин в «клітці». Особливістю такого вольєру є врахування додаткових вимог щодо забезпечення безпечних умов для відвідувачів.

6. Вимоги до місця утримання, розведення та проживання напіввільних диких тварин

Природні умови місця створення загорожі (вольєри) повинні наближатися до кращих природних умов вільного існування диких тварин в регіоні, тобто мати найкращі кормові та захисні властивості суходільних ділянок та водних акваторій. Перед створенням вольєри необхідно виконати його науково-технічне обґрунтування, яке здійснюється спеціалістами проектно-вишукувальних та науково-дослідних інститутів, компетенція яких визначається державними органами, що здійснюють управління та регулювання у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу.

До обґрунтування входять:

- характеристика природно-географічних умов розміщення вольєру, обґрунтування розміру загороженої ділянки та самого її розміщення;
- виконання топографічної зйомки ділянки під вольєр;
- розрахунок природних кормових запасів трав'янистих та дерево-гілкових кормів;
- визначення екологічної місткості середовища вольєру для визначених видів популяцій диких тварин (за списком бажаних для розведення, утримання чи полювання);
- вибір оптимального варіанту (типу) системи біотехнічних заходів для забезпечення кормових та захисних умов тваринам;
- рекомендації відносно комплексу біотехнічних заходів, які сприятимуть збереженню природних комплексів на загороженій території;
- рекомендації щодо видового, кількісного складу та порядку охорони, відтворення та використання напіввільного поголів'я диких тварин;
- рекомендації способів забезпечення карантинних умов утримання диких тварин;
- обґрунтування способу будівництва вольєру та порядку його експлуатації.

7. Обов'язковість Правил

Положення та вимоги Правил є обов'язковими для юридичних та фізичних осіб всіх форм власності, які переселяють, утримують та розводять диких тварин у напіввільних умовах.

ДОДАТОК 7: Проект положення про порядок організації мисливського вольєру та функціонування вольєрного господарства з метою добування мисливських тварин

проект

ПОЛОЖЕННЯ

про порядок організації мисливського вольєру та функціонування вольєрного господарства з метою добування мисливських тварин

Мета створення положення

Згідно Законів України "Про тваринний світ, 1993"(1), "Про мисливське господарство та полювання, 2000", "Лісовий кодекс України", "Про захист тварин від жорсткого поводження", "Про охорону навколишнього природного середовища", "Про ветеринарну медицину" передбачається право колективної та приватної власності на "окремі об'єкти тваринного світу" (1, ст.6) або на "окремих мисливських тварин, вилучених з природного середовища в установленому законодавством порядку, розведених в неволі або набутих іншим шляхом, не забороненим законодавством". Разом з тим, це право, згідно тих же Законів, може бути обмежене в інтересах охорони об'єктів тваринного світу. Додатково припинення права колективної та приватної власності на об'єкти тваринного світу визначається (1, ст.29). - "в інших випадках, передбачених законодавством України".

Низька чисельність копитних звірів в угіддях держави та зростаюча кількість бажаючих полювати на них вимагає вирішення проблеми. Одним із варіантів є – врегулювання питання створення та функціонування мисливських вольєрних господарств відповідним нормативно-правовим актом.

Опрацьований проект положення є доповненням до представленого вище проекту «Правил проведення інтродукції, утримання та розведення диких тварин у напіввільних умовах».

1. Загальні положення

1.1. Це положення визначає порядок організації мисливського вольєру та функціонування вольєрного господарства з метою добування мисливських тварин підприємствами, установами та організаціями (незалежно від форм власності), громадянами України – користувачами.

1.2. Дія цього Положення не поширюється на об'єкти, що перебувають у межах територій природно-заповідного фонду.

1.3. Основні терміни, які використовуються у цьому Положенні:

Вольєр - споруда для вирощування та/або утримання диких тварин, побудована з застосуванням будівельних матеріалів.

Мисливський вольєр – відгороджена частина мисливських угідь, призначена для утримання, використання та відтворення мисливських тварин у напіввільних умовах (ведення вольєрного господарства).

Науково-технічне обґрунтування (надалі – обґрунтування) – встановлена на відповідній території сукупність вимог та заходів щодо раціонального використання земельних ділянок, наданих під вольєрне господарство.

2. Порядок організації вольєрного господарства

2.1. Для організації вольєрного господарства потрібно подати до територіального органу центрального органу виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері мисливського господарства, заявку та погоджене з територіальним органом центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування і реалізацію державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища та екологічної безпеки обґрунтування, а також перелік документів необхідних для будівництва вольєрного господарства.

2.2. Територіальний орган центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування і реалізацію державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища та екологічної безпеки погоджує обґрунтування протягом місяця з моменту його отримання від заявника, або дає аргументовану відмову.

2.3. Територіальний орган центрального органу виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері мисливського господарства затверджує обґрунтування і на основі інших додаткових документів приймає рішення по суті щодо організації вольєрного господарства протягом місяця з моменту отримання заявки від заявника, або дає аргументовану відмову.

2.4. Науково-технічне обґрунтування розробляється відповідного профілю науковою установою, організацією на замовлення господарюючого суб'єкта, яке повинно містити:

- характеристику природно-географічних умов розміщення вольєру, обґрунтування розміру загородженої ділянки та самого її розміщення;
- виконання топографічної зйомки ділянки під вольєр;
- розрахунок природних кормових запасів трав'янистих та дерево-гілкових кормів на території вольєру;
- визначення екологічної місткості середовища вольєру для визначених видів популяцій диких тварин (за списком бажаних для розведення, утримання чи полювання);
- вибір оптимального варіанту (типу) системи біотехнічних заходів для забезпечення кормових та захисних умов тваринам;
- рекомендації відносно комплексу біотехнічних заходів, які сприятимуть збереженню природних комплексів на загородженій території;
- рекомендації щодо видового, кількісного складу та порядку охорони, відтворення та використання напіввільного поголів'я диких тварин;
- рекомендації способів забезпечення карантинних умов утримання диких тварин;
- обґрунтування способу будівництва вольєру та порядку його експлуатації.

2.5. Обґрунтування видається користувачу або його представнику за дорученням і документами, які засвідчують його особу, або надсилається поштою рекомендованим листом.

Користувач, якому видано обґрунтування, має одноосібне право на спеціальне використання диких тварин у господарському об'єкті або його ділянці.

Обґрунтування зберігається у користувача. Передавання його іншим юридичним або фізичним особам забороняється.

2.6. Штучне розведення, вирощування диких тварин виконуються користувачем згідно з обґрунтуванням та Положенням про порядок проведення робіт.

2.7. Охорона тварин здійснюється користувачем.

2.8. Нагляд за виконанням обґрунтування здійснюється підрозділом територіального органу центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері мисливського

господарства, в зоні діяльності якого перебуває господарський об'єкт, та іншими уповноваженими державними органами.

2.9. Контроль за виконанням об'єкту здійснюється Державною екологічною інспекцією, в зоні діяльності якого перебуває господарський об'єкт, та іншими уповноваженими державними органами.

2.10. Забороняється випускати на волю тварин вселенців (інтродуцентів) та гібридів з метою недопущення міжвидового схрещення та ін.

3. Права, обов'язки та відповідальність користувачів

3.1. Користувач має права, передбачені чинним законодавством України, цим Положенням і Науково-технічним об'єктом.

3.2. Користувач зобов'язаний дотримуватись вимог цього Положення і Науково-технічного об'єкту й несе відповідальність, визначену законодавством України, за їх порушення.

3.3. У разі систематичного (більше трьох) порушення користувачем вимог цього Положення та Науково-технічного об'єкту територіальний орган центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері мисливського господарства може клопотати про порушення питання у судовому порядку про припинення діяльності вольєрного господарства.

3.4. Користувач має право оскаржувати дії посадових осіб у порядку, передбаченому чинним законодавством України, у разі призупинення або припинення діяльності вольєрного господарства у зв'язку із їх клопотанням.

3.5. Припинення або призупинення діяльності вольєрного господарства не позбавляє користувача від зобов'язань щодо відшкодування збитків, завданих унаслідок порушення законодавства.

4. Перелік документів необхідних для будівництва мисливського вольєру та ведення вольєрного господарства:

- договір на оренду землі з постійним користувачем земельної ділянки в якому зазначено, що метою оренди є ведення вольєрного господарства та зазначено чіткі межі ділянки;
- наказ користувача земельної ділянки про припинення лісгосподарської діяльності або створення спеціального режиму господарювання на території вольєру (якщо така діяльність передбачена установчими документами користувача земельної ділянки);
- науково-технічне об'єкту (погоджене з територіальним органом центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування і реалізацію державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища та екологічної безпеки, а також затверджене територіальним органом центрального органу виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері мисливського господарства);
- сертифікати про безпечність огорожі вольєрного господарства;
- наказ про ветеринарні та санітарні заходи на території вольєрного господарства.

5. Облаштування вольєру

5.1. Загальні вимоги, які обов'язкові для облаштування вольєру – мозаїчність території, достатня природна кормова база, наявність заболочених ділянок та водопоїв, тобто забезпечення умов, що відповідають природним потребам звірів у їжі, воді, гігієні. При недотриманні цих вимог тварин конфісковують у судовому порядку. Винні особи притягуються до відповідальності за порушення Закону "Про захист тварин від жорстокого поводження" тощо.

5.2. З метою недопущення конфліктів з місцевими громадами – вольєри слід влаштовувати якомога подалі від населених пунктів (не ближче ніж 3 км до межі лісу) та поза межами перетину стежок між населеними пунктами, а у випадку бажання забезпечити безперешкодний доступ до користування лісовими ресурсами для громадян України.

5.3. Загальна площа вольєри (загорожі) має складати не менше 20 га, або на одну тварину не менше 0,5 га, але не більше 500 гектарів. Важливими факторами під час створення є структура стада тварин та рівень проведення біотехнічних заходів, зокрема - підгодівлі та санітарного контролю.

5.4. На огороженій території слід мати зарості очерету, осоки, болотяного різнотрав'я та водоймища для купання, а також сухі й захищені від вітрів відкриті, добре освітлені місця.

5.5. Будівництво огорожі вольєра облаштовують шляхом виставляння дерев'яних, бетонних, або металевих стовпів на відстані 2-3 м один від одного до яких, висотою 2 м, закріплюють крупновічкову металеву сітку з діаметром дроту 2,5-3 мм, нижню частину якої закопують у землю на глибину до 50 см. У верхній і нижній частинах сітки для міцності протягують дріт завтовшки 5-6 мм. На сітку накладають кілька рядів жердин, щоб звірі бачили її і не намагались проскочити "крізь неї".

6. Порядок заселення диких тварин

6.1. Тварини, вилучені з природного середовища за відповідним дозволом чи іншим документом, є власністю підприємств, організацій та громадян, яким цей дозвіл було видано.

6.2. Завезені тварини повинні мати ветеринарне свідоцтво про благополуччя по заразним хворобам того господарства та місцевості, звідки вони прибули.

6.3. Ввіз тварин із районів, небезпечних в епізоотичному та інфекційному відношенні не дозволяється

6.4. Звірів краще завозити із географічних районів, які мають подібні умови з місцем їх майбутнього перебування.

6.5. Користувач зобов'язаний вживати заходи до запобігання виходу тварин у природне середовище.

6.6. Самовільне переселення, схрещування і акліматизація диких тварин забороняється.

7. Ветеринарно-санітарні та зоотехнічні заходи

7.1. Робота з дикими звірами пов'язана з підвищеною небезпекою. На території "санітарної" огорожі необхідно створити спеціальну профілактичну зону з площею не менше 1,0-1,5га, відмежовану від загальної території, де необхідно розмістити ветеринарно-санітарну лабораторію, склад ветеринарних препаратів та дезактиваційну дільницю. Вона повинна з'єднуватися з угіддями господарства автошляхом через систему воріт з санітарно-епідеміологічним контролем.

7.2. Всі заходи, пов'язані з переселенням диких тварин у межах або за межі огорожених територій, повинні проводитися за дозволами представників спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади у галузі охорони навколишнього природного середовища, з участю та під контролем спеціалістів-мисливствознавців, а також із залученням служб ветеринарно-санітарного контролю. У випадку виявлення захворювання молодняку кабанів метастронгільозом, протягом 8-10 днів зернові корми змочують розчином нілверму. Розчин нілверму готують у воді з розрахунку 10 мл на 1 кг живої ваги тварин. Зерно замочують у розчині (100 мл на 1 кг зерна) протягом 1-2 годин, а потім викладають в місцях підгодівлі.

7.3. Підгодівельні майданчики (піднавіси, корита) і територію навколо них у радіусі 15-20 м щомісяця дезінфікують хлорним вапном або сухим негашеним вапном. Взимку дезінфекція не обов'язкова у період морозів, але після потепління та відлиг - бажана.

7.4. Від'єднання молодих статевозрілих самців (з шести місяців) від самиць у період гону здійснюється за допомогою сітчастих загорож.

7.5. Окремі спеціалісти рекомендують кастрацію новонароджених самців, що не плануються на плем'я. Разом з тим, дієтична якість м'яса диких кабанів пов'язана саме з повільним "ростом" пісного м'яса у термін до 550 діб (інші автори - 12-14 місяців), а кастрація призводить до збільшення його жирності та кількості холестерину.

7.6. Основні правила для працівників, які безпосередньо контактують з тваринами:

- обслуговування диких тварин (відокремлення, санобробка) повинні відбуватися у вузьких проміжках-коридорах з мінімальною відстанню між стінками, щоб запобігти небажаному маневру тварини;
 - засоби обслуговування повинні бути виготовленими якісно з твердого матеріалу;
 - рух звіра значно легше спрямувати і вести (наприклад - за відром корму), аніж переслідувати тварину;
 - під час обробки молодняку не допускати їх нервування, оскільки це може спровокувати напад дорослої особини на людину.
- 7.7. Серед вольєрних тварин необхідно проводити жорстку селекцію та періодичне поновлення крові для уникнення наслідків інбридингу.

8. Відповідальність власника вольєрного господарства за порушення правил утримання та розведення мисливських тварин у напіввільних умовах

8.1. Приводом для порушення питання у судовому порядку про припинення або призупинення діяльності вольєрного господарства може бути:

- розірвання чи недійсність угоди із постійним землекористувачем щодо функціонування вольєрного господарства на його території;
- порушення користувачем вимог цього Положення;
- порушення користувачем вимог Науково-технічного обґрунтування;
- рішення (вимога) щодо припинення або обмеження спеціального використання природних ресурсів від центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування і реалізацію державної політики у сфері лісового господарства, центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування і реалізацію державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища та екологічної безпеки, інших органів (Державної санітарно-епідеміологічної служби України, Державної ветеринарної медицини тощо), у тому числі від Державної екологічної інспекції у зв'язку із різким погіршенням екологічного стану на території господарського об'єкту;
- інші порушення законодавства України.

ДОДАТОК 8: Проект положення про правила проведення полювань та поводження із зброєю

проект

ПОЛОЖЕННЯ про правила проведення полювань та поводження зі зброєю

I. Загальні відомості та правила проведення полювання на мисливських тварин

1.1. Міжнародним та українським законодавством заборонено:

- полювання на немисливські види тварин;
- полювання на мисливських тварин поза межами мисливських угідь чи на забороненій території мисливських угідь;
- полювання на мисливських тварин у не встановлений законодавством період та час доби, зокрема у період їх найбільшої вразливості, такий як повернення на місця розмноження та вигодовування потомства;
- полювання забороненими видами вогнепальної зброї і набоями до них, луків, пасток, собак чи хижих птахів та використання усіх засобів, пристроїв та методів, що застосовуються у масштабному чи неселективному відлові або відстрілі птахів та інших тварин, або тих, що можуть спричинити локальне зникнення видів до яких зокрема належать: використання клею чи гачків для відлову птахів, сліпих або покалічених тварин і живих птахів як принад, магнітофонні записи, електричні та електронні прилади, які можуть вбити чи паралізувати, штучні джерела світла, дзеркала або інші засліплюючі пристрої, пристрої для освітлення мішеней/цілей, пристрої для полювання (в тому числі нічного), які обладнані електронним збільшувачем зображення чи перетворювачем зображення, вибухівки, сітки (з огляду на мету їх використання), пастки (з огляду на мету їх використання), арбалети, отруйні речовини або анестетики, викиди газів, напівавтоматична й автоматична зброя з магазином, який містить більше двох зарядів;
- погіршення стану чи руйнування територій розмноження (оселищ) або місць відпочинку диких тварин;
- використання всіх засобів, що можуть призвести або призвели до локального зникнення або ушкодження популяцій рідкісних і червонокнижних видів фауни;
- усі види відлову або вбивства рідкісних і червонокнижних видів фауни у природному середовищі, порушення їх спокою в певні періоди, погіршення стану чи руйнування територій розмноження або їх місць відпочинку.

1.2. Добування мисливських тварин, віднесених до державного мисливського фонду здійснюється за ліцензією або відстрільною картою або дозволом.

1.3. За ліцензією здійснюється полювання на кабана, лань, оленів європейського та плямистого, козулю, лося, муфлона, білку, бабака, бобра, борсука, куницю лісову.

1.4. За відстрільною картою здійснюється полювання на пернату дичину, кроля дикого, зайця сірого, собаку єнотоподібного, вовка, лисицю, шакала, куницю кам'яну, норку американську, нутрію вільну.

1.5. За дозволом може здійснюватися відстріл (відлов) будь-якого виду мисливських тварин з метою селекційного відбору, ветеринарно-санітарної експертизи, наукового дослідження, добування шкідливих хижих тварин, проведення випробувань та змагань собак мисливських порід, регулювання чисельності. У разі добування мисливських тварин за вказаними дозволами, які надаються відповідно до лімітів та норм добування, користувач угідь закриває ліцензію.

1.6. Ліцензії та відстрільні картки є номерними і видаються мисливцям із зазначенням у них дати та місця здійснення полювання з урахуванням лімітів та сезонних норм добування мисливських тварин зазначених у плані річного добування мисливських тварин окремого користувача мисливських угідь.

1.7. Разом із ліцензією на копитних мисливських тварин видається спеціальна ліцензійна пластикова бирка (ідентифікатор), яка має унікальну нумерацію, що реєструється у центральному органі виконавчої влади, що забезпечує формування державної фінансової політики у сфері мисливського господарства і встановлює форму та порядок її обігу.

1.8. Вартість ліцензій та ліцензійних пластикових бирок на добування мисливських тварин визначається центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері мисливського господарства, за погодженням із центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної фінансової політики.

1.9. На мисливських тварин дозволяється індивідуальне, колективне та об'єдне полювання.

1.10. За раціональне використання популяцій державних видів мисливської фауни та за недопущення зниження їх рівня до нижче задовільного з природоохоронної точки зору, організацію інших методів ведення мисливського господарства, полювання та навчання у межах визначеної території мисливських угідь відповідає користувач мисливських угідь – господарюючий суб'єкт у галузі мисливського господарства (далі – користувач).

1.11. Крім обов'язкових витрат пов'язаних із здійсненням полювання (вартості дозвільних документів) користувач встановлює додаткову оплату за організацію і проведення полювання та інші додаткові послуги. Користувач може встановлювати мінімальні розцінки на додаткову оплату для членів свого товариства чи клубу, на основі квитанцій про оплату щорічних колективних внесків, призначених для розвитку мисливського господарства зазначеного користувача.

1.12. З метою належної організації і контролю за безпечним полюванням користувач використовує журнал проведення інструктажу з правил безпеки при проведенні полювання (далі – журнал реєстрації полювання).

Журнал реєстрації полювання виготовляється користувачем мисливських угідь, є номерним, номер якого користувач мисливських угідь реєструє у центральному органі виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері мисливського господарства перед початком його використання. Єдину форму журналу розробляє та затверджує центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері мисливського господарства. Сторінки журналу нумеруються, а сам журнал прошнуровується та скріплюється печаткою Республіканського комітету Автономної Республіки Крим, територіального органу ЦОВВ щодо реалізації державної політики у сфері мисливського господарства, Севастопольського державного досвідного лісомисливського господарства (далі - державні органи мисливського господарства).

1.13. При здійсненні контролю за дотриманням правил полювання користувач зобов'язаний представити журнал реєстрації полювання (без вилучення) мисливській охороні (варті), іншим відповідним контролюючим органам, а також використовувати записи наявні в журналі реєстрації полювання як єдине джерело інформації про облік добування мисливських тварин, яка використовується під час розрахунку щорічних лімітів на добування мисливських тварин, для звітування в органи статистичного управління та інші відповідні інстанції тощо.

1.14. Виявлені тварини (або їх частини) та знаряддя добування таких тварин, законність набуття яких не підтверджена відповідними документами та іншими передбаченими законом ідентифікаторами, а також не зареєстрована у журналі реєстрації полювання у встановленому порядку вважаються незаконно добутими.

1.15. Для належної організації полювання користувач призначає розпорядника (керівника) полювання – працівника користувача мисливських угідь (єгеря), який уповноважений на охорону мисливських угідь та здійснює керівництво процесом і контролює виконання правил проведення полювання, правил безпеки при користуванні зброєю на всіх етапах проведення полювання. Розпорядник призначається наказом керівника користувача.

1.16. Розпорядник полювання зобов'язаний:

1.16.1. Перед початком полювання:

- встановити мисливських тварин на яких проводитиметься полювання (вид, стать, вік), спосіб і терміни проведення полювання;
- перевірити наявність відповідних документів на право полювання згідно зі статтею 14 [Закону України "Про мисливське господарство та полювання"](#), а у випадку добування копитних мисливських тварин й ідентифікатора, а також квитанції/-й про здійснення оплати відповідних послуг користувача;
- перевірити наявність та відповідність зброї, набоїв та інших знарядь здобування мисливських тварин, мисливських собак чи птахів заявленому полюванню залежно від мисливських тварин на яких проводитиметься полювання.
- вилучити зброю, набої та інші знаряддя здобування мисливських тварин, що не відповідають встановленим вимогам заявленого полювання;
- визначити місце, час і маршрут руху мисливців під час проведення полювання та ознайомити із ним учасників полювання;
- здійснити інструктаж з правил безпеки і порядку організації та проведення полювання, у разі полювання на копитну мисливську тварину вказати на порядок застосування ідентифікатора;
- зазначити відомості стосовно прізвища та ініціалів учасника полювання, його номер посвідчення мисливця та номер щорічної контрольної картки обліку добутої дичини і порушень правил полювання (далі - контрольна картка), тип дозвільних документів на добування мисливських тварин та їх номери, вид тварини добування, місце, спосіб та термін проведення полювання у журналі реєстрації полювання;
- засвідчити своїм підписом допуск кожного учасника полювання до здійснення полювання у журналі реєстрації полювання, що означає наявність всіх необхідних дозвільних документів, підтверджує здійснення необхідних фінансових проплат, розуміння і відповідність іншим вимогам техніки безпеки і правил здійснення полювання, розподілу і транспортування здобичі.
- зробити відмітку у контрольних картках усіх мисливців, які беруть участь у полюванні, про місце проведення полювання, строк полювання, вид тварини, дозволений до добування, та номер дозвільного документу на добування мисливських тварин;
- не допустити до полювання осіб, які не відповідають зазначеним у Положенні законним вимогам і не зареєстровані відповідним чином у журналі реєстрації полювання, при необхідності повідомити/викликати відповідну мисливську охорону (варту) чи інших уповноважених здійснювати контроль у галузі мисливського господарства та полювання органів.

1.16.2. Під час проведення полювання:

- стежити за точним виконанням учасниками полювання порядку полювання і правил безпеки та робити пов'язані із цим необхідні вказівки;
- надавати усний дозвіл на виконання пострілу по мисливській тварині під час індивідуального полювання;
- у випадку добування копитних мисливських тварин простежити за тим щоб мисливець правильно прикріпив ідентифікатор на зап'ястя ноги добутої копитної мисливської тварини;

- організувати переслідування і добір пораненої тварини, для чого особисто формувати невелику групу досвідчених мисливців, які через 30-40 хвилин починають переслідувати пораненого звіра, бажано з використанням собак, які йдуть по кров'яному сліду;
- відповідати за дотриманням мисливцями вимог цього Положення, Закону України «Про мисливське господарство та полювання» та інших відповідних нормативно-правових актів України;
- вирішувати інші організаційні питання, що виникають під час полювання;
- забороняти подальшу участь в полюванні учаснику полювання у разі порушення ним правил полювання і правил безпеки та внести відповідний запис до контрольної картки з метою обліку порушень правил полювання та добутої дичини, а також вказати на безпечний шлях покинути місце полювання та мисливські угіддя;
- у разі нещасного випадку негайно припинити полювання, організувати надання першої медичної допомоги потерпілому з доставкою його до найближчої лікарні, проводити первинне розслідування нещасного випадку, опитати та записати покази свідків, забезпечити недоторканість місця події та, викликати співробітників правоохоронних органів.

1.16.3. Після закінчення полювання:

- внести відповідний запис у журнал реєстрації полювання у випадку невиконання мисливцем рішень розпорядника полювання, які прийняті відповідно до вимог цього Положення, із зазначенням часу і причини відсторонення від полювання, а також внести зазначені відомості у об'єднану комп'ютерну базу даних власників посвідчень мисливця та контрольної картки з метою національного обліку порушень правил полювання та добутої дичини;
- внести відповідний запис у журналі реєстрації полювання стосовно кожного учасника полювання про час закінчення полювання (незалежно від його результатів), вказати види і кількість впольованої дичини та номер використаного мисливцем ідентифікатора у разі добування копитної мисливської тварини.

1.17. Мисливець зобов'язаний:

1.17.1. Перед початком полювання:

- представити розпоряднику полювання всі необхідні документи, що засвідчують право полювання згідно зі статтею 14 [Закону України "Про мисливське господарство та полювання"](#), а у випадку добування копитних мисливських тварин й ідентифікатор, квитанції про оплату відповідних послуг тощо;
- представити розпоряднику полювання для перевірки всю зброю, набої та інші знаряддя здобування мисливських тварин, відповідні документи на мисливських собак чи птахів та їх відповідність заявленому полюванню залежно від виду мисливських тварин, способу та терміну проведення полювання;
- прослухати інструктаж щодо правил техніки безпеки, поведження з мисливською зброєю під час полювання і порядку організації та проведення полювання, про що розписатися у журналі реєстрації полювання. Мисливець, який відмовився розписатися в зазначеному журналі, до полювання не допускається, а у випадку взяття участі у полюванні трактується мисливською охороною як браконьєр;
- упевнитись, що розпорядником полювання здійснені відповідні записи в журналі реєстрації полювання щодо номеру свого посвідчення мисливця, номеру дозвільного документу на право проведення полювання, дати і часу початку полювання (не швидше, ніж за 24 години до початку полювання), а в іншому випадку самостійно здійснити такий запис.

1.17.2. Під час проведення полювання:

- точно та неухильно виконувати рішення розпорядника полювання, які прийняті відповідно до вимог цього Положення, дотримуватись порядку полювання і правил безпеки, вимог цього Положення, Закону України «Про мисливське господарство та полювання» та інших відповідних нормативно-правових актів України;
- здійснювати постріл по мисливській тварині тільки після «100 %» впевненості що це вид на який йому дозволено полювання;
- здійснювати постріл по мисливській тварині під час індивідуального трофейного полювання тільки після підтвердження про таку можливість з боку розпорядника полювання (єгеря);
- у випадку добування копитних мисливських тварин прикріпити ідентифікатор на зап'ястя ноги добутої копитної мисливської тварини;
- у випадку прийняття рішення розпорядника полювання щодо позбавлення його права подальшої участі у полюванні негайно завершити полювання та покинути мисливські угіддя у безпечно визначений розпорядником полювання спосіб.

1.17.3. Після закінчення полювання:

- упевнитись що розпорядником полювання здійснено відповідні записи в журналі реєстрації полювання щодо часу закінчення полювання (незалежно від його результатів), видів і кількості впольованої дичини та номеру використаного ідентифікатора у разі добування копитної мисливської тварини у протилежному випадку самостійно здійснити такий запис (не пізніше як 6 годин після завершення полювання).

1.18. Мисливець зобов'язаний мати при собі весь час документи на право полювання та пред'являти їх на вимогу осіб, уповноважених здійснювати контроль у галузі мисливського господарства та полювання відповідно під час здійснення полювання, транспортування або перенесення продукції полювання (а у випадку добування копитних мисливських тварин і прикріплений на зап'ястя ноги тварини ідентифікатор).

1.19. Полювання на різні види тварин дозволяється лише визначеним типом мисливського знаряддя, набоями і способами. Забороняється полювання на тварин з використанням свинцевого шроту та інших свинцевих набоїв.

1.20. Категорично забороняється перед полюванням і під час його проведення вживати спиртні напої. Особи в нетверезому стані до полювання не допускаються.

1.21. Рішення розпорядника полювання, прийняті відповідно до вимог цього Положення, є обов'язковими і виконуються всіма учасниками полювання.

1.22. Добуті тварини, які призначені для використання з харчовою метою, підлягають обов'язковій державній ветеринарно-санітарній експертизі.

1.23. Мисливські трофеї, одержані від добутих копитних тварин, підлягають обов'язковій реєстрації у користувача мисливських угідь з оформленням відповідного трофейного листа та зазначенням у ньому місця, часу їх добування, оцінки трофейної якості.

II. Особливості проведення полювання на тварин, добування яких здійснюється за ліцензією

2.1. На бабака, бобра, борсука, ондатру, куницю лісову, білку (далі - хутрові звірі), а також на таких парнокопитних мисливських тварин, як олень європейський та плямистий, козуля, лань, лось, дозволяється лише індивідуальне полювання.

2.2. На кабана, муфлона та інших, не зазначених у п. 2.1 парнокопитних мисливських тварин, дозволяється індивідуальне, колективне та об'єднане полювання.

- 2.3. Полювання на парнокопитних тварин дозволяється лише набоями, спорядженими кулями. Забороняється полювання на таких тварин з використанням малокаліберної гвинтівки під патрон кільцевого запалювання або набоїв, споряджених круглими кулями, картеччю чи шротом.
- 2.4. Одразу після добування тварини на місці відстрілу (відлову) до початку вивезення добутої тварини, а також у разі закінчення зазначеного в ліцензії строку полювання, ліцензія закривається шляхом проставлення відміток про результат полювання. Після закриття ліцензії до початку транспортування добутої тварини з місця добування розпорядник полювання зобов'язаний зробити відмітку у контрольних картках та засвідчити її своїм підписом, а у випадку добування копитних мисливських тварин - простежити за тим щоб мисливець правильно прикріпив ідентифікатор на зап'ястя ноги добутої копитної мисливської тварини.
- 2.5. При індивідуальному полюванні, яке не потребує присутності єгеря на хутрових звірів, добування яких здійснюється за ліцензією, усі записи та відмітку про результат полювання в контрольній картці робить сам мисливець.
- 2.6. Полювання на парнокопитних тварин проводиться з обов'язковою присутністю єгеря, який уповноважений на охорону мисливських угідь. Виконання пострілу по мисливській тварині здійснюються тільки з його згоди.
- 2.7. У разі поранення зазначеної у ліцензії тварини під час проведення полювання організується добір цієї тварини. До початку добору на зворотному боці ліцензії керівник полювання проставляє відмітку про поранення тварини. Під час добору добування інших тварин забороняється. Порядок добору пораненої тварини визначає розпорядник полювання. При переході пораненої тварини в угіддя іншого користувача добір проводиться лише за погодженням з користувачем цих угідь.
- 2.8. У разі перестрілу (відстрілу за однією ліцензією декількох тварин при їх одночасному виході на різні номери стрілецької лінії під час одного загону), при проведенні колективного чи облавного полювання на парнокопитних тварин розпорядник полювання закриває ліцензію на одну з добутих тварин. На зворотному боці ліцензії до початку вивезення добутих тварин він обов'язково проставляє відмітку про кількість добутих у результаті перестрілу тварин, їх вік, стать. Користувач закриває ліцензії на додатково добутих тварин. Учасники полювання зобов'язані відшкодувати користувачу вартість додатково закритих ліцензій та вартість продукції полювання, добутої в результаті перестрілу.
- У разі відсутності резерву ліміту добування мисливських тварин (далі - ліміти) поточного року користувач негайно повідомляє про перестріл у державні органи мисливського господарства та спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади з питань охорони навколишнього природного середовища, а відстріляні тварини зараховуються в ліміт наступного року.
- 2.9. У 10-денний строк після закінчення сезону полювання користувачі подають державному органу мисливського господарства, від якого отримали ліцензії, звіт про результати проведення полювань за ліцензіями. У звіті користувач зазначає кількість добутих тварин за видами, їх вік, стать та додає до звіту всі отримані ним ліцензії. Державний орган мисливського господарства узагальнює звіти користувачів та зберігає їх протягом трьох років разом з повернутими ліцензіями. Після закінчення строку зберігання зазначені звіти та ліцензії списуються відповідно до встановленого законодавством порядку.
- 2.10. Добуті під час полювання парнокопитні тварини здаються користувачеві мисливських угідь, який зобов'язаний забезпечити проведення державної ветеринарно-санітарної експертизи добутих тварин. Субпродукти парнокопитних тварин, добутих мисливцем під час полювання, після проведення ветеринарно-санітарної експертизи є власністю мисливця.
- 2.11. Хутрові звірі, добути мисливцем під час полювання, є власністю мисливця.

III. Особливості проведення облавного полювання

- 3.1. Облавним полюванням вважається полювання із загоном мисливських тварин на засідку стрільців (стрілецьку лінію) та переважно застосовується при полюванні на вовків та кабанів.
- 3.2. Важливими умовами безпеки при облавному полюванні є чітке дотримання правил полювання, беззаперечне виконання вказівок розпорядника полювання.
- 3.3. Перед початком полювання розпорядник полювання (у додаток до зазначеного у розділі I):
- інструктує мисливський колектив щодо умовних сигналів (команд), які будуть застосовуватися під час полювання та які означають: "початок" та "закінчення" загінки, "загальний збір", "закінчення стрільби у бік облоги" тощо;
 - визначає загоничів (наприклад за допомогою жеребкування мисливців на "загоничів" та "стрільців") проводить їх інструктаж та призначає старшого серед загоничів;
 - визначає місце загону і напрям стрілецької лінії;
 - проводить жеребкування стрілецьких номерів із визначенням їх черговості;
 - може призначати керівника мисливського колективу, як правило, це один з найбільш досвідчених учасників облавного полювання, який має беззаперечний авторитет у колективі та якого обирає колектив для допомоги керівнику полювання. Основне завдання керівника мисливського колективу – контролювати дотримання дисципліни серед мисливців.
- 3.4. Забороняється проведення полювання в умовах поганої видимості (у темний період доби – пізніше години після заходу сонця і раніше години до його сходу; у туман, сильний снігопад тощо).
- 3.5. На стрільців заганяють звіра загоничі. Загоничі повинні бути одягненні в яскраві жилети.
- 3.6. Загоничам забороняється перебувати в облаві із зарядженою зброєю. Тільки у виключних випадках за попередньою згодою всіх мисливців (розпорядника, стрільців та загоничів) дозволяється стрільба в облаві з гладкоствольної зброї кулями тільки по тварині, на яку оформлено ліцензію, що виходить із облави, тобто в протилежному напрямку від стрілецької лінії.
- 3.7. Стрілецька лінія повинна бути прямою та добре видимою на місцевості (просіка, дорога, узлісся тощо).
- 3.8. Номери розташовуються на відстані не далі 100 м таким чином, щоб стрілець на кожному номері добре бачив сусідів справа та зліва навіть після маскування.
- 3.9. Під час розставлення стрільців на номери стрілецької лінії розпорядником полювання він повинен вказати стрільцю на напрямок стрільби і сектор обстрілу, що має беззаперечно виконуватись мисливцем. Залишати номер мисливцем без дозволу розпорядника категорично забороняється.
- 3.10. Заряджати зброю стрільцям дозволяється лише після постановки на номер. Заряджати та розряджати вогнепальну зброю мисливці повинні тільки на номері і за сигналом розпорядника полювання.
- 3.11. По краях (флангах) стрілецької лінії при необхідності виставляється охорона для попередження проникнення в загін і на стрілецьку лінію сторонніх осіб чи домашніх тварин.
- 3.12. Стрільба на номері проводиться у сторону облоги та назад через стрілецьку лінію у межах означених секторів.
- 3.13. Стрільба вздовж стрілецької лінії та за межами свого сектора обстрілу категорично забороняється. Пострілом по стрілецькій лінії вважається такий, коли снаряд пройшов на відстані від сусіднього номеру, меншій 15 м.
- 3.14. Загоничі при наближенні до стрілецької лінії повинні бути більш уважні та частіше подавати голос.

3.15. Забороняється стрільба по звіру: який йде на сусідній номер; який упав від пострілу іншого мисливця, а також самостійне переслідування підранка.

3.16. Під час наближення загоничів до стрілецької лінії подається сигнал "закінчення стрільби у бік облоги", після чого дозволяється стрільба лише назад.

3.17. Підходити до вбитої чи пораненої тварини до закінчення облави категорично забороняється. Це можливо після закінчення облави і тільки з дозволу розпорядника полювання.

3.18. Підходити до битого звіра (підранка), навіть якщо він не подає ознак життя, потрібно дуже обережно, ззаду, готовим до пострілу, фіксуючи його стан. Якщо вуха тварини прижаті, а шерсть на зашийку піднята – звір ще живий і дуже небезпечний. Він негайно добивається по убійному місцю.

IV. Правила поведінки з мисливською вогнепальною зброєю на полюванні

4.1. Умовою безпечного користування мисливською зброєю є чітке виконання правил користування нею та суворе дотримання правил безпеки поведінки зі зброєю всіма мисливцями під час полювання.

4.2. Мисливська зброя є предметом підвищеної небезпеки, тобто необхідно завжди дотримуватися безумовного принципу, що "зброя завжди заряджена", і діяти відповідно. Власник відповідає за технічний стан зброї та недопущення небезпеки.

4.3. Забороняється:

- експлуатація зброї і фізична можливість доступу до неї у не тверезому стані;
- експлуатація зброї, непридатної до стрільби (дефект деталей ударно-спускового чи запірного механізмів, роздуття стволів, перелом шийки ложі, непридатний стан ременів, гвинтів та антабок кріплення тощо);
- направляти зброю на людину чи домашніх тварин, навіть якщо вона не заряджена;
- передавати зброю іншим особам, попередньо не розрядивши;
- стріляти на шум, шарудіння, по невиразно видимій цілі, або по дичині, якщо існує навіть найменша небезпека влучити у людину;
- полювання: із застосуванням немисливської (в тому числі військової) вогнепальної, пневматичної та іншої стрілецької зброї, а також нарізних вкладок, напівавтоматичної або автоматичної зброї з магазинами більш як на два патрони; на хутрових звірів (крім вовка та ведмедя) з нарізною вогнепальною зброєю калібром більше, як 5,6 міліметра; на копитних тварин та ведмедя з використанням малокаліберної гвинтівки під патрон кільцевого запалювання або набоїв, споряджених картечкою чи шротом;
- знаходження мисливця з зарядженою зброєю після закінчення загону.

4.4. Не допускається виїзд мисливців і перебування їх на полюванні з несправною і незареєстрованою зброєю.

4.5. При заряджанні і розряджанні зброї її ствол повинен бути направлений вгору або в землю.

4.6. Перед доланням перешкод (перехід чи перестрибування канав, струмків, огорожень тощо) зброю потрібно розрядити.

4.7. Полювання проводиться лише в умовах повної видимості (повністю розвидниться, розсіється туман, припиниться сильний дощ чи снігопад).

4.9. Рушницю з внутрішніми курками заборонено тримати з відкритим запобіжником.

4.10. Стрільбу мисливець має вести із особливою обережністю і попередньо переконавшись у тому, що в напрямку пострілу немає людей чи домашніх тварин.

4.11. Під час стрільби при осічці мисливець не повинен відкривати рушницю раніше ніж через сім-вісім секунд.

- 4.12. У випадку падіння зброї потрібно негайно розрядити її і переконатися, що в канали стволів не потрапили сторонні предмети.
- 4.13. Після пострілу треба перевірити, чи не залишилися в каналах стволів частинки розірваних гільз та інших предметів.
- 4.14. У разі якщо патрон не входить в патронник стволів, категорично заборонено його туди втискати, треба обережно вийняти і замінити іншим, спроба різко закрити рушницю може призвести до непередбаченого пострілу.
- 4.15. У випадку, якщо при відкриванні рушниці головка гільзи проскочить повз екстрактор, необхідно вилучити патрон за допомогою шомпола.
- 4.16. Не допускається стрільба одночасно з двох стволів двоствольної зброї.
- 4.17. При наближенні до населеного пункту, місця відпочинку, збору мисливців тощо на відстані до 200 метрів мисливець зобов'язаний розрядити рушницю.
- 4.18. Під час відпочинку зброю необхідно в незарядженому стані підвішувати або класти на надійну опору.
- 4.19. Особливої обережності мисливці повинні дотримуватися при стрільбі з човна, враховуючи при цьому такі вимоги:
- 4.19.1. Стрільці в човні повинні сидіти спиною до спини, не дозволяється стріляти поверх голів людей, що перебувають в човні.
- 4.19.2. При зміні веслярів і стрільців, а також при переході мисливців у човні вся зброя повинна бути попередньо розряджена. Перехід здійснюється без зброї, і коли він закінчується, мисливцю передається розряджена зброя.
- 4.19.3. Стрільба з човна веслярами категорично забороняється.
- 4.20. При переміщеннях на всіх видах транспорту зброя повинна бути в розібраному вигляді в чохлах. Тільки при коротких переїздах всередині угідь при зміні місця проведення полювання, при переміщенні в човні по воді під час полювання, а також при прямуванні до шалашів і засідок дозволяється тримати рушницю зібраною, але обов'язково розрядженою і направленою стволами вгору або в сторону, протилежну від людей, які перебувають поряд.
- 4.21. Забороняється стрільба з повітряного, а також із моторизованого транспортного засобу незалежно від того, знаходиться він в русі чи ні (крім човнів, що пересуваються у відкритому морі зі швидкістю менше 18 кілометрів на годину).

V. Відповідальність за порушення техніки безпеки і правил полювання

- 5.1. У разі порушення техніки безпеки та правил облавного полювання (в залежності від тяжкості провини або злочину) винні притягаються, згідно із Законодавством, до дисциплінарної, або адміністративної, матеріальної, кримінальної відповідальності.

ДОДАТОК 9: Проект інструкції з реалізації продуктів полювання (послуг)

Проект

ІНСТРУКЦІЯ з реалізації продуктів полювання (послуг)

1. Загальні положення

Порядок впровадження державних стандартів (ДСТУ) на продукцію полювання – хутро та шкіру об'єктів мисливської фауни, м'ясо диких копитних, м'ясо-дичинної продукції (їстівні представники ссавців та птахів), лікарсько-технічної сировини (бобровий струмінь, ведмежа жовч, кабаняча жовч, роги плямистого оленя (панти) визначається на підставі статей 16, 19 Закону України «Про стандартизацію»; пункту 14 постанови Кабінету міністрів України «Про створення Національного автоматизованого інформаційного фонду стандартів» від 01.02.1995 р. № 84 та пункту 3.1.

Положення про головний фонд нормативних документів, затвердженого наказом Держспоживстандарту України від 25.03.2003 р. № 48.

Інструкція визначає порядок використання продукції полювання та послуг, а саме:

- хутра (невичинені) об'єктів мисливської фауни отримані способами полювання від наступних диких ссавців: вовк звичайний, лисиця звичайна, норка американська, єнотоподібний собака, бобер річковий, заєць-русак, ондатри;
- м'ясна продукція від ссавців: лось, козуля європейська, олень благородний, олень плямистий, кабан, заєць-русак;
- лікарсько-технічна сировина від ссавців: бобер річковий, плямистий олень, кабан, ведмідь карпатський (за умов регулювання чисельності).

До посадових осіб, які несуть відповідальність за якість продукції, відносяться ветеринарна служба та користувачі мисливських угідь.

2. Стандартизація продукції полювання

Хутрова продукція. На вищезазначених хутрових добутих шляхом полювання слід включити технічні умови ДСТУ – колір хутра осіння-зимового періоду; способи знімання хутра, правлення та консервування; стан волосяного покриву (сортність); наявність вад та групи дефектів; оцінка якості хутра у відсотках та рекомендована собівартість першого сорту.

(Відповідальний технічний комітет 158 «Тваринництво: технології, племінна справа та відтворення» Мінагрополітики України, надає інформацію на платній основі).

М'ясо-дичинна та лікарсько-технічна продукція. Технічні умови ДСТУ – ветеринарно-санітарні правила; технічний стан м'яса; зовнішній вигляд туші, правила приймання; методи випробування, маркування, транспортування і зберігання; гарантія постачальника; первинна обробка туші на місці полювання.

(Відповідальний технічний комітет 140 «Молоко, м'ясо та продукти їх переробки» Мінагрополітики України стандартів не описує. Є можливість легалізувати технічні умови (ТУ-49 – 1975-1980 рр.).

Лікарсько-технічна продукція від бобра річкового, оленя плямистого, ведмеда карпатського в умовах України не стандартизувалася.

3. Механізм калькуляції собівартості продукції та послуг

Формування собівартості продукції проходить одночасно з процесом виробництва продукції. До витратних статей слід віднести: матеріальні витрати відповідно до матеріально-технічного забезпечення; оплата праці; відрахування – податки та інші збори.

Формула ціни (метод певних витрат):

$$Ц = Сп * (1 \text{ грн.} + К), \text{ де}$$

Сп – повна собівартість одиниці продукції,

К – норма прибутку до собівартості.

Послуги калькуються ціною пакету мисливського туру та включають оплату всіх послуг, у тому числі ціну трофея; «недобір», виручку при умові добування «великого» трофею.

4. Реалізація продукції та послуг

Після первинної обробки продукція полювання здається заготівельнику (державному, приватному). Заготівельник повинен мати стандарти та перелік цін (договірних) на відповідний рік по всім видам сировини.

При реалізації хутрової сировини на міжнародних аукціонах ціни не фіксуються, вони залежать від попиту та результатів продаж.

В роздрібну мережу (ринки, ресторани тощо) м'ясо диких тварин поставляється при наявності ветеринарного свідоцтва, зазвичай за роздрібними цінами за мінусом торговельної знижки.

Послуги (мисливські тури) реалізуються у відповідності до пропускнуої спроможності господарства.

ДОДАТОК 10: Проект положення про мисливські трофеї в Україні

Проект

ПОЛОЖЕННЯ про мисливські трофеї в Україні

1. Загальні положення

Положення про мисливські трофеї в Україні (далі – Положення) розроблене відповідно до статті 35 Закону України «Про мисливське господарство та полювання» (1478-14).

Положення базується на принципах Міжнародної ради з полювання та збереження дикої природи (С.І.С) і встановлює основні нормативи щодо способів вимірювання і визначення цінності мисливських трофеїв, порядку їх реєстрації, організації виставок і видачі трофейних листів.

Вимоги цього Положення щодо способів і прийомів вимірювання, оцінки і реєстрації мисливських трофеїв, а також організації виставок є обов'язковими для всіх користувачів мисливських угідь і мисливців України.

Розміри, якість трофея, сума набраних ним, при експертній оцінці балів, свідчать не тільки про успіх мисливця, а й про стан популяції виду і результати мисливсько-господарської діяльності в угіддях, де його здобуто.

Трофейне полювання це інструмент ефективного менеджменту популяцій мисливських тварин.

Мисливські трофеї і трофейне полювання мають важливе соціально-культурне та еколого-економічне значення, є ключовим компонентом стійкого мисливського туризму, рекреаційного полювання і зайнятості місцевого населення.

Для прийняття рішень з найважливіших питань щодо мисливських трофеїв Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері мисливського господарства України може створювати консультативно-дорадчі органи, склад та положення про які затверджує його керівник. До складу зазначених органів, всеукраїнські громадські організації з мисливського господарства інші користувачі мисливських угідь направляють своїх представників з числа найбільш підготовлених спеціалістів.

2. Терміни та їх визначення

У цьому Положенні терміни вживаються у такому значенні:

мисливські трофеї – відповідним чином оброблені частини мисливських тварин (шкіри, роги, черепа, ікла тощо), добуті шляхом полювання, які використовуються у наукових, естетичних, культурних та освітніх цілях;

оцінювання мисливського трофею – визначення якості мисливського трофею за загально визначеними критеріями або системою, у цьому Положенні за системою С.І.С;

полювання – дії людини, спрямовані на вистежування, переслідування з метою добування і саме добування (відстріл, відлов) мисливських тварин, що перебувають у стані природної волі або утримуються в напіввільних умовах;

продукція полювання – добуті шляхом полювання туші мисливських тварин, їх частини (м'ясо, субпродукти, шкіри, роги, черепа, ікла тощо), а також виловлені живі мисливські тварини;

сертифікат походження продукції полювання – офіційний документ встановленої форми, який засвідчує законність придбання продукції полювання (ліцензія, відстрільна картка, дозвіл);

спосіб вимірювання мисливського трофею – загально визнані порядок та сукупність критеріїв і прийомів вимірювання параметрів цінності мисливського трофею під час проведення його експертизи.

3. Загальні правила вимірювання і оцінювання трофеїв

У цьому Положенні об'єктами вимірювання і оцінювання служать трофеї: роги лося (*Alces alces* Linnaeus, 1758), оленя благородного [лісового] (*Cervus elaphus* Linnaeus, 1758), оленя плямистого (*Cervus nippon* Temminck, 1838), лані європейської (*Cervus dama* Linnaeus, 1758), козулі [сарни] європейської (*Capreolus capreolus* Linnaeus, 1758), муфлона (*Ovis ammon musimon* Linnaeus, 1758), ікла кабана [свині дикої] (*Sus scrofa* Linnaeus, 1758), черепа і шкури хижих звірів – вовка (*Canis lupus* Linnaeus, 1758), лисиці (*Vulpes vulpes* Linnaeus, 1758), борсука (*Meles meles* Linnaeus, 1758) і собаки єнотоподібного (*Nyctereutes procyonoides* Gray, 1834), а також – роги зубра європейського (*Bison bonasus* Linnaeus, 1758), черепа і шкури хижих звірів; ведмедя бурого (*Ursus arctos* Linnaeus, 1758), рисі (*Lynx lynx* Linnaeus, 1758) і kota лісового (*Felis silvestris* Schreber, 1777), добутих до надання їм охоронного статусу в Україні, або за межами України, чи в Україні за спеціальними дозволами виданими у законному порядку для добування цих тварин для проведення ветеринарно-санітарної експертизи, у наукових та інших, не заборонених законом, цілях.

Мисливські трофеї підлягають оцінюванню – первинному (попередньому) і кінцевому (остаточному).

Оцінюванню підлягають лише трофеї, одержані від мисливських тварин здобутих на полюванні у природних або напіввільних (вольєр) умовах. Не оцінюють трофеї одержані від тварин вирощених на фермах, покриті лаком або фарбою.

Первинне оцінювання мисливських трофеїв здійснює комісія безпосередньо у мисливському господарстві, яке організовувало полювання. Головою комісії може бути підготовлений спеціаліст-експерт з трофейної справи: директор мисливського господарства, мисливствознавець господарства або районний мисливствознавець. Членами комісії можуть бути експерти Міжнародної, Всеукраїнської категорій, працівники єгерської служби господарства, які мають досвід експертної роботи. Комісія водночас встановлює правильність відстрілу мисливської тварини згідно до засад селекції у популяції виду.

У процесі первинного оцінювання мисливські трофеї ділять на дві групи. До першої групи відносять трофеї, що задовольняють нижче зазначені вимоги, до другої – решту. Загальні вимоги до трофеїв при їх первинному оцінювання стосуються головним чином їх форми і маси:

- а) роги лося – лопатоподібні або оленеподібні (гіллясті) за винятком аномальних, маса рогів брутто не менше 6 кілограмів. За масу брутто приймають масу черепа без нижньої щелепи;
- б) роги оленя благородного (лісового) – усіх форм за винятком аномальних, шпильчаків, вильчаків і шаблеподібних, у старих особин, маса рогів брутто не менше 5,5 кілограмів;
- в) роги оленя плямистого – усіх форм за винятком аномальних, шпильчаків, вильчаків і шаблеподібних, у старих особин, маса рогів брутто не менше 2,0 кілограмів;
- г) роги лані європейської – лопатоподібні, маса брутто не менше – 2,6 кілограмів;
- д) роги козулі (сарни) європейської – шести пасинкові і більше, маса рогів брутто від 430 грамів і більше;
- е) роги муфлона – всі з правильною формою розвитку.

Оцінювання решти мисливських трофеїв здійснюють на раніше ніж через три місяці після добування тварин.

Кінцева (остаточна) оцінка мисливських трофеїв проводиться за участі експертів Міжнародної і Всеукраїнської категорій за системою Міжнародної ради з мисливства і охорони природи (С.І.С) у відповідності до чинного Положення про мисливські трофеї в Україні.

Кінцева оцінка трофею, яка надана на мисливській виставці, Всеукраїнською, або Міжнародною Оціночною комісією, є незмінною. Якщо оцінка цього ж трофею проводиться згодом за новими правилами, поряд з новою оцінкою наводиться попередня з зазначенням дати та місця оцінювання.

Верифікацію остаточної оцінки здійснює спеціальна комісія Міжнародної ради з полювання та збереження дикої природи (С.І.С) (тільки один раз).

Основним об'єктивним критерієм визначення цінності мисливського трофею окрім суб'єктивних показників, таких, як типовість, величина, красота і т.д. є його зовнішні розміри, маса та об'єм.

При оцінюванні трофею вимірюють: розміри – у сантиметрах, з точністю до 0,1 см (ширина нижніх іклів кабана – у міліметрах, з точністю до 0,1 мм), маса – в кілограмах, з точністю до 10 г (маса рогів сарни європейської – у грамах з точністю до 0,1 г) та об'єм – у кубічних сантиметрах, з точністю до 0,1 см³. Для вимірювання довжини використовують еластичну (тканинну, синтетичну) мірну стрічку шириною 0,5-0,7 см з обов'язковою точною міліметровою шкалою розподілу, стальну рулетку. Для деяких вимірів використовують лінійку, циркуль, штангенциркуль, мікрометр. Перед початком вимірювання еластичну стрічку перевіряють мірною металевою рулеткою.

Під час зважування трофею можуть виникати спірні ситуації, спричинені тим, що власник трофею може видалити (або залишити) зайву частину маси черепа. В таких випадках експертна комісія має право додати або відняти відповідну частину маси до результату зважування.

В усіх випадках оцінюють тільки наявні частини трофея. Пошкоджені (відсутні, відламані) не враховуються й тому не можуть служити приводом для зниження оцінки.

Основою загальної оцінки будь-якого трофею, яка характеризує його достоїнства, є використання бальної системи С.І.С. Для отримання балу існує система спеціальних коефіцієнтів, на які помножуються величини основних вимірних показників.

Для деяких видів трофеїв прийнята система поправок (надбавок чи знижок), які встановлює експертна комісія. Розмір поправки повинен бути кратним 0,5 балу (0,5; 1,0; 1,5; 2,0 і т.д.).

Враховуючи суб'єктивність існуючої системи надбавок та знижок, використовують спеціальні таблиці, зважають на точку зору кожного експерта. У спірних випадках обчислюють середню (із запропонованих експертами) величину поправки.

Способи вимірювання і критерії оцінювання мисливських трофеїв показані в додатку 1, формуляри трофейних листів – в додатку 2, а шкала для визначення нагород мисливським трофеям – в додатку 3.

4. Порядок реєстрації мисливських трофеїв, форма та порядок видачі трофейних листів.

Реєстрації підлягає мисливський трофей здобутий мисливцем на території України або за її межами у встановлені терміни дозволим способом за наявності документального підтвердження (ліцензія, дозвіл, сертифікат походження мисливської продукції).

Мисливські трофеї, одержані від добутих тварин, підлягають обов'язковій реєстрації у користувача мисливських угідь з оформленням відповідного трофейного (оцінювального) листа (*Додаток 2*) із зазначенням у ньому місця, часу їх добування, оцінки трофейної якості. (Частина сьома статті 35 із змінами, внесеними згідно із Законом N 1695-IV (1695-15) від 20.04.2004).

Державну реєстрацію мисливських трофеїв веде Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері мисливського господарства за єдиною для усіх користувачів мисливських

угідь системою за рахунок коштів державного бюджету з метою забезпечення ефективної організації менеджменту популяцій мисливських тварин і середовища їх існування, охорони і захисту мисливського фонду, його раціонального використання та відтворення, здійснення постійного контролю за якісними і кількісними змінами в популяціях основних видів мисливських тварин і їх біотопах.

Державна реєстрація мисливських трофеїв включає системні відомості про усі видатні (золото, срібло, гран-прі) мисливські трофеї основних видів мисливських тварин України, походження, результати оцінювання та інші дані, що характеризують трофей і саму тварину.

Документація реєстру мисливських трофеїв ведеться на основі трофейних листів.

Підприємства, установи, організації та громадяни, що мають у користуванні мисливські угіддя надсилають до першого квітня поточного року оформлену в установленому порядку документацію первинного обліку мисливських трофеїв відповідним державним лісгосподарським підприємствам Держлісагентства для узагальнення і подання органам Держлісагентства до 1 травня зведеної облікової інформації.

Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері мисливського господарства перевіряє повноту і достовірність зведених відомостей про мисливські трофеї, узагальнює їх в цілому по Україні, зберігає документацію реєстрації мисливських трофеїв, готує та видає в установленому порядку інформаційні матеріали про мисливські трофеї і рівень ведення мисливського господарства.

Первинній реєстрації підлягають усі трофеї добуті безпосередньо у мисливському господарстві, яке організувало полювання. Реєстрацію здійснює комісія з оцінювання мисливських трофеїв.

При реєстрації трофеїв за необхідності додають якісні фотографії розміром 13x18 см: (вигляд спереду, зліва та справа, а також вигляд з боку і знизу зубного ряду верхньої щелепи і вигляд зверху і збоку зубного ряду нижньої щелепи), які зроблені з близької відстані, щоб на них добре фіксувалися основні елементи оцінювання для порівняння їх із даними наведеними у трофейному листі.

Державній реєстрації підлягають мисливські трофеї диких тварин здобутих у природних умовах на території нашої країни та які отримали попередню оцінку в балах С.І.С, відповідно до трофейного листа встановленого зразка, не нижче, ніж на бронзову медаль згідно до відповідної шкали (Додаток. 3).

Загальнодержавну реєстрацію мисливських трофеїв здійснює центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері мисливського господарства.

Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері мисливського господарства забезпечує формування бази даних про призові і інші мисливські трофеї, а також нагородження і збереження рекордних трофеїв України.

Забороняється (включаючи участь у міжнародних виставках) вивіз за межі України незареєстрованих мисливських трофеїв з видатними показниками (визнаними рекордсменами світу, відзначеними "Гран-прі" або золотою медаллю), які добуті в мисливських угіддях держави або за її межами (незалежно від користувача мисливських угідь) та є її надбанням.

Зареєстровані рекордні трофеї можуть бути вивезені за межі України тільки для експонування на міжнародних виставках у відповідності з чинними нормативно-правовими актами.

4.1. Форма та порядок видачі трофейних листів

У процесі первинного оцінювання мисливських трофеїв комісія видає мисливцеві трофейний (оцінювальний) лист встановленого зразка (Додаток 2), (заповнюється у двох примірниках, копія

залишається у господарстві), завірений підписами голови і членів комісії (із зазначенням їх посад) та печаткою господарства.

Трофейний лист повинен містити наступні дані: назву і реєстраційний номер трофею, прізвище, ім'я, по-батькові та домашню адресу мисливця, який здобув трофей, а також власника трофею; дату, місце і спосіб полювання (країна адміністративна область, район, мисливське господарство, урочище або місцевість); номер ліцензії чи дозволу, тип мисливської зброї; масу і вік добутої тварини, підсумкові результати оцінювання трофею в балах за системою С.І.С.

Подання трофею на конкурс або на виставку проводиться не раніше, ніж через три місяці після добування тварини що пов'язане зі змінами його маси. На конкурсі або на виставці заповнюють новий трофейний лист встановленого зразка (див. додаток). Результати оцінювання трофеїв у балах реєструються у Каталогі конкурсу або виставки.

4.2. Виставки мисливських трофеїв

Всеукраїнські виставки мисливських трофеїв і оцінювання рівня ведення мисливського господарства проводять один раз за п'ять років, у жовтні місяці.

Обласні виставки мисливських трофеїв і оцінювання рівня ведення мисливського господарства проводять щорічно, після закінчення попереднього мисливського року, упродовж березня-квітня місяця.

Оцінювання рівня ведення мисливського господарства за показниками оптимальної і фактичної чисельності, щільності населення видів їх вікової і статевої структури, лімітів добування, правильності відстрілу та якості трофеїв оленеподібних проводить Всеукраїнська (обласна) комісія за участі представника державної екологічної служби, державної агенції лісових ресурсів (обласного управління лісового і мисливського господарств), представника Всеукраїнської (обласної) організації Українського товариства мисливців і рибалок, досвідчених експертів міжнародної і національної категорій.

Виставки мисливських трофеїв включають експертну (оцінювальну, не публічну) і публічну, експозиційну частини. Оцінювання мисливських трофеїв проводить комісія згідно до вимог С.І.С за оцінювальними таблицями (*Додатки 1, 2*).

На Всеукраїнську виставку мисливських трофеїв представляють трофеї які зайняли призові місця (бронза, срібло, золото, гран-прі) на обласних виставках у продовж попередніх п'яти років.

На обласну виставку мисливських трофеїв представляють препаровані трофеї добуті у попередньому мисливському році разом з відповідними документами..

Організатор Всеукраїнської виставки мисливських трофеїв (Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері мисливського господарства) не пізніше ніж за 50 днів до її відкриття повідомляє обласні управління лісового і мисливського господарства про точну дату і місце проведення виставки, місце приймання трофеїв і необхідних документів.

Організатор обласної мисливської виставки (Обласне управління лісового і мисливського господарства) не пізніше ніж за 30 днів до її відкриття повідомляє користувачів мисливських угідь про дату і місце проведення виставки, а також про необхідні супровідні документи і місце їх представлення разом з трофеями.

Користувачі мисливських угідь не пізніше ніж за 15 днів до відкриття виставки представляють у визначене місце мисливські трофеї з усіма необхідними супровідними документами.

На виставку представляють добре виварені, очищені і вибілені трофеї у відповідності до чинних вимог. До трофею додається етикетка у якій зазначені: вид мисливської тварини, реєстраційний номер трофею, адміністративна область і район, назва мисливського господарства (місцевість),

користувач мисливських угідь, прізвище, ім'я та по батькові мисливця або власника трофею, поштова адреса його постійного місця проживання, прізвище та ініціали супроводжуючого егеря (мисливствознавця), дата відстрілу, номер, дата і місце видачі дозволу на відстріл.

Трофеї однорічних і дворічних самців лося, оленів благородного (лісового) і плямистого, лані і козулі (сарни) можна представляти на виставки з укороченими лобовими кістками.

Трофеї добутий поза мисливським сезоном представляють на виставку мисливських трофеїв разом з оригіналом, або копією спеціального дозволу виданого для добування зазначеної особини.

Трофей рідкісного виду тварин, що перебуває під охороною представляють на виставку мисливських трофеїв разом з оригіналом, або копією спеціального дозволу виданого для добування зазначеної особини.

Оцінювальна комісія у складі голови і членів проводить усі необхідні вимірювання і обчислення за результатами яких заповнює оцінювальну таблицю і трофейний лист.

Трофеї визнані комісією, як такі, що свідчать про неправильний відстріл тварини (молода перспективна особина) на виставці розміщують на окремих щитах під загальним гаслом «Неправильний відстріл».

Трофеї свині дикої і черепа хижих звірів на правильність відстрілу не оцінюють.

Підсумки виставки мисливських трофеїв і оцінювання рівня ведення мисливського господарства повинні включати: числову оцінку рівня ведення мисливського господарства за показниками оптимальної і фактичної чисельності, щільності населення видів їх вікової і статеві структури, лімітів добування, правильності відстрілу та якості трофеїв, список оцінюваних мисливських трофеїв, список трофеїв добутих поза мисливським сезоном, список трофеїв рідкісних видів тварин, недоліки у плануванні ведення мисливського господарства і полювання, обчислену частку призових (бронза, срібло, золото, гран-прі) трофеїв до загальної кількості впольованих за рік у господарстві (районі, області) самців цього виду у відсотках, рівень опорядження представлених трофеїв, список мисливських трофеїв неправильно відстріляних тварин, а також не представлених трофеїв із зазначенням ім'я і прізвища мисливця та супроводжуючої його особи і адреси їх постійного місця проживання, загальну оцінку організації і рівня проведення виставки.

Організатор виставки мисливських трофеїв зберігає упродовж 15 років наступні документи: список трофеїв за користувачами мисливських угідь, результати аналізу рівня ведення мисливського господарства за показниками оптимальної і фактичної чисельності, щільності населення видів їх вікової і статеві структури, лімітів добування, правильності відстрілу та якості трофеїв, список неправильно добутих трофеїв за їх власниками, список призових (бронза, срібло, золото, гран-прі) трофеїв, фото документацію проведення виставки.

Додаток 1 до Положення про мисливські трофеї в Україні

1. Способи вимірювання і критерії оцінювання мисливських трофеїв

1.1. Олень благородний [лісовий] (*Cervus elaphus* Linnaeus, 1758)

Способи і прийоми вимірювання рогів оленя благородного (лісового) показані на рис. 1, а оцінювання їх трофейних характеристик – в табл. 1.

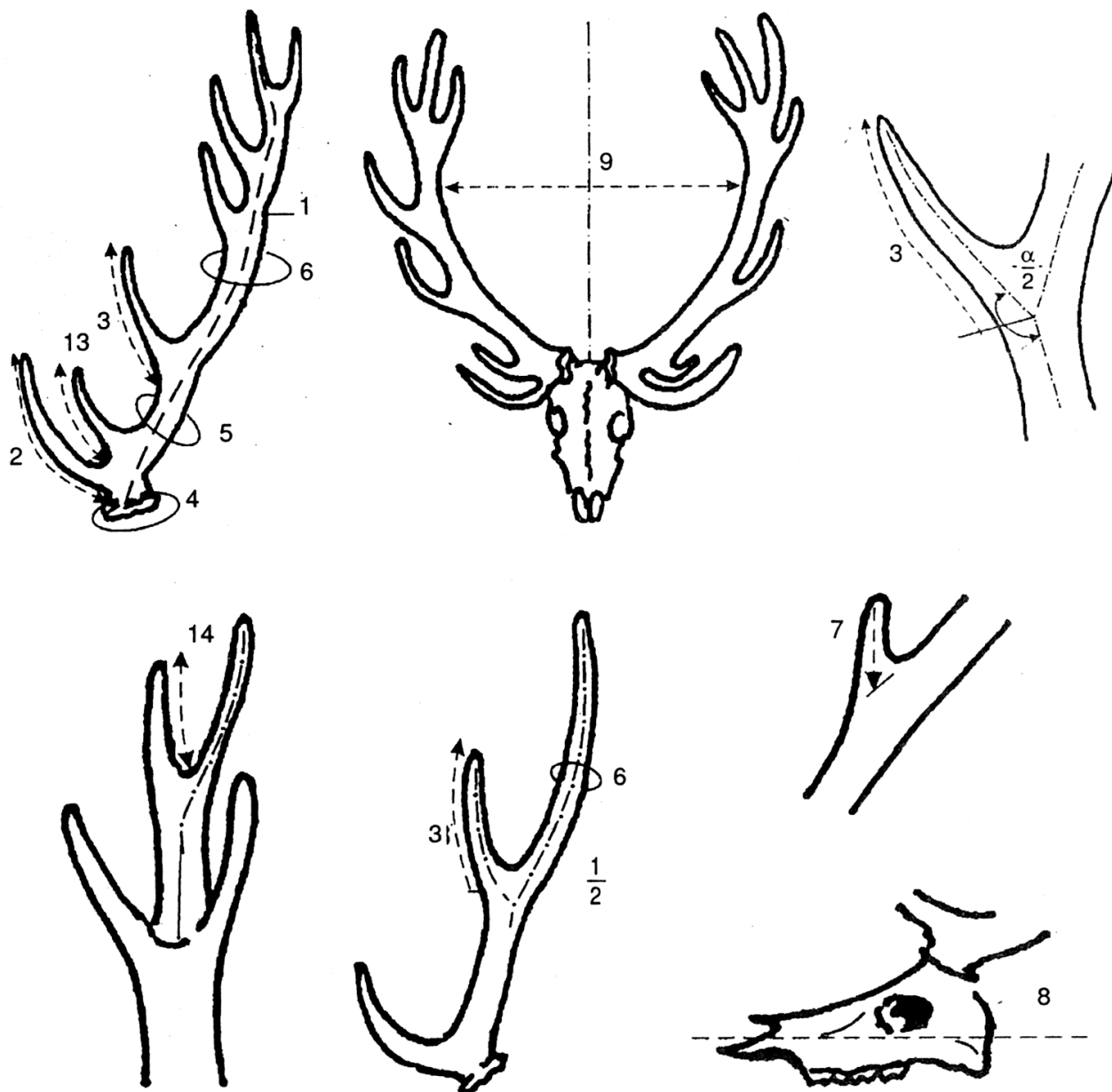

Рис. 1. Вимірювання рогів і відпилювання черепа оленя благородного (лісового): 1 – довжина стовбура, 2 – довжина очного пасинку, 3 – довжина середнього пасинку, 4 – окружність розетки (віночка), 5, 6 – нижня і верхня окружність стовбура, 7 – довжина інших пасинків, 8 – правильне обпилювання черепа, 9 – розлогість рогів.

Пояснення прийомів вимірювання і характеристика знижок та надбавок при оцінюванні показників трофейних якостей рогів оленя благородного (лісового)

1. Довжину рогів (кожного окремо) вимірюють стрічкою або рулеткою натягнутою від основи розетки по середині зовнішньої поверхні, стовбура до верхівки найдовшого пасинка корони. Результати вимірювання обох рогів додають, ділять на 2, а середню довжину множать на коефіцієнт 0,5 і отримують бали за довжину. Якщо верхівка рогу чи пасинку ушкоджена, вимірюють тільки наявну його частину
2. Довжину перших, очних пасинків вимірюють уздовж їх нижнього боку, починаючи від верхнього краю розетки до верхівки пасинка. Результати додають і ділять на 2. Середню величину множать на коефіцієнт 0,25.
3. Довжину середніх (і всіх інших) пасинків вимірюють вздовж їх зовнішнього боку від середини дуги, що утворює стовбур рогу і цей пасинок, до його верхівки. Результати додають, ділять на 2, а середню величину множать на 0,25 і отримують бали.
4. Округність правої та лівої розеток (віночків) вимірюють натягнутою мірною стрічкою за їх периметром. Якщо розетки щільно з'єднані одна з одною, що не дозволяє заміряти округність кожної розетки, до результату замірів доступної округності додається ширина ділянки стикання, яка вимірюється за допомогою штангенциркуля. Результати вимірювання обох розеток додають. Кількість балів визначають шляхом поділу суми на 2.
5. Першу (нижню) округність кожного стовбуру рогів вимірюють натягнутою мірною стрічкою, перпендикулярно до осі рогу, між очним та середнім пасинками у найтоншій його ділянці. При цьому не зважають на надочні пасинки. Результати додають і отримують бали.
6. Другу (верхню) округність правого та лівого стовбурів рогів вимірюють у найтоншій ділянці між короною та середнім пасинком. Бали отримують шляхом складання результатів виміру.
7. Загальну кількість пасинків на стовбурах рогів встановлюють шляхом підрахунку всіх (включаються також пасинки корони) пасинків. Кожен пасинок додає 1 бал до загальної кількості. При цьому враховують тільки природні пасинки не коротші 2 см. Штучно прикріплені пасинки не враховують.
8. Масу рогів визначають зважуванням з точністю до 10 г коротко обпиляного черепа з носовою кісткою не раніше, як через 3 місяці від дня полювання. При зважуванні не обпиляного черепа, визначену масу зменшують на 0,5-0,7 кг, у залежності від наявної частини черепа (без зменшення, якщо залишена мала частина черепа з носовими кістками; зменшують на 0,5 кг, якщо залишилася більша частина черепа, але без зубів і тильної частини; 0,7 кг, якщо залишилася ціла верхня щелепа) Маса свіжого черепа упродовж перших двох тижнів зменшиться майже на 10%. Масу рогів множать на коефіцієнт 2 і отримують бали.
9. Розлогість рогів вимірюють між внутрішніми поверхнями рогів у найширшій ділянці. Бали вираховують за допомогою відсоткового співвідношення найбільшого розмаху рогів до середньої довжини рогів. Якщо це співвідношення менше 60%, тоді бали не нараховують; за 61-70% – додають 1 бал; за 71-80% – 2 бали; 81% і більше – 3 бали. При дуже широкій розлогості – понад 100% – бали також не нараховують.
10. За забарвлення рогів додають до 2 балів. Зовсім світлі, а також штучно зафарбовані роги за цим показником балів не отримують; роги сірого і світло-коричневого забарвлення оцінюють в 0,5 балу; коричневого – 1 бал, а темно-коричневі – в 1,5 балу; темно-коричневе до чорного – 2 бали.
11. Зернистість оцінюють в межах 2 балів: гладкі стовбури – 0 балів; дрібні зерна і рідка зернистість – 0,5 балу; середні зерна і густіша зернистість – 1 бал; великі але рідкі зерна – 1,5 балу; великі зерна і густа зернистість – 2 бали.

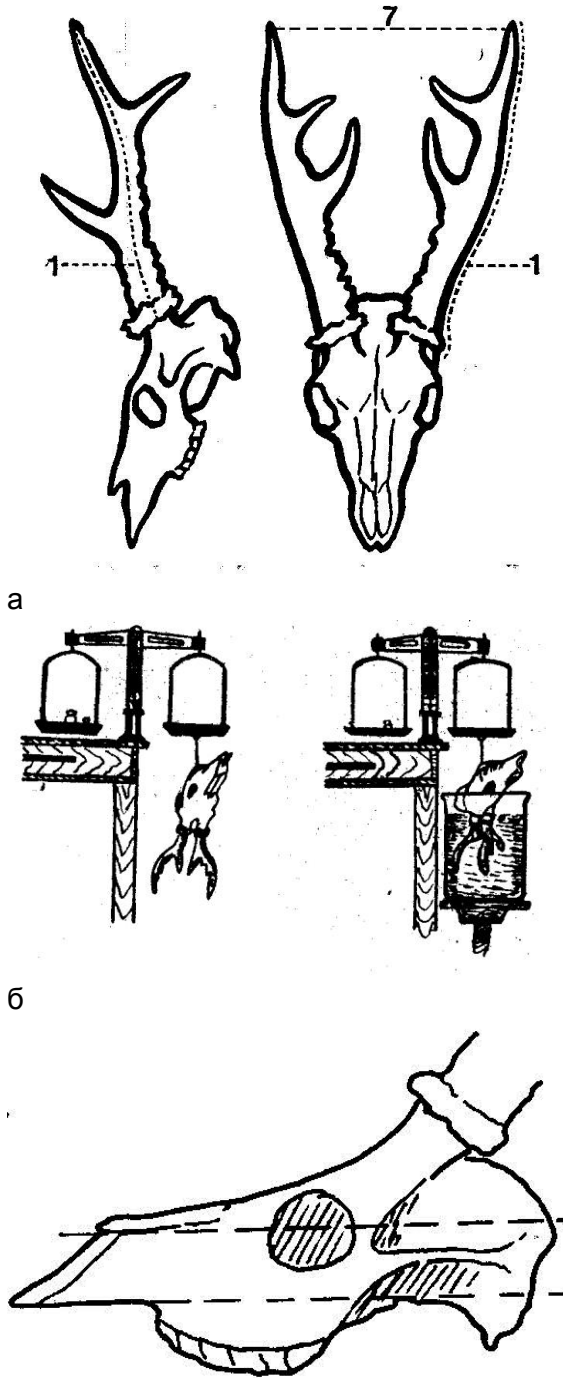
12. Форму, забарвлення та блиск верхівок пасинків оцінюють в межах 2 балів: тупі і темні – 0 балів; дещо загострені, окремі світлі – 0,5 – 1,0 бал; загострені і всі світлі – 1,5 – 2,0 бали.
13. Якщо на стовбурах рогів, між першими, очними і середніми є другі надочні (льодяні) пасинки, тоді за кожен з них начисляють, бали:
	на 1 рогові;	на 2 рогах
за короткий (2 – 10 см) –	0	0,5
за середній (10,1 – 15,0 см)	0,5	1,0
за довгий (15,1 см та довший)	1,0	2,0
14. Корону оцінюють від 1 до 10 балів в залежності від кількості та довжини пасинків, що її утворюють. Пасинки корони ділять на короткі (2-10 см); середні (10,1-15,0 см) і довгі (15,1 см і більше). Корона з п'ятьма-сімома короткими пасинками отримує 1-2 бали; з п'ятьма-сімома середніми – 3-4 бали; з п'ятьма-сімома довгими – 4-5 балів, з вісьмома-дев'ятьма короткими – 4-5 балів, вісьмома-дев'ятьма середніми – 5-6 балів, вісьмома-дев'ятьма довгими – 6-7 балів, з десятьма і більше короткими – 6-7 балів, з десятьма і більше середніми – 7-8 балів, з десятьма і більше довгими – 9-10 балів.
15. Знижки роблять за асиметричність, за пошкодження, деформацію, непомірно великий або малий розмах та інші дефекти. Знижка допустима у межах 1-3 бали. До рогів оленя обов'язково додають нижню щелепу для встановлення віку добутої тварини.

Таблиця 1. Таблиця оцінювання трофея, рогів оленя благородного (лісового)

Показники трофейного оцінювання		Результати вимірювання	Середнє значення	Коефіцієнт	Бали С.І.С
1. Довжина стовбурів, см	правого		0,50
	лівого				
2. Довжина (перших) очних пасинків, см	правого		0,25
	лівого				
3. Довжина середніх пасинків, см	правого		0,25
	лівого				
4. Окружність розеток рогів, см	правого		1,0
	лівого				
5. Нижня окружність стовбурів, см	правого		сума	1,0
	лівого				
6. Верхня окружність стовбурів, см	правого		сума	1,0
	лівого				
7. Кількість пасинків на стовбурах, шт.	правому		1,0
	лівому				
8. Маса рогівкг, знижка.....				2,0
Чиста маса рогів.....кг				
9. Розлогість рогівсм,%				0-3
Надбавки					
10. За забарвлення рогів			0 – 2	
11. За зернистість (перлинність) поверхні рогів			0 – 2	
12. За верхівки пасинків			0 – 2	
13. За надочні пасинки			0 – 2	
14. За корону			0 – 10	
Разом додатних балів				
Знижки					
15. За асиметричність, пошкодження, деформацію, надмірну або малу розлогість та інші дефекти			0 – 3	
Разом знижок				
Підсумкова оцінка трофею, рогів оленя благородного (лісового), за системою С.І.С				

1.2. Козуля [сарна] європейська (*Capreolus capreolus* Linnaeus, 1758)

Способи вимірювання рогів козулі (сарни) європейської показані на рис. 2 (а, б, в), а оцінювання їх трофейних характеристик – в табл. 2.

В
 Рис. 2. Способи визначення довжини, розлогості стовбурів (а), об'єму рогів (б), та обпилювання черепа (в)

Пояснення прийомів вимірювання і характеристика надбавок та знижок при оцінюванні трофейних показників рогів козулі (сарни) європейської

1. Довжину правого та лівого стовбурів рогів вимірюють від нижнього краю розетки (віночка) уздовж зовнішнього боку прямуючи за згином стовбура до його верхівки. Знаходять середню величину, яку множать на коефіцієнт 0,5 для визначення кількості балів.
2. Масу рогів у грамах визначають не раніше, як через три місяці від дня полювання. Якщо у трофея збережений череп (без нижньої щелепи), то від загальної маси віднімають 90 г, якщо череп обрізаний і має лише носову кістку, маса не віднімається. Бал дорівнює масі. Якщо череп сильно обрізаний до його маси можна додати 10 – 20 грамів.
3. Об'єм рогів визначають в кубічних сантиметрах за допомогою градуйованої посудини. Роги занурюють в воду до розеток. Для отримання балів за об'єм рогів об'ємну масу множать на коефіцієнт 0,3.
4. Бали за загальний вигляд рогів.

а) За забарвленням роги оцінюють від 0 до 4 балів: 0 балів – бліді або штучно пофарбовані; 1 бал – жовтуваті або блідо-коричневі; 2 бали – коричневі; 3 бали – темно-коричневі без блиску; 4 бали – темно-коричневі до чорних з блиском.

б) За зернистістю (перлинністю) роги оцінюють від 0 до 4 балів: гладкі роги (без перлин) – 0 балів; слабо розвинена зернистість (поодинокі і розсіяні зерна, перлини) – 1 бал; посередня зернистість (малі але досить численні зерна) – 2 бали; добре розвинуті зерна на усіх боках стовбура рогів – 3 бали; дуже добра зернистість на усіх боках стовбурів рогів – 4 бали.

в) Надбавка за форму розеток (віночків) від 0 до 4 балів: вузькі і низькі – 0 балів; децю ширші і слабо зернисті – 2 бали; грубі (широкі і високі) – 3 бали; дуже грубі сильно горбкуваті – 4 бали.

г) Розлогість рогів вимірюють у найширшій ділянці; бали визначають із співвідношення розлогості рогів до їх середньої довжини (з точністю до 0,1). Дуже мала розлогість (менше 30% розлогості до середньої довжини рогів) – 0 балів; мала (30-35%) – 1 бал; середня (35,1-40%) – 2 бали; добра (40,1-45%) – 3 бали; дуже добра (45,1-75%) – 4 бали; розлогість понад норму (більше 75%) – 0 балів.

д) Якість верхівок рогів оцінюють від 0 до 2 балів. Тупі та слабкі (короткі, тонкі) не отримують балу; роги з тупими, середньо розвиненими жовтуватими верхівками отримують 1 бал; із гострими світлими верхівками кольору слонової кістки – 2 бали.

е) Надбавки за правильну форму, гармонійний, добрий розвиток і симетричність рогів та красоту пасинків допускаються в межах до 5 балів. До 3 балів – за правильну форму рогів і їх добрий розвиток, за красоту пасинків – до 2 балів (нормальна форма пасинків – 0, гарні пасинки – 1, дуже гарні – 2 бали).

Знижки за ті чи інші вади (несиметричність рогів, неправильна форма рогів, слабкий розвиток пасинків) допустимі також в межах до 5 балів. З них: за аномалії розвитку – до 3 балів, за дефекти у розвитку пасинків – до 2 балів.

До рогів самця козулі (сарни) обов'язково додають нижню щелепу для встановлення віку тварини.

Таблиця 2. Таблиця оцінювання трофея, рогів самця козулі (сарни) європейської

Показники трофейної оцінки		Результати вимірювання	Середнє значення	Коефіцієнт	Бали С.І.С
1. Довжина стовбурів рогів, см	правого	0,5
	лівого			
2. Маса рогівгр. Знижка – надбавкагр.		Чиста маса рогів.....		0,1
3. Об'єм рогів.....см ³		-	0,3
4. Бали за загальний вигляд рогів					
а) за забарвлення				0 – 4
б) за зернистість (перлинність)				0 – 4
в) за розетки				0 – 4
г) за розлогість рогівсм,%				0 – 4
д) за верхівки пасинків				0 – 2
е) надбавки за гармонійність, симетричність і красоту				0 – 5
Разом додатних балів				
Разом знижок				0 - 5
Підсумкова оцінка трофею, рогів козулі (сарни), за системою С.І.С				

1.3. Кабан [свиня дика] (*Sus scrofa* Linnaeus, 1758)

Способи і прийоми вимірювання іклів кабана показані на рис.3 і 4, а їх трофейна оцінка – в табл. 3.

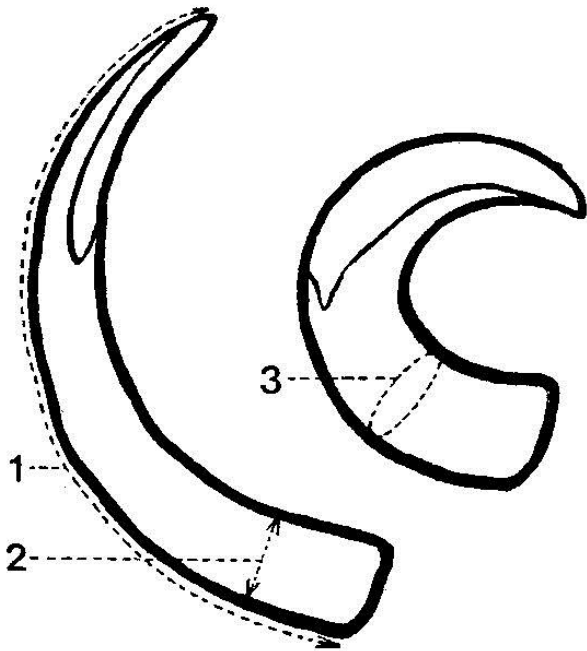

Рис. 3. Способи вимірювання іклів кабана: 1- довжина нижнього ікла, 2 – ширина нижнього ікла, 3 – окружність верхнього ікла

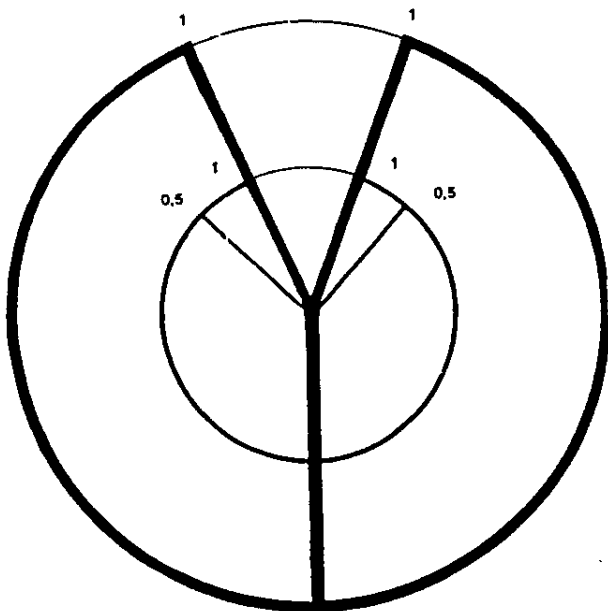

Рис. 4. Шаблон для оцінювання форми іклів кабана: на збільшений до потрібних розмірів шаблон основою до вертикальної лінії укладають нижні і верхні ікла і обводять олівцем

Пояснення прийомів вимірювання і характеристика знижок та надбавок при оцінюванні трофейних показників іклів кабана

1. Довжину нижніх іклів визначають за зовнішньою дугою від кореня до вістря верхівки. Результати вимірювання обох іклів додають, ділять на два, середня величина відповідає кількості балів. Якщо ікло зламане, вимірюють тільки наявну його частину.
2. Ширину правого та лівого нижніх іклів вимірюють штангенциркулем у найширшій ділянці з точністю до 0,1 міліметра. Результати додають, ділять на два, отриману середню величину множать на коефіцієнт 3. Нарости, напливи на інші аномалії вимірюванню не підлягають.
3. Окружність верхніх іклів вимірюють у їх грубішій ділянці за допомогою натягнутої мірної стрічки під прямим кутом до осі ікла в сантиметрах з точністю до 0,1 см. Нарости на іклі не вимірюють, нерівності, під час вимірювання не беруть до уваги.

Надбавки не перевищують 5 балів (до 2 за нижні, до 3 балів – за верхні ікла). Надбавки для нижніх іклів надають за: симетричність будови іклів, стан їх верхівок, за забарвлення ділянки іклів, що третяся (від темно-коричневої до чорної). За умови наявності цих ознак на одному іклу надають 1 бал, на двох – 2 бали.

Надбавки для верхніх іклів робляться за закрученість (одне ікло – 1 бал, два ікла – 2 бала); за забарвлення поверхні (одне ікло – 0,5 бала, два ікла – 1 бал).

Знижки встановлюють в межах 10 балів.

За зточеність іклів – до 3 балів: за зточеність до 4 см довжиною (одне ікло – 1,5 бала, два ікла – 3 бала); за зточеність від 4,1 до 5 см довжиною (одне ікло – 0,5 бала, два ікла – 1 бал), понад 5 см – 0 балів.

За асиметрію нижніх іклів за довжиною, шириною та формою – до 3 балів; за асиметрію верхніх іклів за довжиною та формою – до 3 балів; за несумірність між нижніми та верхніми іклами – до 1 бала.

Таблиця 3. Таблиця оцінювання трофея, іклів кабана

Показники трофейної оцінки		Результати вимірювання	Середнє значення	Коефіцієнт	Бали С.І.С
1, Довжина нижніх іклів, см	правого		1,0
	лівого				
2. Ширина нижніх іклів, см	правого		3,0
	лівого				
3. Окружність верхніх іклів, см	правого		сума	1,0
	лівого				
Надбавки					
4. За нижні ікла				0 – 2
5. За верхні ікла				0 – 3
Разом додатних балів					
6. Знижки за вади у формі іклів				0 - 10
Підсумкова оцінка трофею, іклів кабана у балах С.І.С				

1.4. Лось європейський (*Alces alces* Linnaeus, 1758)

Способи і прийоми вимірювання лопатоподібних і оленеподібних рогів лося європейського показані на рис. 5, а їх трофейна оцінка – в табл. 4.

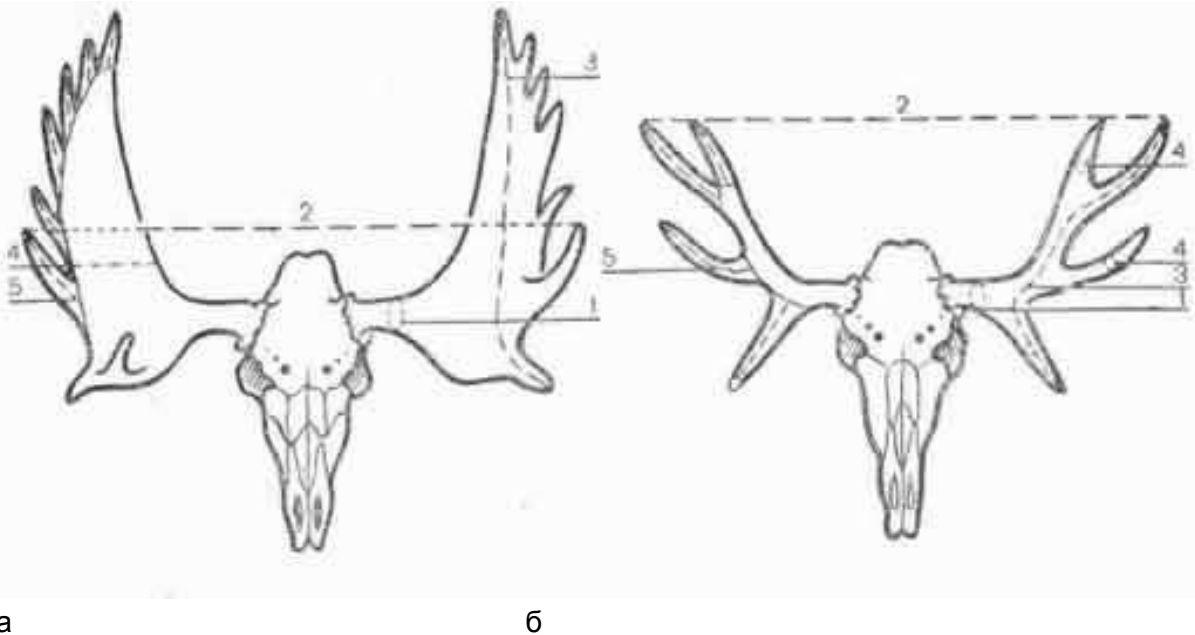

Рис. 5. Вимірювання рогів лося європейського: а – лопатоподібні; б – гіллясті, оленеподібні

Пояснення прийомів вимірювання і характеристика знижок та надбавок при оцінюванні трофейних показників рогів лося європейського

1. Окружність стовбура кожного рогу вимірюють на віддалі 4 сантиметри вище від розеток (віночків). Сума результатів вимірювання дає кількість балів.
2. Розлогість рогів вимірюють між найбільш віддаленими одна від одної верхівками протилежних пасинків обох лопат. Для одержання кількості балів результат вимірювання множиться на коефіцієнт 0,5.
3. Довжину кожного рогу вимірюють із його зовнішнього боку від верхівки найбільш віддаленого верхнього пасинку до верхівки найдовшого переднього пасинку. Результати вимірювань додають, ділять на два і отримують кількість балів.
4. Ширину лопат кожного рогу вимірюють із зовнішнього боку (у найширшій ділянці, у проміжку між пасинками) перпендикулярно до осі рогів. Результати вимірювань додають і множать на два. У роздвоєної лопати ширину також вимірюють із її зовнішнього боку.
5. Окружність пасинків у гіллястих, оленеподібних рогів лося вимірюють посередині найдовших пасинків. Кількість вимірювань – до п'яти пасинків на кожному розі. Результати вимірювань додають і множать на 0,65, отриманий результат вважається балом.
6. Середню довжину всіх пасинків визначають на обох рогах. Пасинки завдовжки менші 2 см не враховують. Довжину пасинків вимірюють із їх зовнішнього боку. Якщо середня довжина всіх пасинків у лопатоподібних рогів рівна чи більша 4 см, тоді за кожен пасинок нараховують 1 бал, але не більше 15 балів у сумі. У гіллястих, оленеподібних рогів за кожний сантиметр середньої довжини всіх пасинків нараховують 1 бал.
7. Кількість пасинків підраховують на обох рогах. Для лопатоподібних рогів, з 10-ма або меншою кількістю пасинків, бали не нараховують, інакше кількість балів дорівнює кількості пасинків мінус 10.

Якщо кількість пасинків на розі гіллястих, оленеподібних рогів більша 5, кількість балів дорівнює кількості пасинків мінус 5. Максимально враховують до 5 пасинків на кожному розі. Сума балів за кожний ріг.

Знижки передбачають при оцінці обох форм рогів у сумі до 8 балів, у тому числі за різницю у довжині пасинків – 5 балів і за асиметрію рогів – 3 бали.

Таблиця 4. Таблиця оцінювання трофея, рогів лося європейського

Показники трофейної оцінки		Значення	Сума	Середн є	Коефіцієнт	Бали
1. Окружність стовбурів рогів	правогоCMCMCM	1
	лівогоCM				
2. Розлогість рогів	-CM	-	-	0,5
3. Довжина рогів	правогоCMCMCM	1
	лівогоCM				
4. Ширина лопати (для рогів у вигляді лопат)	правогоCMCM	-	2
	лівогоCM				
5. Окружність пасинків (для оленеподібних рогів)	правогоCMCM	-	0,65
	лівогоCM				
6. Середня довжина всіх пасинків	лопато подібні роги	Якщо середня довжина всіх пасинків рівна чи більша 4 см, тоді за кожен пасинок нараховується 1 бал, але не більше 15 балів у сумі.			
	олене подібні роги	За кожний сантиметр середньої довжини всіх пасинків нараховується 1 бал.			
7. Кількість пасинків	лопато подібні роги	За роги з 10-ма або меншою кількістю пасинків бали не нараховуються, інакше кількість балів дорівнює кількості пасинків мінус 10.			
	олене подібні роги	Сума балів за кожний ріг. Якщо кількість пасинків на розі більша 5, кількість балів дорівнює кількості пасинків мінус 5.			
Разом додатних балів						
Знижки.						
За різницю в довжині пасинків		0 – 5 балів			
За асиметрію рогів		0 – 3 балів			
Разом знижок					
Підсумкова оцінка рогів лося європейського у балах за системою С.І.С					

1.5. Олень плямистий (*Cervus nippon* Temminck, 1838)

Способи і прийоми вимірювання рогів оленя плямистого показані на рис. 6, а їх трофейна оцінка – в табл. 5.

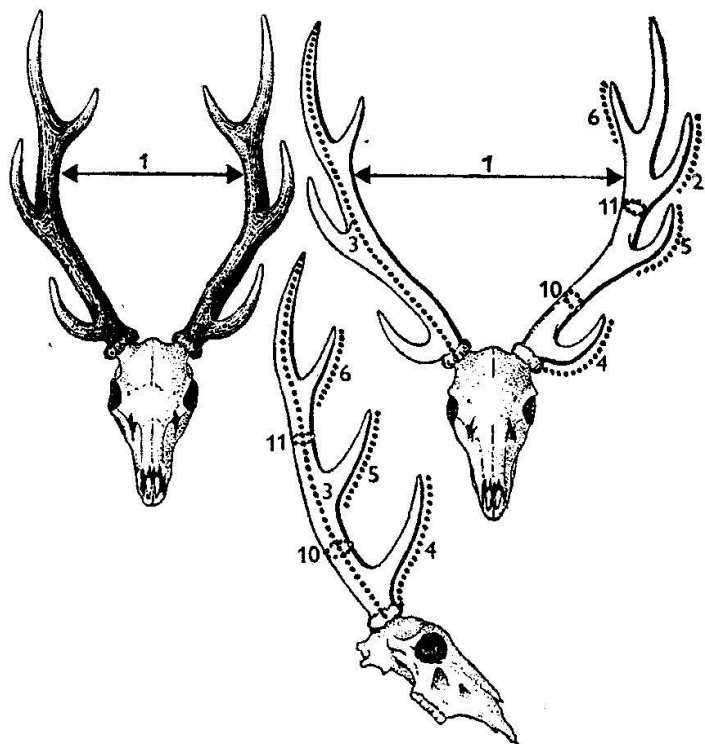

Рис 6. Способи вимірювання рогів оленя плямистого: 1 – розлогість рогів; 3 – довжина стовбура рогу; 4 – довжина очного пасинку; 2, 5, 6-9 – довжина інших (додаткових) пасинків; 10 – нижня окружність стовбура рогу; 11 – верхня окружність стовбура рогу.

Пояснення прийомів вимірювання та характеристика знижок і надбавок при оцінюванні трофейних показників рогів оленя плямистого

1. Розлогість рогів вимірюють між внутрішніми поверхнями стовбурів у найширшій ділянці. Результат вимірювання відповідає кількості балів. Якщо розлогість більша за максимальну довжину стовбура, тоді різниця між ними буде знижкою.
2. Сумарна довжина всіх аномальних пасинків є знижкою у балах. Аномальними вважають всі пасинки між першим і третім, які кількісно перевищують характерне для оленя плямистого число – 8 (по чотири на кожному стовбурі).
3. Довжину рогів вимірюють уздовж зовнішнього вигину стовбура від нижнього краю розетки до найвіддаленішої верхівки пасинка корони. Вимірюючи довжину стовбура, не можна притискати мірну стрічку в кут утворений розеткою і стовбуром рогу. Сума вимірених величин становить кількість балів, а різниця у довжині правого і лівого стовбурів рогів служить знижкою у балах.
4. Довжину очних пасинків вимірюють від верхнього краю розетки, з нижнього боку пасинка, до його верхівки. Якщо основа очного пасинку віддалена від розетки більш, ніж на 5 см, тоді довжину вимірюють від його основи. Сума значень вимірених величин відповідає кількості балів, а різниця у довжині правого і лівого очних пасинків рогів служить знижкою у балах.
5. Довжину середніх пасинків вимірюють від їх основи, уздовж зовнішніх вигнутих боків до верхівки. Сумарний результат значень служить балами, а різниця між їх довжиною – знижкою у балах.

6. Довжину третіх (внутрішнього у розвилці) пасинків вимірюють від їх основи, уздовж зовнішніх вигнутих боків, до верхівок. Сумарний результат значень служить балами, а різниця між їх довжиною – знижкою у балах.
7. Довжину перших додаткових пасинків вимірюють від їх основи, уздовж зовнішніх вигнутих боків, до верхівок. Сумарний результат значень служить балами, а різниця між їх довжиною – знижкою у балах.
8. Довжину других додаткових пасинків вимірюють від їх основи до верхівок. Сумарний результат значень служить балами, а різниця між їх довжиною знижкою.
9. Довжину третіх додаткових пасинків вимірюють від їх основи до верхівок. Сумарний результат значень служить балами, а різниця між їх довжиною знижкою.
10. Округність стовбурів рогів виміряну між очним і середнім пасинками (у найтоншій ділянці між першим та другим пасинками) підсумовують. Сумарний результат вимірювання служить балами, а різниця між значеннями округностей – знижкою у балах.
11. Округність стовбурів рогів виміряну між середнім і третім пасинками підсумовують. Сумарний результат вимірювання служить балами, а різниця між значеннями округностей – знижкою у балах. До рогів оленя плямистого додають нижню щелепу для встановлення віку тварини

Таблиця 5. Таблиця оцінювання трофея, рогів оленя плямистого

№ з/п	Показники	Розлогість рогів	Стовбури рогів		Різниця між вимірами
			правий	лівий	
1	2	3	4	5	6
1.	Розлогість стовбурів рогів, см Різниця між величиною розлогісті рогів і максимальною довжиною стовбура рогів, см	-	-
2.	Сумарна довжина всіх аномальних пасинків, см			
3.	Довжина стовбурів рогів, см	
4.	Довжина очного пасинка, см	
5.	Довжина середнього пасинка, см	
6.	Довжина третього (внутрішнього у розвилці) пасинка, см	
7.	Довжина перших додаткових пасинків, см				
8.	Довжина других додаткових пасинків, см				
9.	Довжина третіх додаткових пасинків, см				
10.	Округність між очним і середнім пасинками, см	
11.	Округність між середнім і третім пасинками, см	
Разом	
Сума величин в колонках 3, 4 і 5				
Знижка рівна сумі величин в колонці 6				
Підсумкова оцінка трофея в балах СІС				

1.6. Лань європейська (*Dama (Cervus) dama* Linnaeus, 1758)

Способи і прийоми вимірювання рогів лані європейської показані на рис. 7, а їх трофейна оцінка – в табл. 6.

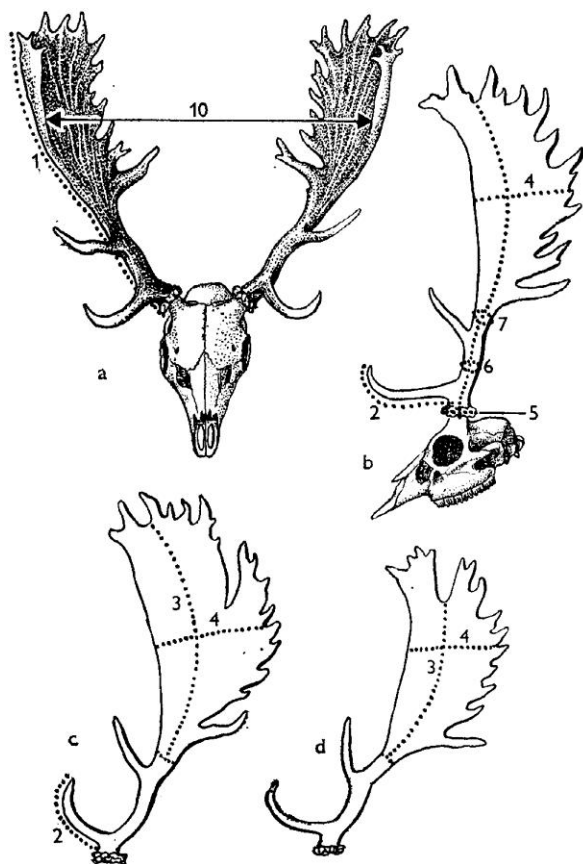

Рис. 7. Способи вимірювання рогів лані європейської: 1 – довжина стовбурів, 2 – довжина очного пасинка, 3 – довжина лопати, 4 – ширина лопати, 5 – окружність розетки, 6 – перша окружність стовбура, 7 – друга окружність стовбура.

Пояснення прийомів вимірювання та характеристика знижок і надбавок при оцінюванні трофейних показників рогів лані європейської

1. Довжину рогів вимірюють уздовж зовнішнього вигину стовбура від нижнього краю розетки до верхівки лопати. Верхівку лопати визначають у тій ділянці, де її ширина становить на менше половини максимальної ширини. Знаходять середню величину, та множать на коефіцієнт 0,5, отримують бали.
2. Довжину очних (перших) пасинків вимірюють від верхнього краю розетки до верхівки пасинка, із його зовнішнього боку. Якщо основа очного пасинка віддалена від розетки більш, ніж на 5 см, тоді довжину вимірюють від його основи. Знайдену середню величину множать на 0,25, отримують бали.
3. Довжину кожної лопати вимірюють уздовж зовнішньої дуги від ділянки, де лопата починає розширяться, до верхівки лопати. Знаходять середню величину, отримують бали.
4. Ширину лопати кожного рогу визначають наступним чином: у найширшій ділянці, де немає пасинків, вимірюють окружність лопати, величину ділять на 2. Окружність лопати кожного рогу вимірюють в її найширшій ділянці з використанням натягнутої мірної стрічки у вигляді петлі під прямим кутом до осі лопати. У більшості випадків вимірювання роблять у ділянці виїмки між двома пасинками з тильного боку лопати. Однак зовсім не обов'язково, щоб це було місцем

заглиблення – вимірювання можна робити у будь-якому найширшому місці на краю лопати, але він не може знаходитися на повноцінному пасинку. Не можна також включати в цей вимір частину повноцінного пасинка. Забороняється використовувати для вимірювання розвилку (заглиблення) пасинків там, де один пасинок росте з іншого. У випадку розгалуженої лопати один бік її буде вважатися частиною головного стовбура (справжньою лопатою), і окружність вимірюють тут, у цій частині. Інший бік розглядається як пасинок. Не допускається вимірювання окружності лопати рогу по повітряному простору між двома його розгалуженими частинами. Результати вимірювання обох лопат підсумовують, середнє значення множать на коефіцієнт 1,5, отримують бали.

5. Окружність правої та лівої розеток (віночків) вимірюють по чергово. Бали отримують шляхом визначення середнього результату вимірювання обох розеток (сума ділять на 2).
6. Окружність правого та лівого стовбурів рогів внизу вимірюють між очним і середнім пасинками у найтоншій ділянці. Бали отримують шляхом складання результатів виміру. За відсутності очного пасинка нижню окружність стовбура вимірюють у найтоншій ділянці між розеткою і середнім пасинком, а за відсутності середнього пасинка окружність стовбура вимірюють у найтоншій ділянці між очним пасинком і лопатою. В останньому випадку результат вимірювання буде служити, як для нижньої так і для верхньої окружності стовбура рога.
7. Верхню окружність стовбурів правого та лівого рогів вимірюють на найтоншій ділянці між середнім пасинком і лопатою. Бали отримують шляхом складання результатів виміру. Якщо величина верхньої окружності стовбура рога менша ніж 130 % величини нижньої окружності тоді її враховують цілком, а якщо більша, ураховують тільки 130% величини нижньої окружності.
8. Масу рогів визначають після просушування (не раніше, ніж через 3 місяці після добування) з коротко спиляним черепом та носовою кісткою. Якщо роги лані зважують з не спиляним черепом без нижньої щелепи, то від загальної маси віднімають 250 г; якщо череп без зубів і частини потиличної частини – 100 г. Для свіжо препарованого, але висушеного трофею знижка складає 10% його маси.
9. Надбавки за забарвлення лопат становлять: 0 балів – світло-жовте або сіре; 1 бал – світлі відтінки коричневого; 2 бали – темно-коричневе, що переходить в чорне.
10. Надбавки за пасинки на лопатах надають за пасинки завдовжки понад 2 см. Лопати з не численними, малими пасинками балів не отримують – 0:

	на 1 рогові	на 2 рогах
1/3 пасинків понад 2 см	1	2
2/3 пасинків понад 2 см	2	4
усі пасинки понад 2 см	3	6

11. За рівномірний розвиток, могутність, форму і симетричність додають до 5 балів. З них – до 3 балів за могутність, і до 2 балів – за форму та симетричність. При визначенні надбавок за розвиток і могутність рогів використовують значення величини чистої маси рогів: 2,75 – 3,00 кг – 1 бал; 3,01 – 3,25 кг – 2 бали; понад 3,26 кг – 3 бали.
12. Знижки за неправильну розлогість рогів (відношення найбільшої внутрішньої відстані до середньої довжини стовбурів, у відсотках) складають від 0 до 6 балів: 6 балів – вираховують за розмах менше 60 %; 5 балів – 60,1 – 65,0 %; 4 бали – 65,1 – 70,0 %; 3 бали – 70,1 – 75,0 %; 2 бали – 75,1 – 80,0 %; 1 бал – 80,1 – 85,0%; 0 балів – більше 85 %.
13. Знижка за вади лопат, неповні та щербаті, глибоко розщеплені, неприродно довгі та вузькі лопати, нараховують до 10 балів:

	на 1 рогові	на 2 рогах

трикутні лопати	3	6
слабо щербаті лопати	4	8
сильно щербаті лопати	3-5	6-10
шаблеподібні лопати	4-5	8-10

14. Додаткові знижки призначають за асиметричність рогів (несиметричні стовбури, різниця в довжині надочних пасинків), а також за небажані краї лопат (гладенькі або гнилі) – до 8 балів. У тому числі за недоліки країв лопат призначають знижку 0 – 2 бали, а за асиметричність рогів – 0 – 6 балів. До трофея лані європейської додають нижню щелепу черепа для встановлення віку тварини.

Таблиця 6. Таблиця оцінювання трофея, рогів лані європейської

Показники трофейного оцінювання		Результати вимірювання	Середнє значення	Коефіцієнт	Бали С.І.С
1. Довжина стовбурів, см	правого	0,50
	лівого			
2. Довжина (перших) очних пасинків, см	правого	0,25
	лівого			
3. Довжина лопат, см	правої	1,0
	лівої			
4. Ширина лопат, см	правої	1,5
	лівої			
5. Окружність розеток, см	правого	1,0
	лівого			
6. Окружність стовбурів унизу, см	правого	1,0
	лівого			
7. Окружність стовбурів уверху, см	правого	1,0
	лівого			
8. Маса рогівкг, знижка.....			2,0
Чиста маса рогів.....кг					
Надбавки					
9. За забарвлення рогів			0 – 2	
10. За пасинки на лопатах			0 – 6	
11. За форму і симетрію рогів			0 – 5	
Разом додатних балів				
Знижки					
12. За розлогість рогів			0 – 6	
13. За недоліки форми лопат			0 – 10	
14. За недоліки країв і асиметричність лопат			0 – 8	
Разом знижок				
Підсумкова оцінка рогів лані європейської, за системою С.І.С				

1.7. Муфлон (*Ovis ammon musimon* Linnaeus, 1758)

Способи і прийоми вимірювання рогів муфлона показані на рис. 8, а їх трофейна оцінка – в табл. 7.

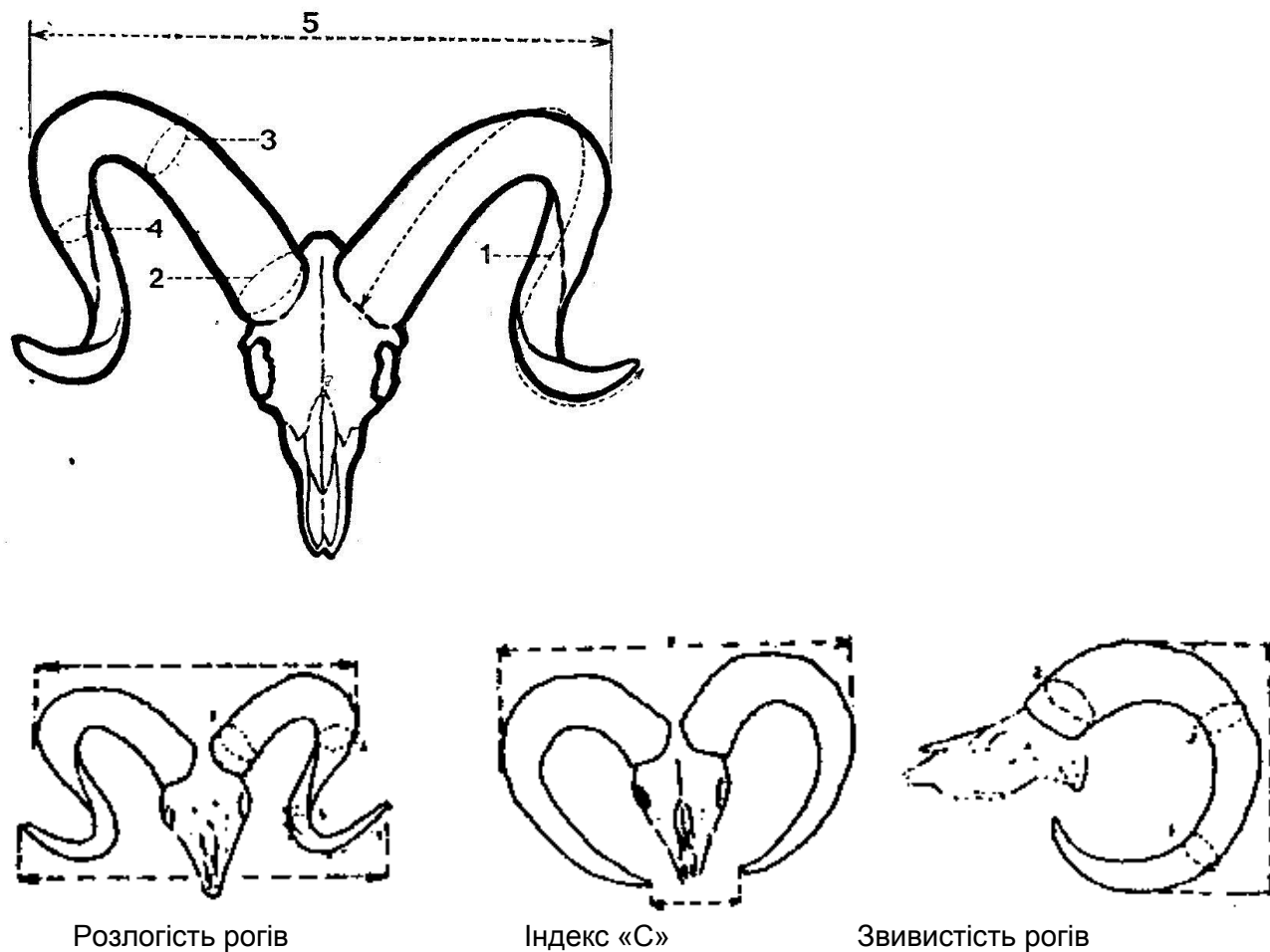

Рис. 7. Способи вимірювання рогів муфлона: 1 – довжина, 2, 3, 4 – окружності, 5 – розлогість, індекс «С» і звивистість рогів

Пояснення прийомів вимірювання та характеристика знижок і надбавок при оцінюванні трофейних показників рогів муфлона

1. Довжину кожного рогу муфлона вимірюють вздовж зовнішнього вигину. Лінія виміру повинна пройти по передній поверхні рогу. Вимірювання проводять від нижньої точки біля основи рогу до його верхівки, тримаючи напрям по волосяній текстурі рогу. Стрічку тримають натягнутою, не вдавляючи її у заглиблення на поверхні рогу. За кількість балів приймають значення суми довжин кожного рогу, поділеної навпіл.

2. Окружність правого та лівого рогів вимірюють в найбільш товстіших ділянках першої, другої та третьої його третин. За кількість балів приймають значення суми кожної з пар окружностей, поділеної навпіл.

3. Розлогість рогів – максимальна горизонтальна відстань між зовнішніми боками рогів, виміряне значення якої приймають за кількість балів.

4. Надбавка за зовнішній вигляд рогів (зморшкуватість) залежить від наявності борозенок та зморщок (гладенькі роги отримують 0 балів, а ті, що мають грубі та численні зморшки та борозни – до 3 балів). Забарвлення рогів оцінюють від 0 до 3 балів за світлі, коричневі та чорні роги, відповідно. Симетричність, гармонійність спірального вигину рогів (звивистість) оцінюють до 5 балів. Звивистість

визначають шляхом вимірювання відстані між нижньою ділянкою завитка рога і повздовжньою віссю черепа: до 25,9 см – 0 балів; 26,0-26,9 см – 1 бал; 27,0-27,9 см – 2 бали; 28,0 -28,9 см – 3 бали; 29,0-29,9 см – 4 бали; від 30 см і більше – 5 балів.

5. Знижка за асиметрію рогів (зокрема – за вигин рогів у напрямку до шиї тварини, так зване вrostання рогів), за обламани, зазубрені або занадто стерті та широкі їх верхівки, лущення рогів – до 5 балів. Ступінь вrostання рогів оцінюють за величиною індексу «С», яку визначають із співвідношення розмаху рогів і величини відстані між верхівками рогів. 1 – бал при «С» = 2,5 – 2,69; 2 – бали при «С» = 2,7 – 2,89 і 3 – бали при «С» більше 2,9. Роги з величиною індексу «С» = 0,7 і менше вважають за аномальні і оцінці не підлягають. За лущення одного рогу дається знижка 1 бал, а обох – 2 бали.

Таблиця 7. Таблиця оцінювання рогів муфлона

Показники трофейного оцінювання		Результати вимірювання	Середнє значення	Коефіцієнт	Бали С.І.С
1. Довжина рогів, см	правого	1,0
	лівого			
2. Окружність рогів в 1/3 їх довжини, см	правого	1,0
	лівого			
3. Окружність рогів в 2/3 їх довжини, см	правої	1,0
	лівої			
4. Окружність рогів в 3/3 їх довжини, см	правої	1,0
	лівої			
5. Розлогість рогів, см	правого	1,0
	лівого			
6. Окружність стовбурів унизу, см	правого	1,0
	лівого			
7. Окружність стовбурів уверху, см	правого	1,0
	лівого			
8. Маса рогівкг, знижка.....			2,0
Чиста маса рогів.....кг					
Надбавки					
6. За забарвлення рогів			0 – 3	
7. За зовнішній вигляд рогів			0 – 3	
8. За звивистість рогів,	правий	0 - 5	
	Лівий			
	середнє			
Разом додатних балів					
9. За вrostання рогів (індекс «С»)			0 - 3	
10. За асиметрію і вади форми рогів			0 - 2	
Разом знижок					
Підсумкова оцінка трофею, рогів муфлона у балах за системою С.І.С				

1.8. Зубр [Бізон] європейський (*Bison bonasus* Linnaeus, 1758)

Способи і прийоми вимірювання рогів зубра показані на рис. 9, а їх трофейна оцінка – в табл. 8.

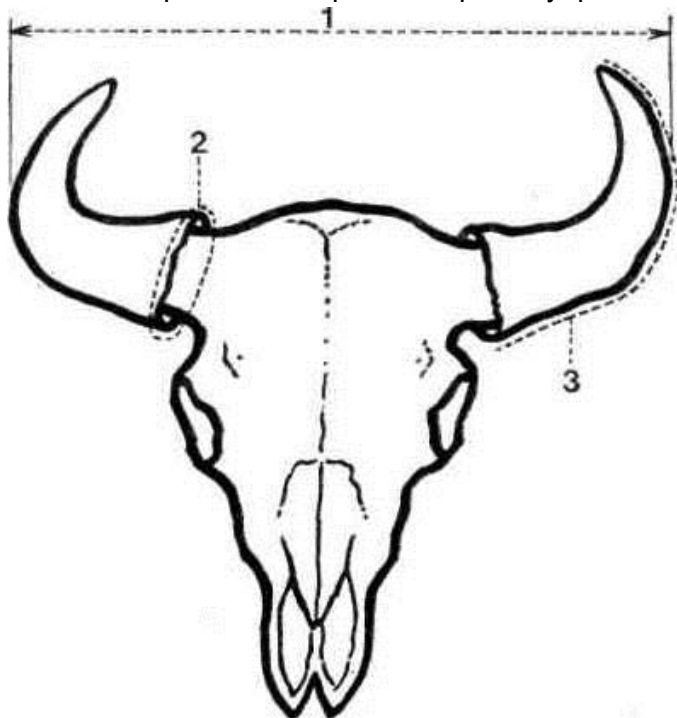

Рис. 9. Способи вимірювання рогів зубра: 1 – розлогість, 2 – окружність, 3 – довжина

Пояснення прийомів вимірювання та характеристика знижок і надбавок при оцінюванні трофейних показників рогів зубра

1. Розлогість рогів зубра вимірюють між точками на зовнішніх боках лівого і правого рогів у ділянці найбільшої віддаленості між ними. Результат вимірювання множать на коефіцієнт 0,5 і отримують бали.
2. Окружність рогів вимірюють в їх основі, у найгрубішій ділянці. Знаходять середню величину, результат множать на коефіцієнт 3, і таким чином отримують бали.
3. Довжину рогів вимірюють уздовж їх зовнішнього боку, починаючи від основи до верхівки. Знаходять середню величину, яка і відповідає кількості балів.
4. Надбавки від 0 до 3 балів присуджують за гарний загальний вигляд, симетричність, форму та забарвлення рогів.
5. Знижки (також від 0 до 3 балів) роблять за асиметричність та інші дефекти.

Таблиця 8. Таблиця оцінювання рогів зубра

Показники трофейної оцінки		Значення	Сума	Середн є	Коефіцієнт	Бали
1. Розлогість рогів	-	-	-	0,5
2. Окружність рогів, см	правого	3,0
	лівого				
3. Довжина рогів, см	правого	1,0
	лівого				
4. Надбавки	0 - 3				-
Разом додатних балів						
5. Знижки	0 - 3				-
Підсумкова оцінка, трофею, рогів зубра, у балах за системою С.І.С					

1.9. Способи вимірювання і оцінювання трофейних характеристик черепів хижих звірів – ведмедя бурого (*Ursus arctos* Linnaeus, 1758), вовка (*Canis lupus* Linnaeus, 1758), лисиці (*Vulpes vulpes* Linnaeus, 1758), рисі (*Lynx lynx* Linnaeus, 1758), kota лісового (*Felis silvestris* Schreber, 1777), борсука (*Meles meles* Linnaeus, 1758), собаки єнотоподібного (*Nyctereutes procyonoides* Gray, 1834)

Способи і прийоми вимірювання черепів хижих звірів показані на рис. 10, а їх трофейна оцінка – в табл. 9.

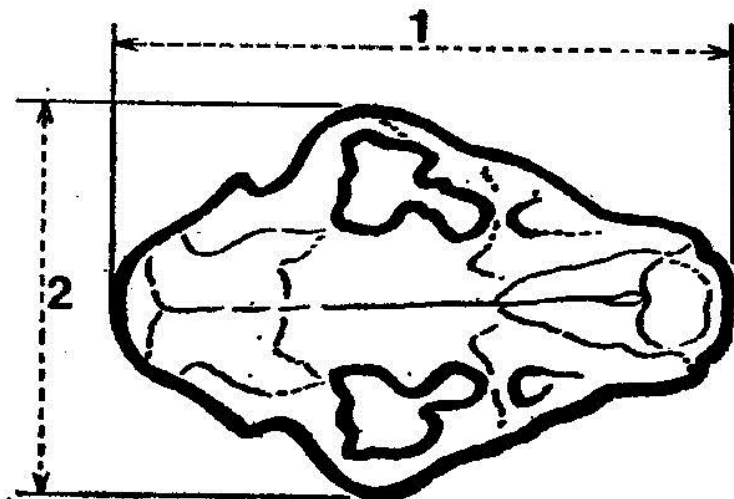

Рис. 10. Вимірювання черепів хижих звірів: 1 – довжина черепу, 2 – ширина черепу.

Пояснення прийомів вимірювання та характеристика знижок і надбавок при оцінюванні трофейних показників черепів хижих звірів

1. Найбільшу довжину черепу хижих звірів вимірюють між двома перпендикулярами, спроектованими на середню вісь черепу від переднього краю верхньої щелепи (включаючи зуби) до найбільш випнутого назад зовнішнього потиличного виростку. Вимірювання проводиться з точністю до 0,1 міліметра. Результат вимірювання відповідає кількості балів.

2. Ширину черепу хижих звірів визначають між найвіддаленішими точками на виличних дугах.

Лінія вимірювання повинна проходити під прямим кутом до середньої осі черепу.

Вимірювання проводиться з точністю до 0,1 міліметра. Результат вимірювання відповідає кількості балів. Надбавки та знижки при оцінюванні черепів хижих звірів не передбачені.

Таблиця 9. Таблиця оцінювання трофея, черепу хижого звіра

(ведмедя бурого, вовка, лисиці, рисі, kota лісового, борсука, собаки єнотоподібного)

Показники трофейної оцінки	Значення виміряного показника	Коефіцієнт	Бали за системою С.І.С
1. Довжина черепу, см	1,0
2. Ширина черепу, см	1,0
Підсумкова оцінка трофея, черепу

1.10. Способи вимірювання і оцінювання трофейних характеристик шкур хижих звірів (ведмедя бурого, вовка, рисі і kota лісового)

Способи і прийоми вимірювання шкур хижих звірів (ведмедя бурого, вовка, рисі і kota лісового) показані на рис. 11, а їх трофейна оцінка – в табл. 10 -13.

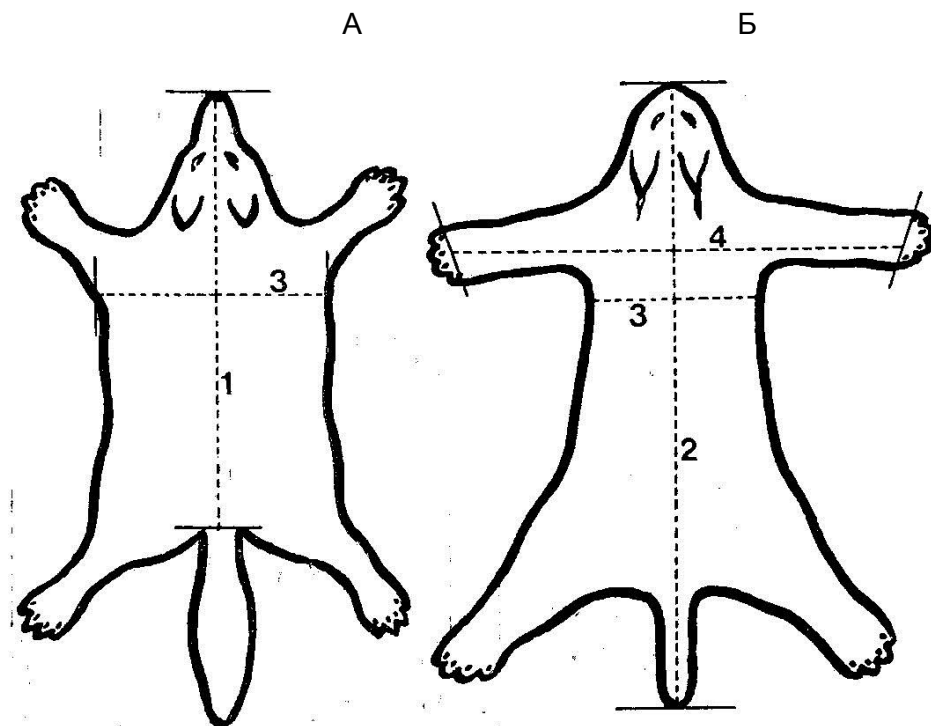

Рис. 11. Способи вимірювання шкур хижих звірів (ведмедя бурого, вовка, рисі і kota лісового): 1 – довжина шкур вовка і kota лісового, 2 – довжина шкур ведмедя і рисі, 3 – ширина шкур,

Пояснення прийомів вимірювання та характеристика знижок і надбавок при оцінюванні трофейних показників шкур хижих звірів (ведмедя бурого, вовка, рисі і kota лісового)

1. Довжину шкур вимірюють від кінчика носу до основи хвоста у вовка і kota лісового, а у ведмедя і рисі – до кінця хвоста без урахування довжини волосків.
2. Ширину шкури вимірюють перпендикулярно до її середньої лінії в найвужчій ділянці. Для визначення кількості балів довжину шкури множать на її ширину і ділять на 100.
3. Розмах передніх лап вимірюють (тільки у рисі і kota лісового) перпендикулярно до середньої лінії шкури, від основи середнього кігтя на правій передній лапі, до основи середнього кігтя на лівій передній лапі.

Надбавки в балах, які можуть бути нараховані при оцінці шкур: ведмедя бурого – за рівномірну довжину шерсті (до 10% від загальної оцінки шкури), за рівномірний розподіл волосяного покриву по всій шкірі (до 10%), блиск остьового волосся і підшерстя (до 10%); вовка – за довжину волосся (до 10%), за густоту і правильність волосяного вкриття (до 10%), за гриву (до 5%); рисі – за довжину волосся (до 5%), китички на вухах і вуса (до 5%), плямистість (до 5%) і за бакенбарди (до 10%); kota лісового – за довжину хвоста і кількість чорних кілець на хвості (до 10%), бакенбарди і вуса (до 5%), за волосяне вкриття до 10%.

Таблиця 10. Таблиця оцінювання трофея, шкури ведмедя бурого

Показники трофейної оцінки	Значення виміряного показника	Коефіцієнт	Бали за системою С.І.С
1. Довжина шкури, см	1,0	
2. Ширина шкури, см	1,0	
3. Оцінка трофея, шкури, в балах = $\frac{\text{довжина} \times \text{ширина}}{100} =$		
4. Надбавки: до 30% від оцінки шкури			
4.1. За довжину волосяного вкриття		до 10%
4.2. За густоту і красоту волосяного вкриття		до 10%
4.3. За вигляд (блиск) остьового волосся і пуху		до 10%
Підсумкова оцінка трофея, шкури ведмедя бурого		

Таблиця 11. Таблиця оцінювання трофея, шкури вовка

Показники трофейної оцінки	Значення виміряного показника	Коефіцієнт	Бали за системою С.І.С
1. Довжина шкури, см	1,0	-
2. Ширина шкури, см	1,0	-
3. Оцінка трофея в балах = $\frac{\text{довжина} \times \text{ширина}}{100} =$		
4. Надбавки: до 25% від оцінки шкури			
4.1. За довжину волосяного вкриття		до 10%
4.2. За густоту і рівномірність волосяного вкриття		до 10%
4.3. За ширину і вигляд загривку		до 5%
Підсумкова оцінка трофея, шкури вовка		

Таблиця 12. Таблиця оцінювання трофея, шкури рисі

Показники трофейної оцінки	Значення виміряного показника	Коефіцієнт	Бали за системою С.І.С
1. Довжина шкури, см	1,0	
2. Ширина шкури, см	1,0	
3. Розлога передніх лап, см	1,0	
3. Оцінка шкури в балах = $\frac{\text{довжина} \times (\text{ширина} + \text{розлога})}{200} =$		
Надбавки, до 25% від кількості балів оцінки шкури			
1. За довжину і рівномірність волосяного вкриття		до 5%	
2. За китички на вухах і вуса		до 5%	
3. За плямистість		до 5%	
4. За бакенбарди		до 10%	
Підсумкова оцінка трофея, шкури рисі		

Таблиця 13. Таблиця оцінювання трофея, шкіри kota лісового

Показники трофейної оцінки	Значення виміряного показника	Коефіцієнт	Бали за системою С.І.С
1. Довжина шкіри, см	1,0	-
2. Ширина шкіри, см	1,0	-
3. Розлога передніх лап, см	1,0	-
3. Оцінка шкіри в балах = $\frac{\text{довжина} \times (\text{ширина} + \text{розлога})}{200} =$		
Надбавки, до 25% від кількості балів оцінки шкіри			
1. За довжину і рівномірність волосяного вкриття		до 10%
2. За бакенбарди і вуса		до 5%
3. За довжину хвоста і кількість темних кілець на ньому		до 10%
Підсумкова оцінка трофея, шкіри kota лісового		

Додаток 2 до Положення про мисливські трофеї в Україні

Форма - 1: Трофей-Ол.

ТРОФЕЙНИЙ ЛИСТ
оцінювання рогів оленя благородного [лісового] (*Cervus elaphus*)Вид оцінювання _____
(первинне, остаточне)**Реєстраційний
номер трофея**

.....

Мисливець _____
(прізвище, ім'я, по-батькові мисливця, який добув трофей, адреса його постійного місця

проживання,)

Мисливський квиток _____
(номер мисливського квитка, ким, де і коли виданий)

(тип (марка) мисливської зброї)

Дозвільний документ на полювання _____
(ліцензія, номер, місце і дата видачі)**Власник трофея** _____
(прізвище, ім'я, по-батькові)**Дата, місце і спосіб добування трофея** _____
(день, місяць, рік, країна, область, район, мисливське господарство,

лісове господарство, лісництво,

користувач мисливських угідь,

урочище,

спосіб полювання, індивідуальне полювання, полювання стеж куванням, з мисливської вежі, загінне полювання)

Маса добутої тварини, не вичащеної.....кг, вичащеної, з головою.....кг, вичащеної
без головикг.**Вік добутого оленя лісового**.....років.**Оцінювання трофея, рогів оленя лісового провела комісія у складі:****Голова комісії (експерт категорії)** _____
(підпис)

(прізвище, ім'я по-батькові)

Члени комісії (експерт категорії) _____
(підпис)

(прізвище та ініціали)

Експерт _____
(підпис, прізвище та ініціали)**Місце і дата проведення оцінювання** _____**Дати препарування і зважування трофея** _____

Таблиця оцінювання трофея, рогів оленя благородного (лісового)

Показники трофейного оцінювання		Результати вимірювання	Середнє значення	Коефіцієнт т	Бали С.І.С
1. Довжина стовбурів, см	правого		0,50
	лівого				
2. Довжина (перших) очних пасинків, см	правого		0,25
	лівого				
3. Довжина середніх пасинків, см	правого		0,25
	лівого				
4. Окружність розеток рогів, см	правого		1,0
	лівого				
5. Нижня окружність стовбурів, см	правого		сума	1,0
	лівого				
6. Верхня окружність стовбурів, см	правого		сума	1,0
	лівого				
7. Кількість пасинків на стовбурах, шт.	правому		1,0
	лівому				
8. Маса рогівкг, знижка.....				2,0
Чиста маса рогів.....кг				
9. Розлогість рогівсм,%				0-3
Надбавки					
10. За забарвлення рогів			0 – 2	
11. За зернистість (перлинність) поверхні рогів			0 – 2	
12. За верхівки пасинків			0 – 2	
13. За надочні пасинки			0 – 2	
14. За корону			0 – 10	
Разом додатних балів				
Знижки					
15. За асиметричність, пошкодження, деформацію, надмірну або малу розлогість та інші дефекти			0 – 3	
Разом знижок				
Підсумкова оцінка трофею, рогів оленя благородного (лісового), за системою С.І.С				

Трофею присуджено _____ медаль

(золоту, срібну, бронзову)

ТРОФЕЙНИЙ ЛИСТ
оцінювання рогів козулі [сарни] європейської
(*Capreolus capreolus*)

Вид оцінювання _____
 (первинне, остаточне)

**Реєстраційний
 номер трофея**

.....

Мисливець _____
 (прізвище, ім'я, по-батькові мисливця, який добув трофей, адреса його постійного місця

проживання,)

Мисливський квиток _____
 (номер мисливського квитка, ким, де і коли виданий)

(тип (марка) мисливської зброї)

Дозвільний документ на полювання _____
 (ліцензія, номер, місце і дата видачі)

Власник трофея _____
 (прізвище, ім'я, по-батькові)

Дата, місце і спосіб добування трофея _____
 (день, місяць, рік, країна, область, район, мисливське господарство,

лісове господарство, лісництво,

користувач мисливських угідь,

урочище,

спосіб полювання, індивідуальне полювання, полювання стеж куванням, з мисливської вежі, загінне полювання)

Маса добутої тварини, не вичищеної.....кг, вичищеної, з головою.....кг, вичищеної без головикг.

Вік добутого самця козулі (сарни) європейської.....років.

Таблиця оцінювання трофея, рогів самця козулі (сарни) європейської

Показники трофейної оцінки		Результати вимірювання	Середнє значення	Коефіцієнт	Бали С.І.С
1. Довжина стовбурів рогів, см	правого	0,5
	лівого			
2. Маса рогівгр. Знижка – надбавкагр.		Чиста маса рогів.....		0,1
3. Об'єм рогів.....см ³		-	0,3
4. Бали за загальний вигляд рогів					
а) за забарвлення				0 – 4
б) за зернистість (перлинність)				0 – 4
в) за розетки				0 – 4
г) за розлогість рогівсм,%				0 – 4
д) за верхівки пасинків				0 – 2
е) надбавки за гармонійність, симетричність і красоту				0 – 5
Разом додатних балів				
Разом знижок				0 - 5
Підсумкова оцінка трофею, рогів козулі (сарни), за системою С.І.С				

Трофею присуджено _____ медаль

(золоту, срібну, бронзову)

Оцінювання трофея, рогів козулі (сарни) європейської провела комісія у складі:

Голова комісії (експерт _____ категорії) _____
(підпис)

Члени комісії (експерт _____ категорії) _____
(прізвище, ім'я по-батькові)
(підпис)

Експерт _____
(прізвище та ініціали)
(підпис, прізвище та ініціали)

Місце і дата проведення оцінювання _____
Дати препарування і зважування трофея _____

ТРОФЕЙНИЙ ЛИСТ
оцінювання іклів кабана
(*Sus scrofa*)

Вид оцінювання _____
 (первинне, остаточне)

**Реєстраційний
 номер трофея**

.....

Мисливець _____
 (прізвище, ім'я, по-батькові мисливця, який добув трофей, адреса його постійного місця

проживання,)

Мисливський квиток _____
 (номер мисливського квитка, ким, де і коли виданий)

(тип (марка) мисливської зброї)

Дозвільний документ на полювання _____
 (ліцензія, номер, місце і дата видачі)

Власник трофея _____
 (прізвище, ім'я, по батькові)

Дата, місце і спосіб добування трофея _____
 (день, місяць, рік, країна, область, район, мисливське господарство,

лісове господарство, лісництво,

користувач мисливських угідь,

урочище,

спосіб полювання, індивідуальне полювання, полювання стеж куванням, з мисливської вежі, загінне полювання)

Маса добутої тварини, не випотрошеної.....кг, випотрошеної, з головою.....кг, випотрошеної без головикг.

Вік добутого кабана.....років.

Таблиця оцінювання трофея, іклів кабана

Показники трофейної оцінки		Результати вимірювання	Середнє значення	Коефіцієнт	Бали С.І.С
1, Довжина нижніх іклів, см	правого		1,0
	лівого				
2. Ширина нижніх іклів, см	правого		3,0
	лівого				
3. Окружність верхніх іклів, см	правого	 сума	1,0
	лівого				
Надбавки					
4. За нижні ікла				0 – 2
5. За верхні ікла				0 – 3
Разом додатних балів					
6. Знижки за вади у формі іклів				0 - 10
Підсумкова оцінка трофею, іклів кабана у балах С.І.С				

Трофею присуджено _____ медаль
(золоту, срібну, бронзову)

Оцінювання трофея, іклів кабана провела комісія у складі:

Голова комісії (експерт _____ категорії) _____
(підпис)

Члени комісії (експерт _____ категорії) _____
(прізвище, ім'я по-батькові)
(підпис)

Експерт _____
(прізвище та ініціали)
(підпис, прізвище та ініціали)

Місце і дата проведення оцінювання _____
Дати препарування і зважування трофея _____

ТРОФЕЙНИЙ ЛИСТ
оцінювання рогів лося європейського
(*Alces alces*)

Вид оцінювання _____
 (первинне, остаточне)

**Реєстраційний
 номер трофея**

.....

Мисливець _____
 (прізвище, ім'я, по-батькові мисливця, який добув трофей, адреса його постійного місця

проживання,)

Мисливський квиток _____
 (номер мисливського квитка, ким, де і коли виданий)

(тип (марка) мисливської зброї)

Дозвільний документ на полювання _____
 (ліцензія, номер, місце і дата видачі)

Власник трофея _____
 (прізвище, ім'я, по-батькові)

Дата, місце і спосіб добування трофея _____
 (день, місяць, рік, країна, область, район, мисливське господарство,

лісове господарство, лісництво,

користувач мисливських угідь,

урочище,

спосіб полювання, індивідуальне полювання, полювання стеж куванням, з мисливської вежі, загінне полювання)

Маса добутої тварини, не випотрошеної.....кг, випотрошеної, з головою.....кг, випотрошеної без головикг.

Вік добутого лося.....років.

Таблиця оцінювання трофея, рогів лося європейського

Показники трофейної оцінки		Значення	Сума	Середнє	Коефіцієнт	Бали
1. Окружність стовбурів рогів	правого	1
	лівого				
2. Розлогість рогів, см	-	-	-	0,5
3. Довжина рогів, см	правого	1
	лівого				
4. Ширина лопати (для рогів у вигляді лопат), см	правого	-	2
	лівого				
5. Окружність пасинків (для оленеподібних рогів), см	правого	-	0,65
	лівого				
6. Середня довжина всіх пасинків	лопато подібні роги	Якщо середня довжина всіх пасинків рівна чи більша 4 см, тоді за кожен пасинок нараховується 1 бал, але не більше 15 балів у сумі.			
	олене подібні роги	За кожний сантиметр середньої довжини всіх пасинків нараховується 1 бал.			
7. Кількість пасинків	лопато подібні роги	За роги з 10-ма або меншою кількістю пасинків бали не нараховуються, інакше кількість балів дорівнює кількості пасинків мінус 10.			
	олене подібні роги	Сума балів за кожний рог. Якщо кількість пасинків на розі більша 5, кількість балів дорівнює кількості пасинків мінус 5.			
Разом додатних балів						
Знижки.						
За різницю в довжині пасинків		0 – 5 балів			
За асиметрію рогів		0 – 3 балів			
Разом знижок					
Підсумкова оцінка рогів лося європейського у балах за системою С.І.С					

Трофею присуджено _____ медаль

(золоту, срібну, бронзову)

Оцінювання трофея, рогів лося провела комісія у складі:

Голова комісії (експерт _____ категорії) _____
(підпис)

Члени комісії (експерт _____ категорії) _____
(підпис)

Експерт _____
(підпис, прізвище та ініціали)

Місце і дата проведення оцінювання _____

Дати препарування і зважування трофея _____

ТРОФЕЙНИЙ ЛИСТ
оцінювання рогів оленя плямистого
(*Cervus nippon*)

Вид оцінювання _____
 (первинне, остаточне)

**Реєстраційний
 номер трофея**

.....

Мисливець _____
 (прізвище, ім'я, по-батькові мисливця, який добув трофей, адреса його постійного місця

проживання,)

Мисливський квиток _____
 (номер мисливського квитка, ким, де і коли виданий)

(тип (марка) мисливської зброї)

Дозвільний документ на полювання _____
 (ліцензія, номер, місце і дата видачі)

Власник трофея _____
 (прізвище, ім'я, по-батькові)

Дата, місце і спосіб добування трофея _____
 (день, місяць, рік, країна, область, район, мисливське господарство,

лісове господарство, лісництво,

користувач мисливських угідь,

урочище,

спосіб полювання, індивідуальне полювання, полювання стеж куванням, з мисливської вежі, загінне полювання)

Маса добутої тварини, не випотрошеної.....кг, випотрошеної, з головою.....кг, випотрошеної без головикг.

Вік добутого оленя плямистогороків.

Таблиця оцінювання трофея, рогів оленя плямистого

№ за пор.	Показники	Розлогість рогів	Стовбури рогів		Різниця між вимірами
			правий	лівий	
1	2	3	4	5	6
1.	Розлогість стовбурів рогів, см Різниця між величиною розлогісті рогів і максимальною довжиною стовбура рогів, см	-	-
2.	Сумарна довжина всіх аномальних пасинків, см	-	-	-
3.	Довжина стовбурів рогів, см	-
4.	Довжина очного пасинка, см	-
5.	Довжина середнього пасинка, см	-
6.	Довжина третього (внутрішнього у розвилці) пасинка, см	-
7.	Довжина перших додаткових пасинків, см	-
8.	Довжина других додаткових пасинків, см	-
9.	Довжина третіх додаткових пасинків, см	-
10.	Окружність між очним і середнім пасинками, см	-
11.	Окружність між середнім і третім пасинками, см	-
Разом	
Сума величин в колонках 3, 4 і 5		-	-	-
Знижка рівна сумі величин в колонці 6		-	-	-
Підсумкова оцінка трофея в балах СІС				

Трофею присуджено _____ медаль

(золоту, срібну, бронзову)

Оцінювання трофея, рогів оленя плямистого провела комісія у складі:

Голова комісії (експерт _____ категорії) _____
(підпис)Члени комісії (експерт _____ категорії) _____
(підпис)Експерт _____
(підпис, прізвище та ініціали)Місце і дата проведення оцінювання _____
Дати препарування і зважування трофея _____

ТРОФЕЙНИЙ ЛИСТ
оцінювання рогів лані європейської
(*Dama (Cervus) dama*)

Вид оцінювання _____
 (первинне, остаточне)

**Реєстраційний
 номер трофея**

.....

Мисливець _____
 (прізвище, ім'я, по-батькові мисливця, який добув трофей, адреса його постійного місця

проживання,)

Мисливський квиток _____
 (номер мисливського квитка, ким, де і коли виданий)

(тип (марка) мисливської зброї)

Дозвільний документ на полювання _____
 (ліцензія, номер, місце і дата видачі)

Власник трофея _____
 (прізвище, ім'я, по-батькові)

Дата, місце і спосіб добування трофея _____
 (день, місяць, рік, країна, область, район, мисливське господарство,

лісове господарство, лісництво,

користувач мисливських угідь,

урочище,

спосіб полювання, індивідуальне полювання, полювання стеж куванням, з мисливської вежі, загінне полювання)

Маса добутої тварини, не вичищеної.....кг, вичищеної, з головою.....кг, вичищеної без головикг.

Вік добутої лані європейської.....років.

Трофею присуджено _____ **медаль**
 (золоту, срібну, бронзову)

Оцінювання трофея, рогів лані європейської провела комісія у складі:

Голова комісії (експерт _____ **категорії)** _____
 (підпис)

(прізвище, ім'я по-батькові)

Члени комісії (експерт _____ **категорії)** _____
 (підпис)

(прізвище та ініціали)

Експерт _____
 (підпис, прізвище та ініціали)

Місце і дата проведення оцінювання _____

Дати препарування і зважування трофея _____

Таблиця оцінювання трофея, рогів лані європейської

Показники трофейного оцінювання		Результати вимірювання	Середнє значення	Коефіцієнт	Бали С.І.С
1. Довжина стовбурів, см	правого	0,50
	лівого			
2. Довжина (перших) очних пасинків, см	правого	0,25
	лівого			
3. Довжина лопат, см	правої	1,0
	лівої			
4. Ширина лопат, см	правої	1,5
	лівої			
5. Окружність розеток, см	правого	1,0
	лівого			
6. Окружність стовбурів унизу, см	правого	1,0
	лівого			
7. Окружність стовбурів уверху, см	правого	1,0
	лівого			
8. Маса рогівкг, знижка.....			2,0
Чиста маса рогів.....кг					
Надбавки					
9. За забарвлення рогів			0 – 2	
10. За пасинки на лопатах			0 – 6	
11. За форму і симетрію рогів			0 – 5	
Разом додатних балів				
Знижки					
12. За розлогість рогів			0 – 6	
13. За недоліки форми лопат			0 – 10	
14. За недоліки країв і асиметричність лопат			0 – 8	
Разом знижок				
Підсумкова оцінка рогів лані європейської, за системою С.І.С				

ТРОФЕЙНИЙ ЛИСТ
оцінювання рогів муфлона
(*Ovis ammon musimon*)

Вид оцінювання _____
 (первинне, остаточне)

**Реєстраційний
 номер трофея**

.....

Мисливець _____
 (прізвище, ім'я, по-батькові мисливця, який добув трофей, адреса його постійного місця

проживання,)

Мисливський квиток _____
 (номер мисливського квитка, ким, де і коли виданий)

(тип (марка) мисливської зброї)

Дозвільний документ на полювання _____
 (ліцензія, номер, місце і дата видачі)

Власник трофея _____
 (прізвище, ім'я, по-батькові)

Дата, місце і спосіб добування трофея _____
 (день, місяць, рік, країна, область, район, мисливське господарство,

лісове господарство, лісництво,

користувач мисливських угідь,

урочище,

спосіб полювання, індивідуальне полювання, полювання стеж куванням, з мисливської вежі, загінне полювання)

Маса добутої тварини, не вичищеної.....кг, вичищеної, з головою.....кг, вичищеної без головикг.

Вік добутого муфлона.....років.

Оцінювання трофея, рогів муфлона провела комісія у складі:

Голова комісії (експерт категорії) _____
 (підпис)

(прізвище, ім'я по-батькові)

Члени комісії (експерт категорії) _____
 (підпис)

(прізвище та ініціали)

Експерт _____
 (підпис, прізвище та ініціали)

Місце і дата проведення оцінювання _____

Дати препарування і зважування трофея _____

Таблиця оцінювання трофея, рогів муфлона

Показники трофейного оцінювання		Результати вимірювання	Середнє значення	Коефіцієнт	Бали С.І.С
1. Довжина рогів, см	правого	1,0
	лівого			
2. Окружність рогів в 1/3 їх довжини, см	правого	1,0
	лівого			
3. Окружність рогів в 2/3 їх довжини, см	правої	1,0
	лівої			
4. Окружність рогів в 3/3 їх довжини, см	правої	1,0
	лівої			
5. Розлогість рогів, см	правого	1,0
	лівого			
6. Окружність стовбурів унизу, см	правого	1,0
	лівого			
7. Окружність стовбурів уверху, см	правого	1,0
	лівого			
8. Маса рогівкг, знижка..... Чиста маса рогів.....кг			2,0
Надбавки					
6. За забарвлення рогів			0 – 3	
7. За зовнішній вигляд рогів			0 – 3	
8. За звивистість рогів,	правий	0 - 5
	Лівий			
	середнє			
Разом додатних балів				
9. За вростання рогів (індекс «С»)			0 - 3	
10. За асиметрію і вади форми рогів			0 - 2	
Разам знижок				
Підсумкова оцінка трофею, рогів муфлона у балах за системою С.І.С				

Трофею присуджено _____ медаль
(золоту, срібну, бронзову)

ТРОФЕЙНИЙ ЛИСТ
оцінювання рогів зубра
(*Bison bonasus*)

Вид оцінювання _____
 (первинне, остаточне)

**Регістраційний
 номер трофея**

.....

Мисливець _____
 (прізвище, ім'я, по-батькові мисливця, який добув трофей, адреса його постійного місця

проживання,)

Мисливський квиток _____
 (номер мисливського квитка, ким, де і коли виданий)

(тип (марка) мисливської зброї)

Дозвільний документ на полювання _____
 (ліцензія, номер, місце і дата видачі)

Власник трофея _____
 (прізвище, ім'я, по-батькові)

Дата, місце і спосіб добування трофея _____
 (день, місяць, рік, країна, область, район, мисливське господарство,

лісове господарство, лісництво,

користувач мисливських угідь,

урочище,

спосіб полювання, індивідуальне полювання, полювання стеж куванням, з мисливської вежі, загінне полювання)

Маса добутої тварини, не вичищеної.....кг, вичищеної, з головою.....кг, вичищеної без головикг.

Вік добутого зубра.....років.

Таблиця оцінювання трофею, рогів зубра

Показники трофейної оцінки		Значення	Сума	Середн є	Коефіцієнт	Бали С.І.С
1. Розлогість рогів	-	-	-	0,5
2. Окружність рогів, см	правого	3,0
	лівого				
3. Довжина рогів, см	правого	1,0
	лівого				
4. Надбавки	0 - 3				-
Разом додатних балів						
5. Знижки	0 - 3				-
Підсумкова оцінка, трофею, рогів зубра, у балах за системою С.І.С					

Трофею присуджено _____ медаль

(золоту, срібну, бронзову)

Оцінювання трофея, рогів зубра провела комісія у складі:

Голова комісії (експерт _____ категорії) _____
(підпис)Члени комісії (експерт _____ категорії) _____
(прізвище, ім'я по-батькові)
(підпис)Експерт _____
(прізвище та ініціали)Місце і дата проведення оцінювання _____
(підпис, прізвище та ініціали)

Дати препарування і зважування трофея _____

ТРОФЕЙНИЙ ЛИСТ
оцінювання черепа хижого звіра

Вид Звіра: _____

(ведмідь бурий, вовк, лисиця, рись, кіт лісовий, борсук, собака єнотоподібний)

Вид оцінювання _____

(первинне, остаточне)

**Реєстраційний
номер трофея**

.....

Мисливець _____

(прізвище, ім'я, по-батькові мисливця, який добув трофей, адреса його постійного місця

проживання,)

Мисливський квиток _____

(номер мисливського квитка, ким, де і коли виданий)

(тип (марка) мисливської зброї)

Дозвільний документ на полювання _____

(ліцензія, номер, місце і дата видачі)

Власник трофея _____

(прізвище, ім'я, по-батькові)

Дата, місце і спосіб добування трофея _____

(день, місяць, рік, країна, область, район, мисливське господарство,

лісове господарство, лісництво,

користувач мисливських угідь,

урочище,

спосіб полювання, індивідуальне полювання, полювання стеж куванням, з мисливської вежі, загінне полювання)

Маса добутої тварини.....кг.

Вік добутої тварини.....років.

Таблиця оцінювання трофея, черепу хижого звіра

Вид звіра: _____

(ведмідь бурий, вовк, лисиця, рись, кіт лісовий, борсук, собака єнотоподібний)

Показники трофейної оцінки	Значення виміряного показника	Коефіцієнт	Бали за системою С.І.С
1. Довжина черепу, см	1,0
2. Ширина черепу, см	1,0
Підсумкова оцінка трофея, черепу

Трофею присуджено _____ медаль

(золоту, срібну, бронзову)

Оцінювання трофея, черепу хижого звіра

..... провела комісія у складі:

(ведмідь бурий, вовк, лис, рись, кіт лісовий, борсук, єнотоподібний собака)

Голова комісії (експерт _____ категорії) _____
(підпис)

(прізвище, ім'я по-батькові)

Члени комісії (експерт _____ категорії) _____
(підпис)

(прізвище та ініціали)

Експерт _____

(підпис, прізвище та ініціали)

Місце і дата проведення оцінювання _____

Дати препарування і зважування трофея _____

ТРОФЕЙНИЙ ЛИСТ
оцінювання шкури ведмедя бурого (*Ursus arctos*)

Вид оцінювання _____
(первинне, остаточне)

**Регістраційний
номер трофея**

.....

Мисливець _____
(прізвище, ім'я, по-батькові мисливця, який добув трофей, адреса його постійного місця
проживання,)

Мисливський квиток _____
(номер мисливського квитка, ким, де і коли виданий)

_____ (тип (марка) мисливської зброї)
Дозвільний документ на полювання _____
(ліцензія, номер, місце і дата видачі)

Власник трофея _____
(прізвище, ім'я, по-батькові)

Дата, місце і спосіб добування трофея _____
(день, місяць, рік, країна, область, район, мисливське господарство,
лісове господарство, лісництво,
користувач мисливських угідь,
урочище,

_____ спосіб полювання, індивідуальне полювання, полювання стеж куванням, з мисливської вежі, загінне полювання)

Маса добутої тварини.....кг.

Вік добутої тварини.....років.

Таблиця оцінювання трофея, шкури ведмедя бурого

Показники трофейної оцінки	Значення виміряного показника	Коефіцієнт	Бали за системою С.І.С
1. Довжина шкури, см	1,0	
2. Ширина шкури, см	1,0	
3. Оцінка трофея, шкури, в балах = $\frac{\text{довжина} \times \text{ширина}}{100}$ =		
4. Надбавки: до 30% від оцінки шкури			
4.1. За довжину волосяного вкриття		до 10%
4.2. За густоту і красоту волосяного вкриття		до 10%
4.3. За вигляд (блиск) остьового волосся і пуху		до 10%
Підсумкова оцінка трофея, шкури ведмедя бурого		

Трофею присуджено _____ медаль
(золоту, срібну, бронзову)

Оцінювання трофея, шкури ведмедя бурого
провела комісія у складі:

Голова комісії (експерт _____ категорії) _____
(підпис)

Члени комісії (експерт _____ категорії) _____
(прізвище, ім'я по-батькові)
(підпис)

Експерт _____
(прізвище та ініціали)
(підпис, прізвище та ініціали)

Місце і дата проведення оцінювання _____
Дати препарування і зважування трофея _____

ТРОФЕЙНИЙ ЛИСТ
оцінювання шкури вовка (*Canis lupus*)

Вид оцінювання _____
(первинне, остаточне)

**Регістраційний
номер трофея**

.....

Мисливець _____
(прізвище, ім'я, по-батькові мисливця, який добув трофей, адреса його постійного місця

проживання,)

Мисливський квиток _____
(номер мисливського квитка, ким, де і коли виданий)

(тип (марка) мисливської зброї)

Дозвільний документ на полювання _____
(ліцензія, номер, місце і дата видачі)

Власник трофея _____
(прізвище, ім'я, по-батькові)

Дата, місце і спосіб добування трофея _____
(день, місяць, рік, країна, область, район, мисливське господарство,

лісове господарство, лісництво,

користувач мисливських угідь,

урочище,

спосіб полювання, індивідуальне полювання, полювання стеж куванням, з мисливської вежі, загінне полювання)

Маса добутої тварини.....кг.

Вік добутої тварини.....років.

Таблиця оцінювання трофея, шкури вовка

Показники трофейної оцінки	Значення виміряного показника	Коефіцієнт	Бали за системою С.І.С
1. Довжина шкури, см	1,0	-
2. Ширина шкури, см	1,0	-
3. Оцінка трофея в балах = $\frac{\text{довжина} \times \text{ширина}}{100}$ =		
4. Надбавки: до 25% від оцінки шкури			
4.1. За довжину волосяного вкриття		до 10%
4.2. За густоту і рівномірність волосяного вкриття		до 10%
4.3. За ширину і вигляд закривку		до 5%
Підсумкова оцінка трофея, шкури вовка		

Трофею присуджено _____ медаль
(золоту, срібну, бронзову)

Оцінювання трофея, шкури вовка
провела комісія у складі:

Голова комісії (експерт _____ категорії) _____
(підпис)

Члени комісії (експерт _____ категорії) _____
(прізвище, ім'я по-батькові)
(підпис)

Експерт _____
(прізвище та ініціали)
(підпис, прізвище та ініціали)

Місце і дата проведення оцінювання _____
Дати препарування і зважування трофея _____

ТРОФЕЙНИЙ ЛИСТ
оцінювання шкури рисі (*Lynx lynx*)

Вид оцінювання _____
(первинне, остаточне)

**Регістраційний
номер трофея**

.....

Мисливець _____
(прізвище, ім'я, по-батькові мисливця, який добув трофей, адреса його постійного місця
проживання,)

Мисливський квиток _____
(номер мисливського квитка, ким, де і коли виданий)

_____ (тип (марка) мисливської зброї)
Дозвільний документ на полювання _____
(ліцензія, номер, місце і дата видачі)

Власник трофея _____
(прізвище, ім'я, по-батькові)

Дата, місце і спосіб добування трофея _____
(день, місяць, рік, країна, область, район, мисливське господарство,
лісове господарство, лісництво,
користувач мисливських угідь,
урочище,

_____ спосіб полювання, індивідуальне полювання, полювання стеж куванням, з мисливської вежі, загінне полювання)

Маса добутої тварини.....кг.

Вік добутої тварини.....років.

Таблиця оцінювання трофея, шкури рисі

Показники трофейної оцінки	Значення виміряного показника	Коефіцієнт	Бали за системою С.І.С
1. Довжина шкури, см	1,0	
2. Ширина шкури, см	1,0	
3. Розлога передніх лап, см	1,0	
3. Оцінка шкури в балах = $\frac{\text{довжина} \times (\text{ширина} + \text{розлога})}{200}$ =		
Надбавки, до 25% від кількості балів оцінки шкури			
1. За довжину і рівномірність волосяного вкриття		до 5%	
2. За китички на вухах і вуса		до 5%	
3. За плямистість		до 5%	
4. За бакенбарди		до 10%	
Підсумкова оцінка трофея, шкури рисі		

Оцінювання трофея, шкури рисі
провела комісія у складі:

Голова комісії (експерт _____ категорії) _____
(підпис)

Члени комісії (експерт _____ категорії) _____
(прізвище, ім'я по-батькові)
(підпис)

Експерт _____
(прізвище та ініціали)
(підпис, прізвище та ініціали)

Місце і дата проведення оцінювання _____
Дати препарування і зважування трофея _____

ТРОФЕЙНИЙ ЛИСТ
оцінювання шкури kota лісового (*Felis silvestris*)

Вид оцінювання _____
(первинне, остаточне)

**Регістраційний
номер трофея**

.....

Мисливець _____
(прізвище, ім'я, по-батькові мисливця, який добув трофей, адреса його постійного місця
проживання,)

Мисливський квиток _____
(номер мисливського квитка, ким, де і коли виданий)

_____ (тип (марка) мисливської зброї)
Дозвільний документ на полювання _____
(ліцензія, номер, місце і дата видачі)

Власник трофея _____
(прізвище, ім'я, по-батькові)

Дата, місце і спосіб добування трофея _____
(день, місяць, рік, країна, область, район, мисливське господарство,
лісове господарство, лісництво,
користувач мисливських угідь,
урочище,

спосіб полювання, індивідуальне полювання, полювання стеж куванням, з мисливської вежі, загінне полювання)

Маса добутої тварини.....кг.

Вік добутої тварини.....років.

Таблиця оцінювання трофея, шкури kota лісового

Показники трофейної оцінки	Значення виміряного показника	Коефіцієнт	Бали за системою С.І.С
1. Довжина шкури, см	1,0	-
2. Ширина шкури, см	1,0	-
3. Розлога передніх лап, см	1,0	-
3. Оцінка шкури в балах = $\frac{\text{довжина} \times (\text{ширина} + \text{розлога})}{200}$ =		
Надбавки, до 25% від кількості балів оцінки шкури			
1. За довжину і рівномірність волосяного вкриття		до 10%
2. За бакенбарди і вуса		до 5%
3. За довжину хвоста і кількість темних кілець на ньому		до 10%
Підсумкова оцінка трофея, шкури kota лісового		

Оцінювання трофея, шкури kota лісового
провела комісія у складі:

Голова комісії (експерт _____ категорії) _____
(підпис)

Члени комісії (експерт _____ категорії) _____
(прізвище, ім'я по-батькові)
(підпис)

Експерт _____
(прізвище та ініціали)
(підпис, прізвище та ініціали)

Місце і дата проведення оцінювання _____
Дати препарування і зважування трофея _____

Додаток 3 до Положення про мисливські трофеї в Україні

Шкала для визначення нагород мисливським трофеям

Вид трофею	Медаль			
	Бронзова	Срібна	Золота	“Гран-прі”
Лось європейський	250,00-274,99	275,00-299,99	300,00 і вище	більше 370
Олень благородний (лісовий) середньоєвропейський	165,00-179,99	180,00-194,99	210,00 і вище	більше 250
Олень благородний (лісовий) кримський	140,00-154,99	155,00-169,99	170,00 і вище	більше 200
Олень плямистий	225,00-239,99	240,00-254,99	255,00 і вище	більше 300
Козуля (сарна) європейська	105,00-114,99	115,00-129,99	130,00 і вище	більше 190
Лань європейська	160,00-169,99	170,00-179,99	180,00 і вище	більше 210
Зубр	130,00-149,99	150,00-169,99	170,00 і вище	більше 200
Муфлон	185,00-194,99	195,00-204,99	205,00 і вище	більше 230
Кабан	110,00-114,99	115,00-119,99	120,00 і вище	більше 140
Вовк	100,00-109,99	110,00-119,99	120,00 і вище	більше 160
Ведмідь бурий	250,00-274,99	275,00-299,99	300,00 і вище	більше 590
Рись	100,00-114,99	115,00-124,99	125,00 і вище	більше 185
Кіт лісовий	40,00-44,99	45,00-49,99	50,00 і вище	більше 65
Вовк	37,00-38,99	39,00-40,99	41,00 і вище	більше 45
Ведмідь бурий	51,00-52,99	53,00-54,99	55,00 і вище	більше 67
Рись	23,00-24,49	24,50-25,99	26,00 і вище	більше 28,5
Кіт лісовий	15,00-15,99	16,00-16,99	17,00 і вище	більше 21

Проект Положення про мисливські трофеї в Україні підготували:

Іван Іванович Делеган, Іван Васильович Делеган, кандидати сільськогосподарських наук,
Національний лісотехнічний університет України.

30.07. 2015 р.

ДОДАТОК 11: Проект настанови зі стратегії і тактики охорони державного мисливського фонду та боротьби з браконьєрством

проект

НАСТАНОВА зі стратегії і тактики охорони державного мисливського фонду та боротьби з браконьєрством

(проект адаптовано із проекту "Настанови зі стратегії і тактики охорони державного мисливського фонду та боротьби з браконьєрством" розроблених зав. сектором мисливствознавства ДП "СФ УкрНДІЛГА", канд. с.-г. наук, ст. наук. співробітником І.М. Шейгасом і науковим співробітником Поліського філіалу УкрНДІЛГА І.Т. Гуликом: Харків, 2014)

ЗМІСТ

1. Проблема браконьєрства та її соціальні корені.....
2. Основні напрямки боротьби з браконьєрством.....
3. Аналіз різних методів боротьби з браконьєрством.....
4. Оснащення рейдової бригади.....
5. Інструктаж членів рейдової групи.....
6. Методи виявлення фактів браконьєрства і затримання порушників....
7. Тактика і арсенал сучасного браконьєра.....
8. Тактика виявлення випадків незаконного полювання і осіб, що їх допустили.....
9. Тактика перевіряючих під час затримання порушників правил полювання.....
10. Дії учасників бригади з затримання браконьєрів.....
11. Необхідна оборона.....
12. Порядок оформлення матеріалів про адміністративне правопорушення...
13. Розгляд справ про адміністративні правопорушення.....
14. Постанова зі справи про адміністративне правопорушення.....
15. Діловодство у справах про адміністративні правопорушення.....

1. Проблема браконьєрства та її соціальні корені

Термін **браконьєрство** походить від французького слова *braconnage* і розуміється, як незаконне добування живих природних ресурсів. Його різновидом є незаконне полювання.

Безконтрольна діяльність людини в галузі природокористування призводить до того, що на планеті щодня зникає 1 вид тварин, тоді як до 60-х років минулого століття 1 вид тварин зникав щороку. У даний час до "Червоної книги України" занесено 542 види тварин. Серед традиційних в минулому мисливських видів тварин на території України рідкісними стали: 36 видів птахів і 17 видів ссавців. Серед крупних мисливських видів звірів такі крупні тварини, як зубр та бурий ведмідь. На "черзі" до Червоної Книги – лось, полювання на якого припинено на переважній площі мисливських угідь України. Нажаль, практика показує, що Червоні книги не є гарантією вирішення подібних проблем.

На нашу думку, лише ефективне ведення мисливського господарства має можливість вирішувати проблеми охорони мисливської фауни. Наприклад, розведення оленів у Новій Зеландії йде такими темпами, що на кожного жителя країни там приходиться по 4 особини благородного оленя. На жаль в нашій країні – не на одного жителя, а на одного мисливця приходиться лише по декілька грамів дуботої офіційно дичини!

Низька чисельність мисливських тварин на переважній площі мисливських угідь України не дозволяє залучити в сферу мисливського господарства значні інвестиції, утруднює розвиток супутніх галузей, веде до соціальної напруженості серед мисливців. Однією з основних причин цієї проблеми в даний час і є браконьєрство. Аналіз проведених досліджень показує, що за рік в Україні здійснюється більше ста тисяч випадків незаконних полювань, але розкриття випадків браконьєрства становить всього близько 10-20%, тобто біля 10 тисяч (середня кількість складених в Україні за рік протоколів на порушення правил полювання).

Історія вітчизняного і зарубіжного мисливства показує, що активізація браконьєрства спостерігається у періоди криз в економіці країни і мисливської галузі зокрема. Проблем з охороною угідь в Україні додає тривалий процес сучасної реорганізації та перерозподілу мисливських угідь. Різко зменшуються території для полювання пересічного мисливця.

Разом з тим, за останні роки в Україні зменшується загальна площа мисливських угідь, закріплених за користувачами. Площа незакріплених угідь по Україні зросла до 726,1 тис. га, тобто на 1,5%. По Держлісагентству показник зменшення склав – 876 тис. га (13,5%), по системі УТМР – 1431 тис. га (4,3%) від площі угідь 2004 року. Тобто, значна частина угідь ще не має справжнього господаря. Частково цьому існують логічні пояснення, адже користувач, якого Закон у теперішній час зобов'язує вкладати кошти на відтворення фауни та утримувати єгерську службу з розрахунку площі закріплених за ним мисливських угідь, у кризових умовах рахує кожну копійку. Насамперед це стосується користувачів, які орендують значні території угідь.

Крім проблем з угіддями, браконьєрство викликається й іншими причинами: корупцією серед чиновників мисливської та суміжних галузей, різноманітними перепонами для здійснення полювання пересічним мисливцем, проблемами соціальної несправедливості під час розподілу дозволів на полювання користувачами угідь різних секторів, дороговизною та неефективністю полювання на фоні збідніння значних верств населення.

Як не абсурдно це виглядає, але браконьєрство іноді з'являється стихійно і багатократно зростає за безпідставних заборон полювання та інших "екологічних репресіях", як з боку влади різних рівнів, так і з боку чиновників мисливської галузі. Враховуючи низький рівень охорони угідь у результаті нечисельної єгерської служби, поганого її технічного оснащення, слабкого соціального захисту та забезпечення, окремі види мисливських тварин, які тривалий час з різних причин не використовуються (в тому числі "червонокнижні") у мисливському господарстві, відразу попадають у розряд "незахищених" і далі продовжують неконтрольовано погіршувати показники життєдіяльності

(структуру своїх популяцій, трофейність, чисельність), у першу чергу, через браконьєрство. Діє простий принцип: "Не добуваю – не охороняю!"

За останні 10 років у Поліській лісомисливській зоні, зокрема – у Житомирській області, не зважаючи на порушення цілий ряду кримінальних справ за браконьєрство, жодного браконьєра не було позбавлено волі. Більшість доказаних фактів незаконного полювання, злісного браконьєрства не доходять навіть до суду, а переважна більшість тих, що дійшли – закриваються. Подібна ситуація склалась не лише в Житомирській області, але й в цілому по Україні.

Найбільшою проблемою є затягування справ слідчими органами та судами. Інколи "розгляд" таких справ триває роками. Інформація про такі негативні приклади швидко поширюється серед браконьєрів і в уяві окремих людей формується поняття безкарності браконьєрства.

Справа боротьби з браконьєрством потребує корінної перебудови і починати її потрібно на законодавчому рівні. Крім того, вже давно назріла потреба в підготовці відомчої службової інструкції щодо охорони мисливських угідь та боротьбі з браконьєрством, де були б зібрані і подані: загальні поняття, аналіз стратегії і тактики боротьби з браконьєрством, оснащення рейдової групи, чітко роз'яснений порядок проведення інструктажів з її членами, затримання порушників, розкриття поняття необхідної оборони та порядок застосування зброї уповноваженими особами, складання документальних нормативних матеріалів про адміністративні та кримінальні правопорушення, притягнення порушників до відповідальності (у тому числі, стягнення з них коштів, як компенсація збитків), форми протоколів, постанов.

2. Основні напрямки боротьби з браконьєрством

Даний розділ побудовано на підставі розроблених у минулому документів, законодавчих актів, інструкцій, а також на підставі нових досліджень ефективності різних методів охорони угідь в державних, недержавних лісових і мисливських господарствах України та особистому досвіді авторів.

Розглянемо і проаналізуємо різні напрямки боротьби з браконьєрством, що зустрічаються у практиці мисливського господарства.

Попередження браконьєрства. Передбачення проблеми незаконних полювань може досягатись багатьма методами. Одним з напрямків є виховання освіченого культурного мисливця. У цьому плані головну роль повинен виконувати конкретний користувач мисливських угідь. Мисливці мають потребу в інформації, навчанні і вихованні; населення має потребу в екологічному просвітництві.

Поряд з цим, серед умов практичної реалізації принципів сталого ведення лісового та мисливського господарства в Україні, яка обрала курс на приєднання до співтовариства європейських країн (ЄС), є міжнародний рівень сертифікації лісового та мисливського господарства за принципами міжнародної організації FSC. Сертифікація мисливських користувачів означатиме оцінку відповідності незалежною стороною системи ведення ними мисливського господарства та можливість виходу на міжнародний рівень (використанні переваг міжнародного мисливського туризму). Поряд з іншими вимогами, щодо сертифікації лісомисливського господарства є:

- прозорість і відкритість діяльності господарств;
- забезпечення підприємством дотримання прав і інтересів місцевих громад з питань використання природних ресурсів (у даному випадку – дичини) при здійсненні планування та ведення мисливського господарства;
- забезпечення мисливським підприємством функціонування механізму вирішення суперечок з питань користування природними ресурсами;

- відповідність вимогам щодо походження добутої продукції (якими методами вирощена та яким шляхом добута) та ін.

Виходячи з викладеного, користувач мисливських угідь повинен бути прямо зацікавленим в тому, щоб не лише підтримувати тісний контакт з місцевою громадою, але й залучати до співпраці якомога більше місцевих мисливців. Значно краще мати повну інформованість про місцеве населення та мати мисливця-однодумця, ніж затримувати в угіддях озброєного злочинця.

З досвіду мисливських господарств, можна запропонувати закріплення групи у кількості 6-10 місцевих мисливців за кожним егерем господарства. Мисливці надаватимуть посильну допомогу егеру у виконанні планів біотехнічних заходів, а господарство мисливцям – можливість отримати законне полювання на пільгових умовах. У такого користувача мисливцю не вигідно буде браконьєрити, а користувачу витратити значні кошти та час на охорону угідь.

Одним з важливих засобів профілактики та успішної боротьби з порушеннями правил полювання є проведення широкої роз'яснювальної роботи серед мисливців та звичайних громадян з питань: охорони і раціонального використання тваринного світу; пропаганди мисливського законодавства; знань про рідких і зникаючих видів тварин; збереження середовища проживання диких тварин.

Для ефективної співпраці з місцевим населенням, підвищенням рівня його екологічної свідомості та просвітництва, а також для виховання культурного освіченого мисливця, господарство організовує, проводить, підтримує:

- робочі засідання та виробничі наради з підведення підсумків мисливськогосподарської діяльності із запрошенням активних представників місцевої громади, мисливців;
- "дні відкритих дверей" в господарстві;
- тематичні круглі столи із запрошенням до їх участі науковців, представників органів влади, внутрішніх справ, Мінекології, громадських мисливських організацій, місцевих мисливців;
- друк матеріалів, або ведення спеціальної рубрики у місцевих газетах з питань екології, мисливської діяльності, полювання, біології мисливських видів тварин, тощо;
- тематичні виступи по місцевому радіо, з об'явами про заплановані природоохоронні акції в угіддях;
- друк та розповсюдження на спеціальних стендах та в багатолюдних місцях (школи, місцеві будинки культури, громадські бібліотеки, інтернет-салони, авто- та залізничні станції, селищні ради) яскравих аншлагов та об'яв з природоохоронної тематики;
- випуск друкованої продукції (тематичних буклетів, екологічно-просвітницької, мисливської літератури);
- чергування своїх працівників біля "телефону довіри";
- у місцевому будинку культури, або на базі свого підприємства тематичних лекцій з мисливських та природоохоронних питань;
- різні акції та заходи з місцевими мисливцями (виставки, змагання мисливських собак, виставки мисливських трофеїв, тощо);
- реалізацію переважної частки ліміту добування мисливських тварин місцевим мисливцям за допомогою нешумових методів полювань, чим підвищується екологічна культура мисливця та прививається етика полювання (з вежі, індивідуальне з підходу, із засідки, і т. п.);
- серед місцевих жителів, мисливців, молоді спортивні змагання, наприклад, зі стрільби на стендах (круглий, траншейний, "біжучий кабан"), а також стрільби з лука, з бігу по смузі перешкод, з лижного марафону, спортивної риболовлі, тощо;
- спільно з місцевими мисливцями різні фахові та молодіжні свята (день молоді, риболова, мисливця, працівника лісу, сільського господарства, відкриття сезону полювання, тощо);

- у спеціально відведених для цього місцях на природі дружні вечери зі змаганням кулінарів (та оцінками журі) страв з дичини;
- на базі місцевих шкіл: шкільні єгерські лісництва, біологічні гуртки, екологічні фотостенди, демонстрацію фільмів з природоохоронної тематики, життя лісу та диких тварин, проведення з дітьми та їхніми батьками біологічних вікторин, участь в уроках біології;
- інтернет-ресурси про діяльність свого мисливського господарства (сайт господарства, інтернет-сторінку, рекламу, форум, тощо);
- для дітей та дорослих організацію екскурсій в угіддях господарства по спеціальних маршрутах "екологічних стежок";
- консультації і рекомендації з різних екологічних питань;
- торгові точки господарства (реалізація мисливських сувенірів, продукція переробки м'яса дичини, шкір, хутра і т. ін.);
- висуває представника свого господарства у органи місцевого самоврядування та виконкоми рад.

Проблема більшості підприємств-користувачів мисливських угідь і мисливських товариств полягає передовсім у слабкій організації та пропаганді мисливської справи. Кожен "вариться" у своїх проблемах, а на пропаганду культури господарювання та виховання етики полювання часу не вистачає. Нерідко буває, що користувачі угідь самі дозволяють мисливцям на полюванні коїти шкоду в угіддях, ігнорують порушення законів, як з боку мисливців, так і єгерської служби. Звичайно, починати потрібно, насамперед, з контролю і виховання представників єгерської служби свого господарства. Форми власності та ведення мисливського господарства можуть бути різні. Проблема не у формі власності, а у відношенні до справи. Нажаль, багато приватних господарств залишаються закритими й недоступними для мисливців і використовуються переважно для задоволення потреб дуже обмеженого кола людей. Це викликає обурення з боку місцевого населення і породжує браконьєрство в угіддях.

Чітке дотримання заходів громадського, адміністративного, кримінального і матеріального впливу (стягнення) до порушників правил полювання. У даному випадку потрібно чітко усвідомлювати, що безкарність порушників штовхатиме їх до більш тяжчих порушень законодавства. Користувач повинен підтримувати тісний контакт з місцевими органами влади, органами міліції та правосуддя, постійно контролювати своєчасність і відповідність прийнятих рішень щодо порушників. Для цього спеціалістам мисливського господарства необхідно самим чітко знати закони, порядок збору інформації щодо скоєного порушення, вміти складати необхідні матеріали за фактами браконьєрства, а також у визначені законодавством України терміни своєчасно і грамотно прийняти по ним відповідні рішення.

На думку більшості спеціалістів мисливського господарства, нинішні суми штрафів за незаконне полювання є низькими і тому часто є неадекватними скоєним правопорушенням. У даному випадку браконьєра, що незаконно полює з вогнепальною зброєю, варто прирівнювати до озброєного злочинця. Суми збитків, спричинених незаконним добуванням мисливських тварин, також є надто низькими. Назріла необхідність у збільшенні компенсації сум штрафів за незаконне полювання та сум збитків, спричинених браконьєром, до рівню сучасного розуміння адекватності конкретного порушення фінансовому розміру спричиненої шкоди мисливському господарству.

Необхідність прийняття активної участі у обговоренні та вдосконаленні проектів законодавчих актів щодо охорони та використання тваринного світу. Працівникам мисливських господарств (користувачам мисливських угідь) потрібно постійно приймати активну участь у обговореннях проектів мисливських законодавчих актів, утому числі і тих, що стосуються охорони державного мисливського фонду та своєчасно подавати заздалегідь обговорені та підготовлені пропозиції щодо їх оптимізації.

Кожне господарство повинне розробити детальні Правила полювання та відвідування громадянами мисливських угідь на закріпленій території з врахуванням особливостей конкретного господарства. У таких Правилах потрібно врахувати: необхідність боротьби з бродячими собаками та кішками (тваринами-волоцюгами); режимні особливості чи заборони відвідування угідь громадянами: у окремих місцях у періоди появи потомства у ратичних та вигодовування молодняку тварин; місць токовищ тетерукових птахів, реву оленів, стогону лося. У цьому документі оговорюються періоди сінокосіння та випасання худоби на окремих територіях лісових угідь (наприклад, виключаючи період індивідуальних трофейних полювань на самців козулі з 1 травня до 1 липня) і таке інше. Після перевірки на законність підготовлених Правил та реєстрації їх в обласному управлінні юстиції, вони набирають чинності підзаконного акту, за порушення якого громадяни несуть відповідальність різного виду, у тому числі і кримінальну.

Історичний екскурс. Ще у 90-х роках минулого століття справи про порушення правил полювання розглядалися керівниками державних лісгосподарських органів і державних мисливських господарств. Директор своєю ухвалою, крім штрафу або позбавлення права полювання, міг конфіскувати рушницю чи транспортний засіб у особливо злісних порушників правил полювання. Збиток, заподіяний мисливському господарству, відшкодовувався даному господарству, а його працівникам виплачувалася винагорода у вигляді частини суми штрафу за кожне виявлене правопорушення. З ухваленням нової Конституції України, це право перейшло районним судам. Держава наблизила норму прав людини до європейських стандартів, але породила колосальну проблему охорони тваринного світу. Працівників мисливської галузі повністю позбавили економічної зацікавленості у боротьбі з браконьєрством. І хоча прийнятими змінами адміністративного Кодексу України в 2001 році право залучення до адміністративної відповідальності частково (за дрібні порушення) повернено керівникам мисливських господарств, всі штрафи і позови за заподіяний мисливському господарству збиток йдуть в дохід бюджету. Про конфіскацію вогнепальної зброї взагалі не йдеться.

Виходячи з викладеного, у даний час назріла необхідність розробити систему збільшення та реалізації матеріального стимулювання працівників, уповноважених на охорону угідь, за рахунок штрафів, сум збитків та реалізації конфіскованої продукції і знярядь незаконного полювання, а всі інші суми направляти користувачу по місцю скоєння браконьєрства.

3. Аналіз різних методів боротьби з браконьєрством

Створення спеціальних підрозділів з охорони мисливських угідь. Питання створення державної служби охорони мисливських угідь або спеціалізованих підрозділів боротьби з браконьєрством обговорюється вже давно на сторінках мисливських видань, але на даний час така служба ще не створена. У багатьох західноєвропейських країнах з цією метою функціонують підрозділи природоохоронної екологічної поліції. Натомість, у деяких країнах СНД себе виправдовує діяльність інших підрозділів. Зокрема, у Білорусії їх роль виконують добре озброєні, оснащені мобільні спецпідрозділи, які підпорядковані безпосередньо президенту Білорусії.

Часткове утримання таких підрозділів у кожній області України було б можливим за рахунок коштів, отримуваних від штрафів за браконьєрство, реалізацію конфіскованих у порушників знярядь полювання, зброї, транспортних засобів, тощо, а частково – за рахунок обласних бюджетів. Таким державним підрозділам повинні надаватись значні повноваження, а самі вони повинні бути добре оснащеними. Широке інформування громадськості у засобах масової інформації про створення таких підрозділів, їх цілодобове чергування та телефони "гарячої лінії" дозволили б у майбутньому ефективно боротись з браконьєрством у межах кожної області, використовуючи швидкісний автотранспорт підвищеної прохідності, вертольоти і т. ін. Практика свідчать, що більшість користувачів угідь не забезпечені у достатній мірі технікою. Протоколи про адміністративні

правопорушення, які складаються користувачами на місцях, часто не доводяться до прийняття по них відповідних рішень у районі, особливо, коли серед порушників – чиновники високих рангів, працівники міліції та інших державних органів.

Важливим кроком з вивчення та інформування владних структур та громадськості могло б стати створення спеціального дослідницького Центру з вивчення соціальних, психологічних, правових, економічних, вікових, екологічних аспектів такого явища, як браконьєрства та розробки ефективних заходів боротьби з незаконними полюваннями.

Груповий (бригадний) метод охорони угідь на рівні користувача. Найбільш мобільною та добре керованою є рейдова бригада у складі 4-6 чоловік. Очолювати її повинен досвідчений представник користувача угідь – **керівник бригади** (директор мисливського господарства, мисливствознавець, егер), який володіє організаторськими здібностями, досвідом боротьби з браконьєрами, добре знає правила полювання, законодавчі та інші правові акти з охорони тваринного світу, права і обов'язки мисливців та користувачів з охорони угідь, місцевість та мисливські угіддя, розташування і напрямки доріг загального користування, лісових доріг і стежок, місця сезонних концентрацій мисливських тварин (звірів і птахів), розташування населених пунктів і патрульних постів на дорогах, що виходять з мисливських угідь. Керівник бригади повинен бути вольовим, сміливим, ініціативним, мати авторитет серед учасників бригади. Бажано, щоб крім представників користувача угідь, до складу рейдової групи були залучені: озброєні працівники підрозділів типу "Беркут" чи працівники міліції, наприклад, дозвільної системи РВ УМВС, працівники державної лісової охорони, працівники Мінекології, громадські мисливські інспектори, представники місцевих органів влади. У групі бажано мати хоча б одного позаштатного працівника ДАІ (краще, якщо він є представником користувача угідь).

Метод об'єднаних мобільних рейдових груп різних користувачів. Цей метод добре зарекомендував себе у рейдах з припинення масових проявів браконьєрства. Це стосується окремих районів угідь та періодів часу, коли різні види тварин через несприятливі погодні умови (багатосніжний період, ожеледь і льодяна кірка, повінь, неможливість добути корм, тощо) або свої біологічні особливості (шлюбний період у тетерукових птахів, гін у ратичних та інші) стають вразливими. Такі місця можуть займати значні території, які проконтролювати однією рейдовою групою буває тяжко, або зовсім неможливо. Особливо це стосується територій з великою лісистістю. Спільні виїзди груп різних користувачів, які управляються представниками місцевого господарства, дають можливість організувати облогу місць масових проявів браконьєрства, а за умови хорошого мобільного зв'язку – ефективно організувати переслідування та затримання браконьєрів, навіть при групових незаконних полюваннях. Крім того, такі почергові виїзди в угіддя кожного з користувачів створюють сильний психологічний вплив на браконьєрів, морально стримують бажання чинити опір та інші негативні дії.

Метод об'єднаних аеро- та автомобільних рейдових груп. Є ефективним об'єднання спільних дій однієї рейдової групи на вертольоті типу Ка-26 та 2-3-х груп на автомобілях. Цей метод може бути ефективним у великих лісових або степових масивах під час припинення незаконних колективних полювань на диких ратичних тварин. Вертолітна група виявляє осередки полювання, які тимчасово контролює з повітря, а мобільні бригади організують оточення та затримання групи браконьєрів. У даному випадку дуже важливим є постійний повноцінний зв'язок наземних бригад з вертольотом. Для подібних рейдів ефективними є невеликі швидкісні моделі гвинтокрилів, які мають можливість на невеликих відкритих ділянках лісу швидко знизитись для десантування групи захвату щонайближче до місця браконьєрського полювання, використовуючи для цього просіки, вирубки, молоді лісові культури, болота та інші не покриті лісом ділянки. Крім того, повітряні судна чинять на браконьєрів сильний психологічний вплив. Тому, не зважаючи на дороговизну таких заходів, вони виконують велику і ефективну роль у проблемі охорони мисливських угідь.

4. Оснащення рейдової бригади

Під час рейду з охорони угідь члени бригади повинні чітко виконувати вказівки керівника бригади. Перед кожним патрулюванням повинен видаватись наказ на проведення рейду, а якщо він складається на сезон, то старшому групи (керівнику бригади) видається путівка на охорону Державного мисливського фонду.

Рейдова бригада може бути оснащена наступними засобами:

- транспортними засобами (вертольоти типу Ка-26, катери, снігоходи, автомобілі підвищеної прохідності);
- табельною зброєю і боєприпасами;
- мегафоном автомобільним і переносним, який може видаватись органами внутрішніх справ на період рейду;
- фотоапаратами, кінокамерами, освітлювальними засобами;
- переносними потужними ліхтарями (бажано мати 2 ліхтарі);
- приладами нічного бачення та тепловізорами;
- спецзасобами типу "їжак" та правом на його використання (органи міліції видають на період рейду);
- бланками протоколів про адміністративні правопорушення, форма яких відповідає вимогам чинного законодавства (додатки до розділу);
- актами опису вилучених у порушників: продукції полювання, зброї, інших засобів та речей (складаються у 2-х екземплярах, один з яких надається під особистий підпис порушника) та іншими формами актів (повідомлення про час і місце розгляду справи, акти селекційного добору пораненої порушником тварини, дозвіл на селекційний добір, дозвіл на відстріл бродячих тварин, тощо);
- бронежилетами;
- аптечкою з повним комплектом необхідних засобів;
- радіостанціями (стаціонарною, автомобільною і переносними);
- мобільними телефонами;
- пристосуваннями для упакування вилучених слідів і предметів (шпагат, поліетиленові пакети, пінцет, гнучка стрічка (рулетка) для вимірів довжини у міліметрах, конверти, тощо).

5 Інструктаж членів рейдової групи

Здійснюється безпосередньо перед проведенням рейду призначеним керівником бригади з усіма учасниками рейду (включаючи водія автомобіля). Членів бригади повідомляють про основну мету рейду, особливості угідь, намічений маршрут, тактику і етику індивідуальної поведінки членів бригади з порушниками, необхідність виявлення активності й принциповості протягом періоду рейду, суворе дотримання законної добросовісності під час виконання своїх функцій, а також чітке виконання вказівок старшого групи.

У період інструктажу перевіряються знання членами рейдової групи правил полювання, інших вимог законодавства з охорони природи; прав і обов'язків по здійсненню охорони мисливських угідь; змісту мисливських та інших нормативних документів; техніці безпеки, у тому числі під час користування мисливською зброєю. Особлива увага приділяється взаємовиручці, подачі умовних сигналів під час критичних ситуацій у рейді, взаємодії і постійному взаємозв'язку членів рейдової групи. Бажано розробити умовні сигнали, відомі лише учасникам групи.

Посадові особи повинні, як правило, бути у форменому одязі, а громадські інспектори – із встановленими нагрудними знаками.

6. Методи виявлення фактів браконьєрства і затримання порушників

Методів виявлення фактів браконьєрства і затримання порушників може бути декілька і вони можуть чергуватись, або поєднуватись між собою.

Маршрутний метод охорони угідь. Розуміється як вихід, виїзд, або виліт рейдової групи по заздалегідь вибраному маршруту у визначені угіддя, як у світлий, та і темний період доби. Рейдова група визначає місця концентрації мисливських тварин (місця днювань, ночівель, розмноження тварин, місця годівлі), обстежує кормові поля, водойми, водопої, солонці, підгодівельні майданчики, поля з врожаєм сільськогосподарських культур, шляхи міграцій і кормових кочівель і т. п. На місцях переходів тварин (ратичних), перетині їхніх стежок з дорогами, браконьєри можуть влаштовувати засідки на тварин (в засідках на землі, чи на деревах), використовувати заборонені знаряддя або методи полювання, як піші, так і з використанням транспортних засобів.

Маршрутний метод здійснюється у вигляді об'їзду, облєту чи пошуку.

Підставою для пошуку можуть бути заяви очевидців незаконного полювання, виявлені залишки тварини, кров, сліди порушників чи їх транспорту. Різновидом пошуку є гонитва (догін), тобто переслідування браконьєрів за допомогою бистрохідної техніки як у денний, так і в нічний час.

Метод потайного патрулювання, засад і секретів. Досвід боротьби з браконьєрством показує, що порушники також удосконалюють способи і знаряддя браконьєрства. Вони об'єднуються у злочинні групи не лише для здійснення незаконних полювань, але й для протидії особам, що здійснюють охорону угідь, ретельно маскуються, виставляють дозори, тощо. Все це утруднює виявлення і затримання браконьєрів. Кожному з рейдових підрозділів згідно заздалегідь розробленого плану ставиться задача, обумовлюються сигнали і порядок зв'язку між підрозділами. Такі методи найефективніші у нічний час, своєю несподіванкою та можливістю попередити браконьєрські дії. Для цього доцільно заздалегідь вивчити місцевість, визначити місця патрулювань, засідок та локалізацію основної рейдової групи.

Метод збору, аналізу та своєчасного використання інформації про браконьєрство. Такий метод з практики боротьби з браконьєрством є найбільш оправданим і ефективним. Потрібно завжди пам'ятати, що місцеве населення за тісної співпраці з господарством може відігравати, як роль впливового контролюючого місцевих браконьєрів органу (схід села, засідання селищної ради, тощо), так і агентурної розвідки про заплановані браконьєрства. Інколи інформація від місцевого населення про здійснене чи заплановане браконьєрство надходить через розуміння важливості охорони природи та усвідомлення необхідності вирішення цієї проблеми. Проте подібна інформація може бути недостовірною та надходити від окремих громадян через почуття невдоволення, помсти, образи на сусідів, або через конфліктний характер інформатора. У кожному випадку орендар угідь повинен особисто вирішувати, якими джерелами інформації користуватись єгерській службі. Бажано, щоб цих джерел було кілька і вони не були між собою пов'язані (так контролюється достовірність) і своєчасно надавали інформацію про браконьєрства (заплановані та здійснені).

Під час своєчасного повідомлення про браконьєрство, що готується або вже скоєне окремими особами, користувачу угідь доцільніше не влаштовувати пошук порушників навмання в угіддях (що майже завжди є неефективним), а влаштувати засідку (у присутності працівників міліції) та затримувати підозрюваних безпосередньо у місцях вивантаження дичини, наприклад, біля житла порушника. Поблизу свого дому, а особливо у присутності близьких людей і сусідів, затриманий на гарячому порушник правил полювання, як правило, повністю визнає свою вину, добровільно віддає зброю, дає чіткі конкретні пояснення, підписує складені на нього протоколи, не чинить опору, кається про вчинене.

Інші методи охорони угідь. У залежності від особливостей угідь, кількості осіб, що здійснюють охорону, інших фактів виявлення випадків браконьєрства та затримання порушників правил полювання, можуть виставлятися стаціонарні пости, пікети на залізничних станціях, човнових і паромних переправах, причалах, пристанях, постах ДАІ. За допомогою застосування цих методів

нерідко виявляють злісних браконьєрів, які доставляють додому продукцію незаконного полювання, знаряддя браконьєрства (м'ясо, хутро, зброю, інші знаряддя полювання). Крім затримання порушників правил полювання, запропоновані методи дають можливість охороні отримати інформацію про кількість прибуваючих на полювання мисливців, традиційні місця проведення ними полювань, проводити з ними роз'яснювальну роботу.

7. Тактика і арсенал сучасного браконьєра

Досвід свідчить, що активне порушення правил полювання починається за деякий час (декілька тижнів, днів) до відкриття сезону полювання. Браконьєри обирають віддалені місця скупчення диких тварин, що погано охороняються, вихідні дні працівників мисливського господарства, дні відсутності мисливствознавців та єгерів у мисливських угіддях (збір єгерів на наради, виїзд за заробітною платою і т. д.). На добування ратичних (оленів, козуль, кабанів і т. ін.) браконьєри активізують свої дії восени, до випадання снігу, коли легше приховати сліди. Часто добування копитних приурочують до передсвяткових і святкових днів, весіль, інших свят. Якщо єгерська служба контролює угіддя у денний час, то браконьєрство активізується – в нічний. Проте частіше досвідчені браконьєри полюють у сутінковий час доби (на світанку і заході сонця) – у час, коли спостерігається найбільша активність ратичних тварин. Для цього використовують індивідуальні нешумові полювання. Відомі випадки, коли браконьєри використовуючи мисливських собак, які здатні утримувати звіра на місці і, привчаючи їх не подавати голосу, добували кабана холодною зброєю. Після таких безшумних полювань єгері знаходили лише поодинокі сліди крові на місцях добування тварин.

Злісні порушники правил полювання для скоєння браконьєрства беруть на озброєння сучасні досягнення науки і техніки: використовують автоматичну та напівавтоматичну зброю (нерідко з глушниками для зменшення звуку пострілів); обрізають стволи і переробляють приклади, щоб зброю легко можна було сховати під одягом; застосовують вставні стволи малих калібрів у гладкоствольну зброю; посилюють можливості ураження жертви пневматичною зброєю, переробляють її під капсуль "жевел" і малокаліберний патрон; використовують сильні електроосвітлювальні пристрої; налаштовують капкани, петлі; все частіше застосовують сучасні мисливські луки, арбалети, іншу безшумну зброю. Для незаконного полювання браконьєри часто використовують дуже досконалі засоби, включаючи всюдиходи і навіть вертольоти. Є випадки використання для незаконного полювання: потужних електроосвітлювачів, інфрачервоних приладів нічного бачення, тепловізорів, флуоресцентних речовин, у період гону тварин – статевих пахучих атрактантів (феромонів), а також магнітофонів, що відтворюють звуки, тварин. Застосовують сучасні браконьєри і старі невогнепальні способи добування великих і дрібних тварин: петлі з металевого тросу, різні пастки, "поножі" (вморожені у сніг загострені металеві пластини, що розрізають черево тварини) – у вузьких місцях на стежках кабана можуть винищити все стадо та багато інших бандитських пристосувань.

8. Тактика виявлення випадків незаконного полювання і осіб, що їх допустили

Тактика виявлення випадків порушення правил полювання залежить від ситуації встановлення ознак браконьєрства. Частіше всього ознаки незаконного полювання, крім рейдів, виявляються громадськими інспекторами, мисливцями, простими громадянами, які були очевидцями полювання або помітили сліди полювання.

Після отримання заяви (повідомлення) про виявлення ознак незаконного полювання, працівнику, призначеному на охорону угідь, слід уточнити місце виявлення ознак браконьєрства (ділянку угідь), визначити, хто знайшов сліди порушення, які саме і за яких обставин, від кого і як отримана інформація. Працівник повинен розпорядитися про охорону обстановки з виявлення слідів браконьєрства до прибуття представника мисливського господарства, а за наявності ознак

кримінально караного діяння – до прибуття працівника міліції і негайно виїхати на місце події. Одночасно слід перевірити, чи не видавалася ліцензія (дозвіл) на полювання в цьому районі і на який вид тварин. Якщо видавалася, то якого числа, на яке число і кому персонально.

Прибувши на місце події, представник служби охорони повинен представитися, опитати осіб, що знайшли сліди браконьєрства, і, не вносячи змін в обстановку, оглянути місце його скоєння й найближчу місцевість. За наявності обтяжуючих обставин (полювання в заповіднику, на звірів і птахів, добування яких повністю заборонено, застосування автотранспортних засобів) необхідно повідомити про це до органів внутрішніх справ, після чого, охороняючи місце події, чекати прибуття інспектора дізнання.

В тих випадках, коли інспектор дізнання органів внутрішніх справ не має можливості прибути для здійснення огляду місця події, але є небезпека безповоротної втрати слідів і речових доказів, коли в діях порушника убачаються ознаки адміністративного правопорушення, представник охорони повинен (із залученням свідків: незацікавлених працівників мисливського господарства, депутата сільської Ради, громадян) провести огляд місцевості, зафіксувати всі знайдені докази браконьєрства, скласти акт огляду місцевості у присутності понятих (громадян-свідків і запрошених для складання акту посадовців).

Під час огляду місця події, у тому числі і у випадках затримання браконьєрів на місці злочину, слід пам'ятати, що нерідко порушники, помітивши учасників охорони, ховають і кидають знаряддя полювання, продукцію, а при виявленні заявляють про непричетність до них. Уважний огляд стоянки, одягу, взуття і інших речей дозволить викрити браконьєрів в скоєному порушенні. При цьому слід мати на увазі, що особи, обізнані з місцевістю (частіше, місцеві жителі), як правило, від захованих предметів можуть йти далеко, а ті, що ознайомлені з місцевістю погано, прагнуть знаходитися ближче до захованого (нерідко останні ховають знаряддя незаконної здобичі і продукцію поряд з особливо примітними на місцевості предметами). Знайдені зброя і знаряддя незаконного полювання повинні упаковуватися як речові докази, оскільки за відбитками пальців можна ідентифікувати належність зброї тій або іншій особі з групи браконьєрів у тому випадку, коли вони відмовилися від причетності до неї.

Знайдена продукція полювання і зброя браконьєрів пред'являються запідозреним в порушенні особам, і при відмові, що знайдене належить їм, складається на місці протокол на безгоспне майно, а запідозреним пропонується підписати протокол, як свідкам.

Слід також мати на увазі, що процес полювання, наприклад, на лося, часто триває значну частину світлового дня. Протягом цього періоду браконьєри часом відпочивають, приймають їжу, палять і т.д., а отже, залишають далеко від місця оброблення впольованої туші тварини різні предмети і сліди, які можуть стати речовими доказами і ключем до розкриття злочину. Тому місцем огляду повинна стати вся ділянка незаконного полювання, а не тільки місце здобичі і оброблення добутої туші.

Огляд місця події дозволить реалізувати дві цілі: по-перше, виявити сліди і предмети, за допомогою яких можна викрити винних на слідстві і в суді; по-друге, отримати фактичні дані для встановлення особи браконьєрів і їх розшуку. Виходячи з сказаного, особи, що беруть участь в огляді місця події, повинні звертати увагу не тільки на предмети, що мають безпосереднє відношення до полювання (кулі, сліди куль, гільзи, пижі, добуті тварини), але і на ті предмети, які по своєму призначенню і місцезнаходженню могли належати браконьєрам і були ними покинуті або випадково загублені (обривки паперу, банки, пляшки, посуд, ножі і т.д.).

В місці оброблення туші тварини сліди пальців, забруднених кров'ю жертви, можуть бути знайдені на гладких поверхнях кори дерев.

Знайдені предмети повинні бути описані в акті, сфотографовані, вилучені, упаковані (кожний предмет окремо). На упаковці слід вказати, що вилучено, де, у присутності кого і ким, підписи особи, що вилучала предмет, і осіб, присутніх при цьому.

Все знайдене, разом з актом, направляється до органів внутрішніх справ по територіальності для провадження дізнання.

В процесі огляду місця події разом з відшукуванням речових доказів злочину необхідно отримати відповіді на наступні питання:

1. Звідки, з якої дороги, що примикає до місця виявлення слідів незаконного полювання, прибули браконьєри.
2. Які застосовувалися способи полювання: із засідки, з підходу, загоном, з використанням автотранспортних засобів чи без та ін.
3. Скільки тварин добуто.
4. На яку дорогу і яким шляхом вивезена або винесена добута дичина чи її частина.
5. Скільки браконьєрів брало участь. Їх кваліфікація, як мисливців (стрільці чи загоничі).

9. Тактика перевіряючих під час затримання порушників правил полювання

Дії егерської служби під час виявлення порушень правил полювання, затримання порушників, вилучення у них знарядь і продукції незаконного полювання, оформлення протоколів повинні ґрунтуватися на суворому дотриманні законності, знанні мисливського законодавства.

У процесі охорони угідь доводиться мати справу з затриманими для в'язання обставин особами, різними за віком, характером, освітою і посадовому положенню. З тими, хто вперше вчинив порушення правил полювання чи тими, хто систематично займається браконьєрством.

Особи, що вчинили порушення вперше, звичайно від представника охорони (рейдової бригади) не тікають, на вимогу пред'являють необхідні документи, повідомляють правдиві відомості про себе і про допущене порушення.

Особи, які систематично займаються браконьєрством, поведуться інакше. Щоб уникнути відповідальності, вони використовують різний арсенал прийомів. Як правило, стверджують, що документи забули вдома, в машині, загубили і т.д., відмовляються добровільно здати знаряддя полювання, а при його вилученні намагаються чинити опір. Нерідко прагнуть чинити психологічний тиск на представників егерської служби, називають прізвиська своїх знайомих, що займають відповідальні посадові положення, яким вони скаржитимуться.

У будь-якому випадку дії представника егерської служби (керівника бригади) повинні бути продуманими, точними, адекватними, за можливістю – оперативними.

Ввічливість, тактовність, спокійний тон, наполегливість, відсутність грубості і метушливості дають зрозуміти порушнику (затриманому), що перевіряючі виконують свій службовий або суспільний обов'язок, захищають інтереси суспільства. Без достатніх підстав не можна виказувати свої підозри громадянам про їх передбачуване порушення. В обігу з затриманими для в'язання обставин особами недопустимий гордовитий та пихатий тон, зарозумілість, іронічний або неввічливий виклад суті порушення, образливі вирази, фізичні або інші дії, репліки, нетактовні повчання, погрозливі слова і жести. До тих, хто перевіряється необхідно звертатися тільки на "Ви".

Під час перевірки документів і затриманні порушника керівник бригади повинен представитися, пред'явити свій документ в розгорненому вигляді, не передаючи його в руки порушника, назвати учасників бригади, пояснити причину перевірки документів і затримання, потім запропонувати затриманим для в'язання обставин особами розрядити зброю. Після цього запропонувати пред'явити документи для перевірки. Під час перевірки в суперечки з підозрюваними не вступати.

Якщо порушник на зроблене йому зауваження або роз'яснення суті допущеного ним порушення реагує збуджено, потрібно дати йому час заспокоїтися. Якщо порушником пред'явлений гаманець, в якому знаходяться документи, необхідно запропонувати його власнику самому виїняти з гаманця документи. Проглядаючи документи, не можна їх упускати на землю, м'яти.

Під час затримання озброєного порушника правил полювання завжди слід пам'ятати, що він може застосувати проти перевіряючого силу і зброю, тому необхідно бути завжди готовим до попередження і протидії нападу.

Під час контакту з правопорушником необхідно дотримуватися наступних правил:

- не можна ставати до затриманого спиною, відходити від нього на велику відстань, займати незручне для прямого спілкування положення. Відчувши недбалість і неуважність з боку перевіряючого, браконьєр може спробувати позбутися незаконно добутої продукції полювання, зброї, патронів, призначених для забороненої до відстрілу дичини, інших предметів, які викривають браконьєрство та інші протиправні дії. Крім того, браконьєр може застосувати силу і зброю проти перевіряючої особи;
- під час складання протоколу або огляду місцевості, транспортних засобів, здійснення огляду речей і документів браконьєра, члени рейдової бригади повинні спостерігати за поведінкою особи, що перевіряється, попереджувати і призупиняти її небезпечні дії;
- під час затримання браконьєра в човні на воді слід вжити заходів, щоб пристати до берегу, і вже на суші здійснювати необхідні дії. Слід пам'ятати, що під час проведення перевірки на воді затриманий, з метою уникнення відповідальності, може спробувати перекинути човен перевіряючого, зробити в ньому пробоїну, відібрати весла і т. ін., а сам – втекти;
- якщо група затриманих браконьєрів за чисельністю виявиться більшою, ніж рейдова бригада охорони, у такому разі необхідно діяти сміливо, швидко, рішуче і в той же час бути спокійним і коректним. Якщо затримані відчують невпевненість в силі з боку членів бригади, вони не підкорятимуться і підуть безкарними;
- під час перевірки членам бригади не слід давати вказівки інструктивного характеру, крім випадків, коли цього вимагають обставини;
- під час вилучення зброї у порушників потрібно стежити, щоб стволи рушниць були направлені вгору або убік від присутніх. Розряджаючи зброю, дотримуватись заходів з техніки безпеки. Необхідно враховувати можливість наявності у порушників іншої, захованої зброї (короткоствольної, ножів і ін.);
- після зустрічі з групою порушників слід, за можливістю, ізолювати їх один від одного, виявити організаторів і особу кожного браконьєра.

Якщо під час затримання і доставки порушників хтось з них зумів сховатися від охорони, слід мати на увазі, що втікач може організувати групу місцевих жителів з метою звільнення співучасників браконьєрства, повернення відібраного знаряддя полювання, знищення доказів порушення – фотоплівки, протоколу і ін.

10. Дії учасників бригади з затримання браконьєрів

Дії учасників бригади з затримання браконьєрів обумовлюються різними ситуаціями, в залежності від виявлення ознак незаконного полювання.

Дії учасників бригади при виявленні браконьєрів під час полювання або після його закінчення:

- якщо бригадою помічений автотранспорт, що рухається в угіддях, звідки незадовго до того пролунали постріли, не завжди слід відразу поспішати на місце події. Доцільніше розподілити обов'язки з затримання браконьєрів між учасниками бригади залежно від місцевості. Продумати шляхи прихованого підходу з різних боків до порушників, щоб застигнути їх у момент оброблення, перенесення або вантаження м'яса тварин. Можливо – почекати на виїзді повернення браконьєрів по вірогідній дорозі із здобиччю. Нерідко має сенс перекрити службою охорони і працівниками міліції відразу декілька вірогідних виїзних шляхів;
- залежно від кількості автотранспортних засобів і чисельності рейдової бригади, наближатися до браконьєрів необхідно одночасно з різних сторін по трикутнику (з урахуванням можливого застосування вогнепальної зброї і забезпечення безпеки членів бригади);
- зв'язатися по рації (телефону) з господарством, міліцією (яка у свою чергу доводить до відома чергового в органах внутрішніх справ); повідомити їх про місце браконьєрства і життя заходів, заявити (за необхідністю) про необхідну підтримку;
- необхідно забезпечити раптовість затримання. Наприклад, вночі, наблизившись до браконьєрів, освітити їх потужними прожекторами. З метою забезпечення скритного під'їзду застосовувати прилади нічного бачення;
- одному з членів бригади (бажано за допомогою мегафону) зажадати від браконьєрів не рухатись, не здійснювати спроби сховатися або застосувати зброю. Згодом представитися, повідомити, що "рейдовою групою на чолі з інспектором таким-то вони затримані". Після попередження про те, що район браконьєрства оточений службою охорони і міліцією, подається команда одному з браконьєрів розрядити зброю всіх учасників незаконного полювання, всім іншим не рухатися. Учасники рейду стежать за діями браконьєрів;
- простеживши за розрядженням зброї, 1-2 працівники з бригади охорони (група перевірки) повинні підійти до браконьєрів, попередивши, щоб не рухалися, запропонувати пред'явити документи (мисливські посвідчення, дозволи на зберігання і використання вогнепальної зброї, ліцензію, відстрільні картки);
- керівник рейдової бригади з охорони угідь проводить перевірку документів, за необхідності тимчасово вилучає їх, оглядає зброю і добуту продукцію. В цей час інспектори групи перевірки уважно стежать за поведінкою браконьєрів з метою попередження опору і нападу на перевіряючого;
- решта членів бригади під час перевірки документів повинна знаходитися на відстані 5-8 м від групи перевірки в готовності припинення опору браконьєрів, чи нападу їх на членів бригади охорони;
- за умови підтвердження ознак незаконного полювання тимчасово вилучається та адміністративно затримується вогнепальна зброя з розташуванням її в автомашині бригади охорони з метою позбавлення можливості використати зброю затриманими. Складаються протоколи окремо на кожну особу порушника (додаток 1);
- дочекатися прибуття на місце події інспектора дізнання органів внутрішніх справ. У разі неможливості його прибуття і небезпеки знищення слідів браконьєрства, оглянути місце події, зафіксувати знайдені докази незаконного полювання (що мають відношення до факту браконьєрства) в акті огляду, у тому числі: факт полювання, предмети і знаряддя браконьєрства, зброю, транспорт, продукцію незаконного полювання;
- встановити особу браконьєра (браконьєрів), а при неможливості встановлення особи на місці події і у всіх випадках, коли знайдені ознаки злочину, доставити браконьєрів до органів внутрішніх справ, сільської (селищної) Ради народних депутатів, у виняткових випадках – в контору мисливського господарства;
- організувати збереження продукції незаконного полювання.

11. Необхідна оборона

11.1 Оборона вважається необхідною, тобто правомірною, у тому разі, якщо замах порушника суспільно небезпечний та активний.

11.2 Захист під час необхідної оборони є не лише правом, а й службовим обов'язком осіб, що здійснюють охорону мисливських угідь.

11.3 Члени рейдової бригади мають право застосувати вогнепальну зброю у таких випадках:

- для захисту або відбиття від збройного або групового нападу на працівника егерської служби та інших осіб, якщо їхньому життю чи здоров'ю загрожує небезпека;
- для затримання особи, яка вчинила злочин і намагається втекти або вчинити збройний опір, а також затримання транспортних засобів із незаконно добутою продукцією полювання;
- для подання сигналу тривоги, або виклику допомоги;
- в інших випадках, передбачених інструкцією МВС та діючим законодавством України.

11.4 Застосування зброї можливе лише у випадках, якщо іншими методами і засобами неможливо виключити збройний чи груповий напад, припинити збройний опір чи затримати озброєних осіб та транспортні засоби.

11.5 Під час застосування зброї необхідно:

- зробити попереджувальний вигук: "Стій, буду стріляти!";
- якщо нападник не зупиняється, зробити попереджувальний постріл вгору;
- якщо напад продовжується, зробити постріл на влучання в нападника або транспортний засіб, при цьому намагатися заподіяти найменшої шкоди нападникові;
- зброя застосовується без попередження, якщо на учасника рейду здійснено несподіваний напад і коли його життю чи життю інших громадян загрожує смертельна небезпека.

11.6 Газові пістолети і револьвери та патрони до них, зброя, заряджена речовинами сльозогінної та дратівливої дії, застосовується згідно діючого законодавства України.

11.7 Забороняється застосовувати та використовувати вогнепальну зброю при значному скупченні людей, якщо від цього можуть постраждати сторонні особи, а також до жінок з явними ознаками вагітності та малолітніх (крім вчинення ними групового нападу, що загрожує життю чи здоров'ю громадян, або збройного нападу чи збройного опору).

11.8 Працівник, який застосував зброю, зобов'язаний:

- у випадку поранення бракон'єра якомога швидше вжити заходів невідкладної допомоги, повідомити прокуратуру, органи внутрішніх справ;
- при смертельному випадку негайно сповістити прокуратуру, органи внутрішніх справ, вжити заходів для забезпечення охорони місця події до прибуття представників вказаних правоохоронних органів;
- працівник, який застосував вогнепальну зброю, складає рапорт у двох екземплярах і повідомляє органи внутрішніх справ. У рапорті вказується дата, точна година, місце, особа, проти якої застосовувалась зброя та інші спеціальні засоби самооборони, обставини справи, кількість витрачених патронів і спеціальних засобів.

12. Порядок оформлення матеріалів про адміністративне правопорушення

Порядок провадження у справах про адміністративні правопорушення визначається Кодексом України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) та іншими законами України. Дана Настанова визначає порядок оформлення та обліку матеріалів про адміністративні правопорушення посадовими особами органів мисливського господарства. Перелік посадових осіб органів

мисливського господарства, які мають право розглядати справи про адміністративні правопорушення і накладати адміністративні стягнення, визначено статтею 242 КУпАП.

12.1 При вчиненні громадянами та посадовими особами адміністративних правопорушень згідно зі статтею 85 КУпАП, складають протокол про адміністративне правопорушення (далі – Протокол) за встановленою формою (додаток 1).

12.2 Складати Протокол про адміністративні правопорушення, передбачені статтею 85 (частини 1, 2) КУпАП, мають право посадові особи органів мисливського господарства, яким відповідно до статті 242 КУпАП надано право розглядати справи про адміністративні правопорушення та накладати адміністративні стягнення.

12.3 Протокол складається на місці виявлення правопорушення. У разі неможливості скласти його на місці вчинення правопорушення, якщо складення протоколу є обов'язковим, посадові особи органів мисливського господарства можуть доставляти порушника (-ів) до органів, визначених статтею 259 КУпАП.

12.4 Під час складання Протоколу вказується стаття КУпАП та її частина, згідно з якою наступає адміністративна відповідальність за вчинені протиправні дії. У Протоколі обов'язково зазначаються:

- дата і місце його складення;
- посада, прізвище, ім'я, по-батькові особи, яка склала Протокол;
- відомості про особу, яка притягається до адміністративної відповідальності (у разі її виявлення);
- нормативний акт, який передбачає відповідальність за це правопорушення;
- місце, час вчинення і суть адміністративного правопорушення;
- прізвища, адреси свідків і потерпілих, якщо вони є;
- заподіяна матеріальна шкода (у разі наявності);
- пояснення особи, яка притягається до адмінвідповідальності;
- інші відомості, необхідні для вирішення справи.

12.5 У разі, якщо виявлено факт порушення законодавства, однак особу порушника встановити неможливо (порушник вчинив правопорушення і зник з місця події), посадовою особою складається акт огляду місця вчинення правопорушення (далі – Акт).

Складений Акт протягом трьох днів з моменту виявлення правопорушення направляється до органу внутрішніх справ за місцем вчинення правопорушення для встановлення особи порушника. Виявлені при цьому незаконно добута продукція та засоби вчинення правопорушення вилучаються, про що зазначається в Акті.

12.6 Відповідно до чинного законодавства, Протокол оформляється державною мовою.

12.7 Бланк Протоколу заповнюється розбірливим почерком кульковою ручкою синього, фіолетового або чорного кольору чи друкарським способом. Підчистки та помарки не допускаються. У графах, які не заповнюються під час складання Протоколу, проставляється прочерк. Внесення до Протоколу додаткових записів після його підписання не допускається.

12.8 Під час складання Протоколу слід чітко та розбірливо викладати всю інформацію, передбачену формою Протоколу, звертаючи особливу увагу на точність і повноту викладення складу порушення. Відповідно до статті 265 КУпАП речі й документи, що є знаряддям або безпосереднім об'єктом правопорушення та виявлені під час огляду, вилучаються та адміністративно затримуються посадовими особами органів мисливського господарства. Про вилучення речей і документів складається відповідний протокол або робиться відповідний запис про огляд речей або їх адміністративне затримання.

Вилучені речі і документи зберігаються до розгляду справи про адміністративне правопорушення у посадових осіб мисливського господарства, яким надано право провадити вилучення речей і документів. На вилучені речі та документи порушнику видається опис знарядь незаконного добування (заготівлі) природних ресурсів, транспортних засобів, продукції, документів (додаток 2). Якщо у скоєному правопорушенні вбачаються ознаки кримінального злочину, або нанесена значна сума збитків (описується у Інтерпретації до Кримінального Кодексу України), то складається не Протокол про адміністративне правопорушення, а Акт, який за всіма вимогами подібний до Протоколу, за виключенням своєї назви.

В Акті (протоколі) огляду місця події записуються тільки ті фактичні дані, які були виявлені учасниками огляду. Під час виявлення предметів, слідів описуються їх індивідуальні особливості, вказуються розміри і місцезнаходження, для чого проводяться виміри рулеткою, сантиметровою лінійкою, іноді ці розміри вказуються приблизно, що повинно бути відображено в Акті.

В Акті категорично забороняється записувати будь-які припущення та домисли. В ньому відображається тільки реальна дійсність знайденого. Зображення місця події повинне бути зорієнтоване за сторонами горизонту (північ, південь, захід, схід) або помічено (геодезично прив'язане) відповідно до квартальних просік та стовпів.

До Акту (протоколу) огляду для наочності необхідно скласти план-схему, на якій графічно зобразити всю ділянку незаконного полювання, вказати шляхи руху браконьєрів, тварини, місця стрільби по тварині, знайдені сліди куль в стовбурах дерев і інше, а також місце оброблення туші тварини. На план-схемі повинне бути показано взаємне розташування знайдених предметів і слідів (пляшки, недопалки, гільзи, сокира, ніж, обривки газет, сліди взуття, частини туші і т.д.). План-схема підписуються всіма учасниками огляду.

12.9 Протокол складається на кожну особу окремо, якщо правопорушення вчинено кількома особами. Якщо однією особою вчинено два або більше адміністративних правопорушень, то адміністративне стягнення накладається за кожне правопорушення окремо.

12.10 Протокол підписується посадовою особою, яка склала Протокол, і особою, яка притягається до адміністративної відповідальності. У разі відмови особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, від підписання Протоколу, в ньому робиться запис про це. Особа, яка притягається до адміністративної відповідальності, має право дати пояснення і зауваження щодо змісту Протоколу, які додаються до Протоколу, а також викласти мотиви своєї відмови від його підписання.

12.11 Посадова особа, яка склала Протокол, роз'яснює особі, яка притягається до адміністративної відповідальності, її права та обов'язки, передбачені статтею 268 КУпАП, про що особа, яка притягається до адміністративної відповідальності, ставить свій підпис; у разі її відмови від підпису в Протоколі, про це робиться відмітка та вручається чи надсилається повідомлення порушнику щодо розгляду справи про адміністративне правопорушення.

12.12 Протокол надсилається органів (посадовій особі), уповноваженому розглядати справу про адміністративне правопорушення.

12.13 Про час та місце розгляду справи порушнику вручається або надсилається поштою повідомлення щодо розгляду справи про адміністративне правопорушення (додаток 3).

13. Розгляд справ про адміністративні правопорушення

13.1 Справи про адміністративні правопорушення (далі – Справа), передбачені статтями 85 ч.1 та 85 ч.2 КУпАП, розглядаються посадовими особами органів мисливського господарства, зазначеними в частині другій статті 242 КУпАП, за місцем вчинення правопорушення.

13.2 Справа розглядається в 15-денний строк з дня складення Протоколу.

13.3 Справа розглядається в присутності особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, або її законного представника. Розгляд справи за відсутності правопорушника можливий лише у випадках, коли є дані про своєчасне його сповіщення про місце і час розгляду справи і якщо від нього не надійшло клопотання про відкладення розгляду справи.

У разі неявки правопорушника, йому повторно надсилається сповіщення рекомендованим листом (з повідомленням про його вручення особі).

13.4 Відповідно до статті 278 КУпАП посадова особа під час підготовки до розгляду справи про адміністративне правопорушення вирішує питання:

- чи належить до її компетенції розгляд даної справи;
- чи правильно складено Протокол та інші матеріали справи про адміністративне правопорушення;
- чи сповіщено осіб, які беруть участь у розгляді справи, про час і місце її розгляду;
- чи витребувано необхідні додаткові матеріали;
- чи підлягають задоволенню клопотання особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, потерпілого, їх законних представників і адвокатів.

13.5 Розгляд справи розпочинається з оголошення складу колегіального органу або представлення посадової особи, яка розглядає дану справу. Посадова особа, що розглядає справу, оголошує, яка справа підлягає розгляду, хто притягається до адміністративної відповідальності, роз'яснює особам, які беруть участь у розгляді справи, їх права і обов'язки. Після цього оголошується Протокол, заслуховуються особи, які беруть участь у розгляді справи, досліджуються докази і вирішуються клопотання. У разі участі в розгляді справи прокурора, заслуховується його висновок (стаття 279 КУпАП).

13.6 Посадова особа, яка виносить постанову про накладення адміністративного стягнення (далі – Постанова – додаток 4), оцінює докази за своїм внутрішнім переконанням, що ґрунтується на всебічному, повному і об'єктивному дослідженні всіх обставин справи в їх сукупності, керуючись законом і правосвідомістю (стаття 252 КУпАП).

Якщо під час розгляду справи орган (посадова особа) прийде до висновку, що в порушенні є ознаки злочину, він передає матеріали прокурору, органу досудового слідства або дізнання (стаття 253 КУпАП). Після цього виноситься постанова про закриття справи, яка передається разом з матеріалами та супровідним листом до цих органів.

13.7 Стягнення за адміністративне правопорушення накладається в межах, установлених КУпАП та іншими законами України. Під час накладення стягнення враховуються характер учиненого правопорушення, особа порушника, ступінь його вини, майновий стан, обставини, що спричинили порушення.

13.8 Адміністративне стягнення може бути накладено не пізніше, ніж через два місяці з дня вчинення правопорушення, а при триваючому правопорушенні – два місяці з дня його виявлення, за винятком випадків, коли справи про адміністративні правопорушення відповідно до КУпАП підвідомчі суду (судді).

Якщо справи про адміністративні правопорушення, відповідно до КУпАП чи інших законів, підвідомчі суду (судді), стягнення може бути накладено не пізніше ніж через 3 місяці з дня вчинення правопорушення, а при триваючому правопорушенні – не пізніше, ніж через 3 місяці з дня його виявлення.

У разі відмови в порушенні кримінальної справи або закриття кримінальної справи, але за наявності в діях порушника ознак адміністративного правопорушення, адміністративне стягнення може бути накладено не пізніше ніж через місяць з дня прийняття рішення про відмову в порушенні кримінальної справи, або про її закриття (стаття 38 КУпАП).

13.9 Усі матеріали на кожного правопорушника формуються в окремі справи про адміністративне правопорушення. Справа на правопорушника оформляється з моменту складання Протоколу. У справі накопичуються усі матеріали, які стосуються правопорушення, а саме: Протокол про адміністративне правопорушення; Акт огляду місця вчинення правопорушення лісового законодавства; опис: знарядь незаконного добування (заготівлі) лісових ресурсів, транспортних засобів, лісопродукції, документів; повідомлення про попередження особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, про час та місце розгляду справи у разі відсутності відповідної відмітки у Протоколі, засвідчене її підписом; письмові пояснення; повідомлення; копії постанови про накладення адміністративного стягнення; листування з порушником, з органами державної виконавчої служби, суду, внутрішніх справ; документи, які підтверджують сплату штрафу порушником, а також інші документи та матеріали, які стосуються справи.

У справі оформляється титульний аркуш, на зворотному боці якого подається опис документів, що знаходяться у справі.

14. Постанова зі справи про адміністративне правопорушення

14.1 Розглянувши справу про адміністративне правопорушення, посадова особа вносить постанову по справі відповідно до статті 283 КУпАП. Постанова оголошується негайно після закінчення розгляду справи.

14.2 Відповідно до статті 284 КУпАП, у справі про адміністративне правопорушення посадова особа вносить одну з таких постанов:

- про накладення адміністративного стягнення;
- про закриття справи.

Постанова про закриття справи вноситься під час оголошення усного зауваження, передачі матеріалів на розгляд громадської організації чи трудового колективу або передачі їх прокурору, органу досудового слідства чи дізнання, а також за наявності обставин, передбачених статтею 247 КУпАП.

Копія постанови протягом трьох днів вручається або висилається поштою рекомендованим листом особі, щодо якої її винесено. Копія постанови в той самий строк вручається або висилається потерпілому на його прохання. Копія постанови вручається під розписку. У разі, якщо копія постанови висилається, про це робиться відповідна відмітка у справі.

14.3 У випадках, передбачених статтею 258 КУпАП, копія постанови уповноваженої посадової особи у справі про адміністративне правопорушення вручається особі, щодо якої її винесено, на місці вчинення правопорушення (частина п'ята статті 285 КУпАП).

14.4 Відповідно до вимог статті 283 КУпАП та статті 19 Закону України "Про виконавче провадження" (606-14), постанова повинна містити:

- найменування органу (посадової особи), який виніс постанову,
- дату розгляду справи;
- відомості про особу, щодо якої розглядається справа;
- опис обставин, установлених при розгляді справи;
- зазначення нормативного акту, який передбачає відповідальність за дане адміністративне правопорушення;

- прийняте по справі рішення;
- відомості про вирішення питання про вилучені речі і документи;
- порядок набрання чинності;
- вказівку про порядок і строк її оскарження, а також відомості про її виконання;
- строк пред'явлення виконавчого документу до виконання.

14.5 Постанова по справі про адміністративне правопорушення підписується посадовою особою, яка розглянула справу.

14.6 Постанова про накладення адміністративного стягнення підлягає виконанню з моменту її винесення, якщо інше не встановлено КУпАП та іншими законами України (стаття 299 КУпАП).

При оскарженні або опротестуванні постанови, вона підлягає виконанню після залишення скарги або протесту без задоволення, за винятком постанов про застосування заходу стягнення у вигляді попередження, а також у випадках накладання штрафу, що стягується на місці вчинення адміністративного правопорушення.

Постанова про накладення адміністративного стягнення у вигляді штрафу підлягає примусовому виконанню після закінчення строку, встановленого частиною першою статті 307 КУпАП.

Постанова подається до виконання посадовою особою органу лісового та мисливського господарства, яка її винесла.

14.7 Не підлягає виконанню постанова, якщо її не було подано до виконання протягом трьох місяців з дня винесення. У разі оскарження чи опротестування постанови, відповідно до статті 291 КупАП, перебіг строку давності зупиняється до розгляду скарги або протесту. У разі відстрочки виконання постанови, відповідно до статті 301 КупАП, перебіг строку давності зупиняється до закінчення строку відстрочки.

14.8 Штраф має бути сплачений порушником не пізніше, ніж через п'ятнадцять днів з дня вручення йому постанови про накладення штрафу, а в разі оскарження або опротестування такої постанови – не пізніше, ніж через п'ятнадцять днів з дня повідомлення про залишення скарги або протесту без задоволення.

У разі відсутності самостійного заробітку в осіб віком від шістнадцяти до вісімнадцяти років, які вчинили адміністративне правопорушення, штраф стягується з батьків або осіб, які їх замінюють. Штраф, накладений за вчинення адміністративного правопорушення, вноситься порушником в установу банку України, якщо інше не встановлено законодавством України (стаття 307 КУпАП).

У разі несплати правопорушником штрафу в строк, установлений частиною першою статті 307 КУпАП, постанова супровідним листом надсилається для примусового виконання до відділу державної виконавчої служби за місцем проживання порушника, роботи або за місцезнаходженням його майна в порядку, встановленому Законом.

14.9 Якщо буде встановлено, що постанову винесено посадовою особою мисливського господарства, яка неправомочна вирішувати цю справу, то посадова особа лісового господарства, яка компетентна розглядати цю справу, скасовує зазначену постанову.

14.10 Постанова може бути оскаржена згідно зі статтею 288 КУпАП у вищестоящий орган (вищестоящій посадовій особі) або в районний, міський чи міськрайонний суд у порядку, визначеному Кодексом адміністративного судочинства України, з особливостями, встановленими КУпАП.

Постанову може бути скасовано, або змінено за протестом прокурора, керівником відповідного органу, а також незалежно від наявності протесту прокурора – керівником вищестоящего органу.

14.11 Скарги на постанови по справах про адміністративне правопорушення, подані до вищестоящего органу (вищестоящої посадової особи) особою, яка, відповідно до статті 287 КУпАП,

не має права на оскарження таких постанов, повертаються скаржнику з відповідними роз'ясненнями у триденний строк з дня їх надходження.

14.12 Скарга і протест прокурора на постанову по справі про адміністративне правопорушення розглядаються правомочним органом (посадовою особою) в десятиденний строк з дня їх надходження, якщо інше не встановлено законами України.

Відповідно до статті 293 КупАП, посадова особа органу лісового та мисливського господарства при розгляді скарги або протесту на постанову по справі про адміністративне правопорушення, перевіряє законність і обґрунтованість винесеної постанови і приймає одне з таких рішень:

- залишає постанову без зміни, а скаргу або протест без задоволення;
- скасовує постанову і надсилає справу на новий розгляд;
- скасовує постанову і закриває справу;
- змінює захід стягнення в межах, передбачених нормативним актом про відповідальність за адміністративне правопорушення, з тим, однак, щоб стягнення не було посилено.

14.13 Копія рішення по скарзі або протесту на постанову протягом трьох днів надсилається особі, щодо якої її винесено. В той же строк копія постанови по справі про адміністративне правопорушення надається потерпілому на його прохання. Про результати розгляду протесту повідомляється прокуророві (стаття 295 КУпАП).

14.14 Постанова по справі про адміністративне правопорушення може бути опротестована прокурором протягом десяти днів з дня винесення постанови. Скарга і протест на постанову по справі про адміністративне правопорушення розглядаються правомочними органами (посадовими особами) в десятиденний строк з дня їх надходження, якщо інше не встановлено законами України.

14.15 Постанова адміністративного органу (посадової особи) у справі про адміністративне правопорушення набирає законної сили після закінчення строку оскарження (опротестування) цієї постанови, за винятком постанов про застосування стягнення, передбаченого статтею 26 КУпАП, а також у випадках накладення штрафу, що стягується на місці вчинення адміністративного правопорушення.

14.16 Скасування постанови із закриттям справи про адміністративне правопорушення тягне за собою повернення стягнених грошових сум, оплатно вилучених і конфіскованих предметів, а також скасування інших обмежень, пов'язаних з цією постановою. У разі неможливості повернення предмета, повертається його вартість.

Відшкодування шкоди, заподіяної громадянину незаконним накладенням адміністративного стягнення у вигляді адміністративного арешту або виправних робіт, провадиться в порядку, встановленому законом.

14.17 Додержання вимог Закону при застосуванні заходів впливу за адміністративні правопорушення забезпечується систематичним контролем з боку вищестоящих органів і посадових осіб, прокурорським наглядом, правом оскарження, іншими встановленими законом способами (частина четверта статті 7 КУпАП).

14.18 Контроль за правильним і своєчасним виконанням постанови про накладення адміністративного стягнення здійснюється органом (посадовою особою), який виніс постанову, та іншими органами державної влади в порядку, встановленому Законом. У разі, якщо постанову про накладення адміністративного стягнення складено з порушеннями, її може бути скасовано або змінено за рішенням керівника органу мисливського господарства, посадова особа якого винесла цю постанову.

У процесі охорони мисливських угідь, коли це дозволяють обставини, відповідно до нормативних документів, рейдова група може проводити відстріл хижих (вовків, лисиць, бродячих собак, котів) та

інших тварин, що наносять шкоду мисливському господарству (сірі ворони, граки та ін.). Відстріл тварин повинен оформлятися спеціальними актами (додаток 5). Крім того, у період рейдів можуть фіксуватися випадки загибелі мисливських тварин, які теж оформлюються актами (додаток 6).

15. Діловодство у справах про адміністративні правопорушення

15.1 Бланки Протоколу, постанови про накладення адміністративного стягнення, постанови про закриття справи виготовляються друкарським способом. Посадовою особою спеціально уповноваженого органу виконавчої влади з питань лісового і мисливського господарства та полювання, що призначається відповідним наказом, ведеться облік виготовлених, виданих та використаних бланків протоколів та постанов. Зіпсовані бланки протоколів та постанов, з відповідними письмовими поясненнями, зберігаються у відповідальній особи, що здійснює контроль за їх обліком.

15.2 Протоколи та постанови мають наскрізну нумерацію спеціально уповноваженого органу виконавчої влади з питань лісового і мисливського господарства та полювання, починаючи з першого номера, в межах календарного року. Винесені, за результатами розгляду адміністративних справ, постанови реєструються в журналі реєстрації протоколів та постанов по справах про адміністративні правопорушення вимог законодавства, сторінки якого пронумеровуються, прошнуровуються, скріплюються гербовою печаткою та підписом керівника спеціально уповноваженого органу виконавчої влади з питань лісового і мисливського господарства та полювання.

15.3 Термін зберігання справ про адміністративні правопорушення встановлюється згідно з чинним законодавством.

Додаток 1

ДЕПАРТАМЕНТ МИСЛИВСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ

(найменування органу мисливського господарства)

ПРОТОКОЛ № _____

про адміністративне правопорушення

передбачене статтею 85 ч. _____ Кодексу України про адміністративні правопорушення (порушення правил полювання)

20 __ р. _____ місяця _____ дня

Місце складання протоколу _____

Я _____

(посада, місце роботи, ім'я та по батькові особи, яка склала протокол)

мешканець _____

(домашня адреса)

в присутності 1. _____

(прізвище, ім'я та по батькові)

мешканця _____

(домашня адреса)

2. _____

(прізвище, ім'я та по-батькові)

мешканця _____

(домашня адреса)

складено цей протокол на громадянина _____

(прізвище, ім'я та по-батькові)

(пред'явлені документи, що засвідчують особу)

який працює (навчається) на посаді _____

(повна назва місця роботи чи навчання)

із зазначенням поштової адреси)

мешканця _____

скоїв адміністративне правопорушення, передбачене статтею 85 частина _____ КоАП України тим, що о __ год. __ хв. «__» _____ 20 __ р. на території _____

(перелік пунктів, частин статті, статей законів та нормативного акта, що були порушені)

(суть порушення відповідно до вимог статті Кодексу України про адміністративні правопорушення)

Справа про адміністративне правопорушення розглядається в присутності особи, яка притягається до адміністративної відповідальності. Під час відсутності цієї особи справу може бути розглянуто лише у випадках, коли є дані про своєчасне її сповіщення про місце і час розгляду справи і якщо від неї не надійшло клопотання про відкладення розгляду справи...

Я попереджений, що розгляд справи про адміністративне правопорушення відбудеться о ____ год. ____ хв. “____” _____ 20__ р. в приміщенні _____ за адресою: _____

Із статтею 268 АК України ознайомлений.

Підпис порушника _____

Підписи свідків, що підтверджують ознайомлення гр. _____ зі статтею 268 та відмову порушника поставити підпис про це:

1. _____
2. _____

Додаток 2

ДЕПАРТАМЕНТ МИСЛИВСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ

(найменування органу мисливського господарства)

Складається в двох примірниках,
перший примірник вручається власнику майна

"__" _____ 20__ року

ОПИС

знарядь незаконного добування природних ресурсів, зброї, транспортних засобів,
продукції полювання, документів та інших речових доказів,
вилучення у гр-на (гр-ки) _____

(прізвище, ім'я, по-батькові особи, в якій вилучаються речі)

Згідно з протоколом від "__" _____ 20__ року N _____

Найменування знарядь, транспортних засобів, зброї, природних ресурсів, продукції, документів та ін.	Одиниця виміру	Кількіст ь	Марка, модель, серія, номер, колір, матеріал, розміри, характеристика (якісний стан), прикмети	Примітка

Усього найменувань _____

Місце зберігання вилученого майна до розгляду справи про адміністративне правопорушення

Відповідальний за зберігання _____

(посада, прізвище, ім'я, по батькові особи, яка відповідає за зберігання)

Опис склав _____

(посада, прізвище, ім'я та по батькові складача опису)

(підпис)

На зберігання прийняв _____

(посада, прізвище, ім'я та по батькові особи, що відповідає за зберігання)

(підпис)

Опис отримав _____

(посада, прізвище, ім'я та по батькові особи, в якій вилучаються речі)

(підпис)

ДЕПАРТАМЕНТ МИСЛИВСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ

(найменування органу мисливського господарства)

Місцезнаходження _____

Телефон _____

Факс _____

Електронна пошта _____

(адреса господарства)

« ____ » _____ 20__ р.

№ _____

(Дата повідомлення)

ПОВІДОМЛЕННЯ
щодо розгляду справи
про адміністративне правопорушення

Гр _____

(Прізвище, ім'я та по батькові особи, яка викликається на розгляд справи)

Керуючись статтею _____ Кодексу України про адміністративні правопорушення, пропоную Вам прибути для розгляду справи про адміністративне правопорушення, яке Ви вчинили.

При собі мати: паспорт або посвідчення особи та інші документи:

(перелік документів, які необхідно мати з собою)

а також інші необхідні матеріали а саме: _____

(перелік матеріалів, які необхідно мати з собою)

Розгляд справи відбудеться о ____ годині в приміщенні _____

за адресою:

В разі нез'явлення, справу буде розглянуто без Вас, а суму штрафу та збитків стягнуто в судовому порядку.

(Посада)

(Підпис)

Відмітка про отримання повідомлення

Повідомлення особа отримала особисто

Повідомлення надіслане рекомендованим листом

« ____ » _____ 20__ р.	« ____ » _____ 20__ р.
<hr/> <p>(підпис особи)</p>	<hr/> <p>(посада, прізвище та ініціали особи, яка відправила повідомлення)</p>

ДЕРЖАВНЕ АГЕНТСТВО ЛІСОВИХ РЕСУРСІВ УКРАЇНИ

(найменування органу мисливського господарства)

ПОСТАНОВА № ____

про накладення адміністративного стягнення та стягнення збитків

“ ____ ” _____ 20__ р. _____

(посада особи, яка виносить постанову)

розглянув протокол, складений “ ____ ” _____ 20__ р. _____

(посадова особа, яка склала зазначений протокол)

про те, що громадянин _____

(прізвище, ім'я та по батькові)

адреса: _____

скоїв адміністративне правопорушення передбачене статтею 85 частиною ____ Кодексу України про адміністративні правопорушення та ст. 19-20 Закону України "Про мисливське господарство та полювання" зі змінами, внесеними згідно із Законом № 1827-VI (1827-17) від 21.01.2010р. тим, що: _____

Порушенням заподіяні збитки мисливському господарству в сумі _____ грн.

Керуючись Кодексом України про адміністративні правопорушення, згідно до статей 85 ч. __ та 242

ПОСТАНОВЛЯЄ:

Громадянина

(прізвище, ім'я та по батькові)

1. Оштрафувати на _____ грн.
2. Громадянину _____ відшкодувати збитки, заподіяні мисливському господарству, в сумі _____ грн.
3. Вилучені у гр. _____ знаряддя полювання, речі та документи

а також продукцію незаконного полювання _____

(Описати вилучені речі та документи та вказати рішення, яке прийняте відносно їх: направити в суд, повернути порушнику)

Запропонувати громадянину _____

зазначену суму штрафу та збитку в строк до “___” _____ 20__ р. перевести через поштове відділення за місцем проживання на розрахунковий рахунок №_____ в _____ обласному управлінню лісового та мисливського господарства, МФО _____, код _____.

В разі несплати сума штрафу та збитків буде стягнута у встановленому законодавством порядку. Постанова може бути оскаржена у районному суді за місцем органу, що виніс постанову (ст. 24 ЦПК України) та в інші установи у порядку, який визначений ст.ст. 287-289 Кодексу України про адміністративні правопорушення у 10-денний термін з дня її вручення.

М.П

(посада, прізвище і підпис особи, яка винесла постанову)

Копію постанови отримав особисто “___” _____ 20__ р.

(Прізвище, ініціали)

(Підпис особи, відносно якої винесено постанову)

Копія постанови направлена порушнику поштою “___” _____ 20__ р.

(Підпис посадової особи)

Приклад оформлення акту про відстріл хижаків під час охорони мисливських угідь

ЗАТВЕРДЖУЮ :

ДИРЕКТОР ДП “XXX ДЛМГ”

_____ **Я. К. ПРИКЛАД**

А К Т

ВІДСТРІЛУ СОБАКИ № 10/11

07 лютого 201_ року

м. XXX

Ми, що нижче підписалися головний мисливствознавець ДП “XXX лісомисливське господарство”
Прізвище Ім'я По-батькові, , державний міжрайонний мисливствознавець Прізвище Ім'я По-
батькові та егер XXX лісництва Прізвище Ім'я По-батькові.

Склали даний акт на предмет відстрілу при проведенні рейду по охороні мисливських угідь від
браконьєрства та знищенню хижаків і бродячих собак “ 04 “ лютого 201_ року в кварталі №
X XX лісництва ДП „XXX” бродячого собаки в кількості одна голова.

Факт відстрілу одного бродячого собаки “ 04 “ лютого 201_ року в кварталі № X XXX
лісництва та закопування його в землю на місці відстрілу своїми підписами підтверджуємо :

_____ **І.П. Прізвище**

_____ **І.П. Прізвище**

_____ **І.П. Прізвище**

Додаток 6

Приклад оформлення акту про загибель тварини під час охорони мисливських угідь

ЗАТВЕРДЖУЮ :

ДИРЕКТОР ДП “XXX ДЛМГ”

_____ **Я. К. ПРИКЛАД**

АКТ ЗАГИБЕЛІ ТВАРИНИ № 03/09

18 травня 2014 р.

м. XXX

Ми, що нижче підписалися головний мисливствознавець ДП “XXX лісомисливське господарство” Прізвище Ім'я По-батькові, державний міжрайонний мисливствознавець Прізвище Ім'я По-батькові та егер XXX лісництва Прізвище Ім'я По-батькові склали даний акт про те, що **“18” травня 2014 року при проведенні рейду по боротьбі з порушенням правил полювання та відстрілу хижаків було виявлено на межі кварталу № X XXX лісництва ДП “XXX лісомисливське господарство” залишки від тушки, розбитої колесами автомобілів, козулі європейської в кількості одна особина, старшої вікової групи, самка.**

В результаті обстеження на місці було встановлено, що **одну особину козулі європейської, старшої вікової групи, самка, було вночі збито невідомим автомобілем на 242 км траси Київ – Чоп, водій автомобіля з місця події зник і в органи МВС не звертався.**

Підписи:

_____ **І.П. Прізвище**

_____ **І.П. Прізвище**

_____ **І.П. Прізвище**

ДОДАТОК 12: Доповнення до інструкції щодо заповнення форми державного статистичного спостереження № 2 - тп у мисливській галузі

Проект

ДЕРЖАВНА СЛУЖБА СТАТИСТИКИ УКРАЇНИ

(Держстат)

_____ 2015 № _____

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України від _____ № _____

Про внесення змін до форми державного
статистичного спостереження
по формі № 2 - тп (мисливство)
«Ведення мисливського господарства»

Відповідно до статей 4, 14, 18 Закону України «Про державну статистику», з метою подальшого вдосконалення державного статистичного спостереження, отримання повної, всебічної та об'єктивної статистичної інформації

Наказую:

Внести доповнення до інструкції щодо заповнення форми державного статистичного спостереження № 2 - тп (мисливство) «Ведення мисливського господарства», затверджену наказом державного комітету статистики України від 28.09. № 290.

1. Доповнити п. 6 у наступній редакції:

П. 6. Користувачі мисливських угідь, яким надано у користування мисливські угіддя не за місцем реєстрації суб'єкта господарської діяльності, зобов'язані подавати копію статистичного спостереження № 2 - тп (мисливство) в обласні управління статистики за місцем наданих у користування мисливських угідь.

П.6.1. Обласні управління статистики узагальнюють подану інформацію та окремо формують звіти користувачів мисливських угідь, яким надано у користування мисливські угіддя на території області і фактично ведуть мисливське господарство.

П.6.2. Звіти про діяльність користувачів мисливських угідь в межах області публікуються на офіційних сайтах обласних управлінь статистики.

2. Контроль за виконанням цього наказу залишаю за собою.

Голова

ДОДАТОК 13: Проект типового звіту про здійснену за рік діяльність із організації мисливського господарства та полювання окремим користувачем

проект

(Проект підготовлено начальником відділу охорони, захисту лісу та мисливського господарства Львівського ОУЛМГ В.Бурмасом: ЛЬВІВ 2015 р.)

З в і т

Про мисливське господарство та полювання за 20__ рік

_____ область

РОЗДІЛ 1. Загальні відомості про господарство (станом на 01.01.20__ року)

_____ (повна юридична назва мисливського господарства)

_____ (місце знаходження , юридична адреса)

_____ (індекс , телефон , факс)

_____ (рік заснування, дата і № рішення (постанови, тощо) про заснування господарства)

_____ (дата і номер діючого рішення про надання у користування мисливських угідь)

_____ (дата і номер чинної угоди "Про умови ведення мисливського господарства" укладеної управлінням мисливського господарства з користувачем мисливських угідь)

_____ (додаток до угоди про внесення змін і доповнень, його № і дата)

1.1. Керівник _____
(директор, голова товариства) (підпис) (П.І.Б.)

1.2. Заступник _____
(гол. мисливствознавець) (підпис) (П.І.Б.)

1.3. Гол. бухгалтер _____
(головний бухгалтер) (підпис) (П.І.Б.)

1.4. Чисельність штатних працівників , всього: _____ чол.
з них задіяних в мисливському г-ві _____ чол.
в тому числі :

ІТП _____ чол.
 мисливствознавців _____ чол.
 нач. діляниць _____ чол.
 ст. егерів _____ чол.
 егерів _____ чол.
 інших працівників (всього) _____ чол
 водіїв _____ чол.
 не задіяних у веденні мисливського господарства _____ чол.
 Загальна площа мисливських угідь господарства _____ тис. га.
 в т.ч.: польових _____ тис. га
 водно - болотних _____ тис. га
 лісових (всього, всіх лісових площ) _____ тис.га
 Із загальної площі лісових угідь:
 територія держлісфонду _____ тис.га
 лісів селянських спілок (агроформувань) _____ тис.га
 лісів міністерства оборони _____ тис.га
 лісів інших відомств _____ тис.га

1.6. Єгерських обходів всього: _____ к-сть
 площа єгерського обходу № 1 _____ га
 обходу № 2 _____ га
 обходу № 3 _____ га
 обходу № 4 _____ га
 -- //-- --//--
 опосередкована площа єгерського обходу госп-ва _____ га
 з них обслуговується мисливських угідь одним єгерем;
 польових _____ га
 лісових _____ га
 водно-болотяних _____ га

1.7. Членство в товаристві , всього : _____ чол.

1.7.1. з них мисливців _____ чол.

В т.ч. пільговиків _____ чол.

з них : почесних членів товариства _____ чол.

інвалідів (різних) _____ чол.

ветеранів війни і праці _____ чол.

ліквідаторів ЧАЕС _____ чол.

Інших категорій _____ чол

1.7.2. Рибалок (всього) _____ чол.

1.7.3. Юних мисливців і рибалок _____ чол.

- 1.7.4. Кандидатів у члени товариства _____ чол.
- 1.8. Чисельність складу ради товариства _____ чол.
- чисельність складу президії товариства _____ чол.
 - кількість низових колективів в товаристві _____ чол.
 - кількість бригад в низових колективах _____
- 1.9. Середня площа мисливських угідь, що припадає на одного члена товариства , всього: _____ га
- в т.ч. лісових _____ га
- польових _____ га
- водно - болотяних _____ га
- на одного мисливця _____ га
 - на одного рибалку (водного плеса , озера , водойми , річки) _____ га
- 1.10. Пропускна спроможність мисливських угідь _____ .
- на хутрових звірів _____ чол.
- Сезонний обсяг добування зайців _____ шт.
- Реалізовано відстрільних карток (всього) _____ шт.
- З них: разових _____ шт.
- сезонних _____ шт.
- Фактично добуто зайців _____ голів
- Ліміт використання хутрових _____ шт.
- Реалізовано ліцензій на хутрових (лімітованих) _____ шт.
- Фактично використано ліміт хутрових на _____%% _____ голів
- Інших хутрових (мисливських) _____ шт.
- Організовано постійних бригад на боротьбу з хижакми _____ шт.
- Одержано дозволів на регулювання чисельності хижих небажаних для мисливського господарства видів звірів і птахів для мисливського господарства _____ шт.
- Виданих управлінням лісового господарства _____ шт.
- Виданих Департаментом екології у Львівській обл. _____ шт.
- Повернуто дозволів _____ шт.
- За дозволами впольовано (всього) _____ шт.
- В тому числі: вовків _____ голів
- лисиць _____ голів
 - енотоподібних собак _____ голів
 - бродячих собак _____ голів
 - бродячих котів _____ голів
 - інших _____ голів
- здано патматеріалу лабораторіям держветмедицини на сказ _____ голів
- на інші хвороби _____ проб

за результатами експертизи виявлено (хвороби): _____

за сезон проведено індивідуальних полювань _____ виходів

з них у єгерських обходах:

обхід №1, - вид звіра _____, виходів _____, результат _____

обхід №2, - вид звіра _____, виходів _____, результат _____

і т.д. вид звіра _____, виходів _____, результат _____

за сезон проведено колективних полювань з нагоничами _____ виходів

з них у єгерських обходах:

обхід №1, - вид звіра _____, виходів _____, результат _____

обхід №2, - вид звіра _____, виходів _____, результат _____

і т.д. вид звіра _____, виходів _____, результат _____

за ліцензіями на копитних полювало мисливців _____ чол.

за ліцензіями на хутрових звірів _____ чол.

1.11. Добуто мисливських видів за селекційними дозволами

1.11. Добуто мисливських видів за діагностичними дозволами

В т.ч. по єгерському обходу №1 _____ чол.

№2 _____ чол.

№3 _____ чол.

РОЗДІЛ 2. Витрати на ведення мисливського господарства і надходження від експлуатації мисливських угідь

2.1. Загальні витрати на ведення мисливського господарства _____ грн.

2.2. Заробітна плата штатним працівникам (за звітний період) _____ грн.

2.3. Охорона, відтворення та облік диких тварин, _____ грн.

упорядкування мисливських угідь, всього _____ грн.

2.3.1. охорона диких тварин _____ грн.

2.3.2. проведено рейдів всього _____

2.3.2. кількість проведених рейдів штатними працівниками _____

2.3.3. -//- спільних рейдів з правоохоронними органами _____

2.3.4. -//- з інспекторами держуправління екології _____

2.3.5.-//- з іншими державними контролюючими органами	_____
2.3.6.складено протоколів на порушників правил полювання	_____
2.3.7.нараховано штрафів	_____ грн.
2.3.8.нараховано збитків	_____ грн.
2.3.9.відшкодовано збитків	_____ грн.
2.4. відтворення мисливської фауни	_____ грн.
2.4.1. біотехнічні заходи в угіддях	_____ грн.
2.4.2. ремонт і відновлення діючих біотехспоруд	_____ грн.
2.4.3. виготовлення і встановлення нових біотехспоруд	_____ грн.
2.4.4. придбання мисливських звірів (птахів) _____ голів, затрати _____ грн.	
2.4.5. розселення мисливських звірів (птахів) _____ голів, затрати _____ грн.	
2.4.6. вольєрне розведення звірів (птахів) кількість вольєрів____, затрати _____ грн.	
2.4.7. придбання кормів для підгодівлі фауни кількість _____ кг _____ грн.	
2.4.8. затрати на заготівлю кормів власними силами кількість _____ кг _____ грн.	
2.3.9. доброчинна допомога (корми) кількість _____ кг _____ грн.	
2.3.10. викладення кормів для підгодівлі мисливської фауни _____ кг _____ грн.	
2.3.11. упорядкування мисливських угідь на площі _____ га _____ грн.	
Надходження від ведення мисливського господарства	
Всього	_____ грн.
в т.ч - членські внески мисливців (для товариств мисливців)	_____ грн.
Добровільні (доброчинні) доплати до внесків	_____ грн.
пільговики мисливці	_____ грн.
пільговики рибалки	_____ грн.
- за реалізацію ліцензій на копитних	_____ грн.
- за реалізацію м'яса копитних	_____ грн.
- за єгерські послуги _____ грн.	
- доброчинна допомога	_____ грн.
- інша допомога	_____ грн.
2.5. Перераховано (вищестоящій організації) , всього	_____ грн.
2.6. Платежі до бюджету, всього	_____ грн.
2.7. Відрахування до Пенсійного фонду і соцстрах	_____ грн.
2.8. Інші видатки	_____ грн.

РОЗДІЛ 3. Підгодівля мисливської фауни

3.1. Заготовлено кормів для підгодівлі мисливської фауни ,	
всього сума	_____ грн.
кількість	_____ ц
в т.ч. - єгерською службою , сума	_____ грн.

кількість _____ ц
за рахунок трудоучасті членами товариства , сума _____ грн.
кількість _____ ц
3.2. Підготовлено та засіяно кормових полів на суму _____ грн.
площа _____ га
Викладено кормів для підгодівлі мисливської фауни ,
всього сума _____ грн.
кількість _____ ц
Залишено кормових полів , з яких не зібрано врожай ,
площа _____ га
на суму _____ грн.

РОЗДІЛ 4. Боротьба з порушеннями правил полювання і рибальства

4.1 Складено протоколів на порушників правил полювання та рибальства,
всього , _____ шт.
в т.ч- полювання _____ шт.
- рибальства _____ шт.
- інших порушників _____ шт.
нараховано штрафних санкцій _____ грн.
нараховано відшкодувань збитків , завданих товариству _____ грн. 4.2.Протоколи складені:
працівниками державної лісової охорони , кількість _____ шт.
нарахована сума штрафів _____ грн.
нарахована сума збитків _____ грн.
інспекторами держекобезпеки , кількість _____ шт.
нарахована сума штрафів _____ грн.
нарахована сума збитків _____ грн.
штатними працівниками товариства , кількість _____ шт.
нарахована сума штрафів _____ грн.
нарахована сума збитків _____ грн.
- інспекторами рибоохорони , всього , кількість _____ шт.
нарахована сума штрафів _____ грн.
нарахована сума збитків _____ грн.
4.3. Вилучено знарядь незаконного добування мисливської продукції :
- рушниць _____ шт.
Карабінів, нарізної зброї _____ шт.
- сіток _____ шт.
- капканів _____ шт.
- інших знарядь _____ шт.

- 4.4. За поданими матеріалами притягнуто до відповідальності _____ чол.
- 4.5. Стягнуто штрафів з порушників за протоколами кількість _____ шт.
- в т.ч. за полювання _____ шт.
- за рибальство _____ шт.
- на суму, всього _____ грн.
- в т.ч. за полювання _____ грн.
- за рибальство _____ грн.
- 4.6. Стягнуто збитків за протоколами всього _____ шт.
- в т.ч. за полювання _____ шт.
- за рибальство _____ шт.
- 4.7. Організовано рейдових бригад, всього _____
- залучено інспекторів контролюючих органів _____ чол.
- Правоохоронних _____ чол.
- Лісової охорони _____ чол.
- Інспекторів держуправління екоресурсів _____ чол.
- залучено мисливців, _____ чол.
- Інших громадян України _____ чол.

4.8. Проведено рейдів боротьби з браконьєрством _____

Проведено регулювання чисельності:

- вовків _____ шт.
- бродячих собак _____ шт.
- бродячих котів _____ шт.
- сірих ворон _____ шт.
- сорок _____ шт.

Середньоузагальнена кількість людино - днів (відвідин полювання, рибальства) громадянами та мисливцями в угіддях господарства:

- всього за сезон _____ чол.
- в т.ч. на копитних _____ чол.
- на хутових _____ чол.
- на пернатих _____ чол.
- на рибалку _____ чол.

Опосередковано припадає відвідин мисливців та супроводжуючих з ним на один егерський обхід чол..

РОЗДІЛ 5. Проведення агітаційної та культурно-масової роботи

- 5.1. Проведено бесід :
- з мисливцями
- з рибалками

з населенням

з молоддю

5.2. Проведено навчально-роз'яснювальних занять з учасниками рейдових бригад ,
кількість _____

5.3. Опубліковано статей в пресі , кількість _____

виступів на радіо, кількість _____

виступів на телебаченні , кількість _____

Пропозиції щодо покращення роботи мисливського господарства.

М.П.

Голова товариства

Головний бухгалтер

Додатки до звіту

№1

Динаміка чисельності мисливської фауни

№ за/п	Вид тварин	чисельність	
		Попереднього року	звітнього року
1	Зубр		
2	Олень благородний		
3	Олень плямистий		
4	Лань		
5	Муфлон		
6	Козуля європейська		
7	Кабан		
8	Заєць сірий		
9	Лисиця		
10	Вовк		
11	Ведмідь бурий		
12	Рись		
13	Кіт лісовий		
14	Ондатра		
15	Куниця		
16	Видра лісова		
17	Бобер		
18	Білка		
19	Куріпка сіра		
20	Глушець		
21	Тетерук		
22	Орябок		

Чисельність водоплавних і борових птахів

№2

№ за/п	Вид птаха	чисельність	
		попереднього року	звітнього року

Інформація про червонокнижні види фауни. Вказати чисельність і види.

№3

Інформація про виконання ліміту добування мисливських тварин

№4

№ за/п	Вид тварин	Ліміт	Одержано ліцензій	Використано ліцензій проведено полювань	добуто	Одержано коштів			використання ліміту %%%
						всього	за послуги	за м'ясо	

Дата складання протоколу	Порушник			Користувач угідь, де складено протокол	В чому полягає порушення	Розглянуто лісгосп	Куди передано матеріали
	прізвище	ім'я	по-батькові				

Проведено бесід		Опубліковано статей		Виступи на радіо	
за місяць	з поч. року	за місяць	з поч. року	за місяць	з поч. року

Інформація про роботу громадських інспекторів (в розрізі користувачів, в межах адміністративного району)

№ за/п	Прізвище	Ім'я	По батькові	Проведено рейдів	Складено протоколів	Примітка

До звіту додаються копії протоколів, складених на протязі місяця та статті в періодичній пресі

Інформація про обмін контрольних карток

Залишок на початок місяця	Отримано на протязі місяця	Реалізовано за місяць	Залишок станом на кінець місяця

ДОДАТОК 14: Проект методики і порядку відшкодування збитків, завданих тваринами лісовому і сільському господарству України

проект

Методика і порядок відшкодування збитків, завданих тваринами лісовому і сільському господарству України

1. Терміни та визначення

1.1 У цій методиці терміни вживаються в такому значенні:

державний мисливський фонд – мисливські тварини, що перебувають у стані природної волі, а також утримуються у напіввільних умовах або у неволі в межах угідь державних мисливських господарств;

збиток – понесені витрати, втрата або пошкодження майна, неодержані доходи або упущена вигода;

земельна ділянка – частина земної поверхні з установленими межами, певним місцем розташування, з визначеними щодо неї правами;

користування земельною ділянкою – використання земельної ділянки відповідно до її цільового призначення із дотриманням обов'язків і набуттям прав, встановлених правовстановлюючим документом на неї та законодавством, з метою господарювання на ній;

користувачі мисливських угідь – спеціалізовані мисливські господарства, інші підприємства, установи та організації – суб'єкти господарювання в яких створені спеціалізовані підрозділи для ведення мисливського господарства з наданням в їх користування мисливських угідь;

мисливські угіддя – ділянки суші та водного простору, на яких перебувають мисливські тварини і які можуть бути використані для ведення мисливського господарства;

лісові культури – лісові насадження, створені висаджуванням сіянців, саджанців, живців дерев і чагарників чи висіванням їхнього насіння;

інвентаризація лісових культур – перевірка в натурі в кінці вегетаційного періоду стану лісокультурних об'єктів з метою визначення якості та ефективності виконаних робіт, відповідності їх затвердженим проектам і призначенню, за необхідності, відповідних лісогосподарських заходів для їх виправлення;

атестація лісових культур – щорічне приймання виробничо-завершених лісокультурних об'єктів та оцінювання їх якості відповідно до показників, що встановлені чинними нормативними документами;

лісокультурне районування – розподіл території країни чи її регіонів на частини на підставі поєднання однорідних кліматичних і ґрунтових умов, що обумовлюють типи створюваних культур;

густота лісових культур – кількість деревних і чагарникових рослин, що вирощуються на одиниці лісокультурної площі;

збереженість лісових культур – величина, що визначається відношенням площі життєздатних лісових культур до загальної площі лісових культур, створених за певний період, виражена у відсотках;

виправлення лісових культур – сукупність заходів для поліпшення стану не атестованих лісових культур 1-3 річного віку доповненням їх та проведенням агротехнічного та лісівничого догляду;

пошкодження лісових культур – пошкодження (обкушування бокових пагонів, обкушування або зламування вершинного пагона, зламування стовбурця, згризання кори, викопування насіння), які наносяться дикими копитними тваринами;

непошкожені (слабо пошкожені) дерева – дерева, у яких ціла вершина, об'їдено менше 50% пагонів або менше 50% кори по окружності стовбура;

пошкожені дерева – дерева зі скушеною вершиною, зламанним стовбуром, об'їденими більше, ніж на 50% пагонами або згризеною корою, що займає більше 50% окружності стовбура, що призводить до загибелі дерев, істотного зниження приросту або товарної якості стовбурів;

ступінь пошкодження лісових культур – інтенсивність пошкодження лісових культур, яка виражається в процентах пошкоджених дерев по відношенню до їх загальної кількості;

реконструкція лісових насаджень – заміна малоцінних лісових насаджень господарсько-цінним створенням лісових культур чи рубками догляду;

сільськогосподарські посіви – посіви і посадки однорічних та багаторічних сільськогосподарських культур, трав в чистому вигляді і травосумішей, які вирощуються на землях, що знаходяться в суспільному або приватному користуванні згідно законодавства України;

пошкодження посівів – викопування і поїдання насіння сільськогосподарських культур, витоптування посівів, поїдання сільськогосподарських культур на початкових або кінцевих стадіях вегетації;

непошкожені посіви – посіви сільськогосподарських культур, які не пошкожені дикими копитними тваринами, а також слабо пошкожені (зниження врожаю до 10%), але не потребують реконструкції;

пошкожені посіви – посіви сільськогосподарських культур, пошкожені дикими копитними тваринами до ступеня, який потребує проведення реконструкції або призвело до зниження врожаю більше ніж на 10%; реконструкція сільськогосподарських посівів – повний або частковий пересів (пересадження) сільськогосподарських культур;

2. Загальні положення

2.1 Методика призначена для створення механізму забезпечення гармонійного характеру взаємовідносин між мисливським, лісовим і сільським господарством. Його сутність базується на принципах комплексного раціонального використання природних ресурсів і полягає у врахуванні інтересів кожної із вказаних сторін, проведенні спеціальних заходів, спрямованих на попередження і компенсацію можливого взаємного негативного впливу.

2.2 Землекористувачі і користувачі мисливських угідь зобов'язані приймати заходи щодо попередження нанесення шкоди дикими тваринами лісовим культурам і сільськогосподарським посівам.

2.3 Для оперативного вирішення питань, пов'язаних з визначенням розміру збитку, нанесеного лісовим культурам і сільськогосподарським посівам дикими тваринами місцевим органом виконавчої або розпорядчої влади створюється комісія (далі - Комісія) з представників спеціально уповноважених державних органів охорони навколишнього природного середовища, лісового і сільського господарства, землекористувачів, користувачів мисливських угідь.

2.4 Всі землекористувачі, які ведуть лісове і сільське господарство, повинні забезпечити регулярне спостереження за всіма ділянками, яким загрожують потрапи, і у випадку їх виявлення зобов'язані інформувати Комісію не пізніше 5 днів з моменту їх виявлення.

2.5 Розмір збитку розраховується на підставі визначених у встановленому порядку і діючих норм, нормативів, цін, тарифів тощо. Витрати, які перевищують зазначені норми, нормативи, ціни, тарифи, не відшкодовуються.

2.6 Не відшкодовуються збитки, які:

- нанесені лісовим культурам і (або) сільськогосподарським посівам, що вирощуються з грубим порушенням агротехнічних вимог;
- завдані власникам сільськогосподарських посівів, які не зібрали урожай в 14-денний строк від закінчення агротехнічного терміну збирання даної культури, що визначається місцевими органами влади.

2.7 Збитки відшкодовуються підприємствами, установами, організаціями і громадянами, у веденні яких знаходяться мисливські угіддя, за рахунок власних коштів, не пізніше одного місяця після затвердження актів комісій.

3. Класифікація видів та ступеня пошкоджень, які завдаються лісовим і сільськогосподарським культурам дикими тваринами

3.1 Розмір шкоди від диких тварин залежить від природних особливостей регіону, напрямку господарства, пори року, погодних умов, кількості природних кормів, виду і чисельності тварин.

3.2 Тривале кормове використання дерев дикими тваринами призводить до поступового накопичення пошкоджень, яке має наступні наслідки:

- загальне зрідження деревостанів;
- погіршення породного складу із-за скорочення частки головної породи в насадженні;
- погіршення якісної структури насаджень за рахунок вибіркового пошкодження і ліквідації кращих дерев;
- погіршення сортиментної структури деревостану із-за нанесених раніше пошкоджень верхівкового пагону і кори;
- затримка росту пошкоджених дерев.

3.3 Розрізняють такі форми негативного впливу мисливських тварин на лісове та сільське господарство:

- пошкодження до ступеня неприпинення росту лісових культур чи сільськогосподарських культур;
- знищення лісових культур та сільськогосподарських посівів;
- погіршення умов природного та штучного відновлення рослин, зокрема деревинних та чагарникових (гине врожай, пошкоджуються пагони, самосів, підріст, кореневі системи);

3.4 Виділено 4 види пошкоджень: обкушування верхівкового пагону; об'їдання бокових пагонів; заломлювання стовбура; обдирання кори.

3.5 Виділяють такі ступені пошкодження: непошкоджені, слабо пошкоджені, сильно пошкоджені, загиблі і ті, що гинуть (додаток 1).

Ступінь пошкодження дерева визначається кількістю скушених пагонів, розмірами пошкодження кори, в першу чергу його шириною, а також повторним пошкодженням.

Ступінь пошкодження лісових культур і цінних молодняків дикими тваринами визначається у випадку, коли кількість пошкоджених і загиблих дерев головної породи становить більше 25%.

Сільськогосподарські культури вважаються пошкодженими, якщо внаслідок їх пошкодження потрібне пересівання, відновлення або проходить зниження урожаю більш, ніж на 10%.

3.6 Визначення збитку, який завдається дикими тваринами лісовим культурам засноване на оцінці виду та ступеня пошкодження дерев. У дерев різних вікових груп зазначені показники нерівнозначні і по-різному впливають на їх стан, тому пошкодження класифікуються в залежності від поточного віку (з часу садіння) культур за трьома групами: до 5 років; 6-10 років; 11-15 років.

4. Порядок проведення обліку пошкоджених дикими тваринами лісових і сільськогосподарських культур

4.1 Лісові культури

1. Лісові культури вважаються пошкодженими якщо внаслідок пошкодження виникає потреба їх відновлення або при подальшому вирощуванні насадження відбувається зниження їх продуктивності, стійкості та захисних властивостей.
2. Облік і оцінка якості лісових культур проводиться згідно Інструкції з проектування, технічного приймання, обліку та оцінки якості лісокультурних об'єктів. Атестацію лісових культур проводять з метою з'ясування величини господарського збитку і подальшої придатності пошкоджених тваринами насаджень для лісовирощування. Оцінка проводиться по лісовим культурам господарсько-цінних деревних порід (сосна, дуб).
3. На кожній ділянці культур, де проводиться обстеження, вимірюється відстань між рядами і посадковими (посівними) місцями з метою визначення їх середнього значення для встановлення фактичного розміщення і середньої густоти посадки (посіву). За результатами обстеження складається лісотаксаційна характеристика насадження і проводиться оцінка характеру розподілу головної породи по площі за двома критеріями: відносно рівномірне розміщення і нерівномірне або куртинне.
4. Облік стану лісових культур проводиться шляхом натурального огляду на пробних площах по 50 м², які повинні мати форму витягнутих прямокутників або смуг і охоплювати за шириною не менше 4-х рядів головної породи або 2-х повних схем змішування рівномірно по об'єкту. На кожній ділянці закладається кілька пробних площ, які рівномірно розміщуються на ділянці з тим, щоб урахувати на площах до 10 га не менше 2 % садивних (висівних) місць від їх загальної кількості. На таких площадках обліковуються головні породи з розподілом їх на загиблі, сильно пошкоджені, слабо пошкоджені і не пошкоджені за градацією стану (додаток А до Методики). До окремої групи слід віднести деревця, які загинули з інших причин (шкідники, хвороби, усихання), не пов'язаних з пошкодженнями тваринами, а також дерева з пошкодженнями, належність яких до диких тварин викликає сумнів.
5. Ступінь пошкодження лісових культур старшого віку оцінюються за відносною повнотою, яка визначається окомірно по непошкодженим деревам. При повноті 0,4 – 0,5 проводиться доповнення, а при більш низькій повноті (0,3 і менше) – повторне створення лісових культур.
6. Результати обліку оформляються відповідним актом, в якому відмічають кількісні і якісні показники фактичного стану головної породи, всі відхилення від нормативної густоти та висоти головної породи і заходи по їх виправленню.

4.2 Сільськогосподарські культури

1. Сільськогосподарські культури вважаються пошкодженими, якщо внаслідок пошкодження на початковій стадії вирощування виникає необхідність повної або часткової реконструкції посівів, а в заключній стадії – відмічається зниження урожаю більше, ніж на 10%.
2. Облік сільськогосподарських культур проводиться наступним чином: на пошкоджених ділянках закладаються облікові площадки розміром 1 × 1 м по діагоналі через однакові відстані. Кількість

площадок при 100 м² пошкоджень складає 3 – 4 шт., 100 – 200 м² – 5-6 шт., більше 200 м² – 7-10 шт.

3. На не пошкодженій частині посівів в безпосередній близькості від пошкодженої ділянки закладаються контрольні площадки в тій же кількості і в тому ж розмірі (1 × 1) , що й облікові площадки. Чим більше облікових площадок закладено, тим достовірнішим буде результат розрахунків.
4. На всіх пошкоджених площадках, які закладені на початковій стадії вегетації, проводиться підрахунок кількості рослин даної культури. Необхідність реконструкції та її обсяг визначаються за різницею кількості рослин на пошкоджених і не пошкоджених ділянках. Проводиться складання ескізу (картографування) поля з виділенням пошкоджених ділянок для послідууючого проведення розрахунку збитку безпосередньо перед збиранням врожаю.
5. На всіх площадках, які закладені в кінцевій стадії вегетації, проводиться збирання продукції і її зважування, на підставі чого визначається урожайність на пошкоджених і не пошкоджених ділянках. Частина розрахункового врожаю, яка загинула, визначається як різниця урожайності на пошкоджених і не пошкоджених ділянках, переведена на загальну площу потрав.
6. При проведенні пересіву (підсіву) розрахований збиток складається з двох частин: величини витрат по пересіву (підсіву) виходячи з затверджених нормативів зазначених витрат і різниці у вартості знищеного (пошкодженого) врожаю і заново посіяних (підсіяних) культур.

5. Розрахунок господарського збитку, завданого дикими тваринами лісовому і сільському господарству

Для визначення розміру господарського збитку по кожному таксаційному виділу лісонасаджень визначають наступні показники:

- **Загальну площу обліку** – сума площ всіх площадок, закладених у виділі, м²;

- **Загальну кількість дерев головної породи на 1 га** – кількість дерев головної породи, які обліковано на пробних площах, перемножують на 10 тис. м² і отриманий результат ділять на загальну площу облікованих площадок, м²

- **Кількість дерев кожної групи на 1 га:** (слабо пошкоджені, сильно пошкоджені, загинбі з вини диких тварин, загинбі з інших причин). Розрахунок проводиться по аналогії з пунктом 2.

Розмір господарського збитку оцінюють за абсолютними даними про кількість сильно пошкоджених дерев і тих, що гинуть і кількості непошкоджених і слабо пошкоджених дерев на 1 га для кожного виділу лісових культур.

Основним критерієм успішності вирощування культур слід вважати середню кількість непошкоджених і слабо пошкоджених дерев на 1 га, за умови їх відносно рівномірного розміщення і наявності мінімально допустимої кількості дерев головної породи. При вирішенні питання про придатність культур, які пошкоджені дикими тваринами, для подальшого вирощування і заходів по їх покращенню керуються діючими нормативно-довідковими матеріалами (інструкції, нормативи, стандарти тощо). Якщо кількість придатних для подальшого вирощування дерев в культурах менше нормативних (додатки № 6, 7, 8 до Інструкції з проектування, технічного приймання, обліку та оцінки якості лісокультурних об'єктів) – має місце господарський збиток.

Дані про розмір господарського збитку є основою для визначення величини економічного збитку, понесеного лісокористувачем від пошкодження дикими тваринами лісових культур чи молодняків.

Розрахунок господарського збитку по сільськогосподарським культурам проводиться окремо по зерновим (зернобобовим) – з 1 м² та просапним культурам (картопля, кукурудза, буряк) – з 1 погонного метру перерахованого на м².

Під час відбирання проб зернових з площі 1 м² зрізується 20-30 % колосків і підраховується кількість зерен в кожному колоску, їх загальна сума ділиться на кількість колосків. Таким чином визначається середня кількість зерен в колоску. Потім визначається маса 1000 зерен (зважуванням або за таблицями).

По зерновим (зернобобовим) порядок розрахунку збитку проводиться в наступній послідовності:

- встановлюється урожайність з одного гектара непошкодженої дикими тваринами посівної площі культури за формулою 1:

$$\frac{K \times Z \times C}{10000} P = S \quad (1)$$

де P – урожайність, ц/га;

K – кількість стебел на м², шт.;

Z – середня кількість зерен в колоску, шт.;

C – середня маса 1000 зерен, грам;

S – нормативні втрати при збиранні (5-10 %), ц/га;

10 000 – площа 1 га, м².

Аналогічно за формулою (1) встановлюється урожайність з одного гектара пошкодженої ділянки посівів.

На підставі отриманої різниці між урожайністю непошкодженої і пошкодженої ділянки підраховується господарський збиток у натуральному виразі (ц/га). Приклад розрахунку наведено в додатку Б до Методики.

6. Економічна оцінка збитку, завданого дикими тваринами лісовому і сільському господарству

6.1. Збитки внаслідок знищення (пошкодження) лісових культур різного віку.

Розмір збитку внаслідок знищення (пошкодження) дикими тваринами лісових культур різного віку визначається за формулою 2:

$$З = П \times \sum \left(C + \frac{TB}{T} \times t_{zn} \right) \quad (2)$$

де З - збитки від знищення (пошкодження) лісових культур, грн.;

П - площа знищених (пошкоджених) лісових культур, га;

C - затрати на відшкодування (доповнення) лісових культур і догляд за ними у відповідному році, грн.;

TB - таксова вартість запасу деревини у віці головної рубки, грн./га;

T - вік головної рубки, років;

t_{zn} - вік знищених (пошкоджених) лісових культур, років;

Пошкодження дерев дикими тваринами в зімкнутих насадженнях, переведених у покриту лісом площу (якщо таке пошкодження не може бути компенсоване регенераційними властивостями дерев і веде до їх загибелі) оцінюються за розмірами втрат таксової вартості запасу деревини у віці головної рубки перерахованої до віку знищених (пошкоджених) лісових культур. Таксова вартість запасу деревини у віці головної рубки визначається шляхом множення таксової вартості 1 куб. м знеособленої деревини на загальний запас у віці головної рубки згідно таблиць ходу росту.

6.2. Збитки від затримки росту пошкоджених дерев і збільшення обороту рубки.

Даний вид відшкодування відображає вартість деревної продукції, яка була б отримана при непорушеному пошкодженні вирощуванні лісових насаджень.

Розмір збитку від затримки росту пошкоджених дерев і подовження обороту рубки (B_o) розраховується за формулою 3:

$$B_o = a \times \left(D - \frac{C_o}{A} \right)$$

де B_o – розмір збитку від подовження обороту рубки, грн./га;

a – вік знищеного (пошкодженого) насадження у віці дострокової рубки, років;

D – загальний (валовий) середній річний доход від даного насадження у відпускних цінах на деревину, грн./га;

C_o – витрати на створення і вирощування лісових культур, грн./га;

A – вік головної рубки насадження, років.

Загальний (валовий) середній річний доход (D) від рубок головного користування визначається за звітом форми № 1-ліс за попередній віку «а» період.

Витрати на створення лісових культур (C_o) приймаються за даними форми № 10-лг за попередній віку «а» період.

6.3. Збитки від зниження якості деревини.

Розмір збитку від погіршення сортиментної структури деревостану внаслідок зниження якості деревини визначається за формулою 4:

$$B_k = A \times \left(D - \frac{C_o}{A} \right) \times (1 - K)$$

де B_k – розмір збитку від зниження якості деревини, грн./га;

C_o – витрати на створення і вирощування лісових культур, грн./га;

D – загальний (валовий) середній річний доход від даного насадження у відпускних цінах на деревину, грн./га;

K – коефіцієнт, який показує співвідношення цін на пошкоджену і непошкоджену деревину;

A – вік головної рубки насадження, років.

6.4. Збитки від пошкодження лісових культур і молодняків.

При частковому пошкодженні лісових культур і молодняків (до 25%), яке суттєво не впливає на подальше вирощування лісових насаджень і дозволяє одержати у віці головної рубки нормальні запаси деревини відповідної якості, розрахунок збитку не проводиться.

При частковому пошкодженні лісових культур і молодняків (більше 25%), яке вимагає проведення заходів по виправленню (доповнення, часткова реконструкція тощо) наслідків пошкоджень для отримання у віці головної рубки насадження з нормальним запасом, розмір збитку розраховується на рівні нормативних (планових) комплексних витрат на проведення необхідних заходів .

Лісові культури і молодняки, які пошкоджені більше 75 %, вважаються загиблими і збитки при цьому розраховуються на рівні витрат, понесених підприємством на їх створення і вирощування. Розмір збитків розраховується як сума планових (нормативних) витрат на виконання усіх видів робіт по створенню лісових культур і вирощуванню молодняків до віку знищених, з урахуванням витрат на охорону і захист від хвороб та шкідників за діючими цінами на роботи в лісовому господарстві.

6.5. Збитки від знищення або пошкодження сільськогосподарських посівів (урожаю), сіножатей і пасовищ.

При повному знищенні сільськогосподарських посівів, сіножатей і пасовищ власнику земельних угідь або землекористувачеві відшкодовується збиток в розмірі вартості недоотриманого урожаю певної культури, сіножатей і пасовищ за винятком витрат на збирання та доробку даного виду сільськогосподарської культури.

При частковому пошкодженні сільськогосподарських посівів, сіножатей і пасовищ, які можуть бути виправлені у поточному вегетаційному році, що забезпечить одержання планових розмірів урожаю, розмір збитку визначається на рівні нормативних (планових) комплексних витрат на проведення заходів по виправленню наслідків пошкодження (підсів, пересів).

При зниженні урожаю сільськогосподарських культур, сіножатей і пасовищ внаслідок їх часткового пошкодження власнику пошкоджених угідь або землекористувачу відшкодовується збиток у розмірі, який визначається як добуток розміру втраченого урожаю на середню ринкову ціну для даного виду продукції. Середня ринкова ціна – офіційна ціна регіональної товарної біржі в поточному році.

6.6. Збитки від знищення або пошкодження посівів і сходів в розсадниках або посадок на плантаціях.

При частковому пошкодженні посівів і сходів в розсадниках або посадок на плантаціях, які можуть бути виправлені в поточному вегетаційному році розмір збитку визначається на рівні комплексних витрат на ліквідацію наслідків пошкодження, включаючи вартість насіння (посадкового матеріалу).

При повному знищенні посівів і сходів в розсадниках або посадок на плантаціях розмір збитку визначається на рівні комплексних витрат на підготовку ґрунту, проведення посівів, посадок і доглядів на час знищення. Крім цього, проводиться розрахунок компенсації за неотримання запланованих кінцевих результатів у вигляді посадкового матеріалу. Розмір компенсації визначається як добуток кількості неодержаного посадкового матеріалу і його ринкової ціни за виключенням витрат на викопування визначеної кількості саджанців (сіянців).

До збитків в розсадниках і плантаціях, які підлягають відшкодуванню відноситься знищення або пошкодження певних видів основних фондів і допоміжних засобів виробництва (огорожі, теплиці, споруди, інвентар тощо) за розміром їх відновної вартості.

6.7. Порядок відшкодування збитків, завданих дикими тваринами лісовому і сільському господарству України

1. Цей Порядок установлює механізм відшкодування збитків, нанесених дикими тваринами лісовому та сільському господарству
2. Відшкодуванню підлягає вартість знищених або пошкоджених лісових культур, молодих насаджень, сільськогосподарських посівів і (або) продукції.
3. Збитки відшкодовуються в повному обсязі підприємствами, установами, організаціями та громадянами, у веденні яких знаходяться мисливські угіддя у випадку, коли фактична чисельність диких тварин перевищує оптимальну для даного виду.
4. Розмір збитків обчислюється згідно реальної вартості пошкоджених об'єктів на момент проведення оцінки з врахуванням витрат на покращення стану лісових або сільськогосподарських культур (з врахуванням ринкової вартості або вартості відновлювальних робіт).
5. Сума збитків визначається постійно діючою комісією (надалі – Комісія), створеною органом виконавчої влади або органом місцевого самоврядування, згідно Методики відшкодування збитків, нанесених дикими тваринами лісовому і сільському господарству України.
6. До складу комісії включаються представники районних (обласних) державних адміністрацій, виконавчих комітетів міських рад, спеціально уповноважених органів охорони навколишнього природного середовища, лісового і сільського господарства, власники землі або землекористувачі (орендарі), яким заповідані збитки, представники підприємств, установ, організацій та громадян, які будуть їх відшкодовувати, представники державних органів земельних ресурсів.
7. Підставою для розгляду та визначення розміру завданої шкоди є заява власника або користувача земельної ділянки про відшкодування нанесених збитків, яка подається до відповідної комісії за місцем проживання чи знаходження підприємства в 5-денний термін після нанесення пошкоджень.
8. Комісія за участю власника (користувача) земельних угідь або його представника і користувача мисливських угідь в 5-денний термін після реєстрації заяви потерпілого проводить обстеження пошкодженої ділянки в ході якого визначається: загальна площа культури; площа культури, яка була пошкоджена; ступінь пошкодження; необхідні заходи по реконструкції, розмір збитку (по кожній культурі окремо).
9. Результати роботи комісії оформляються відповідними актами (акти обстеження пошкоджених посівів, лісових культур тощо), які затверджуються виконавчими органами або органами місцевого самоврядування, які створили цю комісію у трьох примірниках, перший з яких надається потерпілій особі, другий надається особі, яка зобов'язана відшкодувати збитки, третій зберігається у місцевій виконавчій Раді.
10. Відшкодування збитків здійснюється підприємствами, установами, організаціями і громадянами, з вини яких нанесено шкоду землекористувачеві, за рахунок власних коштів, не пізніше одного місяця після затвердження актів комісії.
11. У разі невідшкодування збитків у встановлений пунктом 10 Порядку термін питання щодо відшкодування збитків вирішується в судовому порядку відповідно до діючого законодавства України.
12. Цей порядок може бути доповнено.

Додаток А
до Методики

Критерії визначення ступеня пошкодження лісових культур дикими тваринами

Сосна, дуб

Поточний вік культур, років	Градація стану дерев	Види пошкодження	Інтенсивність і повторність пошкоджень
1...5	Слабо пошкоджені	Верхівковий пагін Об'їдання бокових пагонів	Не пошкоджено До 50 %
	Сильно пошкоджені	Скушений верхівковий пагін Об'їдання бокових пагонів	1 раз 50-75 %
	Ті, що гинуть і загиблі	Скушений верхівковий пагін Об'їдання бокових пагонів	Більше 1 разу 76-100 %
6...10	Слабо пошкоджені	Верхівковий пагін Об'їдання бокових пагонів	Не пошкоджено До 50 %
	Сильно пошкоджені	Скушений верхівковий пагін Об'їдання бокових пагонів	1-3 рази 50-75 %
	Ті, що гинуть і загиблі	Скушений верхівковий пагін Об'їдання бокових пагонів Заломлення стовбура	Більше 3 разів 76-100 %
11...15	Слабо пошкоджені	Верхівковий пагін Об'їдання бокових пагонів	Не пошкоджено До 50 %
	Сильно пошкоджені	Скушений верхівковий пагін Об'їдання бокових пагонів	1-3 рази 50-75 %
	Ті, що гинуть і загиблі	Скушений верхівковий пагін Об'їдання бокових пагонів Заломлення стовбура	Більше 3 разів 76-100 %

Додаток Б
до Методики

Розрахунок розміру збитку, нанесеного дикими тваринами пошкодженням достигаючого урожаю зернових культур

Вихідні дані щодо непошкодженої ділянки зернових культур (озима пшениця):

- середня встановлена кількість колосків на 1 м² – 350 шт.;
- в середньому в колоску – 40 шт. зерен;
- середня маса 1000 зерен складає 35 грам;
- втрати при збиранні встановлено на рівні 5 %.

За формулою (1) розраховуємо урожайність з непошкодженої ділянки:

$$P = \frac{350 \times 40 \times 35}{10000} - 5\% = 46,55 \text{ ц/га}$$

Вихідні дані щодо пошкодженої ділянки зернової культури:

- середня встановлена кількість колосків на 1 м² – 300 шт.;
- в середньому в колоску – 40 шт. зерен;
- середня маса 1000 зерен складає 35 грам;
- втрати при збиранні встановлено близько 5 %.

Аналогічно, за представленим вище зразком розраховуємо урожайність з пошкодженої ділянки:

$$P = \frac{300 \times 40 \times 35}{10000} - 5\% = 39,9 \text{ ц/га}$$

На підставі отриманої різниці в урожайності з непошкодженої і пошкодженої площі підраховується величина втраченого урожаю з одиниці площі:

$$46,55 \text{ ц/га} - 39,9 \text{ ц/га} = 6,65 \text{ ц/га}$$

Для встановлення розміру збитків необхідно перемножити розмір втраченого урожаю на середню ринкову ціну (за даними регіональної товарної біржі) даного виду продукції, наприклад 1200 грн./тонна:

Вартість втраченого врожаю = 6,65 ц/га × 120грн/ц = 798 грн./га.

Пошкоджена площа складає 2,5 га.

Розмір збитку = вартість втраченого урожаю перемножена на пошкоджену площу:

$$798 \text{ грн./га} \times 2,5 \text{ га} = 1995 \text{ грн.}$$

Рецензія

на текст "Нової моделі функціонування мисливського господарства в Україні на основі здобутого досвіду під час реалізації програми "ENPI East FLEG II", автори: М.О. Мироненко, І.М. Шеремет, О.Р. Проців, А.-Т. Башта, І.В. Делеган, В.Ю. Вовченко, О.І. Станкевич-Волосянчук, В.Р. Бурмас, Р.І. Новіков, Д.Ю. Карабчук
(далі – Нова модель)

Презентація Нової моделі відбулася 07.07.2015 року на засіданні круглого столу за адресою: Київська обл., м. Боярка, вул. Лісодослідна, 2, "Укрцентркадриліс". Доповідач – М. Мироненко, консультант програми FLEG II з питань організації мисливського господарства.

Прорецензовано текст Нової моделі, який подано на 71 сторінці комп'ютерного тексту.

Зміст роботи:

1. Сучасний стан мисливського господарства України
 2. Мета та основні завдання
 3. Основні компоненти, напрямки та шляхи реалізації моделі
 - 3.1. Правове регулювання відносин
 - 3.2. Вдосконалення структури управління у галузі мисливського господарства
 - 3.3. Біотехнія
 - 3.4. Розселення дичини
 - 3.5. Охорона мисливських угідь
 - 3.6. Список мисливських тварин
 - 3.7. Регулювання чисельності небажаної для мисливського господарства дичини
 - 3.8. Вдосконалення прийомів і способів полювання
 - 3.9. Добування мисливських тварин у мисливських вольєрах
 - 3.10. Особливості збереження рідкісних і червонокнижних видів фауни
 - 3.11. Розвиток мисливського туризму
 - 3.12. Сприяння ведення мисливського господарства користувачам мисливських угідь
 - 3.13. Оптимізація та раціональність використання мисливських угідь
 - 3.14. Кадрове забезпечення мисливського господарства
 - 3.15. Наукове забезпечення мисливського господарства
 - 3.16. Приведення українського законодавства щодо мисливства до норм ЄС
 - 3.17. Мисливська етика, культура і традиції полювання
 4. Фінансове забезпечення та економічна ефективність
 5. Механізм реалізації моделі
 6. Висновки
- Література

ДОДАТОК 1: Пропозиції щодо вирішення проблем державного регулювання та правозастосування, підвищення ефективності ведення мисливського господарства (за результатами роботи першого року програми "ENPI East FLEGII")

ДОДАТОК 2: Порівняльна таблиця положень закону України "Про мисливське господарство та полювання" і відповідних законів Польщі, Словаччини та Угорщини

ДОДАТОК 3: Ключові пропозиції змін у веденні національного мисливського господарства України надані в результаті виконаного експертами програми "ENPI East FLEGII" аналізу законодавчої бази і практики ведення мисливського господарства деяких країн ЄС

ДОДАТОК 4: Резолюція учасників круглого столу "Закордонний досвід та розвиток мисливського господарства в Україні", який відбувся 13 травня 2015 року у м.Львів

ДОДАТОК 5: Проект дорожньої карти законодавчого врегулювання проблем мисливського господарства.

Крім того, на розгляд представлені проекти 9-и нормативних документів різних авторів:

1. Положення про мисливські трофеї
2. Звіт про мисливське господарство та полювання
3. Типова інструкція обліку чисельності основних видів мисливської фауни України
4. Інструкція з реалізації продуктів полювання (послуг)
5. Методика і порядок відшкодування збитків, нанесених дикими тваринами лісовому і сільському господарству України
6. Положення про правила проведення полювань та поводження із зброєю
7. Проект постанови км про порядок визначення вартості земельних угідь (сервітутів)
8. Методичні рекомендації з питань розміру та порядку внесення плати за користування мисливськими угіддями
9. Положення про порядок здійснення штучного розведення, вирощування диких тварин та їх використання.

Зауваження:

1. Необхідно більш чітко вписати механізм реалізації на практиці основних пунктів Нової моделі розвитку мисливського господарства.
2. Дати обґрунтування вибору модельних адміністративних областей України, на базі яких будуть проводитися впровадження Нової моделі.
3. Розробити шляхи правового узгодження нових заходів організації та ведення мисливського господарства за принципами Нової моделі.
4. Дуже обмежений список поданої літератури. Необхідно доопрацювати та розширити в тексті список рекомендованої фахової наукової літератури.
5. Всі 9 проектів нормативних документів, поданих на рецензію, мають перспективне значення у практиці ведення мисливського господарства. Після надання зауважень учасниками круглого столу та відповідного доопрацювання ці проекти документів можуть претендувати на наступну стадію формування у якості підзаконних актів.

Висновки:

1. Представлений на рецензію текст "Нової моделі функціонування мисливського господарства в Україні на основі здобутого досвіду під час реалізації програми "ENPI East

FLEG II" безумовно є новим та довгоочікуваним кроком у справі реформування мисливського господарства України.

2. Визначення основних негативних факторів, що стримують розвиток вітчизняного мисливства, та окреслення шляхів їх подолання дозволять з часом перетворити мисливську галузь України у достойного користувача державного мисливського фонду.

08.07.2015 р.

Завідувач сектору мисливствознавства ДП "СФУкрНДІЛГА",

кандидат с.-г. наук, ст. наук. співроб.

Шейгас І.М.

Підпис Шейгаса І.М. З А С В І Д Ч У Ю:

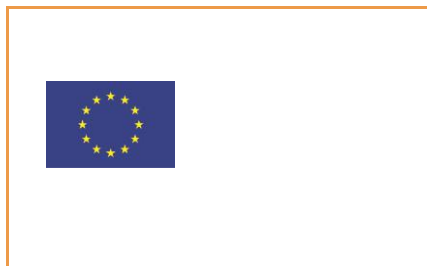
Завідуюча канцелярією ДП "СФ "УкрНДІЛГА"

Діденко Н.А.

Про програму FLEG II (ENPI East)

Програма ФЛЕГ II (ЄІСП Схід) «Правозастосування й управління в лісовому секторі країн східного регіону дії Європейського інструменту сусідства та партнерства-2» покликана забезпечити підтримку в зміцненні систем управління в лісовому секторі країн-учасниць. На регіональному рівні Програма спрямована на поступ у реалізації Санкт-Петербурзької міністерської декларації 2005 року. На рівні країн Програма здійснює аналіз або перегляд лісової політики, правової бази й адміністративної структури лісового сектору; сприяє підвищенню рівня знань і зміцненню підтримки сталому управлінню лісами й удосконаленню систем управління в лісовому секторі, зокрема з урахуванням впливу відповідних вимог законодавства ЄС. На суб-національному (місцевому) рівні Програма приділяє багато уваги розробці, тестуванню й оцінці пілотних проектів сталого лісоторування з метою тиражування та обміну успішним досвідом. Країни-учасниці: Азербайджан, Вірменія, Білорусь, Грузія, Молдова, Росія й Україна. Програма фінансується Європейським Союзом.
<http://www.enpi-fleg.org>

Партнери проекту

ЄВРОПЕЙСЬКА КОМІСІЯ

Європейський союз є найбільшим у світі джерелом процесу офіційного сприяння розвитку. Europe Aid – генеральний директорат розвитку і співпраці Європейської комісії – розробляє Європейську політику розвитку і надає допомогу по всьому світу. Ця допомога надходить через ряд фінансових інструментів, при цьому особлива увага приділяється забезпеченню якості та ефективності допомоги, що надходить від Європейського союзу. У своїй активній участі у сфері розвитку ми прагнемо до утвердження принципів ефективного управління, зміцнення людського потенціалу та стимулювання економічного розвитку, а також до вирішення таких глобальних завдань як боротьба з голодом і збереження природних ресурсів.

http://ec.europa.eu/index_en.htm

СВІТОВИЙ БАНК

Група Світового банку – одне з найбільших у світі джерел знань та фінансування, які надаються 188 державам-членам. Акціонерами організацій, що входять до складу Групи Світового банку, є уряди держав-членів, що мають право ухвалення остаточних рішень в рамках цих організацій за усіма аспектами, включаючи питання стратегії, фінансування та членства. До Групи Світового банку входять п'ять тісно пов'язаних між собою організацій: Міжнародний банк реконструкції та розвитку (МБРР) та Міжнародна організація розвитку (МАР), які разом утворюють Світовий банк; Міжнародна фінансова корпорація (МФК); Багатостороннє агентство з інвестиційних гарантій (БАІГ) та Міжнародний центр врегулювання інвестиційних спорів (МЦВІС). Кожна організація грає певну роль у виконанні місії Групи Світового банку щодо викорінення крайньої бідності шляхом скорочення населення, яке живе менше ніж 1, 25 долара США на день, до рівня, що не перевищує 3%, й забезпечення загального процвітання за рахунок підвищення рівня доходів 40% найбідніших верств населення в кожній країні. Більш детальна інформація надана на сайтах:

<http://www.worldbank.org> <http://www.ifc.org> <http://www.miga.org>

МІЖНАРОДНИЙ СОЮЗ ОХОРОНИ ПРИРОДИ

Діяльність Міжнародного союзу охорони природи (МСОП/IUCN) спрямована на пошук оптимальних рішень найгостріших проблем охорони довкілля та розвитку. МСОП приділяє особливу увагу необхідності цінувати та охороняти природу, забезпечувати її ефективно та справедливо використання й розробляти базоване на збереженні природи вирішення таких глобальних проблем як зміна клімату, забезпечення продовольством та розвиток. МСОП надає підтримку науковим дослідженням, організує проекти на місцях в усьому світі й допомагає об'єднувати діяльність неурядових організацій, ООН та компаній з формування політики та розробки правових принципів та передових практик. МСОП – найстаріша і найбільша міжнародна екологічна організація в світі, що об'єднує понад 1200 урядових та неурядових структур і близько 11 тис. фахівців з 160 країн, що працюють на добровільній основі. Діяльність МСОП забезпечується роботою понад 1 тис. штатних співробітників більш ніж в 45 офісах і сотнями партнерських організацій державного, громадського та приватного секторів по всьому світу.

<http://www.iucn.org>

ВСЕСВІТНІЙ ФОНД ПРИРОДИ

Всесвітній фонд природи (WWF) – одна з найбільших у світі і найбільш авторитетних незалежних природоохоронних організацій, що об'єднує близько 5 млн. прихильників і має відділення більш ніж у 100 країнах. Місія WWF – у запобіганні дедалі глибшій деградації природного середовища планети і досягненні гармонії людини і природи, збереження біологічного розмаїття Землі та забезпеченні сталого використання відновлюваних природних ресурсів і зниженні рівня забруднення довкілля та марнотратного споживання.

www.panda.org